

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА



**ПЛАН ЗА 2016 г.
за изпълнение на Актуализираната
Национална стратегия за демографско
развитие на населението в Република
България (2012 – 2030 г.)**

Съдържание

| | |
|--|-----|
| ЧАСТ I. ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ - 2014 г. | 3 |
| ЧАСТ II. СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО. СОЦИАЛНИ НЕРАВЕНСТВА. СОЦИАЛНИ ДИСБАЛАНСИ И СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ. РАЗВИТИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ. СОЦИОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ | 34 |
| ЧАСТ III. УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ. ТРАНСФОРМИРАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В НОВИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ. РАЗПОЗНАВАНЕ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА „ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЗОРЦИ“ | 60 |
| ЧАСТ IV. ПЛАН ЗА 2016 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (2012 – 2030 г.) | 79 |
| ПРИЛОЖЕНИЯ | 188 |

ЧАСТ I. ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ - 2014 г.

Негативните тенденции в развитието на демографските процеси през последните десетилетия и настъпилите изменения в броя и структурите на населението оказват силно влияние върху функционирането на основните системи на обществото: икономическа, образователна, здравноосигурителна, пенсионноосигурителна, системата за социална защита, пазара на труда и др. В същото време характеристиките на икономическата и социална среда се отразяват в голяма степен върху демографското развитие. Взаимодействието между тези процеси е предизвикателство за всяко управление.

Текущата демографска ситуация в страната се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, ниска раждаемост и задържащо се високо равнище на общата и детската смъртност.

Като положителни тенденции през 2014 г. могат да се отбележат увеличаването на броя на живородените деца и нарастващата средна продължителност на живота на населението.

През 2014 г. в страната са регистрирани 68 083 родени деца, като от тях 67 585 (99.3%) са живородени. **В сравнение с предходната година броят на живородените се увеличава с 1 007 деца, или с 1.5%.**

Средната продължителност на предстоящия живот по данни на НСИ общо за населението на страната, изчислена за периода 2012-2014 г., е 74.7 години и спрямо предходния период тя се увеличава с 0.2 години.

Средната продължителност на живота при мъжете е 71.2 години, докато при жените е със 7.1 години по-висока - 78.3 години. Средната продължителност на предстоящия живот е с 2.7 години по-висока за населението в градовете (75.5 години) отколкото за населението в селата (72.8 години).

Същевременно въпреки относителното забавяне на темповете на намаляване на населението през последните години, краткотрайното подобряване на показателите за раждаемостта, бавното увеличаване на средната продължителност на предстоящия живот и намаляването на влиянието на външната миграция, с голям дългосрочен негативен ефект остават отрицателният естествен прираст на населението, ниската раждаемост, високото равнище на общата смъртност, остаряването на населението, обезлюдяването на населени места и райони, възпроизвеждането на различни социални неравенства.

1.1. БРОЙ И СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Основните фактори, които влияят върху измененията в броя и структурите на населението са демографските процеси - раждаемост, смъртност и миграция.

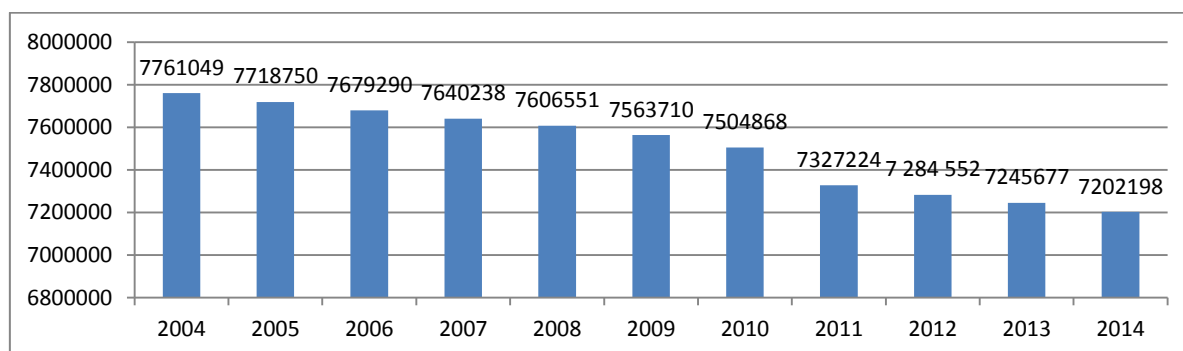
Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

По данни на НСИ към 31 декември 2014 г. населението на България е 7 202 198 души, което представлява 1.4% от населението на Европейския съюз¹ и нарежда страната на 16-о място по брой на населението непосредствено след Австрия (8 507 хил. души) и преди Дания (5 627 хил. души). За разлика от Австрия и Дания, чието население нараства, населението в България продължава да намалява.

В сравнение с 2013 г. населението на страната намалява с 43 479 души, или с 0.6%. За сравнение, през 2013 г. намалението на населението е с 38 875 души, или с 0.5%, а през 2012 г. населението на страната намалява с 42 672 души, или с 0.6%.

През 2014 г. в резултат на естествения прираст населението намалява с 41 367 души (37 767 за 2013 г.), а в резултат на механичния прираст (нетното салдо от външната миграция) – с още 2 112 души (1108 за 2013 г.).

Фигура 1: Брой на населението за периода 2004-2014 г.



Източник: НСИ; Графика: МТСП

Констатация: През 2014 г. населението в България продължава да намалява. Намалението на населението през 2014 г. се дължи главно на отрицателен естествен прираст, а не на външна миграция - в резултат на естествения прираст населението намалява с 41 367 души, а в резултат на механичния прираст (нетното салдо от външната миграция) – с още 2 112 души.

1.1.1. Абсолютен естествен прираст на населението

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението.

След 1990 г. демографското развитие на страната се характеризира с отрицателен естествен прираст.

През 2014 г. в резултат на отрицателния естествен прираст населението на страната е намаляло с 41 367 души.

¹ При международните сравнения данните за държавите от Европейския съюз се отнасят за 2013 г.; източник: сайт на Евростат - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>.

Таблица 1: Живородени, умрели, естествен прираст в периода 2004-2014 г.

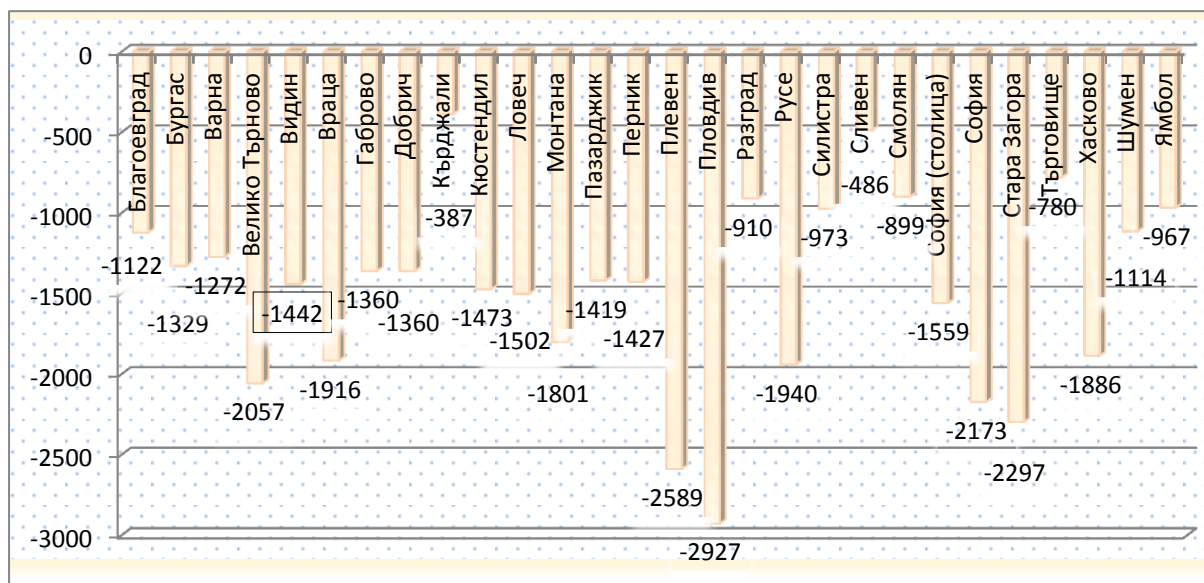
| Година | Живородени | Умирения | Естествен прираст |
|-------------|--------------|---------------|-------------------|
| 2004 | 69886 | 110110 | - 40224 |
| 2005 | 71075 | 113374 | - 42299 |
| 2006 | 73978 | 113438 | - 39460 |
| 2007 | 75349 | 113004 | - 37655 |
| 2008 | 77712 | 110523 | - 32811 |
| 2009 | 80956 | 108068 | - 27112 |
| 2010 | 75513 | 110165 | - 34652 |
| 2011 | 70846 | 108258 | - 37412 |
| 2012 | 69121 | 109281 | - 40160 |
| 2013 | 66578 | 104345 | - 37767 |
| 2014 | 67585 | 108952 | - 41367 |

Източник: НСИ, таблица МТСП

По-бързо е намалението на населението от мъжки пол (-21 895) в сравнение с населението от женски пол (-19 472) и населението в селата (-25 063) в сравнение с населението в градовете (-16 304).

Всички области в България имат отрицателен абсолютен естествен прираст на населението.

Фигура 2: Абсолютен естествен прираст на населението по области, 2014 г.



Източник: НСИ, Графика МТСП

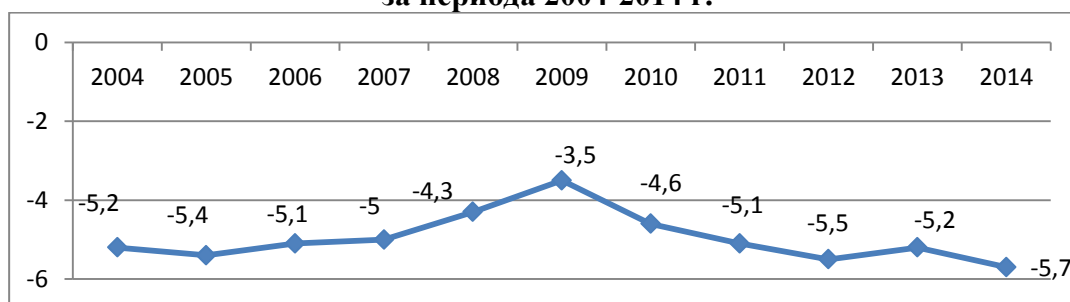
Констатация: Намалението на населението в страната в резултат на отрицателния естествен прираст (задържане или нарастване на отрицателния естествен прираст) се дължи главно на високите нива на общата смъртност и на продължителния акумулиращ ефект на ниската раждаемост. Ниската раждаемост не може да компенсира значително по-високите нива на смъртност.

1.1.2. Относителен естествен прираст на населението

През 2014 г. намалението на населението, измерено чрез **коэффициента на естествения прираст, е минус 5.7‰² при минус 5.2‰ през 2013 г.** Коэффициентът на естествения прираст в градовете е минус 3.1‰ при минус 2.8‰ през 2013 г., а в селата - минус 12.9‰ при минус 11.8‰ през 2013 г. През 2012 г. коэффициентът на естествен прираст в градовете е минус 2.8‰, а в селата - минус 12.8‰, а през 2011 г. – в градовете е минус 2.2‰, а в селата - минус 12.7‰.

Намалението на населението в страната в резултат на естествения прираст се дължи предимно на негативните демографски тенденции в селата.

Фигура 3: Коэффициент на естествен прираст на 1000 души за периода 2004-2014 г.



Източник: НСИ; Графика: МТСП

Таблица 2: Относителен естествен прираст на 1 000 души от населението през 2012, 2013 и 2014 г. по статистически райони и местоживееене

| Естествен прираст (‰) | Общо за страната | Северозападен | Северен централен | Североизточен | Югоизточен | Югозападен | Южен централен |
|-----------------------|------------------|---------------|-------------------|---------------|------------|------------|----------------|
| 2012 г. | | | | | | | |
| Общо | -5,5 | -11,5 | -8,2 | -4,2 | -4,4 | -3,7 | -4,7 |
| Град | -2,8 | -5,8 | -5,2 | -2,0 | -2,1 | -2,0 | -2,2 |
| Село | -12,8 | -21,4 | -14,2 | -9,9 | -10,3 | -12,5 | -9,9 |
| 2013 г. | | | | | | | |
| Общо | -5,2 | -10,5 | -7,7 | -4,1 | -4,1 | -3,7 | -4,5 |
| Град | -2,8 | -5,4 | -5,1 | -2,1 | -2,1 | -2,0 | -2,2 |
| Село | -11,8 | -19,7 | -13,2 | -9,3 | -9,1 | -11,7 | -9,3 |
| 2014 г. | | | | | | | |
| Общо | -5,7 | -11,5 | -8,7 | -4,7 | -4,8 | -3,6 | -5,2 |
| Град | -3,1 | -6,2 | -5,7 | -2,9 | -2,4 | -1,9 | -2,8 |
| Село | -12,9 | -20,8 | -14,9 | -9,9 | -10,6 | -12,5 | -10,2 |

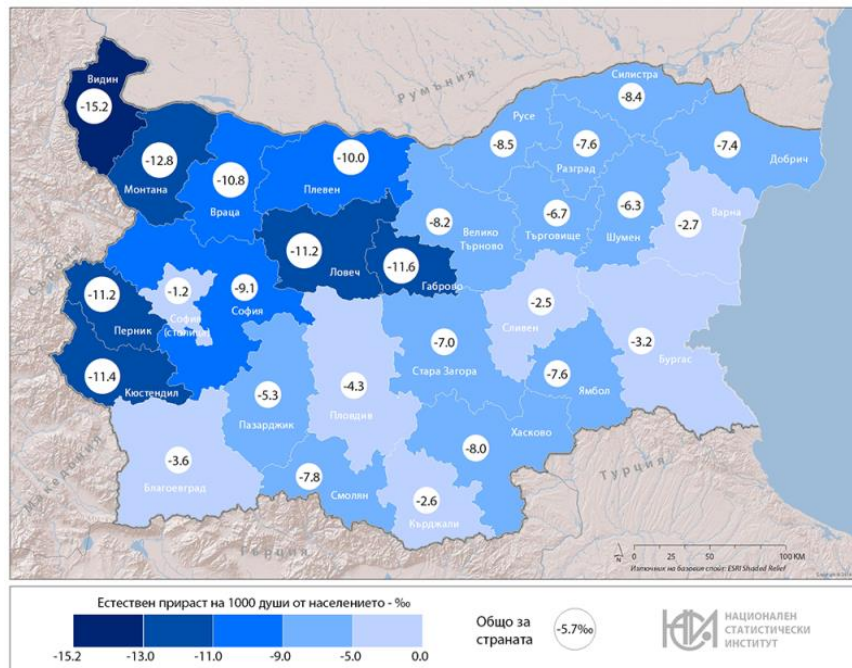
Източник: НСИ; Таблица: МТСП

През 2014 г. всички области в страната имат отрицателен естествен прираст.

С най-ниски по стойности коефициенти на отрицателен естествен прираст са областите София (столица) (-1.2‰), Сливен (-2.5‰) и Кърджали (-2.6‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е област Видин - минус 15.2‰, следвана от областите Монтана (-12.8‰) и Габрово (-11.6‰). Над минус 10.0‰ е и естественият прираст в областите Плевен, Враца, Ловеч, Кюстендил и Перник.

² Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

**Фигура 4: Естествен прираст на населението през 2014 г. по области
(На 1 000 души)**



Източник: НСИ

България е с най-висок отрицателен относителен естествен прираст на населението в ЕС.

Коефициентът на естествения прираст общо за ЕС-28 през 2013 г. е 0.2‰, като през 2012 г. е 0.5‰, а през 2011 г. – 0.8‰.

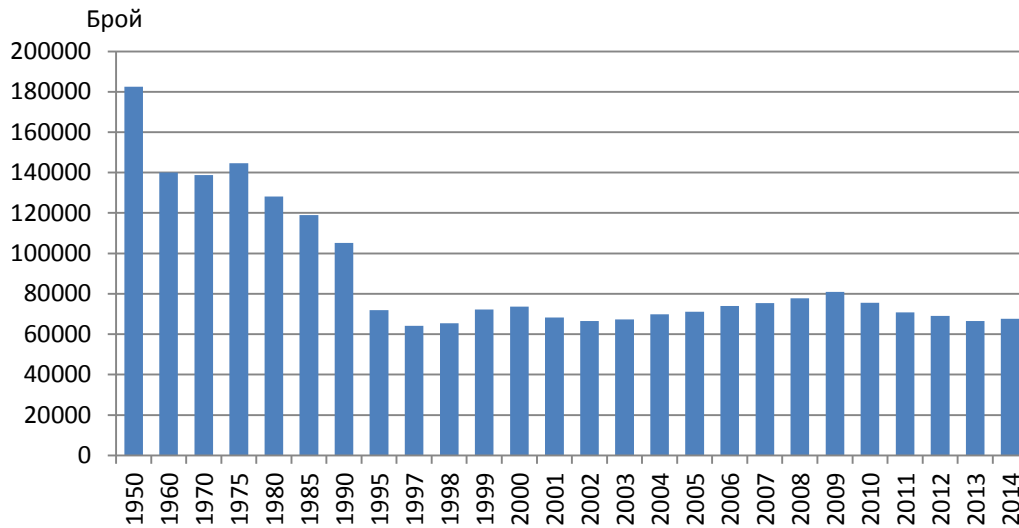
Петнадесет страни имат положителен естествен прираст, като най-висок е този показател в Ирландия (8.6‰), Кипър (4.9‰) и Люксембург (4.2‰). Освен нашата страна, с високи стойности на отрицателен естествен прираст на населението са Латвия (-4.0‰), Литва (-3.9‰), Унгария (-3.8‰) и Румъния (-3.2‰). По-високи от минус 2.0‰ са и стойностите на естествения прираст в Германия, Хърватия и Португалия.

Констатация: България е с най-висок отрицателен естествен прираст на населението в ЕС. Намалението на населението в страната в резултат на естествения прираст се дължи предимно на негативните демографски тенденции в селата. Населението в селата продължава да намалява с двойно по-високи темпове от средните за страната. Продължава обаче тенденцията на намаление на населението и в градовете. Във всички области в България естественият прираст на населението е отрицателен. В резултат на отрицателния естествен прираст с най-бързи темпове намалява населението в Северозападен и Северен централен район.

1.2. РАЖДАЕМОСТ

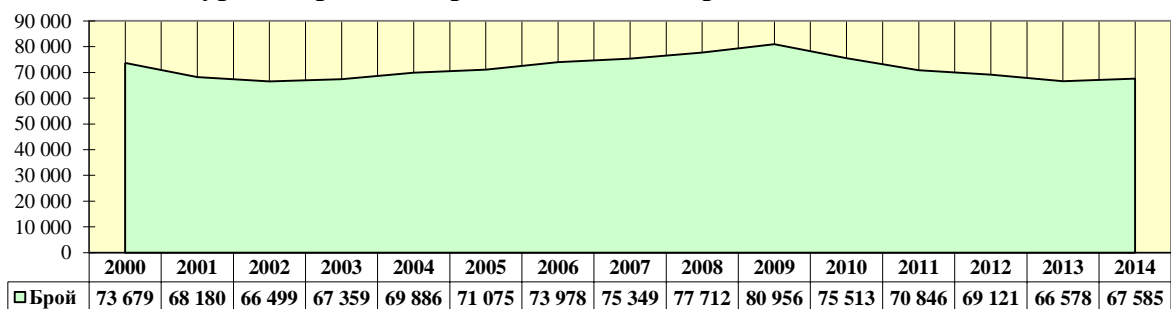
През 2014 г. в страната са регистрирани 68 083 родени деца, като от тях **67 585 (99.3%) са живородени**. В сравнение с предходната година броят на живородените се увеличава с 1 007 деца, или с 1.5%.

Фигура 5: Живородени през периода 1950-2014 година



Източник: НСИ

Фигура 6: Брой живородени деца за периода 2000-2014 г.



Източник: НСИ; Графика МТСП

**Таблица 3: Раждания (в т.ч. живородени) през 2013 г.–2014 г.
по статистически райони и местоживееене (брой)**

| Статистически райони | Раждания | | | Живородени | | |
|----------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| | Всичко | В градовете | В селата | Всичко | В градовете | В селата |
| 2013 г. | | | | | | |
| България | 67061 | 49857 | 17204 | 66578 | 49526 | 17052 |
| Северозападен | 6484 | 4161 | 2323 | 6419 | 4115 | 2304 |
| Северен централен | 6991 | 4629 | 2362 | 6953 | 4609 | 2344 |
| Североизточен | 9120 | 6601 | 2519 | 9046 | 6557 | 2489 |
| Югоизточен | 11004 | 7614 | 3390 | 10915 | 7548 | 3367 |
| Югозападен | 19957 | 17448 | 2509 | 19844 | 17356 | 2488 |
| Южен централен | 13505 | 9404 | 4101 | 13401 | 9341 | 4060 |
| 2014 г. | | | | | | |
| България | 68083 | 51042 | 17041 | 67585 | 50704 | 16881 |
| Северозападен | 6723 | 4331 | 2392 | 6647 | 4279 | 2368 |
| Северен централен | 6928 | 4656 | 2272 | 6874 | 4628 | 2246 |
| Североизточен | 8996 | 6490 | 2506 | 8919 | 6442 | 2477 |
| Югоизточен | 11035 | 7726 | 3309 | 10941 | 7663 | 3278 |
| Югозападен | 20858 | 18331 | 2527 | 20754 | 18241 | 2513 |
| Южен централен | 13543 | 9508 | 4035 | 13450 | 9451 | 3999 |

Източник: НСИ

И през 2014 г., подобно на 2013 г. и на 2012 г., най-много раждания има в Югозападния район – 20 858, в Южен централен – 13 543 и в Югоизточния район – 11 035.

Незначително, но нараства относителният дял на родените деца от по-висок ранг – втори, трети и по-висок ранг.

През 2014 г. родените деца от първи ранг съставляват 51,34% от всички родени деца (при 51,33% през 2013 г.; 51,60% през 2012 г. и 52% през 2011 г.).

През 2014 г. родените деца от втори и по-висок ранг съставляват 48,41% (при 48,31% през 2013 г.; 47,82% през 2012 г. и 47,14% през 2011 г.

Това е показателно за наличие на процес на ориентация към семеен модел с повече от едно дете.

За последните 4 години относителният дял на родените трети деца се задържа над 7%: – през 2014 г. те съставляват 7,64%, през 2013 г. - 7,80%, през 2012 г. – 7,37%, а през 2011 г. – 7,05% от живородените деца за съответната година.

Таблица 4: Брой и поредност на родените деца в периода 2011 – 2014 г.

| Година | Общо | Първо | Второ | Трето | Четвърто и повече | Непоказано |
|--------|--------------|--------------|--------------|-------------|-------------------|------------|
| 2011 | 71402 | 37135 | 25016 | 5037 | 3609 | 605 |
| 2012 | 69678 | 35954 | 24514 | 5138 | 3671 | 401 |
| 2013 | 67061 | 34420 | 23608 | 5228 | 3558 | 247 |
| 2014 | 68083 | 34955 | 24340 | 5199 | 3418 | 171 |
| | 100% | 51.34% | 35.75% | 7.64% | 5.02% | 0.25% |

Източник НСИ; Таблица МТСП

Увеличава се относителният дял на живородените деца с тегло под 2500 грама – от 8.7% през 2012 г. на 9.0% през 2013 г. и на 13,5% през 2014 г.

Коефициентът на обща раждаемост³ през 2014 г. е 9.4‰, а през предходните 2013 и 2012 г. той е бил съответно 9.2 и 9.5‰.

Броят на живородените момчета (34 735) е с 1 885 по-голям от този на живородените момичета (32 850), или на 1 000 родени момчета се падат 946 момичета.

В градовете и селата живородените деца са съответно 50 704 и 16 881. Коефициентът на раждаемост в градовете е 9.6‰, а в селата - 8.7‰.

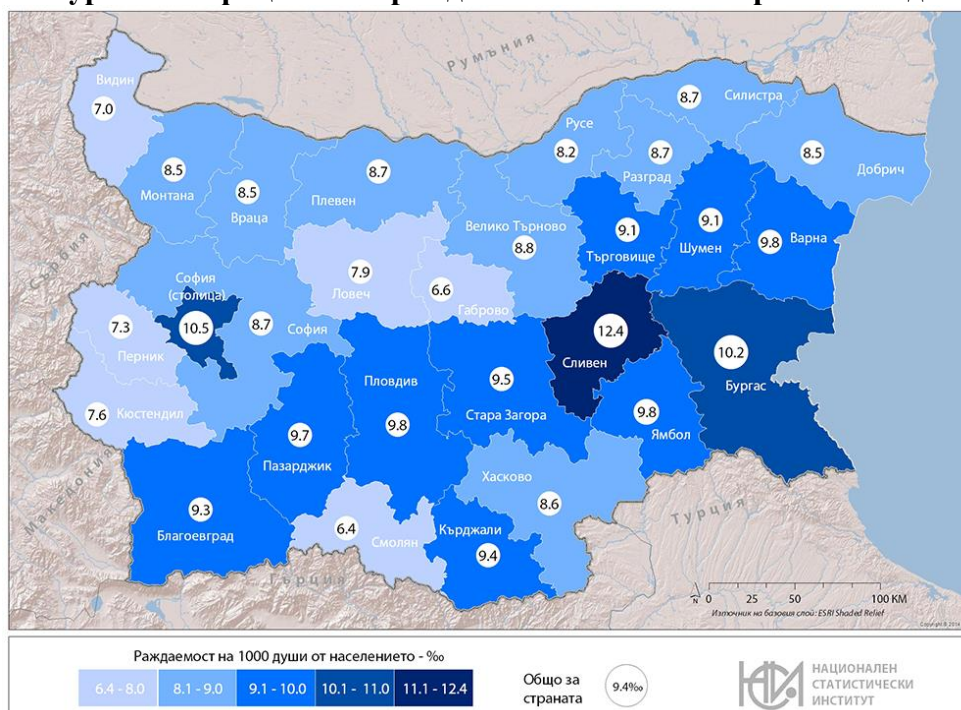
Коефициентът на раждаемост общо за ЕС-28 през 2013 г. е 10.0‰, по данни на Евростат. Най-високо равнище на раждаемост от европейските страни има Ирландия - 15.0‰, следват Франция (12.4‰) и Обединеното кралство (12.1‰).

Равнището на раждаемостта в България е малко над нивото на раждаемостта в Испания и Румъния - по 9.1‰, и Унгария - 9.0‰. С най-нисък коефициент на раждаемост в Европейския съюз са Германия, Гърция и Италия - по 8.5‰.

Запазват се регионалните различия по отношение на раждаемостта.

В регионален аспект най-висока е раждаемостта в областите Сливен - 12.4‰, София (столица) - 10.5‰, и Бургас - 10.2‰. Освен в тези три области по-висока от общата за страната е раждаемостта в областите Варна, Ямбол и Пловдив - по 9.8‰, следвани от Пазарджик, Стара Загора и Кърджали - съответно 9.7, 9.5 и 9.4‰. Във всички останали области раждаемостта е по-ниска от средната за страната, като най-ниски стойности се наблюдават в областите Смолян (6.4‰), Габрово (6.6‰) и Видин (7.0‰).

Фигура 7: Коефициент на раждаемост по области през 2014 година



Източник: НСИ

³ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

Таблица 5: Коефициенти на раждаемост и естествен прираст на населението

| Година | Раждаемост (на 1 000 души) | Естествен прираст (на 1 000 души) | Тотален коефициент на плодовитост |
|-------------|-------------------------------|---|---|
| 1990 | 12.1 | -0.4 | 1.81 |
| 1995 | 8.6 | -5.0 | 1.23 |
| 2001 | 8.6 | -5.6 | 1.24 |
| 2005 | 9.2 | -5.4 | 1.31 |
| 2006 | 9.6 | -5.1 | 1.38 |
| 2007 | 9.8 | -5.0 | 1.42 |
| 2008 | 10.2 | -4.3 | 1.48 |
| 2009 | 10.7 | -3.5 | 1.57 |
| 2010 | 10.0 | -4.6 | 1.49 |
| 2011 | 9.6 | -5.1 | 1.51 |
| 2012 | 9.5 | -5.5 | 1.50 |
| 2013 | 9.2 | -5.2 | 1.48 |
| 2014 | 9.4 | -5.7 | 1.52 |

Източник: НСИ

Таблица 6: Коефициент на раждаемост по местоживеене и статистически райони (раждаемост на 1000 души от населението)

| Населени места | Общо | Северо- западен | Северен централен | Северо- източен | Юго- източен | Юго- западен | Южен централен |
|-------------------|------------|--------------------|----------------------|--------------------|-----------------|-----------------|-------------------|
| 2012 г. | | | | | | | |
| Общо | 9,5 | 8,4 | 8,5 | 9,8 | 10,3 | 9,7 | 9,4 |
| В градовете | 9,7 | 8,6 | 8,5 | 9,7 | 10,1 | 10,2 | 9,8 |
| В селата | 8,8 | 8,1 | 8,6 | 10,2 | 10,8 | 7,2 | 8,5 |
| 2013 г. | | | | | | | |
| Общо | 9,2 | 7,9 | 8,3 | 9,5 | 10,2 | 9,3 | 9,2 |
| В градовете | 9,3 | 7,9 | 8,2 | 9,4 | 9,9 | 9,8 | 9,6 |
| В селата | 8,7 | 7,7 | 8,4 | 9,8 | 11,2 | 7,1 | 8,4 |
| 2014 г. | | | | | | | |
| Общо | 9,4 | 8,3 | 8,3 | 9,4 | 10,3 | 9,8 | 9,3 |
| В градовете | 9,6 | 8,4 | 8,3 | 9,2 | 10,1 | 10,3 | 9,7 |
| В селата | 8,7 | 8,1 | 8,2 | 9,8 | 11,0 | 7,2 | 8,4 |

Източник: НСИ, Таблица МТСП

Броят на жените във фертилна възраст (15 - 49 навършени години), или размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост оказват съществено влияние върху равнището на раждаемостта и определят характера на възпроизводството на населението.

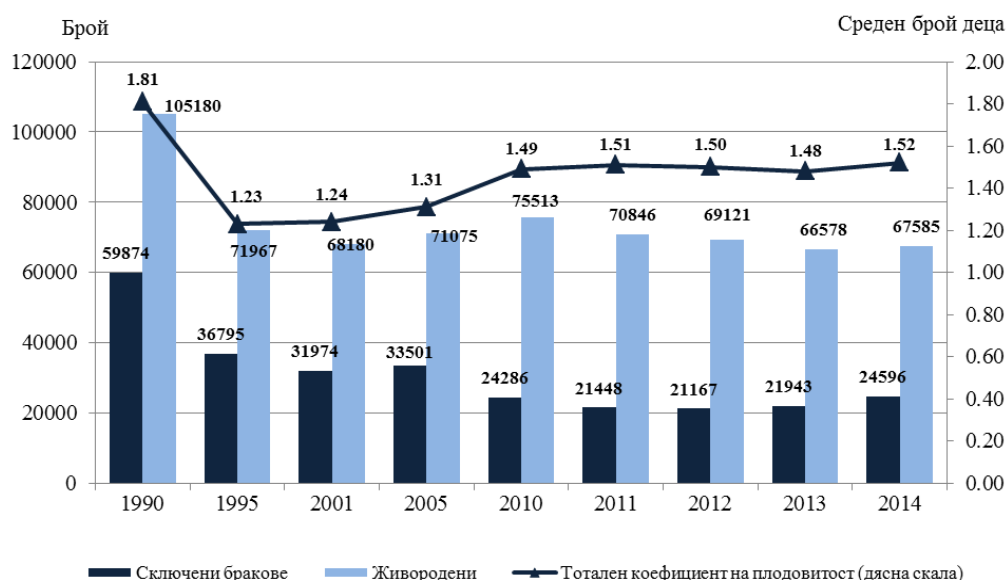
Броят на жените във фертилна възраст към 31.12.2014 г. е 1 580 хил., като спрямо предходната година той намалява с над 21 хил., а спрямо 2001 г. - с над 306 хил. жени.

Съществено значение за намалението на раждаемостта оказват и измененията във възрастовата структура на родилните контингенти. Близко 90% от ражданията се осъществяват от жените на възраст от 15 до 34 години, които през 2014 г. са 818 хил. и са намалели спрямо 2013 г. с 2.6%, а в сравнение с 2001 г. - с 25.1%. Броят на жените в тази възрастова група намалява основно поради по-малкия брой момичета, които влизат във фертилна възраст, и емиграционните процеси.

През 2014 г. броят на децата, родени от майки под 18 години, е 3 130 и спрямо 2013 г. намалява със 124 деца. Запазва се тенденцията на увеличаване на броя на децата, родени от жени на възраст над 40 години - от 1 276 през 2013 г. на 1 517 през 2014 година.

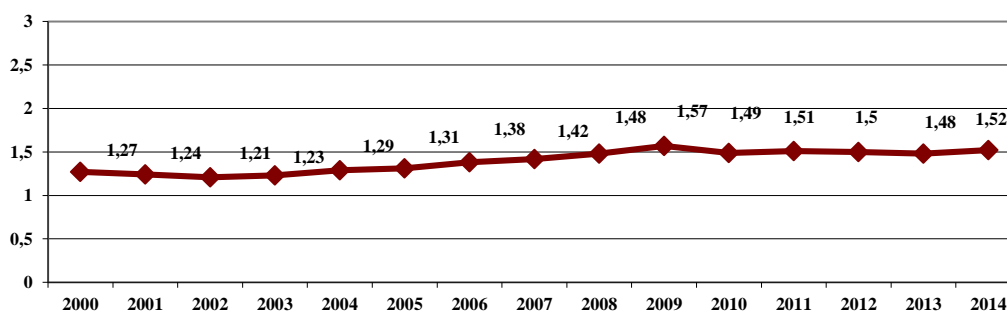
Тоталният коефициент на плодовитост⁴ е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. През 2014 г. средният брой живородени деца от една жена е 1.52. За сравнение, през 2001 г. той е бил 1.24 деца, а през 2013 г. - 1.48 деца.

Фигура 8: Сключени бракове и живородени деца; коефициент на плодовитост



Източник: НСИ

Фигура 9: Тотален коефициент на плодовитост за периода 2000–2014 г.



Източник: НСИ; Графика МТСП

⁴ Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзрастовата плодовитост през отчетната година.

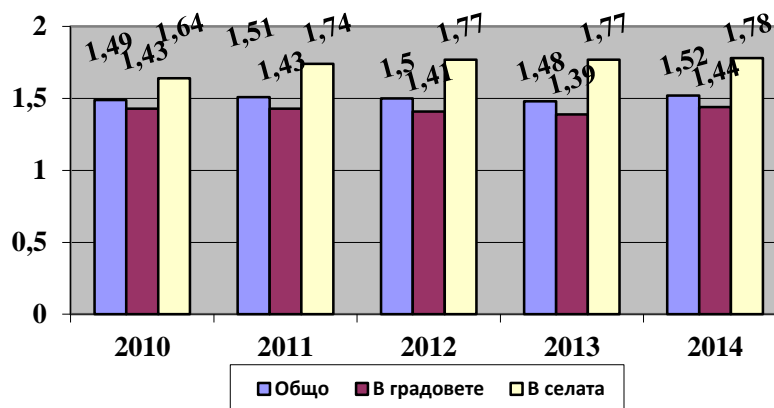
Въпреки, че коефициентът на раждаемост намалява около нивата на 2005 г., тоталният коефициент на плодовитост запазва умерен темп на нарастване и относително задържане в годините след 2005 г. Подобна картина е показателна за случаите, когато броят на родените деца от една жена във фертилна възраст се запазва умерено висок, но общият брой на родените деца намалява, поради намаляване на родилните контингенти.

Относително по-високото ниво на раждаемост от 2005 г. до 2009 г. се дължи предимно на повишаването на плодовитостта на родилните контингенти, измерена чрез тоталния коефициент на плодовитост⁵ и раждането на деца от по-висок ранг – второ трето и повече, както и на относително по-бавния темп на намаляване на броя на жените в детеродна възраст.

Докато през 2005 г. средният брой живородени от една жена е бил 1.31 деца, то през 2008 г. той достига 1.48, през 2009 г. - 1.57, през 2010 г. - 1.49 деца, през 2011 г. – 1.51, през 2012 г. – 1.50, през 2013 г. – 1.48, а през 2014 г. – 1.52 деца. Тези стойности на плодовитостта през последните години са най-високите след 1991 г., когато този коефициент е бил 1.65 деца.

Констатация: Броят на жените във фертилна възраст намалява и ще продължава да намалява, поради което ще намалява и абсолютният брой на ражданията в страната, но може да се запазва или увеличава тоталният коефициент на плодовитост, което означава, че биха могли да се увеличават случаите на реализиране на „отложени” раждания и на раждания на деца от по-висок ранг – второ, трето и повече.

Фигура 10: Тотален коефициент на плодовитост по местоживееене в страната, 2010-2014 г.



Източник: НСИ; Графика МТСП

Констатация: Коефициентът на обща раждаемост в градовете е по-висок от този в селата, поради по-младата възрастова структура на населението в градовете и по-големият брой родилни контингенти. Но тоталният коефициент на плодовитост е по-висок в селата, което поставя въпроса за качеството на отглеждането, възпитанието и социализацията на децата в селата.

⁵ Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзrastовата плодовитост през отчетната година

България има регресивен тип възпроизводство.

Нетният коефициент на възпроизводство⁶ в страната през 2014 г. е 0,730. През 2010, 2011, 2012 и 2013 г. е бил съответно: 0.712; 0.719, 0.715 и 0,712.

Таблица 7: Индекс на заместване на поколенията⁷ към 31.12. 2014 г.

| Индикатор | Общо | В градовете | В селата |
|------------------------------------|-----------|-------------|----------|
| Деца (0-4 г.), бр. | 337 656 | 254 656 | 83 000 |
| Жени (15-40 г.*)средногодишно, бр. | 1 147 929 | 896 099 | 251 830 |
| Отношение "деца-жени" | 0,294 | 0,281 | 0,330 |

* фертилната възраст на жените е 15–49 г., но поради факта, че броят на ражданията на жени над 40 г.е малък, индексът е изчислен към жените от 15 до 40 г. вкл.

Средната възраст на жените при раждане на първо дете се увеличава от 26.5 години през 2013 г. на **26.7 години през 2014 година**. Увеличава се и средната възраст на жените при сключване на първи брак - от 27.3 през 2013 г. на 27.5 години през 2014 година. При сравняване на двата показателя се очертава обща тенденция - раждането на първо дете да предхожда сключването на брак. Нарастват случаите на раждания на жени над 40 годишна възраст.

Констатация: Средната възраст на жените при раждане на първо дете и при сключване на брак продължава да се увеличава. Налага се обща тенденция – раждането на първо дете да предхожда сключването на брак.

Таблица 8: Брой родени деца по възраст на майката, 2011 г. – 2014 г.

| Възраст на майката | 2011 г. | 2012 г. | 2013 г. | 2014 г. |
|--------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| Под 15 г. | 341 | 250 | 301 | 327 |
| 15-19 г. | 7522 | 7213 | 6727 | 6393 |
| 20-24 г. | 16635 | 16000 | 15101 | 14568 |
| 25-29 г. | 21364 | 21115 | 20563 | 20883 |
| 30-34 г. | 17127 | 16386 | 15705 | 16311 |
| 35-39 г. | 7201 | 7486 | 7366 | 8061 |
| 40-44 г. | 1142 | 1141 | 1220 | 1416 |
| 45-49 г. | 59 | 73 | 70 | 106 |
| Над 50 г. | 4 | 11 | 5 | 11 |
| Непоказано | 7 | 3 | 3 | 7 |
| Общо | 71402 | 69678 | 67061 | 68083 |

Източник: НСИ; Таблица МТСП

През 2014 г. са регистрирани 1 200 случая на многоплодни раждания, което е с 82 случая повече отколкото през 2013 година. При 1 185 от случаите са родени по две деца, при 14 - по три, и в един случай са родени 4 деца.

През 2010 г. са регистрирани най-голям брой случаи на многоплодни раждания от 1960 г. досега - 1 244 случая.

⁶ Нетният коефициент за възпроизводство на населението показва средният брой момичета, които би родила една жена през фертилния си период и които биха доживели до нейната възраст при раждането, ако повъзрастовата плодовитост и смъртност останат такива, каквито са през отчетната година.

⁷ Отношение на деца от 0 до 4 години към жени във фертилна възраст.

Таблица 9: Многоплодни раждания – брой случаи

| Година | Общо | Раждания на 2 деца | Раждания на 3 деца | Раждания на 4 деца |
|-------------|-------------|--------------------|--------------------|--------------------|
| 2010 | 1244 | 1191 | 53 | : |
| 2011 | 1119 | 1096 | 23 | : |
| 2012 | 1138 | 1116 | 22 | : |
| 2013 | 1118 | 1100 | 17 | : |
| 2014 | 1200 | 1185 | 14 | 1 |

Източник: НСИ; Таблица МТСП

Общият брой на родените **близнаци** през 2014 г. е 2416, като момчетата са 1253, а момичетата – 1163.

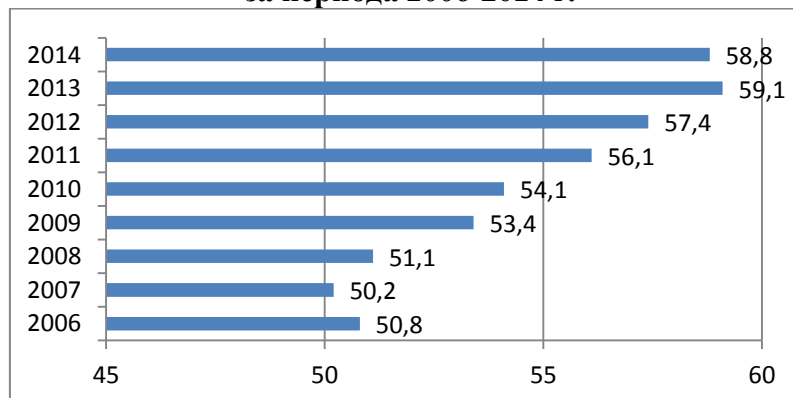
От 1991 г. се наблюдава трайна тенденция на увеличаване на абсолютния брой на извънбрачните раждания. Техният относителен дял нараства от 18.5% през 1992 г. на 42.0% през 2001 г. и на 59.1% през 2013 година. **През 2014 г. броят на живородените извънбрачни деца е 39 773, а дялът им намалява незначително до 58.8%** от всички живородени. Относителният дял на извънбрачните раждания в селата (67.8%) е по-висок отколкото в градовете (55.9%). За 72.5% от извънбрачните раждания има данни за бащата, което означава, че тези деца най-вероятно се отглеждат в семейна среда от родители, живеещи в съжителство без брак.

В регионален аспект най-висок е относителният дял на извънбрачни раждания в областите Ловеч (76.3%), Видин (75.4%) и Сливен (73.1%). Този дял е над 50% във всички области на страната с изключение на Благоевград и Кърджали, където той е съответно 42.0 и 44.9%.

Тенденцията на сравнително устойчивото нарастване на относителния дял на извънбрачните раждания е в съответствие с промяната от традиционния семеен модел за сключен граждански брак към свободно съжителство. Новият семеен модел променя и семейните отношения, и мястото и ролята на семейството в обществото, в посока на намаляване на тяхната икономическа, социална и традиционно - ценностна тежест и значимост.

Повишаването на извънбрачната раждаемост е характерно за повечето страни в Европейския съюз. Най-висок е относителният дял на извънбрачните раждания в Естония - 58.4%, и Словения - 57.6%, а най-нисък - в Гърция - 7.6%.

Фигура 11: Относителен дял на извънбрачните живораждания за периода 2006-2014 г.



Източник: НСИ; Графика МТСП

Таблица 10: Плодовитост според брачни и извънбрачни раждания, 2011/2014 г.

| БРАЧНИ РАЖДАНИЯ | | | | | | ИЗВЪНБРАЧНИ РАЖДАНИЯ | | | | | |
|-----------------|---------------------|-------|-------|-------------------|--------|----------------------|---------------------|-------|-------|-------------------|--------|
| ОБЩО | ПОРЕДНОСТ НА ДЕТЕТО | | | | | ОБЩО | ПОРЕДНОСТ НА ДЕТЕТО | | | | |
| | Първо | Второ | Трето | Четвърто и повече | Непок. | | Първо | Второ | Трето | Четвърто и повече | Непок. |
| 2011 г. | | | | | | | | | | | |
| 31305 | 15584 | 13559 | 1478 | 491 | 193 | 40097 | 21551 | 11457 | 3559 | 3118 | 412 |
| 2012 г. | | | | | | | | | | | |
| 29591 | 14656 | 12866 | 1518 | 428 | 123 | 40087 | 21298 | 11648 | 3620 | 3243 | 278 |
| 2013 г. | | | | | | | | | | | |
| 27339 | 13371 | 12019 | 1515 | 371 | 63 | 39722 | 21049 | 11589 | 3713 | 3187 | 184 |
| 2014 г. | | | | | | | | | | | |
| 27938 | 13394 | 12554 | 1570 | 380 | 40 | 40145 | 21561 | 11786 | 3629 | 3038 | 131 |

Източник: НСИ; Таблица МТСП

Констатация: Продължава да се задържа висок броят и относителният дял на живородените извънбрачни деца. Ражданията на деца с по-висок ранг от второ дете – трето, четвърто и повече деца, са по-често срещани при извънбрачните раждания.

Рискови групи по отношение на свободните съжителства и извънбрачните раждания, които се нуждаят от специална държавна подкрепа, са бременните и родилите млади девойки под 15 годишна възраст, както и децата родени от тях. Особено внимание следва да се отделя на семейства и двойки с три и повече деца, които живеят в свободно съжителство.

Значим социален риск крият изключително ранните раждания на момичета под 15 годишна възраст, както и ранните раждания на девойки между 15-19 години. Тези случаи се нуждаят от специално внимание и превенция от страна на държавата. Необходимо е да се повишава и сексуално-репродуктивната култура на тийнейджърите още в училище.

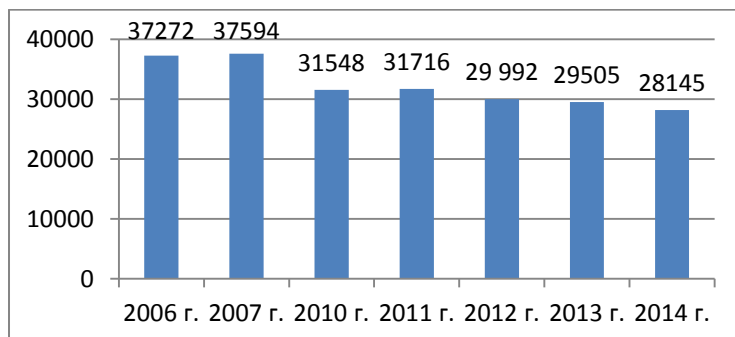
От 2007 до 2014 г. са родени 2912 деца от майки на възраст под 15 години. През 2014 г. за 320 майки под 15 години става дума а раждане на първо дете, а за 7 майки под 15 години – за раждане на второ дете.

Явлението **раждане на деца от деца** е социално рисково, както от гледна точка на физическото изпитание, така и от гледна точка на психическата неподготвеност за изпълнение на социалната функция с икономически измерения – „отговорно родителство”. Обичайна практика в подобни случаи е отговорностите да бъдат прехвърляни или към семействата на децата/момичетата, родили деца, или към държавните институции, което лишава родените и изоставени деца от семейна среда и поставя държавата пред сериозни икономически и морални изпитания.

1.2.1. Аборти

Ежегодно абортите съставляват почти половината от живородените деца.

Фигура 12: Брой аборти за периода 2003 – 2014 г.



Източник: Национален център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА); Графика МТСП

През 2014 г. общият брой на абортите е 28 145 при 68 083 раждания. В сравнение с 2013 г. (29 505) броят на абортите намалява с 1 360.

Таблица 11: Раждания и аборти през 2014 г.

| Година | Раждания | Аборти | Раждания | Аборти |
|--------|----------|--------|--------------------------|--------|
| | Брой | | На 1000 жени от 15-49 г. | |
| 2012 | 69678 | 29992 | 42,5 | 18,3 |
| 2013 | 67061 | 29505 | 41,6 | 18,3 |
| 2014 | 68083 | 28145 | 42,8 | 17,7 |

Източник: Национален център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА)

Таблица 12: Раждания и аборти на 1000 жени във фертилна възраст (15-49 г.)

| Година | Раждания на 1000 жени във фертилна възраст | Аборти на 1000 жени във фертилна възраст |
|--------|--|--|
| 1980 | 60,4 | 72,9 |
| 1990 | 49,2 | 67,2 |
| 1995 | 35,2 | 47,2 |
| 2000 | 37,0 | 30,6 |
| 2005 | 38,2 | 22,3 |
| 2013 | 41,6 | 18,3 |

Източник: МЗ, НЦОЗА - Кратък справочник „Здравеопазване 2014 г.“

От всички извършени аборти 2 735 са по медицински причини; 8 898 аборти са спонтанни; 16 517 са по желание, а 3 са класифицирани като „други видове“.

**Таблица 13: Извършени аборти в лечебните заведения през 2014 г.
по възрастови групи и видове аборти (брой)**

| Възраст (в навършени години) | Всичко | Видове аборти | | | |
|------------------------------|--------------|-------------------|-------------|--------------|--------------|
| | | По мед. показания | Спонтанни | Други видове | По желание |
| Общо | 28145 | 2735 | 8890 | 3 | 16517 |
| < 15 | 130 | 29 | 72 | - | 29 |
| 15–19 | 2410 | 195 | 832 | 1 | 1382 |
| 20–24 | 5551 | 332 | 1453 | - | 3766 |
| 25–29 | 7382 | 510 | 2313 | 2 | 4557 |
| 30–34 | 6228 | 497 | 2114 | - | 3617 |
| 35–39 | 4885 | 877 | 1570 | - | 2438 |
| 40–44 | 1389 | 276 | 501 | - | 612 |
| 45–49 | 165 | 16 | 34 | - | 115 |
| > 50 | 5 | 3 | 1 | - | 1 |

Източник: Национален център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА)

Често абортът е рисков за бъдещите репродуктивни способности на жената, поради което следва да бъде оценяван като един от значимите фактори, оказващи въздействие върху демографския баланс на населението.

Легалният аборт продължава да се приема и да се използва често като предпочитан и достъпен изход за освобождаване от нежелана бременност, макар да са известни опасностите и вредите за здравето и детеродната способност на жената от подобна интервенция.

След 2012 г. няма регистрирани криминални аборти (извън лечебните заведения).

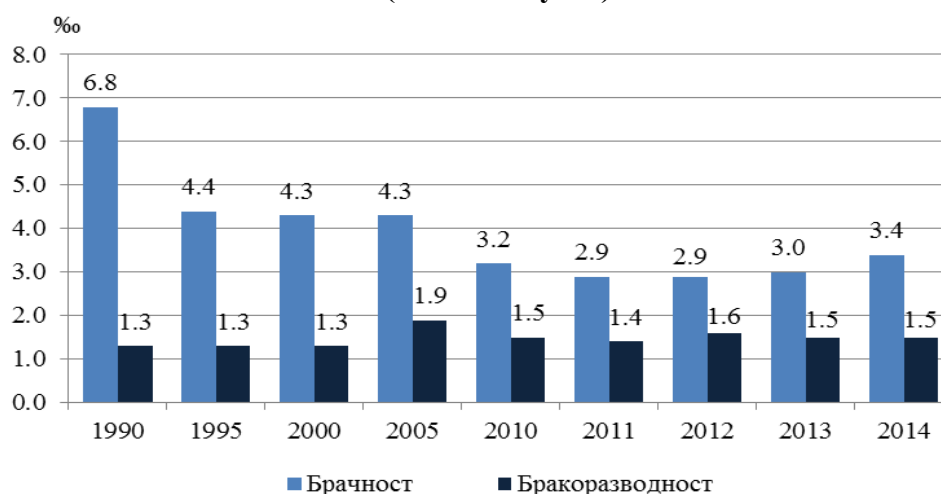
1.2.2. Семейства и семейни отношения. Бракове и разводи.

По данни на преброяването на населението и жилищния фонд през 2011 г. към 1.02.2011 г. населението в България живее в 3 006 376 домакинства (обикновени или колективни) със среден брой членове в домакинството – 2.4 лица. Близо три четвърти (73.3%) от всички домакинства в страната живеят в градовете. Към същата дата **семействата в страната са общо 2 123 224**, от които 1 537 777 (72.4%) живеят в градовете, а 585 447 (27.6%) живеят в селата. **Средният брой на членовете в едно семейство през 2011 г. е 2.7 лица при 3.0 през 1965 г. Най-голям е броят на семействата, съставени от двама съпрузи с никога невстъпвали в брак деца – 996 446 от всички семейства в страната.** Семействата от двама съпрузи без деца са 813 995, а семействата, съставени от един родител с никога невстъпвали в брак деца са 312 783.

Регистрираните юридически бракове през 2014 г. са 24 596 - с 2 653 повече спрямо предходната година. От всички регистрирани бракове 76.3% (18 756) са сред населението в градовете, докато в селата са сключени 5 840 брака. Коефициентът на брачност⁸ е 3.4‰, като за сравнение през 2013 г. той е бил 3.0‰, а през 2001 г. - 4.0‰.

⁸ Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

**Фигура 13: Коефициенти на брачност и бракоразводност
(На 1 000 души)**



Източник: НСИ

През 2014 г. средната възраст при сключване на първи брак за мъжете и жените е съответно 30.6 и 27.5 години. Спрямо предходната година средната възраст се увеличава с 0.3 години при мъжете и 0.2 години при жените.

Областта с най-много бракове на 1 000 души от населението е Кърджали (4.8‰), следвана от областите Търговище (4.5‰), Разград и Добрич - по 4.3‰. Най-нисък е коефициентът на брачност в областите Видин - 1.7‰, и Враца - 2.0‰.

Броят на разводите през 2014 г. е 10 584 и е с 324 по-малък от този през 2013 година. От всички прекратени бракове 82.0% се отнасят за населението в градовете.

Най-голям е дялът на браковете, прекратени по „взаимно съгласие“ (62.6%), следват причините „несходство в характерите“ (27.4%) и „фактическа раздяла“ (7.5%).

През 2014 г. средната продължителност на брака до неговото прекратяване е 15.1 години.

Таблица 14: Средна възраст при развод през 2012–2014 г. по пол и местоживеене

| Пол | Местоживеене | | |
|----------------|--------------|-------------|----------|
| | Общо | В градовете | В селата |
| 2012 г. | | | |
| Мъже | 41,3 | 41,3 | 41,3 |
| Жени | 37,7 | 37,7 | 37,4 |
| 2013 г. | | | |
| Мъже | 42,9 | 42,8 | 43,2 |
| Жени | 39,3 | 39,3 | 39,5 |
| 2014 г. | | | |
| Жени | 43,6 | 43,4 | 44,4 |
| Мъже | 40,1 | 39,9 | 40,6 |

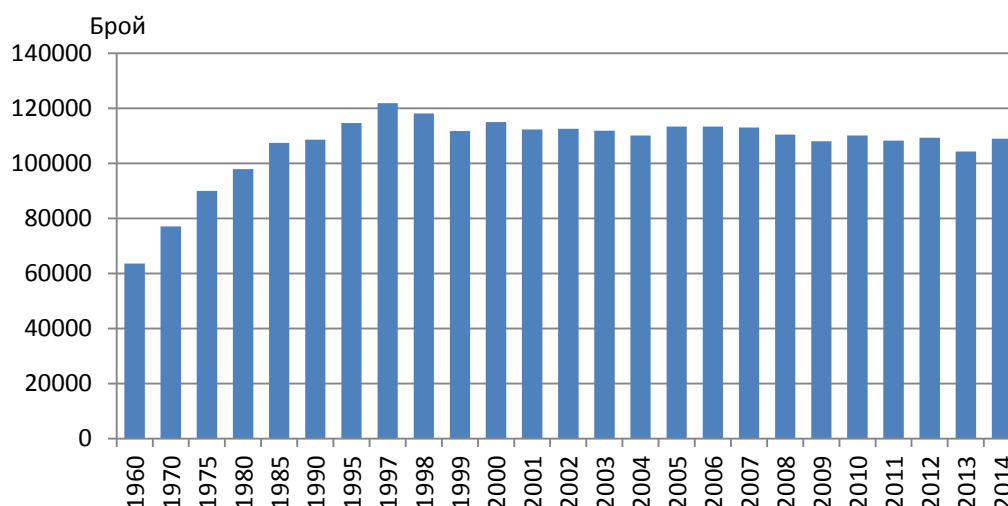
Източник на данните: НСИ, Изследване на брачността и бракоразводността; Таблица МТСП

1.3. СМЪРТНОСТ

1.3.1. Обща смъртност

Броят на умрелите през 2014 г. е 108 952 души, а коефициентът на обща смъртност⁹ - 15.1%. Спрямо предходната година броят на умрелите се увеличава с 4 607 случая, или с 4.4%. Нивото на общата смъртност продължава да е твърде високо.

Фигура 14: Умрели през периода 1950-2014 година



Смъртността сред мъжете (16.1‰) продължава да бъде по-висока в сравнение със смъртността сред жените (14.1‰). През 2014 г. на 1 000 жени умират 1 082 мъже. Продължават и силно изразените различия в смъртността сред градското и селското население. Коефициентът на смъртност е по-висок в селата (21.6‰) отколкото в градовете (12.7‰).

Общо за ЕС-28 коефициентът на смъртност през 2013 г. е 9.9‰. Равнището на общата смъртност на населението в България е най-високо сред европейските страни. С най-ниска смъртност са Ирландия - 6.4‰, и Кипър - 6.0‰. В Люксембург, Малта, Испания, Нидерландия и Франция коефициентът на смъртност е под 9.0‰. Освен в България, значително по-висока от средната за ЕС-28 е стойността на този показател само в Латвия - 14.3‰, и Литва - 14.0‰.

Високата обща смъртност се дължи предимно на умираанията в по-високите възрастови групи, които са разпределени по следния начин:

Таблица 15: Брой умираания по възрастови групи

| Възрастови групи | 2012 г. | 2013 г. | 2014 г. |
|------------------|---------|---------|---------|
| 50-54 г. | 3 732 | 3 501 | 3798 |
| 55-59 г. | 5 749 | 5 601 | 5711 |
| 60-64 г. | 8 625 | 8 078 | 8515 |
| 65-69 г. | 10 255 | 10 409 | 11090 |
| 70-74 г. | 12 376 | 11563 | 11995 |
| 75-79 г. | 18 192 | 16 670 | 16347 |
| 80-84 г. | 20 393 | 19 365 | 20514 |
| 85+ г. | 23 713 | 22 943 | 24625 |

Източник НСИ, Таблица МТСП

⁹ Брой умрели лица на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

С най-висока смъртност в страната са областите Видин - 22.2%, и Монтана - 21.3%, следвани от Враца (19.3%) и Ловеч (19.1%). Девет са областите със смъртност, по-ниска от общата за страната, като най-нисък е този показател в областите София (столица) - 11.7%, Кърджали - 12.0%, Варна - 12.5%, и Благоевград - 12.9%.

Фигура 15: Коефициент на смъртност по области през 2014 година

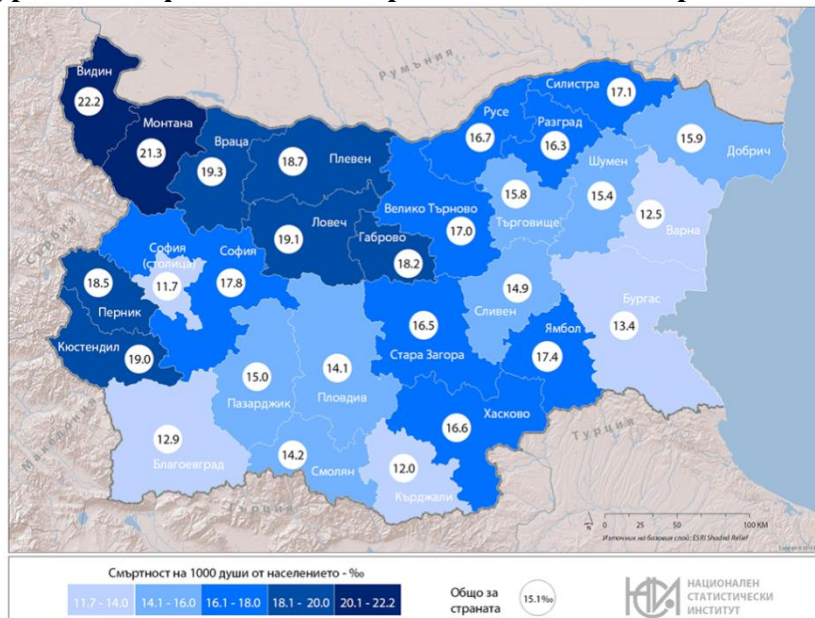


Таблица 16: Коефициенти на обща, детска и преждевременна смъртност

| Година | Обща смъртност ¹⁰ ‰ | Детска смъртност ¹¹ ‰ | Преждевременна смъртност ¹² – % |
|-------------|-----------------------------------|-------------------------------------|--|
| 1990 | 12.5 | 14.8 | 29.7 |
| 1995 | 13.6 | 14.8 | 28.3 |
| 2001 | 14.2 | 14.4 | 25.2 |
| 2005 | 14.6 | 10.4 | 24.6 |
| 2006 | 14.7 | 9.7 | 24.6 |
| 2007 | 14.8 | 9.2 | 24.1 |
| 2008 | 14.5 | 8.6 | 24.1 |
| 2009 | 14.2 | 9.0 | 24.4 |
| 2010 | 14.6 | 9.4 | 23.4 |
| 2011 | 14.7 | 8.5 | 23.3 |
| 2012 | 15.0 | 7.8 | 22.3 |
| 2013 | 14.4 | 7.3 | 22.4 |
| 2014 | 15,1 | 7,6 | 22,4 |

Източник: НСИ

¹⁰ Брой умрели лица на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

¹¹ Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1 000 живородени.

¹² Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиралията.

Шест са водещите болестни фактори и причини за умираанията за последните осем години, чието регулиране изисква предприемане на сериозни превантивни профилактични здравни дейности:

- Болести на органите на кръвообращението
- Новообразувания
- Болести на дихателната система
- Болести на храносмилателната система
- Външни причини за заболяемост и смъртност
- Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде (R00-R99).

Умираанията при мъжете са с 4308 повече в сравнение с тези при жените.

Констатация: Нивото на общата смъртност все още е твърде високо. Смъртността сред мъжете продължава да бъде по-висока в сравнение със смъртността сред жените. Задържащото се високо ниво на смъртността се дължи предимно на умираанията на хора в по-високите възрастови групи.

Таблица 17: Умирения по причини

| Година | 2005 г. | 2006 г. | 2007 г. | 2008 г. | 2009 г. | 2010 г. | 2011 г. | 2012 г. | 2013 г. | 2014 г. |
|---|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| Общо | 113 374 | 113 438 | 113 004 | 110 523 | 108 068 | 110 165 | 108 258 | 109 281 | 104 345 | 108 952 |
| Клас I. Някои инфекциозни и паразитни болести (A00-B99) | 650 | 624 | 710 | 639 | 587 | 602 | 520 | 626 | 518 | 458 |
| Клас II. Новообразувания (C00-D48) | 17 937 | 17 710 | 17 992 | 18 179 | 17 157 | 16 672 | 16 955 | 18 299 | 18274 | 18 110 |
| Клас III. Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50-D89) | 152 | 160 | 179 | 134 | 160 | 133 | 144 | 135 | 143 | 159 |
| Клас IV .Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата (E00-E90) | 1 979 | 2 237 | 2 166 | 2 181 | 1 989 | 1 804 | 1 641 | 1 723 | 1446 | 1 542 |
| Клас V. Психични и поведенчески разстройства (F00-F99) | 121 | 118 | 76 | 90 | 77 | 89 | 77 | 87 | 85 | 79 |
| Клас VI. Болести на нервната система (G00-G99) | 831 | 841 | 975 | 1 026 | 954 | 976 | 995 | 1 124 | 959 | 1 056 |
| Клас VII. Болести на окото и придатъците му (H00-H59) | 4 | 6 | 3 | - | 7 | 2 | 6 | 4 | 2 | 2 |
| Клас VIII. Болести на ухото и мастоидния израстък (H60-H95) | 6 | 2 | 1 | 1 | 3 | 6 | 6 | 3 | - | - |
| Клас IX. Болести на органите на кръвообращението (I00-I99) | 74 932 | 75 332 | 74 380 | 71 492 | 71 306 | 74 392 | 72 581 | 71 645 | 67911 | 71 760 |
| Клас X. Болести на дихателната система (J00-J99) | 4 469 | 4 181 | 4 540 | 4 466 | 4 154 | 4 069 | 4 012 | 3 973 | 3512 | 3 935 |
| Клас XI. Болести на храносмилателната система (K00-K93) | 3 312 | 3 196 | 3 493 | 3 561 | 3 268 | 3 279 | 3 262 | 3 553 | 3628 | 3 852 |
| Клас XII. Болести на кожата и подкожната тъкан (L00-L99) | 52 | 37 | 35 | 24 | 27 | 32 | 22 | 32 | 43 | 50 |
| Клас XIII. Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M99) | 86 | 69 | 54 | 52 | 38 | 42 | 58 | 48 | 40 | 55 |
| Клас XIV. Болести на пикочо-половата система (N00-N99) | 1 193 | 1 187 | 1 320 | 1 354 | 1 239 | 1 177 | 1 165 | 1 350 | 1289 | 1 350 |
| Клас XV. Бременност, раждане и послеродов период (O00-O99) | 8 | 9 | 9 | 5 | 4 | 6 | 2 | 3 | 8 | 5 |
| Клас XVI. Някои състояния, възникващи през перинаталния период (P00-P96) | 279 | 279 | 293 | 280 | 323 | 283 | 290 | 237 | 238 | 262 |
| Клас XVII. Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации (Q00-Q99) | 251 | 185 | 169 | 207 | 152 | 169 | 142 | 143 | 156 | 124 |
| Клас XVIII. Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неklasифицирани другаде (R00-R99) | 3 181 | 3 351 | 2 812 | 2 933 | 3 207 | 3 396 | 3 562 | 3 238 | 3331 | 3 211 |
| Клас XX. Външни причини за заболяемост и смъртност (V01-Y98) | 3 931 | 3 914 | 3 797 | 3 899 | 3 416 | 3 036 | 2 818 | 3 058 | 2762 | 2 942 |

Източник: НСИ, Таблица МТСП

1.3.2. Преждевременна смъртност

Показателят за преждевременната смъртност¹³ през 2014 г. остава на нивото на предходната 2013 г. - 22.4%. В стойностите на показателя за преждевременната смъртност има съществени разлики при мъжете и жените. Докато умрелите жени на възраст до 64 години вкл. са 14.7% от всички умрели жени, то при мъжете този относителен дял е два пъти по-голям - 29.5%.

Таблица 18: Коефициенти на преждевременна смъртност през 2014 г. по местоживеење (%)

| Пол | Местоживеење | | |
|------|--------------|------|------|
| | Общо | Град | Село |
| Общо | 22,4 | 24,7 | 18,7 |
| Мъже | 29,5 | 32,1 | 25,4 |
| Жени | 14,7 | 16,7 | 11,5 |

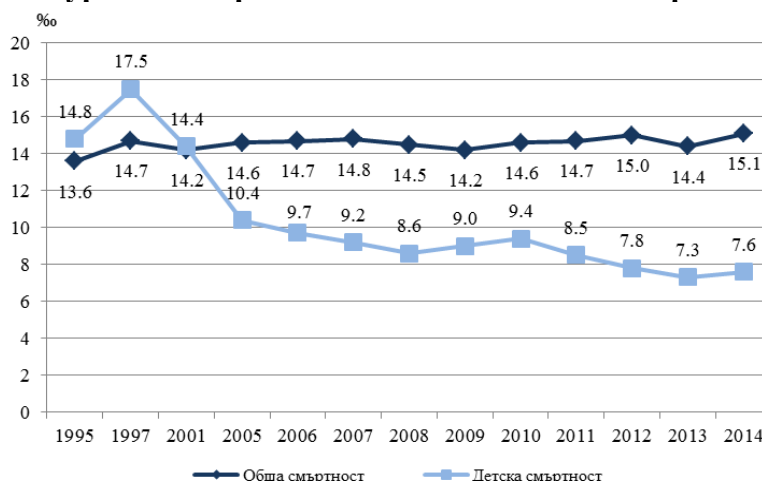
Източник: НСИ

1.3.3. Детска смъртност

През 2014 г. в страната са починали 517 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност¹⁴ е 7.6‰. След регистрираното трайно намаление на нивото на детска смъртност от 1997 г. досега, през 2014 г. коефициентът на детска смъртност за първи път се покачва с 0.3‰. През 2001 г. той е 14.4‰, през 2005 г. - 10.4‰, а през 2013 г. - 7.3‰.

В регионален аспект през 2014 г. в общо единадесет области коефициентът на детска смъртност е по-нисък от средния за страната, като най-нисък е в областите Габрово - 1.3‰, и Смолян - 2.7‰. Най-висока стойност на коефициента на детска смъртност е регистрирана в област Сливен (15.4‰), следвана от Хасково (12.1‰) и Силистра (12.0‰). По-висок от общия за страната и със стойности над 10.0‰ е и коефициентът на детска смъртност в областите Шумен - 11.7‰, София и Видин - по 10.6‰.

Фигура 16: Коефициент на обща и детска смъртност



¹³ Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиралията.

¹⁴ Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1 000 живородени.

Независимо от положителната тенденция в намаляването на нивото на детската смъртност в България след 1997 г., тя продължава да е по-висока от детската смъртност в страните от Европейския съюз.

Общо за ЕС-28 коефициентът на детска смъртност през 2012 г. е 3.8‰ а през 2011 г. е бил 3.9‰.

Сериозно внимание и предприемане на мерки изисква констатираната по-висока смъртност на децата в селата (на 1000 живородени).

Таблица 19: Умрели деца на възраст до 1 год. през 2012 г., 2013 г. и 2014 г.

| Година | Общо | В градовете | В селата |
|---------------------------|------------|-------------|-------------|
| Брой | | | |
| 2012 | 536 | 368 | 168 |
| 2013 | 489 | 331 | 158 |
| 2014 | 517 | 340 | 177 |
| На 1000 живородени | | | |
| 2012 | 7,8 | 7,1 | 9,6 |
| 2013 | 7,3 | 6,7 | 9,3 |
| 2014 | 7,6 | 6,7 | 10,5 |

Източник: НСИ, Таблица МТСП

Таблица 20: Умрели деца на възраст под 1 година (брой)

| Година | Брой умрели деца |
|-------------|------------------|
| 2004 | 814 |
| 2005 | 739 |
| 2006 | 720 |
| 2007 | 690 |
| 2008 | 668 |
| 2009 | 729 |
| 2010 | 708 |
| 2011 | 601 |
| 2012 | 536 |
| 2013 | 489 |
| 2014 | 517 |

Източник: НСИ; Таблица МТСП

Таблица 21: Коефициенти на детска смъртност по местоживеене

| Период/ Година | Местоживеене | | |
|--|--------------|-------------|----------|
| | Всичко | В градовете | В селата |
| Коефициент на мъртвораждаемост ¹⁵ (‰) | | | |
| 2014 | 7.3 | 6.6 | 9.4 |
| Коефициент на неонатална смъртност ¹⁶ (‰) | | | |
| 2014 | 4,4 | 3,9 | 6,0 |
| Коефициент на късна неонатална смъртност ¹⁷ (‰) | | | |
| 2014 | 1,3 | 1,1 | 1,8 |
| Коефициент на постнеонатална смъртност ¹⁸ (‰) | | | |
| 2014 | 3,3 | 2,8 | 4,5 |
| Коефициент на перинатална смъртност ¹⁹ (‰) | | | |
| 2014 | 10,4 | 9,4 | 13,6 |

Източник: НСИ, таблица МТСП

1.3.4. Майчина смъртност^{20, 21}

През 2014 г. стойността за майчина смъртност е 7.4.

До 2011 г. относително устойчива е тенденцията на намаляване на майчината смъртност. През 2011 г. майчината смъртност е с най-ниски стойности – 2.8, докато през 2000 г. тя е 17.6.

През 2012 г. обаче, майчината смъртност се увеличава – стойността на този показател е 4.3, а през 2013 г. нараства рязко до 12.0.

¹⁵ Дефиниция на Световната здравна организация - МКБ 10, том 2, стр. 155 – брой на мъртвородените разделен на броя на всички родени деца, умножено по 1000.

¹⁶ Неонаталната смъртност показва броя на умрелите деца от първия до двадесет и седмия ден от раждането им включително, на 1 000 живородени деца.

¹⁷ Късната неонатална смъртност е отношението между броя на умрелите деца от седмия до двадесет и седмия ден от раждането им включително, и броя на живородените деца.

¹⁸ Постнеонаталната смъртност (късна детска смъртност) е отношението между броя на умрелите деца от двадесет и осмия ден от раждането им до 1 година и броя на живородените, от които предварително е изваден броят на децата, умрели до двадесет и седмия ден от раждането им включително.

¹⁹ Перинаталната смъртност показва броя на мъртвородените деца и на тези от живородените, умрели през първите шест дни от раждането, на 1 000 родени (живородени и мъртвородени), т.е. смъртността от двадесет и осмата седмица на вътрешноутробното съществуване до края на шестия ден от живота.

²⁰ Майчината смъртност се изчислява като отношение между броя на умрели бременни или родилки към броя на живородените деца, умножено по 100 000 (или майчината смъртност се изчислява като съотношение на броя на умираящите по причини от клас "Бременност, раждане и послеродов период" и броя на живородените, умножено по 100 000).

²¹ Коефициентът за майчина смъртност е изразен като съотношение на броя на умрелите жени по причини от клас XV. Бременност, раждане и послеродов период, съгласно МКБ-X на 100 000 живородени деца. Коефициентът трябва да е съпроводен с цитиране на абсолютния брой на починалите жени, тъй като този брой е много малък и измененията се отразяват чувствително на коефициента. Например, през 2012 г. починалите жени са 3, през 2013 – 8, а през 2014 – 5.

Таблица 22: Майчина смъртност, 2000г.–2014г.

| Години | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|-------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| Майчина смъртност | 17,6 | 19,1 | 16,5 | 5,9 | 10,0 | 11,3 | 6,8 | 10,6 | 6,4 | 4,9 | 7,9 | 2,8 | 4,3 | 12,0 | 7,4 |

Източник: НСИ; Таблица МТСП

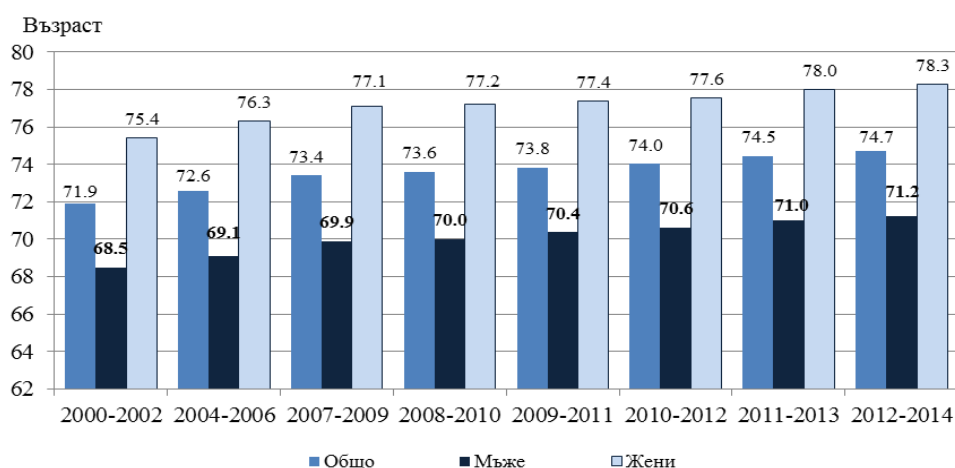
1.3.5. Средна продължителност на предстоящия живот

Различните равнища на смъртност сред мъжете и жените, както и сред населението в градовете и селата, определят и разликата в очакваната средна продължителност на предстоящия живот на различните групи население.

Средната продължителност на предстоящия живот общо за населението на страната, изчислена за периода 2012-2014 г., е 74.7 години и спрямо предходния период тя се увеличава с 0.2 години, т.е. с 2,4 месеца.

Средната продължителност на живота при мъжете е 71.2 години, докато при жените е със 7.1 години по-висока - 78.3 години. Средната продължителност на предстоящия живот е с 2.7 години по-висока за населението в градовете (75.5 години) отколкото за населението в селата (72.8 години).

Фигура 17: Средна продължителност на предстоящия живот по пол и периоди



Източник: НСИ

През 2013 г. общо за ЕС-28 очакваната средна продължителност на живота при раждане е 80.55 години. При мъжете и жените тя е съответно 77.8 и 83.3 години.

Наблюдават се съществени различия между очакваната продължителност на живота при раждане средно за населението на държавите-членки в ЕС-28 и за населението в България. През 2013 г. очакваната продължителност на живота при раждане за мъжете в България е с 6.5 години, а за жените – с 4.7 години по-ниска от тази при мъжете и жените в ЕС-28.

Таблица 23: Очаквана продължителност на живота при раждане (в години)

| Държави | Мъже | Жени |
|----------------|------|------|
| 2011 г. | | |
| ЕС-28 | 77.3 | 83.1 |
| България | 70.7 | 77.8 |
| 2012 г. | | |
| ЕС-28 | 77.4 | 83.1 |
| България | 70.9 | 77.9 |
| 2013 г. | | |
| ЕС-28 | 77.8 | 83.3 |
| България | 71.3 | 78.6 |

Източник: Евростат; Таблица МТСП

Подобни различия съществуват и при очакваната продължителност на живота на населението в ЕС-28 и населението в България след 65 годишна възраст. През 2013 г. очакваната продължителност на живота на мъжете и жените над 65 години в България е с 3.7 години по-ниска от средната при мъжете и 3.4 по-ниска от средната при жените от държавите-членки на ЕС-28.

Таблица 24: Очаквана продължителност на живота след 65 год.възраст (в години)

| Държави | Мъже | Жени |
|----------------|------|------|
| 2011 г. | | |
| ЕС-28 | 17.8 | 21.3 |
| България | 14.0 | 17.3 |
| 2012 г. | | |
| ЕС-28 | 17.7 | 21.1 |
| България | 13.9 | 17.3 |
| 2013 г. | | |
| ЕС-28 | 17.9 | 21.3 |
| България | 14.2 | 17.9 |

Източник: Евростат; Таблица МТСП

Констатация: Наблюдават се съществени различия между очакваната продължителност на живота при раждане средно за населението на държавите-членки в ЕС-28 и населението в България. Очакваната продължителност на живота при раждане за мъжете и жените в България е по-ниска от тази при мъжете и жените в ЕС-28. Очакваната продължителност на живота на мъжете и жените над 65 години в България е по-ниска от средната при мъжете и жените от държавите-членки на ЕС-28.

1.4. ВЪТРЕШНА И ВЪНШНА МИГРАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Съществено влияние върху броя и структурите на населението оказва и механичният прираст (нетното салдо от външната миграция), който също е отрицателен: минус 2 112 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и броя на изселилите се от страната.

Намалението на населението в резултат на външната миграция, измерено чрез коефициента на нетна миграция, е -0.3%²².

През 2014 г. седем области имат положителен механичен прираст: Кърджали (12.1%), София (столица) - (6.5%), Бургас (2.5%), Варна (2.1%), Хасково (1.0%) и Пловдив и Стара Загора - по 0.5%. С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст са областите Смолян (-11.6%), Враца (-7.4%) и Видин (-7.0%).

1.4.1. Преселвания между населените места в страната (вътрешна за страната миграция)

През 2014 г. в преселванията между населените места в страната са участвали 94 520 лица – с 8 142 лица повече в сравнение с 2013 г.

Най-голям брой преселвания между населените места в страната се наблюдава през 2010 г. – 151 694 души. През 2011 г. в преселванията вътре в страната участват 90 646 лица; през 2012 – 82 197 лица; през 2013 г – 86 378 лица.

От всички, които са променили своето обичайно местоживееене вътре в страната, 45.7% са мъже и 54.3% - жени.

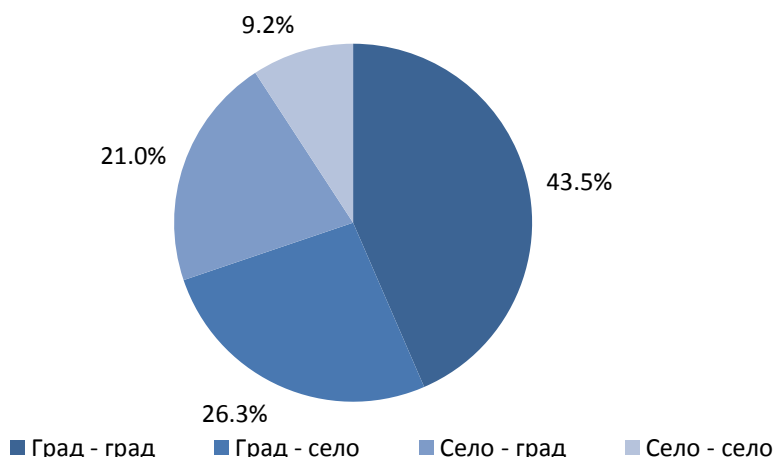
По отношение на възрастовата структура с най-голям относителен дял сред преселващите се са лицата в репродуктивна възраст (61.1%): във възрастовата група 20 - 39 години (35.8%), следвани от лицата под 20 години (25.3%). Значително по-малък е дялът на 40 - 59-годишните (17.2%) и на тези на 60 и повече навършени години (21.7%).

Най-голямо териториално движение има по направлението „град - град“ (43.5%). Значително по-малки по брой и относителен дял са миграционните потоци по направлението „село - село“ (9.2%).

И през 2014 г. относителният дял на преселилите се от градовете в селата (26.3%) е по-голям отколкото в обратното направление - „село - град“ (21.0%). През 2013 г. относителният дял на преселилите се от градовете в селата е бил 23.5%, а от селата – в градовете - 21.6%.

²² Отношение на нетната миграция към средногодишното население през годината (на 1 000 души).

Фигура 18: Направления на вътрешната миграция през 2014 година



Източник: НСИ

В резултат на преселванията между градовете и селата населението на градовете е намаляло с 5 017 души, респективно с толкова се е увеличило населението в селата.

От преселващите се в страната за свое ново местоживеее най-голям брой са избрали област София (столица) (17 807). Областите с най-големи относителни дялове в миграционния поток към област София (столица) са София - 9.6%, Благоевград - 6.8%, Пловдив - 5.9%, Враца и Варна - съответно 5.2 и 5.1%.

Най-малко преселили се в столицата има от областите Разград и Силистра - по 0.8%.

Констатация: Въпреки незначителните отклонения и през 2014 г. продължава процесът на урбанизация на населението в страната. Най-голямо движение на населението вътре в страната се наблюдава по направлението град-град. Развива се обаче, процесът на миграция на населението по направлението град-село. Относителният дял на преселилите се от градовете в селата е по-голям отколкото в обратното направление - „село-град“. С най-голям относителен дял сред преселващите се са млади хора – на възраст под 20 г. и между 20 и 39 години.

1.4.2. Миграция от страната в чужбина (миграция извън страната/емиграция)

През 2014 г. 28 727 души са променили своя настоящ адрес от страната в чужбина, като от тях 54.8% са мъже. В сравнение с 2013 г. броят им се увеличава с 8594 души. На възраст между 20 - 39 години са 55% от емигрантите. Във възрастовата група 40 - 59 години относителният им дял е 25.8%. Най-младите емигранти (под 20 години) са 12.6%, а тези на 60 и повече навършени години - 6.6% от всички емигранти.

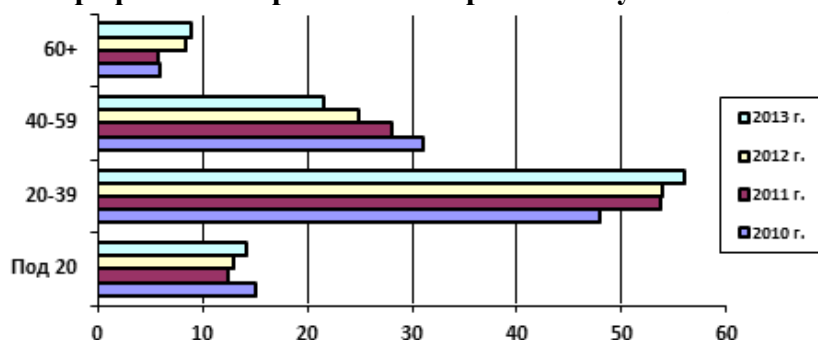
Таблица 25: Профил на мигрантите от страната в чужбина по възраст (%)

| Година | Възраст | | | |
|----------------|-------------|-------------|-------------|------------|
| | Под 20 г. | 20-39 г. | 40-59 г. | Над 60 г. |
| 2010 г. | 15.0 | 48.0 | 31.0 | 6.0 |
| 2011 г. | 12,5 | 53,7 | 28.0 | 5,8 |
| 2012 г. | 12.9 | 53.9 | 24.9 | 8.3 |
| 2013 г. | 14,2 | 56.0 | 21,5 | 8,9 |
| 2014 г. | 12.6 | 55.0 | 25.8 | 6.6 |

Източник: НСИ, Таблица МТСП

Констатация: Миграцията на населението извън страната през 2014 г. нараства. Висок остава относителният дял на заминаващите в чужбина на възраст 20-39 г (55%) Нараства относителният дял на заминаващите в чужбина на възраст 40-59 години (от 21.5% през 2013 г. на 25.8% през 2014 г.).

Фигура 19: Профил на мигрантите от страната в чужбина по възраст (%)



Източник: НСИ; Графика МТСП

1.4.3. Миграция от чужбина в страната и имиграция

Лицата, които са сменили местоживеенето си от чужбина в България включва български граждани, завърнали се в страната, както и граждани на други държави, получили разрешение или статут за пребиваване в страната. **През 2014 г. 26 615 лица са променили своето обичайно местоживеене от чужбина в България.** Относителният дял на мъжете е 55.3%, а на жените - 44.7%.

Сред завърналите се и дошлите да живеят в страната 35.1% са във възрастовата група 20-39 години, а 28.1% са на възраст 40-59 години. Най-младите имигранти (под 20 години) са 18.4%, а най-възрастните - на 60 и повече години - 18.5%.

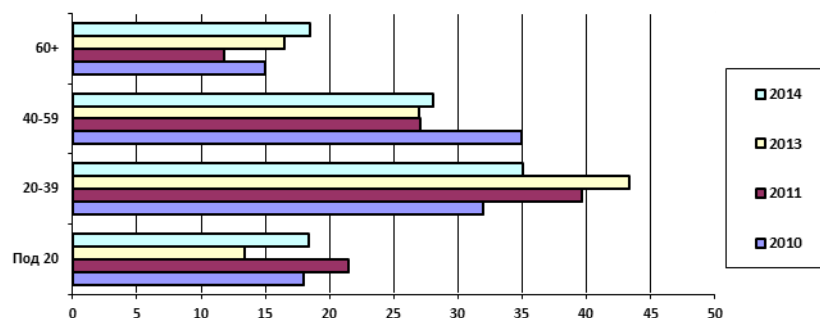
Най-висок е делът на имигрантите от Турция (26.5%), Сирия (22.6%) и Руската федерация (15.2%).

Таблица 26: Профил на мигрантите от чужбина в страната по възраст (%)

| Година | Възраст | | | |
|----------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| | Под 20 г. | 20-39 г. | 40-59 г. | Над 60 г. |
| 2010 г. | 18.0 | 32.0 | 35.0 | 15.0 |
| 2011 г. | 21,5 | 39,6 | 27,1 | 11,8 |
| 2012 г. | 13.9 | 37.0 | 32.5 | 16.5 |
| 2013 г. | 13,4 | 43,3 | 27,0 | 16,3 |
| 2014 г. | 18,4 | 35,1 | 28,1 | 18,5 |

Източник: НСИ, Таблица МТСП

Фигура 20: Профил на мигрантите от чужбина в страната по възраст (%)



Източник: НСИ

Трудова имиграция (от страни извън ЕС в България)

По данни на Агенцията по заетостта²³ издадените през 2014 г. разрешения за работа на граждани от трети страни са общо 599, като 303 от тях са с издадени разрешения за работа, а 296 са допуснати до пазара на труда във връзка с издаване на „Единно разрешение за работа и пребиваване“. Постановени са 36 отказа. В предходната 2013 г. издадените разрешения за работа в България на граждани от трети страни са 706.

През 2014 г. най-голям брой разрешения за работа са издадени на 165 граждани на Китай, сред които преобладават инженерни длъжности и средно-технически персонал. Следват разрешения за работа на граждани от САЩ – 76 специалисти, работещи по трудово правоотношение предимно като преподаватели и спортисти; от Република Македония – 68 специалисти, предимно средно-технически персонал за изграждане на пътна инфраструктура; от Република Сърбия – 58, предимно спортисти и консултанти; от Република Турция – 56 лица – средно-технически персонал.

Бежанци

По данни на Държавната агенция за бежанците в България през 2014 г. броят на лицата, потърсили закрила е 11081; на 5162 лица е предоставен статут на бежанец; на 1838 лица е предоставен хуманитарен статут; 500 лица са получили отказ; за 2853 лица е прекратено производството.

²³ Годишник за 2014 г. на Агенцията по заетостта

1.4.4. Механичен прираст на населението (нетно салдо от външната миграция)

Съществено влияние върху броя и структурите на населението оказва и механичният прираст (нетното салдо от външната миграция), който също е отрицателен - минус 2 112 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от страната.

Намалението на населението в резултат на външната миграция, измерено чрез коефициента на нетна миграция, е -0.3% ²⁴.

Таблица 27: Външна миграция в периода 2012-2014 г.

| Възраст | 2012 | | | 2013 | | | 2014 | | |
|-------------|--------------|--------------|-------------------|--------------|--------------|-------------------|---------------|---------------|-------------------|
| | Заселени | Изселени | Механичен прираст | Заселени | Изселени | Механичен прираст | Заселени | Изселени | Механичен прираст |
| Общо | 14103 | 16615 | -2512 | 18570 | 19678 | -1108 | 26 615 | 28 727 | -2 112 |
| 0 - 4 | 635 | 893 | -258 | 730 | 507 | 223 | 1 561 | 486 | 1 075 |
| 5 - 9 | 386 | 345 | 41 | 574 | 701 | -127 | 1 195 | 542 | 653 |
| 10 - 14 | 299 | 293 | 6 | 446 | 546 | -100 | 862 | 739 | 123 |
| 15 - 19 | 644 | 607 | 37 | 738 | 1035 | -297 | 1 267 | 1 839 | -572 |
| 20 - 24 | 1475 | 2386 | -911 | 2580 | 3333 | -753 | 2 340 | 4 263 | -1 923 |
| 25 - 29 | 1224 | 2674 | -1450 | 2071 | 3425 | -1354 | 2 594 | 4 342 | -1 748 |
| 30 - 34 | 1261 | 2106 | -845 | 1714 | 2314 | -600 | 2 316 | 3 853 | -1 537 |
| 35 - 39 | 1263 | 1786 | -523 | 1680 | 1851 | -171 | 2 091 | 3 354 | -1 263 |
| 40 - 44 | 1248 | 1381 | -133 | 1364 | 1476 | -112 | 1 876 | 2 654 | -778 |
| 45 - 49 | 1082 | 1117 | -35 | 1201 | 1088 | 113 | 1 707 | 1 965 | -258 |
| 50 - 54 | 1139 | 910 | 229 | 1196 | 858 | 338 | 1 877 | 1 549 | 328 |
| 55 - 59 | 1114 | 734 | 380 | 1254 | 802 | 452 | 2 011 | 1 241 | 770 |
| 60 - 64 | 1103 | 672 | 431 | 1282 | 719 | 563 | 2 086 | 904 | 1 182 |
| 65 - 69 | 699 | 345 | 354 | 953 | 405 | 548 | 1 742 | 651 | 1 091 |
| 70 - 74 | 313 | 165 | 148 | 438 | 258 | 180 | 616 | 149 | 467 |
| 75 - 79 | 152 | 85 | 67 | 194 | 211 | -17 | 279 | 105 | 174 |
| 80 + | 66 | 116 | -50 | 155 | 149 | 6 | 195 | 91 | 104 |

Източник: НСИ, Таблица МТСП

Констатация: *Отрицателният механичен прираст през 2014 г. се формира предимно от изселвания на лица на възраст от 15 до 49 години, като преобладават лицата на възраст 20-39 г. А положителният механичен прираст се формира главно от заселвания на лица в по-високите възрастови групи – над 60 години. Нараства положителният механичен прираст от заселвания на деца на възраст 0-4 и 5-14 години.*

²⁴ Отношение на нетната миграция към средногодишното население през годината (на 1 000 души).

**ЧАСТ II. СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО.
СОЦИАЛНИ НЕРАВЕНСТВА, СОЦИАЛНИ ДИСБАЛАНСИ И
СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ. РАЗВИТИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА
ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ. СОЦИОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ
НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ.**

2.1. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ПОЛ

Мъжете са **3 502 015 (48.6%)**, а жените - **3 700 183 (51.4%)**, или на 1 000 мъже се падат 1 057 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 51 години. С нарастването на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Таблица 28: Население към 31.12.2014 г. по възраст и пол

| Възрастови групи | Пол | | |
|------------------|------------------|------------------|------------------|
| | Всичко | Мъже | Жени |
| Общо | 7 202 198 | 3 502 015 | 3 700 183 |
| 0 | 67 216 | 34 524 | 32 692 |
| 1 - 4 | 270 440 | 139 013 | 131 427 |
| 5 - 9 | 343 330 | 176 451 | 166 879 |
| 10 - 14 | 317 210 | 163 300 | 153 910 |
| 15 - 19 | 313 313 | 161 330 | 151 983 |
| 20 - 24 | 404 960 | 208 750 | 196 210 |
| 25 - 29 | 486 621 | 251 020 | 235 601 |
| 30 - 34 | 488 268 | 254 270 | 233 998 |
| 35 - 39 | 541 664 | 279 613 | 262 051 |
| 40 - 44 | 533 378 | 274 829 | 258 549 |
| 45 - 49 | 492 411 | 250 798 | 241 613 |
| 50 - 54 | 492 977 | 246 926 | 246 051 |
| 55 - 59 | 503 714 | 243 828 | 259 886 |
| 60 - 64 | 506 367 | 234 527 | 271 840 |
| 65 - 69 | 479 107 | 210 271 | 268 836 |
| 70 - 74 | 352 291 | 146 330 | 205 961 |
| 75 - 79 | 277 738 | 107 794 | 169 944 |
| 80 + | 331 193 | 118 441 | 212 752 |

Констатация: Неравномерно е разпределението на мъжете и жените по възраст. Запазва се тенденцията с нарастване на възрастта да се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население на страната. Това води до феминизация на социалните проблеми и предизвикателства в по-високите възрастови групи на населението.

Неравномерно е разпределението на мъжете и жените и по местоживееене. Половото съотношение, т.е. броят на жените на 1000 мъже в страната е 1057, в градовете – 1073, а в селата -1014.

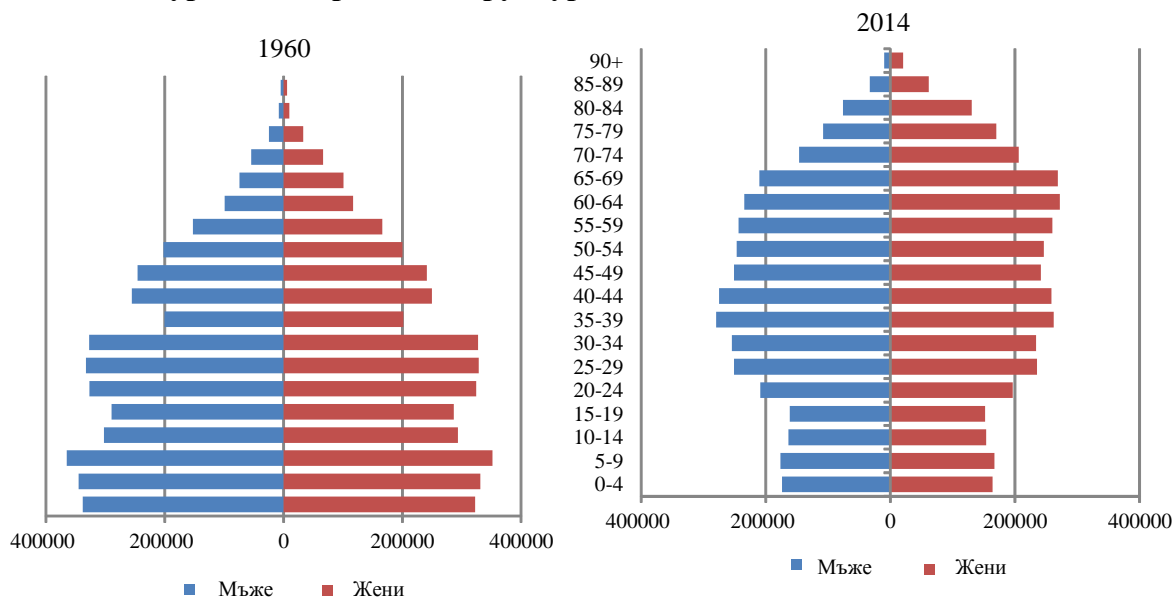
Констатация: Неравномерно е разпределението на мъжете и жените и по местоживееене. Броят на жените на 1000 мъже е значително по-висок в

градовете, в сравнение с броят им селата. Това води до многоаспектни проблеми в социалните ролеве отношения – икономически, трудови, професионални, семейни и др.

2.2. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ВЪЗРАСТ

Продължава процесът на остаряване на населението. В края на 2014 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 440 329, или 20.0% от населението на страната. В сравнение с 2013 г. дялът на населението в тази възрастова група нараства с 0.4 процентни пункта, а спрямо 2001 г. увеличението е с 3.1 процентни пункта.

Фигура 21: Възрастова структура на населението към 31.12.1960 и 2014г.

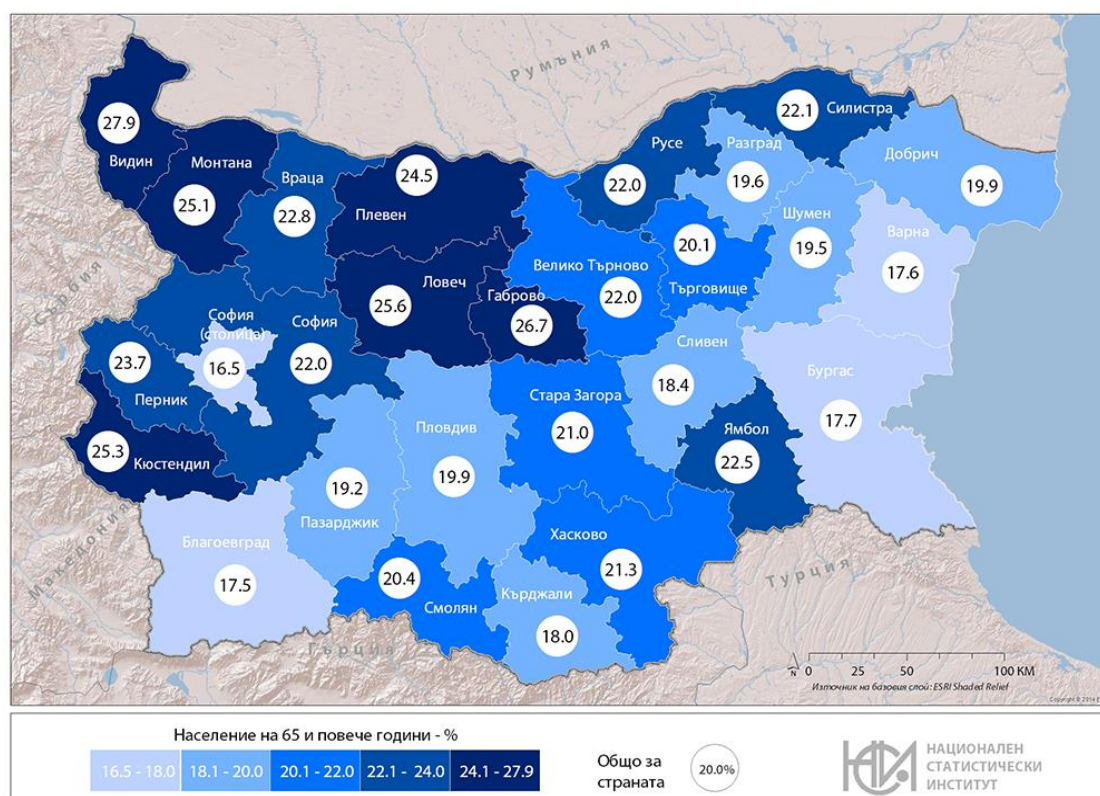


Източник: НСИ

Процесът на остаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 23.2%, а на мъжете - 16.6%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея по-ниската средна продължителност на живота при тях.

В регионален аспект дялът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в областите Видин (27.9%), Габрово (26.7%) и Ловеч (25.6%). Общо в седемнадесет области този дял е над 20.0% от населението на областта. Най-нисък е дялът на възрастното население в областите София (столица) - 16.5%, Благоевград - 17.5%, Варна и Бургас - съответно 17.6 и 17.7%.

Фигура 22: Относителен дял на населението на 65 и повече навършени години към 31.12.2014 г. по области



Източник: НСИ

Процесът на остаряване на населението е характерен за повечето страни в Европейския съюз. В началото на 2014 г. общо за ЕС-28 относителният дял на населението на 65 и повече навършени години е 18.5%, или с 0.3 процентни пункта повече спрямо предходната година. Най-висок е този дял в Италия (21.4%), следвана от Германия (20.8%) и Гърция (20.5%). Най-нисък е делът на възрастното население в Ирландия - 12.6%.

Към 31.12.2014 г. децата до 15 години са 998 196, или 13.9% от общия брой на населението, като спрямо 2013 г. този дял се увеличава с 0.2 процентни пункта, а спрямо 2001 г. - с 1.1 процентни пункта.

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в областите Сливен - 18.0%, и Бургас - 15.2% от населението на областта. Общо в шестнадесет области този дял е под общия за страната, като най-нисък е в област Габрово - 11.3%, следвана от област Смолян - 11.5%, и областите Перник и Кюстендил - съответно 11.8 и 11.9%.

Делът на най-младото население в ЕС-28 е 15.6%, като най-нисък е в Германия (13.1%), България (13.9%) и Италия (13.9%), а най-висок е в Ирландия (22.0%) и Франция (18.6%).

Към 31.12.2014 г. **общият коефициент на възрастова зависимост²⁵ е 51.2%**, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. За сравнение, през 2005 и 2013 г. този коефициент е бил съответно 44.5 и 50.0%.

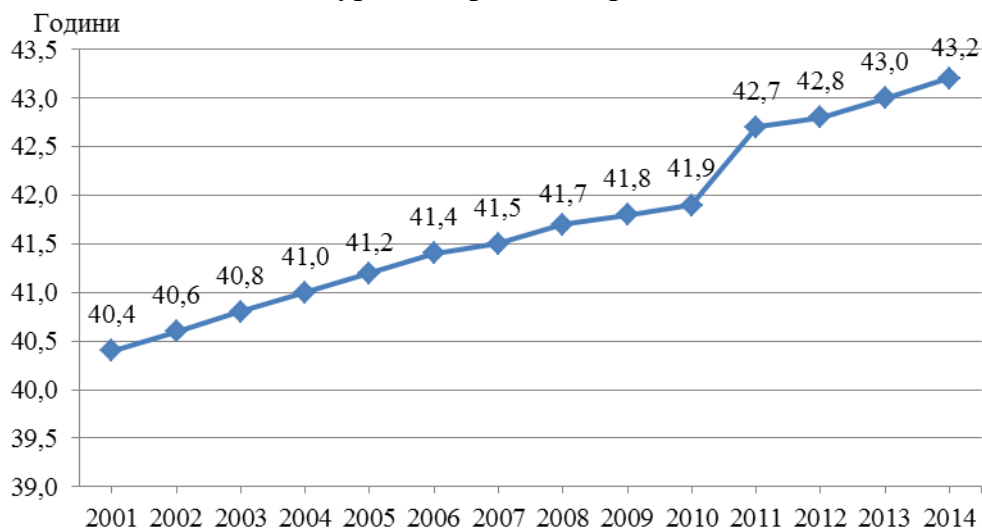
²⁵ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

Това съотношение е по-благоприятно в градовете - 46.2%, отколкото в селата - 66.6%. Общо в двадесет и две области на страната този показател е над 50.0%, като най-неблагоприятно е съотношението в областите Видин (66.8%), Ловеч (63.6%) и Монтана (62.4%), а най-благоприятно - в областите София (столица) - 43.1%, Благоевград - 46.5%, и Смолян - 46.7%.

Остаряването на населението води до повишаване на неговата **средна възраст**, която от 40.4 години през 2001 г. нараства на 41.2 години през 2005 г. и достига **43.2 години в края на 2014 година**.

Процесът на остаряване се проявява както в селата, така и в градовете, като в градовете средната възраст на населението е 42.1 години, а в селата - 46.0 години.

Фигура 23: Средна възраст на населението



Източник:НСИ

Тенденцията на остаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура - **под, във и над трудоспособна възраст**. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както остаряването на населението, така и законодателните промени²⁶ при определянето на възрастовите граници при пенсиониране. За 2014 г. тези граници за населението в трудоспособна възраст се запазват както през 2013 г. - до навършването на 60 години и 8 месеца за жените и 63 години и 8 месеца за мъжете.

Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2014 г. е 4 403 хил. души, или 61.1% от населението на страната, като мъжете са 2 310 хил., а жените - 2 093 хиляди. Броят на трудоспособното население намалява с над 68 хил. души, или с 1.5% през 2014 г. спрямо предходната година.

Към края на 2014 г. над трудоспособна възраст са 1 734 хил. души, или 24.1%, а под трудоспособна възраст - 1 065 хил. души, или 14.8% от населението на страната.

Таблица 29: Население под, във и над трудоспособна възраст (%)

| Година | Трудоспособна възраст | | |
|--------|-----------------------|-----|-----|
| | под | във | над |
| | | | |

²⁶ Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст са определени съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление № 30 на МС (ДВ, бр. 21/17.03.2000 г.). Според последните изменения в Наредбата горната граница за населението в трудоспособна възраст се увеличава с 4 месеца всяка година до навършване на 65 години за мъжете и 63 години за жените.

| | | | |
|-------------|-------------|-------------|-------------|
| 1990 | 21.6 | 55.5 | 22.9 |
| 1995 | 19.1 | 56.6 | 24.3 |
| 2001 | 16.3 | 59.2 | 24.5 |
| 2005 | 14.8 | 62.4 | 22.8 |
| 2006 | 14.6 | 62.8 | 22.6 |
| 2007 | 14.5 | 63.0 | 22.5 |
| 2008 | 14.5 | 63.2 | 22.3 |
| 2009 | 14.5 | 63.1 | 22.4 |
| 2010 | 14.6 | 62.7 | 22.7 |
| 2011 | 14.3 | 61.7 | 24.0 |
| 2012 | 14.4 | 61.8 | 23.8 |
| 2013 | 14.6 | 61.7 | 23.7 |
| 2014 | 14.8 | 61.1 | 24.1 |

Източник: НСИ

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез **коэффициента на демографско заместване**, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60-64 години). **Към 31.12.2014 г. това съотношение е 62.** За сравнение, през 2001 г. всеки 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 млади хора.

Най-благоприятно е това съотношение в областите Сливен - 78, Пазарджик - 71, Търговище и Шумен - по 68. Най-нисък е този показател в областите Смолян и Габрово, където 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват от 47, влизащи в трудоспособна възраст.

Констатация:

Продължава процесът на остаряване на населението. В края на 2014 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 440 329, или 20.0% от населението на страната. В сравнение с 2013 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.4 процентни пункта, а спрямо 2001 г. увеличението е с 3.1 процентни пункта.

Към 31.12.2014 г. децата до 15 години са 998 196, или 13.9% от общия брой на населението, като спрямо 2013 г. този дял се увеличава с 0.2 процентни пункта, а спрямо 2001 г. - с 1.1 процентни пункта.

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в областите Сливен - 18.0%, и Бургас - 15.2% от населението на областта. Общо в шестнадесет области този дял е под общия за страната, като най-нисък е в област Габрово - 11.3%, следвана от област Смолян - 11.5%, и областите Перник и Кюстендил - съответно 11.8 и 11.9%.

Към 31.12.2014 г. общият коефициент на възрастова зависимост²⁷ е 51.2%, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. За сравнение, през 2005 и 2013 г. този коефициент е бил съответно 44.5 и 50.0%.

Това съотношение е по-благоприятно в градовете - 46.2%, отколкото в селата - 66.6%. Общо в двадесет и две области на страната този показател е над 50.0%, като най-неблагоприятно е съотношението в областите Видин (66.8%),

²⁷ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

Ловеч (63.6%) и Монтана (62.4%), а най-благоприятно - в областите София (столица) - 43.1%, Благоевград - 46.5%, и Смолян - 46.7%.

Остаряването на населението води до повишаване на неговата средна възраст, която от 40.4 години през 2001 г. нараства на 41.2 години през 2005 г. и достига 43.2 години в края на 2014 година.

Процесът на остаряване се проявява както в селата, така и в градовете, като в градовете средната възраст на населението е 42.1 години, а в селата - 46.0 години.

2.3. ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2011 г. образователната структура на населението на 7 и повече навършени години, (6 891 177 души) е следната:

Таблица 30: Структура на населението по признака образование (2011 г.)

| Образование | Брой |
|------------------------------|-----------|
| Висше | 1 348 650 |
| Средно | 2 990 424 |
| Основно | 1 591 348 |
| Начално | 536 686 |
| Незавършено начално | 328 803 |
| Никога не посещавали училище | 80 963 |
| Дете | 14 303 |

Източник: НСИ

Степента на завършено образование е основен фактор и важно условие за повишаване на заетостта, получаването на по-високи доходи и ограничаване на бедността, както и за постигане на по-добро качество и стандарт на живота на населението. Това е фактор и условие и за балансирано демографско развитие на населението, и подобряване на качеството на човешките ресурси.

Колкото по-висока е степен на образование, толкова по-малко хората са застрашени от бедност и риск от бедност.²⁸ **Нивото на образование има значително въздействие върху риска от бедност:**²⁹ в ЕС през 2011 г., почти една четвърт от населението на възраст над 18 години с ниско образование е в риск от бедност, в сравнение с 14% от тези със средно образование и 7% с високо образование.³⁰ Във всички държави-членки, най-нисък риск от бедност е регистриран за лица с висока степен на образование. През 2011 г. делът на лицата с ниско ниво на образование, които са изложени на риск от бедност, варира от 12% в Холандия до **44% в България**,

²⁸ Лица в риск от бедност, са тези, които живеят в едно домакинство с приравнен разполагаем доход под прага на риска от бедност - праг, който се определя на 60% от средния национален приравнен разполагаем доход (след социалните трансфери). Приравненият доход се изчислява като се раздели общия доход на домакинствата по своя размер, определен след прилагане на следните тежести: 1.0 до първия възрастен, 0.5 за всеки друг член на домакинството на възраст 14 или повече години и 0,3 за всеки член на домакинството на възраст по-малко от 14 г.

²⁹ European social statistics pocketbook, 112/2013 - 17 July 2013

³⁰ Данните са класифицирани в съответствие с Международната стандартна класификация на образованието (ISCED 1997): висше образование съответства на нива ISCED 5 и 6, средно образование съответства на ISCED нива 3 и 4 (средно и професионално обучение след средно образование) и ниско образование - ISCED нива 0-2 (предучилищно, начално и прогимназиално (основно) образование).

а за тези със средно образование той варира между 8% в Малта и Чехия и 21% в Литва и за тези с високо образование между 2% в Румъния и Португалия и 10% в Испания. **Най-големите разлики в изложени на риск от изпадане в бедност на лицата с ниски и високи нива на образование са регистрирана в България (44% за тези с ниско образование и 4% за тези с висше образование), Хърватия (38% и 5%), Румъния (35% и 2%) и Кипър (29% и 4%), а най-малък в Холандия (12%, 6%) и Дания (17% и 9%).**

През учебната 2013/2014 г. от общо 751 001 учащи 17 794 са напуснали образователната система, вкл.: от първи до четвърти клас – 5 418; от пети до осми клас – 6 679; от девети до тринадесети клас – 5 643; професионално обучение след средно образование - 54. Сред причините за напускане на училище доминират семейните причини и заминаване в чужбина.

Завършилите през 2014 г. имат следното разпределение:

Таблица 31: Завършили по степени на образование през 2014 г.

| Образование | Брой |
|-------------|--------|
| Висше | 63 373 |
| Средно | 53 487 |
| Основно | 57 798 |

Източник: НСИ

2.3.1. Структура на работната сила по пол, възраст и образование³¹

През 2014 г. икономически активните лица с ниско образование (основно и начално и по-ниско от началното) нарастват до 462 хиляди и съставляват близо 14% от работната сила в България. През 2013 г. те са били съответно: 436.9 хиляди и 13% от работната сила.

69.9 хил. лица, или 2.1% от работната сила в България (15-64 години), са с начално и по-ниско образование, което затруднява мобилността на тази група на пазара на труда и възпроизвежда бедност. През 2013 г. те са били съответно: 66.3 хил. лица, или 2% от работната сила.

Във възрастовата група 15-24 години 6,2 хил. лица, или малко над 3.1% за групата, са с начално и по-ниско образование.

Във възрастовата група 25-34 години броят на лицата с начално и по-ниско образование е 22,8 хил., а относителният им дял в групата е 3%.

³¹ Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

**Таблица 32: Брой и структура на работната сила през 2014 г.
по пол, възраст и образование**

| Възраст Степени на образование | Брой - хиляди ³ | | | Структура ³ - % | | |
|--|----------------------------|---------------|---------------|----------------------------|--------------|--------------|
| | Всичко | Мъже | Жени | Всичко | Мъже | Жени |
| Общо | 3365,9 | 1798,6 | 1567,3 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |
| Висше | 997,1 | 409,4 | 587,7 | 29,6 | 22,8 | 37,5 |
| Средно | 1906,8 | 1111,6 | 795,2 | 56,7 | 61,8 | 50,7 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 1232,9 | 808,0 | 424,9 | 36,6 | 44,9 | 27,1 |
| Средно общо | 673,9 | 303,7 | 370,2 | 20,0 | 16,9 | 23,6 |
| Основно | 390,9 | 238,3 | 152,6 | 11,6 | 13,2 | 9,7 |
| Начално и по-ниско | 71,1 | 39,3 | 31,8 | 2,1 | 2,2 | 2,0 |
| 15 - 64 | 3308,7 | 1763,1 | 1545,6 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |
| Висше | 975,9 | 397,0 | 578,8 | 29,5 | 22,5 | 37,5 |
| Средно | 1881,8 | 1095,3 | 786,5 | 56,9 | 62,1 | 50,9 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 1216,0 | 795,9 | 420,1 | 36,8 | 45,1 | 27,2 |
| Средно общо | 665,8 | 299,4 | 366,4 | 20,1 | 17,0 | 23,7 |
| Основно | 381,1 | 232,0 | 149,1 | 11,5 | 13,2 | 9,6 |
| Начално и по-ниско | 69,9 | 38,7 | 31,2 | 2,1 | 2,2 | 2,0 |
| 15 - 24 | 200,3 | 119,2 | 81,1 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |
| Висше | 22,3 | 9,0 | 13,3 | 11,1 | 7,6 | 16,3 |
| Средно | 149,7 | 90,9 | 58,8 | 74,7 | 76,2 | 72,5 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 72,6 | 50,4 | 22,2 | 36,2 | 42,3 | 27,4 |
| Средно общо | 77,1 | 40,5 | 36,6 | 38,5 | 34,0 | 45,1 |
| Основно | 22,2 | 14,8 | 7,4 | 11,1 | 12,4 | 9,1 |
| Начално и по-ниско | 6,2 | 4,5 | (1,7) | 3,1 | 3,8 | (2,1) |
| 25 - 34 | 767,7 | 428,8 | 338,8 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |
| Висше | 266,2 | 110,7 | 155,5 | 34,7 | 25,8 | 45,9 |
| Средно | 408,0 | 259,7 | 148,3 | 53,2 | 60,6 | 43,8 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 248,6 | 180,8 | 67,8 | 32,4 | 42,2 | 20,0 |
| Средно общо | 159,4 | 78,9 | 80,5 | 20,8 | 18,4 | 23,8 |
| Основно | 70,6 | 45,5 | 25,1 | 9,2 | 10,6 | 7,4 |
| Начално и по-ниско | 22,8 | 12,9 | 9,9 | 3,0 | 3,0 | 2,9 |

¹Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ.

²Поради малкия обем на извадката данните, оградени в скоби, не са достатъчно точни.

³Поради направените закръгляния в някои случаи общите данни могат да се различават незначително от сумата на отделните групи, включващи се в тях.

Таблица 33: Коефициент на заетост по възраст, образование и пол през 2014 г. ^{1,2}
(%)

| Възраст Степени на образование | Пол | | |
|--|-------------|-------------|-------------|
| | Всичко | Мъже | Жени |
| Общо | 48,0 | 52,7 | 43,6 |
| Висше | 69,8 | 71,5 | 68,7 |
| Средно | 54,8 | 60,4 | 48,5 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 60,6 | 64,3 | 54,5 |
| Средно общо | 46,6 | 51,8 | 43,1 |
| Основно | 20,8 | 26,3 | 15,8 |
| Начално и по-ниско | 11,4 | 16,0 | 8,4 |
| 15 - 64 | 61,0 | 63,9 | 58,2 |
| Висше | 81,7 | 84,5 | 79,9 |
| Средно | 65,2 | 69,1 | 60,3 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 70,3 | 73,2 | 65,4 |
| Средно общо | 57,4 | 60,1 | 55,4 |
| Основно | 32,2 | 36,8 | 27,0 |
| Начално и по-ниско | 19,2 | 22,4 | 16,4 |
| 15 - 24 | 20,7 | 24,0 | 17,3 |
| Висше | 53,0 | 51,7 | 53,9 |
| Средно | 30,8 | 35,8 | 25,3 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 42,0 | 44,4 | 37,5 |
| Средно общо | 24,4 | 28,7 | 20,9 |
| Основно | 4,6 | 6,5 | (2,6) |
| Начално и по-ниско | (6,9) | (10,3) | (3,1) |
| 25 - 34 | 68,3 | 73,3 | 62,9 |
| Висше | 80,1 | 84,0 | 77,6 |
| Средно | 72,5 | 78,0 | 64,2 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 77,2 | 81,4 | 67,4 |
| Средно общо | 66,1 | 71,1 | 61,9 |
| Основно | 43,1 | 50,1 | 34,8 |
| Начално и по-ниско | 21,7 | 27,5 | 17,0 |

¹Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ.

²Поради малкия обем на извадката данните, оградени в скоби, не са достатъчно точни.

Заетите лица на възраст 15-64 навършени години са 2 927.4 хиляди. Коефициентът на заетост за населението в същата възрастова група е 61.0%, съответно 63.9% за мъжете и 58.2% за жените.

Коефициентът на заетост за населението на възраст 20-64 навършени години е 65.1%, или с 1.6 процентни пункта по-висок в сравнение с 2013 година. При мъжете коефициентът на заетост за тази възрастова група се увеличава с 1.7 процентни пункта, а при жените - с 1.3 процентни пункта, като достига съответно 68.1 и 62.0%.

Коефициентът на заетост за възрастовата група 55-64 навършени години е 50.0%. В сравнение с 2013 г. той отбелязва нарастване с 2.6 процентни пункта както при мъжете, така и при жените, като достига съответно 54.5 и 46.0%.

Безработните лица са 384.5 хил., от които 221.4 хил. са мъже и 163.1 хил. - жени.

Коефициентът на безработица намалява с 1.5 процентни пункта в сравнение с 2013 г. и достига 11.4%. Намалението е почти еднакво за мъжете и за жените, като коефициентът на безработица достига 12.3% за мъжете и 10.4% за жените.

Коефициентът на безработица за възрастовата група 15-24 навършени години е 23.8%, а за възрастовата група 15 - 29 навършени години - 17.7%. В сравнение с 2013 г. коефициентът на безработица намалява съответно с 4.6 и 4.1 процентни пункта.

Продължително безработни (от една или повече години) са 232.5 хил., или 60.5% от всички безработни лица. Коефициентът на продължителна безработица е 6.9% - съответно 7.7% за мъжете и 6.0% за жените.

Икономически неактивните лица на възраст 15-64 навършени години са 1 486.9 хил., от които 653.8 хил. са мъже и 833.0 хил. - жени. Коефициентът на икономическа неактивност (15-64 навършени години) е 31.0% - съответно 27.1% за мъжете и 35.0% за жените.

Броят на обезкуражените лица на възраст 15-64 навършени години е 188.7 хиляди.

Относителният дял на **рано напусналите образование и обучение** от населението на 18-24 навършени години е 12.9%, за мъжете – 12.8%, за жените – 12.9%.

Относителният дял на **завършилите висше образование от населението на възраст 30-34 навършени години** е 30.9%.

В следващата таблица може да се проследи динамиката на относителния дял на рано напусналите образование и обучение (18–24 навършени години) по статистически райони (%) в периода от 2005 г. до 2014 г.³².

Таблица 34: Относителен дял на рано напусналите образование и обучение (18 – 24 навършени години) по статистически райони (%)

| Статистически райони | 2005 г. | 2006 г. | 2007 г. | 2008 г. | 2009 г. | 2010 г. | 2011 г. | 2012 г. |
|-------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Общо | 20,4 | 17,3 | 14,9 | 14,8 | 14,7 | 13,9 | 11,8 | 12,5 |
| Северозападен район | 22,8 | 18,0 | 17,1 | 15,4 | 15,2 | 17,2 | 16,6 | 20,8 |
| Северен централен район | 22,9 | 20,9 | 19,4 | 19,9 | 17,5 | 17,9 | 17,1 | 14,9 |
| Североизточен район | 23,1 | 20,4 | 19,5 | 21,8 | 20,9 | 18,7 | 14,3 | 13,6 |
| Югоизточен район | 26,0 | 25,4 | 22,7 | 20,8 | 22,1 | 18,5 | 19,3 | 21,1 |
| Югозападен район | 10,7 | 7,3 | 6,3 | 5,0 | 4,5 | 4,3 | 3,4 | 4,0 |
| Южен централен район | 27,0 | 22,9 | 15,4 | 16,3 | 17,9 | 16,5 | 15,0 | 15,9 |
| Статистически райони | 2013 г. | 2014 г. | 2015 г. | 2016 г. | 2017 г. | 2018 г. | 2019 г. | 2020 г. |
| Общо | 12.5 | 12.9 | - | - | - | - | - | - |
| Северозападен район | 18.2 | 20.8 | - | - | - | - | - | - |
| Северен централен район | 15.9 | 17.9 | - | - | - | - | - | - |
| Североизточен район | 14.3 | 15.6 | - | - | - | - | - | - |
| Югоизточен район | 19.8 | 16.8 | - | - | - | - | - | - |
| Югозападен район | 4.8 | 5.9 | - | - | - | - | - | - |
| Южен централен район | 15.0 | 13.0 | - | - | - | - | - | - |

Източник: Наблюдение на работната сила, НСИ.

През 2014 г. пет от общо шестте статистически района се характеризират със стойности на преждевременно напусналите училище, които са по-високи от средните за страната с 0,1 – 7,9 процентни пункта. Най-висок е дялът на тази група младежи съответно в Северен централен и Северозападен райони, в които почти всеки пети-шести (17,9% и 20,8%) е без средно образование и не участва в никаква форма на образование или обучение.

³² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database – edat_lfse_16

Констатация: Нараства коефициентът на заетост на населението - във възрастовата група 20-64 навършени години с 1,6 процентни пункта в сравнение с 2013 г. а, във възрастовата група 55-64 г. - с 2,6 процентни пункта, като увеличението е еднакво при мъжете и при жените. Рано напусналите образование и обучение на възраст 18-24 г. съставляват 12,9% общо за страната, за мъжете – 12,8%, а за жените – 12,9%.

Таблица 35: Брой на населението на 25-64 навършени години през 2014 г. по образование, местоживееие и пол

(Хиляди)

| Образование | Местоживееие | | | Пол | | |
|--|---------------|---------------|--------------|---------------|---------------|---------------|
| | Всичко | Град | Село | Всичко | Мъже | Жени |
| Общо | 4059,5 | 3077,2 | 982,3 | 4059,5 | 2039,0 | 2020,5 |
| Начално и по-ниско | 165,6 | 74,4 | 91,1 | 165,6 | 74,7 | 90,9 |
| Основно | 601,8 | 264,2 | 337,5 | 601,8 | 324,6 | 277,2 |
| Средно общо | 782,7 | 582,7 | 200,0 | 782,7 | 324,8 | 458,0 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 1413,2 | 1133,1 | 280,1 | 1413,2 | 885,9 | 527,3 |
| Висше | 1096,2 | 1022,7 | 73,5 | 1096,2 | 429,1 | 667,1 |

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

Таблица 36: Структура на населението на 25-64 навършени години през 2014 г. по образование, местоживееие и пол

(Проценти)

| Образование | Местоживееие | | | Пол | | |
|--|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| | Всичко | Град | Село | Всичко | Мъже | Жени |
| Общо | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |
| Начално и по-ниско | 4,1 | 2,4 | 9,3 | 4,1 | 3,7 | 4,5 |
| Основно | 14,8 | 8,6 | 34,4 | 14,8 | 15,9 | 13,7 |
| Средно общо | 19,3 | 18,9 | 20,4 | 19,3 | 15,9 | 22,7 |
| Средно, с придобита професионална квалификация | 34,8 | 36,8 | 28,5 | 34,8 | 43,4 | 26,1 |
| Висше | 27,0 | 33,2 | 7,5 | 27,0 | 21,0 | 33,0 |

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

2.3.2. Образованието в Р България през учебната 2014/2015 г.³³

2.3.2.1. Предучилищно образование

През учебната 2014/2015 година броят на самостоятелните детски градини с директор е 1 991, или с 60 по-малко в сравнение с учебната 2013/2014 година. **Броят на децата, настанени в детски градини през учебната 2014/2015 година, е 241.1 хил., което е със 17.9 хил., или с 8.0% повече от броя им през учебната 2010/2011 година и с 0.2% повече в сравнение с предходната учебна година.**

Обхватът на децата в детските градини, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване, намалява от 83.6% за учебната 2013/2014 година на 82.9% за учебната 2014/2015 година.

Средният брой деца в една детска градина за страната е 121, като за градовете е значително по-голям - 162, а за селата - 62. Средният брой деца, формиращи една група, е същият като през предходната година – 24, като в градовете е 25, а в селата - 20.

Педагогическият персонал, зает в детските градини, е 20.5 хил., от които 19.2 хил. са детски учители. **В сравнение с предходната учебна година общият брой на педагогическия персонал се увеличава с 273 души, или с 1.3%.**

Броят на лицензираните частни детски градини продължава да нараства - през учебната 2014/2015 година в страната функционират 88, или с 13 повече от предходната година, но все още са алтернатива само за малка част от родителите. Частните детски градини са посещавани от 3 292 деца, представляващи едва 1.4% от общия брой на децата в детските градини.

2.3.2.2. Общо образование

В началото на учебната 2014/2015 година учебни занятия се водят в 2 019 общообразователни училища, от които 149 начални, 1 325 основни, 7 прогимназии, 137 гимназии и 401 средни общообразователни училища (СОУ). В сравнение с предходната учебна година **общият брой на общообразователните училища намалява със 7 поради закриване или преобразуване.**

През учебната 2014/2015 година броят на учениците във всички видове общообразователни училища е 604.5 хил., от които 105.7 хил. са в селата. **В сравнение с предходната учебна година броят на учениците в общото образование намалява с 1.8 хил., или с 0.3%.**

През учебната 2013/2014 година общообразователните училища по различни причини са напуснали 13.8 хил. ученици, от които 11.8 хил. в основното образование. **Най-голям е относителният дял на учениците, които са напуснали по семейни причини - 5.9 хил., или 42.7% от общия брой на напусналите, следван от дела на заминалите в чужбина - 39.6%, и на напусналите поради нежелание да учат - 10.1%.**

Ранното чуждоезиково обучение все повече навлиза в началния етап на основното образование. Относителният дял на децата в общообразователните училища, изучаващи чужди езици в началните класове (I - IV), е 82.9%, като от тях най-голям е делът на изучаващите английски език - 89.9%.

През 2014 г. основно образование в общообразователните училища са завършили 45.3 хил. ученици, а средно образование - 27.3 хил. души.

Учителите (вкл. директорите и помощник-директорите с преподавателска заетост) в общообразователните училища през учебната 2014/2015 година са 45.2 хил.,

³³ Данните са на НСИ

или със 111 повече в сравнение с предходната година. Учителите с високо образование (завършена образователно-квалификационна степен „бакалавър” или „магистър”) са 92.5%, докато 7.1% са завършили образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър” или еквивалентна в миналото степен.

В учителската професия преобладават жените, които съставляват 85.0% от общия брой на учителите.

В една паралелка в дневните общообразователни училища има средно по 21 ученици.

Към 01.10.2014 г. в страната функционират 70 частни общообразователни училища, от които 5 начални, 30 основни, 1 прогимназия, 27 гимназии и 7 средни общообразователни училища (СОУ). В тях учат общо 7 017 ученици, което е само 1.2% от общия брой на учениците в общото образование.

През учебната 2014/2015 година в училищата и паралелките за деца със специални образователни потребности учат общо 3.6 хил. деца, или с 6.9% по-малко в сравнение с предходната учебна година. За тяхното обучение и възпитание полагат грижи 828 учители специалисти и 335 възпитатели.

2.3.2.3. Професионално образование и обучение

Професионалното образование и обучение през учебната 2014/2015 година се осъществява в 23 училища по изкуствата, 24 спортни училища, 394 професионални гимназии и 40 професионални колежа с прием след средно образование. **Общият брой на учащите в професионалното образование и обучение през тази учебна година е 141.0 хил. и в сравнение с учебната 2010/2011 г. намалява с 20.5 хил., или с 12.7%, а в сравнение с предходната учебна година се увеличава с 0.2 хил., или с 0.1%.**

В професионалното образование преобладават момчетата, които са 60.0% от общия брой на учениците в тази образователна степен.

В програмите за придобиване на III степен професионална квалификация най-висок е относителният дял на учениците, изучаващи специалности в областите „Технически науки и технически професии“ - 29.7%, следван от този на учениците в „Стопански науки и администрация“ - 17.6%. В програмите за придобиване на II степен професионална квалификация на първо и второ място са съответно учениците в „Технически науки и технически професии“ (28.5%) и „Услуги за личността“ (22.3%).

През настоящата учебна година учителите в професионалните училища са общо 12.5 хиляди. Преобладаващата част от тях - 94.2%, са високообразовани с придобити образователно-квалификационни степени „бакалавър” или „магистър”.

През 2014 г. средно образование в училищата по изкуствата, спортните училища, професионалните гимназии и професионалните училища с диплома са завършили 26.2 хил. души.

Втора и трета степен професионална квалификация през 2014 г. са придобили съответно 4.6 хил. и 15.2 хил. души.

В професионалните училища и паралелки с прием след VI, VII и VIII клас 459 ученици са получили първа степен професионална квалификация.

В професионалните колежи с прием след завършено средно образование 1 097 души са придобили четвърта степен професионална квалификация.

През учебната 2014/2015 година 2 029 ученици се обучават в 56 частни професионални училища, което е едва 1.4% от всички ученици в професионалното образование.

В програми за професионално обучение срещу заплащане за придобиване на степен на професионална квалификация в центрове за професионално обучение (ЦПО), професионални гимназии и професионални колежи са записани 15.7 хил. лица на възраст 16 и повече години. По степени на професионална квалификация

разпределението им е: първа степен - 6.5 хил., втора степен - 3.8 хил., трета степен - 5.4 хил., и четвърта степен - 25 души.

2.3.2.4. Висше образование

През учебната 2014/2015 година общият брой на студентите в България, включващ записаните в четирите образователно-квалификационни степени („професионален бакалавър”, „бакалавър”, „магистър” и „доктор”), възлиза на 279.0 хил., което е с 6.3 хил. и с 1.5% по-малко в сравнение с предходната година и с 2.2% по-малко в сравнение с учебната 2010/2011 година.

Констатация:

Увеличава се броят на децата, настанени в детските градини.

През учебната 2014/2015 г. нараства броят на децата, настанени в детски градини – със 17.9 хил. или с 8.0% в сравнение с предходната учебна година. Незначително, но намалява обхватът на децата в детските градини, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване – от 83.6% на 82.9%.

Намалява със 7 (14 в предходната уч. г.) броят на общообразователните училища поради закриване или преобразуване.

Намалява броят на учениците в общото образование - с 1.8 хил.

През учебната 2013/2014 година общообразователните училища по различни причини са напуснали 13.8 хил. (13.5 хил. през 2012/2013 г.) ученици, от които 11.8 хил. в основното образование. Най-голям е относителният дял на учениците, които са напуснали по семейни причини - 5.9 хил., или 42.7% от общия брой на напусналите, следван от дела на заминалите в чужбина - 39.6%, и на напусналите поради нежелание да учат - 10.1%.

Ранното чуждоезиково обучение все повече навлиза в началния етап на основното образование. Относителният дял на децата в общообразователните училища, изучаващи чужди езици в началните класове (I - IV), е 82.9%, като от тях най-голям е дялът на изучаващите английски език - 89.9%.

Намалява броят на записаните в различните степени на висшето образование за 2014/2015 академична година студенти - с 1.5% в сравнение с предходната година.

2.4. ЗДРАВЕН СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО

2.4.1. Здравен статус на населението и устойчиво развитие.³⁴

Осигуряването на добро здраве е важен фактор за успешната бъдеща трудова заетост и професионална реализация, както и за дългосрочния потенциал за развитие на отделния човек, организация или държава в глобалната икономика. От края на 80-те години по методика на ООН здравето е включено като един от фундаменталните измерители на индекса на човешкото развитие. Също така то (чрез показателя „продължителност на живота“) се приема като един от най-съществените показатели на качеството на живота.

Все по-често се споделя становището, че на здравето на населението следва да се гледа не като на съпътстващ продукт на благоденствието, а като на нещо, което е и вложение в бъдещия икономически растеж. Допълнителните инвестиции за по-добро здравеопазване за населението са необходими не само от социални и етични съображения, но в дългосрочен план те ще да допринесат за подобряване на конкурентоспособността на нацията в икономическо отношение. Необходим е качествено нов подход към финансирането на здравеопазването, основан на разбирането, че здравните разходи са инвестиция, която се възвръща чрез *„добавени години живот в добро здраве“* за пациентите и чрез преки икономически резултати, водещи до подобряване на благосъстоянието на цялото население.

В отговор на тези нови аргументи за икономическата значимост на инвестициите в здравеопазването Стратегията „Здраве 2020“ на Европейския регионален комитет на СЗО акцентира върху насърчаване и инвестирането в здравето на хората през целия им живот и реализиране на основни демократични ценности – солидарност, устойчивост и равнопоставеност.

На здравето е отредена важна роля и в стратегията „Европа 2020“, като в съобщението си от 29 юни 2011 г., озаглавено „Бюджет за стратегията „Европа 2020“, Европейската комисия подчертава, че „подкрепата за постигане на добро здраве представлява неразделна част от целите за интелигентен и приобщаващ растеж в стратегията „Европа 2020“. Запазването на здравето и активността на хората за по-дълъг период има положителен ефект върху производителността и конкурентоспособността. Иновациите в здравеопазването спомагат за посрещане на предизвикателството, свързано с устойчивостта в сектора в контекста на демографските промени, като за постигането на „приобщаващ растеж“ е важно да се работи за намаляване на неравенството по отношение на здравето.

Здравословното състояние на населението зависи от множество фактори, чието различно действие може да доведе до ограничаването или възпроизвеждането на различни видове неравенства: условия на живот, типове здравно поведение, психосоциални фактори, професия, възможности за достъп до здравни грижи и услуги и др.

Неравенствата по отношение на здравето освен, че са несправедливи, имат и висока икономическа и социална цена. Според експерти 50% от разликите в икономическия растеж между бедните и богатите страни се дължат на разликите в здравето и продължителността на живота. От друга страна, според наличните данни сам по себе си икономическият растеж може да не доведе до намаляване на неравенствата. За ограничаване на неравенствата по отношение на здравето икономическият растеж трябва да бъде придружен от допълнителни политически мерки и трябва да се обърща по-голямо внимание на разпределението на богатата. Освен

³⁴ МЗ, Годишен доклад за състоянието на здравето на гражданите и изпълнението на Националната здравна стратегия през 2012 г., публикувано на 11.11.2013 г.

това, положителното влияние на БВП на глава от населението върху здравето на гражданите и равенството по отношение на здравето до голяма степен зависи от правилната комбинация от политики за намаляване на различията и подобряване на общото здравословно състояние на населението чрез оптимизиране на връзката между ползата за здравеопазването и наличните ресурси.

Системата на здравеопазването играе ключова роля при осигуряването на добро общо здравословно състояние на населението. Наличието на инфраструктура, оборудване и достатъчен брой медицински персонал и достъпът до качествено здравеопазване за всички граждани, независимо от дохода, социалния статус, местонахождението и националността им, е от съществено значение за преодоляване на съществуващото значително неравенство по отношение на здравето. Едновременно с това са необходими мерки по отношение на различните фактори, които пораждаат неравенства или ги задълбочават, в т.ч. политики, насочени към преодоляване на социалните и регионалните различия.

Нараства броят на хоспитализираните случаи – от 2 040 666 през 2012 г. – на 2 323 313 през 2014 г.

Нараства броят на хоспитализираните случаи при децата на възраст между – 17 години – от 299 304 през 2012 г. – на 315 337 през 2015 г.

Таблица 37: Хоспитализирани случаи (изписани и умрели) в стационарите на лечебните заведения по възраст на заболялите

| Година | Възраст (в навършени години) | | | | |
|----------------------|------------------------------|---------|---------|---------|---------|
| | Общо | 0-17 | 18+ | от тях: | |
| | | | | 18-64 | 65+ |
| Брой | | | | | |
| 2012 | 2040666 | 299304 | 1741362 | 1075512 | 665850 |
| 2013 | 2221115 | 308255 | 1912860 | 1172805 | 740055 |
| 2014 | 2323313 | 315337 | 2007976 | 1219605 | 788371 |
| На 100 000 население | | | | | |
| 2012 | 27936,6 | 25373,1 | 28430,3 | 22704,8 | 47969,2 |
| 2013 | 30572,3 | 26159,7 | 31426,6 | 25058,9 | 52614,2 |
| 2014 | 32161,3 | 26713,2 | 33225,5 | 26429,9 | 55169,5 |

Източник: Национален център за обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

Нарастват регистрираните заболявания от злокачествени новообразувания - от 3819,0 на 100 000 през 2013 г. – на 3867,7 на 100 000 през 2014 г.

Таблица 38: Регистрирани заболявания от злокачествени новообразувания по локализация (на 100 000 население)

| Локализация на новообразуванието по МКБ-10 | 2013 | | 2014 | |
|--|----------------------|----------------------|----------------------|----------------------|
| | Общо | в т.ч.: ново-открити | Общо | в т.ч.: ново-открити |
| Общо | 3819,0 | 461,9 | 3867,7 | 442,0 |
| Устни, устна кухина и фаринкс | 103,0 | 11,7 | 100,4 | 11,0 |
| в т.ч.: устна | 52,8 | 2,3 | 49,8 | 2,3 |
| Храносмилателни органи | 562,6 | 103,3 | 573,1 | 103,5 |
| в т.ч.: стомах | 70,9 | 18,8 | 70,9 | 18,5 |
| дебело черво | 244,8 | 32,3 | 251,1 | 33,9 |
| ректосигмоидална област, право черво (ректум), анус и анален канал | 177,8 | 24,8 | 181,9 | 24,8 |
| Дихателни органи и гръден кош | 218,4 | 59,7 | 214,6 | 53,8 |
| в т.ч.: трахея, бронхи и бял дроб | 141,3 | 50,4 | 137,5 | 44,9 |
| Кости и ставни хрущяли | 10,9 | 0,9 | 10,8 | 0,6 |
| Меланом и други злокачествени новообразувания на кожата | 818,7 | 63,9 | 820,2 | 64,0 |
| Мезотелиална и меки тъкани | 38,9 | 4,3 | 39,0 | 4,5 |
| Млечна жлеза | 688,1 | 52,8 | 697,3 | 48,9 |
| в т.ч.: млечна жлеза при жените | 1326,8 ¹⁾ | 101,5 ¹⁾ | 1344,1 ¹⁾ | 93,6 ¹⁾ |
| Женски полови органи | 1121,9 ¹⁾ | 86,6 ¹⁾ | 1131,5 ¹⁾ | 81,3 ¹⁾ |
| в т.ч.: шийка на матката | 396,4 ¹⁾ | 28,4 ¹⁾ | 401,9 ¹⁾ | 27,4 ¹⁾ |
| тяло на матката | 480,9 ¹⁾ | 33,5 ¹⁾ | 483,7 ¹⁾ | 30,8 ¹⁾ |
| яйчник | 191,9 ¹⁾ | 19,7 ¹⁾ | 194,9 ¹⁾ | 18,6 ¹⁾ |
| Мъжки полови органи | 504,4 ²⁾ | 82,5 ²⁾ | 529,4 ²⁾ | 70,2 ¹⁾ |
| в т.ч.: простата | 385,2 ²⁾ | 74,8 ²⁾ | 407,6 ²⁾ | 63,2 ²⁾ |
| Пикочна система | 248,9 | 32,2 | 260,2 | 32,9 |
| в т.ч.: пикочен мехур | 171,0 | 21,5 | 177,8 | 22,1 |
| Око, главен мозък и други части на централната нервна система | 44,3 | 8,4 | 45,1 | 8,4 |
| Щитовидна и други ендокринни жлези | 69,2 | 4,1 | 72,3 | 4,1 |
| Неточно определени, вторични и неуточнени локализации | 43,3 | 18,3 | 69,8 | 3,9 |
| Лимфна, кръвотворна и сродните им тъкани | 151,3 | 17,5 | 153,8 | 17,4 |
| Самостоятелни (първични) множествени локализации | 0,0 | 0,0 | - | - |

¹⁾ На 100 000 жени; ²⁾ На 100 000 мъже;

Източник: Национален център за обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

Намаляват болните под наблюдение на психиатричните заведения, клиники, отделения, кабинети и амбулатории – от 1990,2 на 100 000 през 2013 г. – на 1837,4 на 100 000 през 2014 г.

Таблица 39: Болни под наблюдение на психиатричните заведения, клиники, отделения, кабинети и амбулатории на 31.12 по вид на заболяването

| Наименование на болестите по МКБ-10 | 2013 г. | | 2014 г. | |
|---|---------------|----------------------|---------------|----------------------|
| | Брой | на 100 000 население | Брой | на 100 000 население |
| Общо | 144203 | 1990,2 | 132332 | 1837,4 |
| Психични и поведенчески разстройства | 135314 | 1867,5 | 125119 | 1737,2 |
| Деменция | 2492 | 34,4 | 2495 | 34,6 |
| Делир, непредизвикан от алкохол и други психоактивни вещества | 510 | 7,0 | 395 | 5,5 |
| Други разстройства, дължащи се на мозъчно заболяване | 4311 | 59,5 | 3971 | 55,1 |
| Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на алкохол | 11193 | 154,5 | 9836 | 136,6 |
| Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на други психоактивни вещества | 1299 | 17,9 | 1374 | 19,1 |
| Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на опиоиди | 1140 | 15,7 | 1143 | 15,9 |
| Шизофрения, шизотипни и налудни разстройства | 35605 | 491,4 | 34006 | 472,2 |
| Шизофрения | 28224 | 389,5 | 27337 | 379,6 |
| Остри и преходни психотични разстройства | 2616 | 36,1 | 2643 | 36,7 |
| Разстройства на настроението [афективни разстройства] | 25030 | 345,4 | 23123 | 321,1 |
| Маниен епизод | 2620 | 36,2 | 2196 | 30,5 |
| Биполярно афективно разстройство | 6704 | 92,5 | 6644 | 92,2 |
| Депресивен епизод | 6501 | 89,7 | 5882 | 81,7 |
| Рецидивиращо депресивно разстройство | 8321 | 114,8 | 7647 | 106,2 |
| Невротични, свързани със стрес и соматоформни разстройства | 14029 | 193,6 | 13013 | 180,7 |
| Разстройства на храненето, съня и сексуалността | 122 | 1,7 | 132 | 1,8 |
| Разстройства на личността и поведението в зряла възраст | 5523 | 76,2 | 5106 | 70,9 |
| Умствена изостаналост | 31184 | 430,4 | 28760 | 399,3 |
| Специфични разстройства в развитието | 953 | 13,2 | 861 | 12,0 |
| Генерализирани разстройства в развитието | 797 | 11,0 | 472 | 6,6 |
| Аутизъм | . | . | 110 | 1,5 |
| Хиперкинетични разстройства | 648 | 8,9 | 515 | 7,2 |
| Други разстройства в поведението и емоциите | 570 | 7,9 | 350 | 4,9 |
| Неорганична енуреза | 393 | 5,4 | 55 | 0,8 |
| Всички останали класове болести | 8889 | 122,7 | 7213 | 100,1 |
| Епилепсия | 8880 | 122,6 | 7191 | 99,8 |

Източник: Национален център за обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

Нарастват освидетелстваните лица над 16-годишна възраст с призната трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане - от 9,9 на 1000 население над 16 г. възраст през 2012 г. – на 11,4 на 1000 население над 16 г. възраст през 2014 г.

Таблица 40: Освидетелствани лица над 16-годишна възраст с призната трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане

| Години | Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане | | | | | | | | Общо | |
|-------------|--|------|-----------|------|-----------|------|--------|------|-------|------------------------------|
| | над 90% | | 71% – 90% | | 50% – 70% | | до 50% | | брой | на 1000 населени е над 16 г. |
| | брой | % | брой | % | брой | % | брой | % | | |
| 2012 | 14715 | 23,7 | 20114 | 32,4 | 19749 | 31,8 | 7469 | 12,1 | 62047 | 9,9 |
| 2013 | 15939 | 23,2 | 22670 | 32,9 | 22190 | 32,2 | 8078 | 11,7 | 68877 | 11,1 |
| 2014 | 15380 | 21,8 | 22783 | 32,4 | 23062 | 32,8 | 9138 | 13,0 | 70363 | 11,4 |

Източник: Национален център за обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

Най-висок е броят на освидетелстваните лица над 16 годишна възраст с призната трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата във възрастовата група 50-59 години – 68 948 души за 2014 г.

Таблица 41: Освидетелствани и преосвидетелствани лица над 16-годишна възраст с призната трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане-2014г.

| ВЪЗРАСТ | 2014 | |
|-----------------------------|---------------|--------------|
| | брой | % |
| ОБЩО | | |
| 16 - 19 год. | 1833 | 1,0 |
| 20 - 29 год. | 6258 | 3,3 |
| 30 - 39 год. | 12762 | 6,6 |
| 40 - 49 год. | 27663 | 14,4 |
| 50 - 59 год. | 68948 | 35,9 |
| 60 - 64 год. | 34476 | 17,9 |
| 65+ год. | 40214 | 20,9 |
| ВСИЧКО | 192154 | 100,0 |
| на 1000 ч. над 16 г. | | 31,2 |
| МЪЖЕ | | |
| 16 - 19 год. | 1015 | 1,1 |
| 20 - 29 год. | 3522 | 3,6 |
| 30 - 39 год. | 6690 | 6,9 |
| 40 - 49 год. | 13267 | 13,7 |
| 50 - 59 год. | 32161 | 33,1 |
| 60 - 64 год. | 22115 | 22,8 |
| 65+ год. | 18256 | 18,8 |
| ВСИЧКО | 97026 | 100,0 |
| ЖЕНИ | | |
| 16 - 19 год. | 818 | 0,8 |
| 20 - 29 год. | 2736 | 2,9 |
| 30 - 39 год. | 6072 | 6,4 |
| 40 - 49 год. | 14396 | 15,1 |
| 50 - 59 год. | 36787 | 38,7 |

| | | |
|---------------|--------------|--------------|
| 60 - 64 год. | 12361 | 13,0 |
| 65+ год. | 21958 | 23,1 |
| ВСИЧКО | 95128 | 100,0 |

Източник: Национален център за обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

2.5. ЕТНИЧЕСКА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2011 г. и на принципа на самоопределянето по признака етническа принадлежност, броят на етническите българи е 5 664 624, броят на етническите турци е 588 318, броят на ромите е 325 343, броят на самоопределилите се от друг етнос е 49 304, а на тези които не се самоопределят по етнически признак е 53 391.

2.6. РЕЛИГИОЗНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2011 г. и на принципа на самоопределянето по признака вероизповедание, населението има следният профил:

Таблица 42: Структура на населението по признака вероизповедание (2011 г.)

| Вероизповедание | Брой |
|------------------------------------|-----------|
| Източноправославно | 4 374 135 |
| Католическо | 48 945 |
| Протестантско | 64 476 |
| Мюсюлманско-сунитско | 546 004 |
| Мюсюлманско-шиитско | 27 407 |
| Мюсюлманско | 3 728 |
| Арменско апостолическо православно | 1 715 |
| Израилтянско/юдаизъм | 706 |
| Друго | 9 023 |
| Няма | 272 264 |
| Не се самоопределят | 409 898 |

Източник: НСИ

2.7. ТЕРИТОРИАЛНА СТРУКТУРА И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Неравномерно е разпределението на населението в страната.

Към 31.12.2014 г. в градовете живеят 5 267 480 души, или 73.1%, а в селата - 1 934 718 души, или 26.9% от населението на страната.

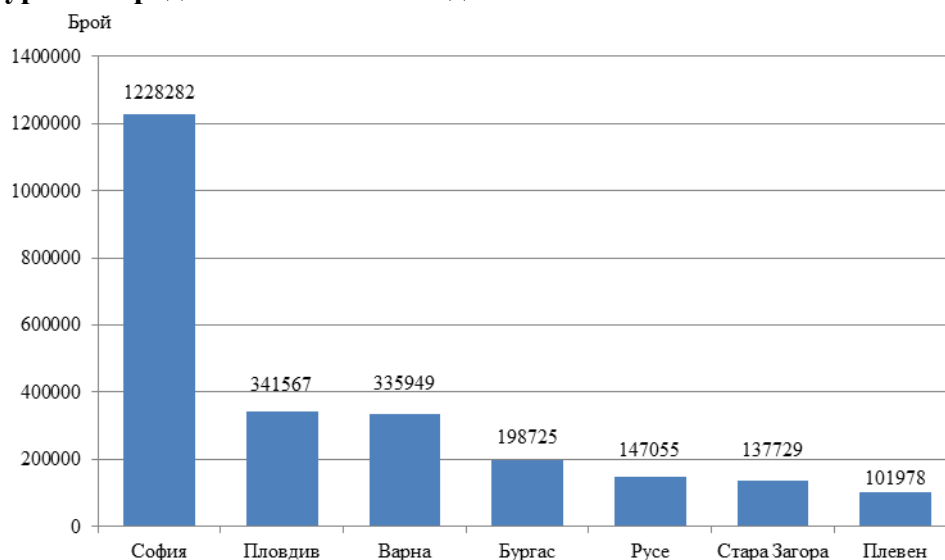
Към края на 2014 г. населените места в България са 5 266, от които 257 са градове и 5 009 - села. Разпределението на населението по населени места в края на годината е резултат от неговото естествено и механично движение, а така също и от административните промени в селищната структура на страната. През 2014 г. с решения на Министерския съвет са закрити две населени места, като едното е присъединено към друго населено място.

Към края на годината населените места без население са 164. Най-голям брой населени места без население има в областите Габрово, Велико Търново и Кърджали - съответно 61, 57 и 11.

В 1 135, или в 21.6% от населените места живеят от 1 до 49 души включително.

С население над 100 хил. души са седем града в страната, в които живеят 34.6% от населението на страната.

Фигура 24: Градове с население над 100 000 жители към 31.12.2014 година



Източник:НСИ

Към края на 2014 г. страната е разделена на 6 статистически района, 28 области и 264 общини.

Статистически райони

Близо половината от населението на страната (49.6%) живее в Югозападния и Южния централен район, като тяхното население е съответно 2 125 хил. (29.5%) и 1 446 хил. души (20.1%). Югоизточният и Североизточният район са следващите по брой на населението - съответно с 1 059 хил., или 14.7%, и 950 хил. души, или 13.2% от населението на страната. В Северния централен район живеят 826 хил. души, а в Северозападния - 797 хил. души, или съответно 11.5 и 11.1% от населението на страната.

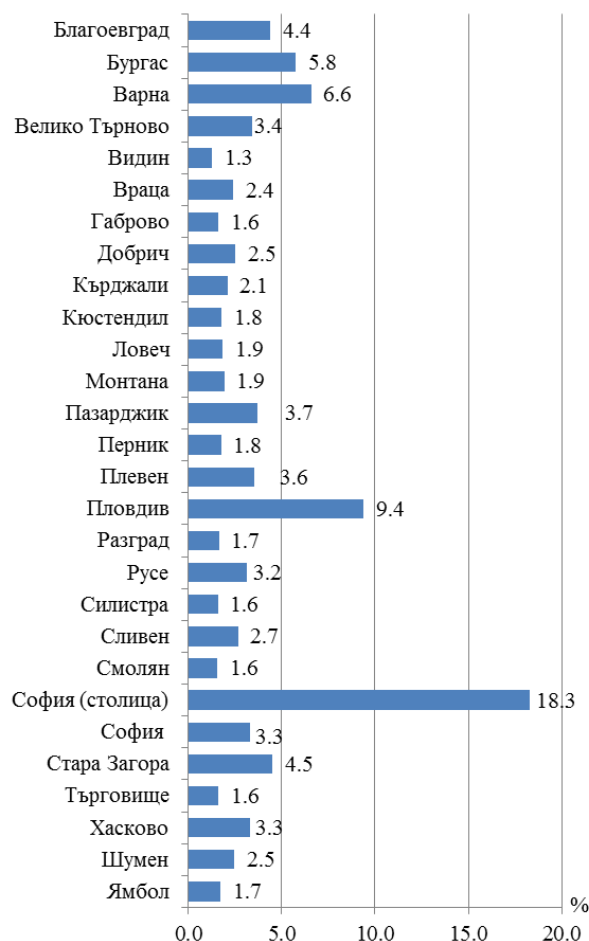
През 2014 г. и в шестте статистически района населението намалява спрямо 2013 г., като най-голямо е намалението в Северозападния - с 1.6%, а най-малко - в Югозападния район - с 0.1%.

Области

Най-малка по брой на населението е област Видин, в която живеят 93 361 души, или 1.3% от населението на страната, а най-голяма е област София (столица) - 1 316 557 души (18.3%). В шестнадесет области населението е под 200 хил. души и общо в тях живеят 30.6% от населението на страната. С брой на населението от 200 хил. до 300 хил. души са шест области, които обхващат 20.5% от населението на страната. Шест са областите с брой на населението над 300 хил. души, като в първите три от тях - София (столица), Пловдив и Варна, живее повече от една трета от населението на страната (34.2%).

Две са областите, чието население се увеличава през 2014 спрямо 2013 г. - София (столица) - с 0.5% и Кърджали - с 1.0%. При всички останали области има намаление на населението, като най-голямо е то за областите Видин - 2.2% и Смолян - 1.9%.

Фигура 25: Относителен дял на населението по области към 31.12.2014 година



Източник:НСИ

Общини

Неравномерно е разпределението на населението и по общини. В 66 общини с население под 6 000 души живее едва 3.5% от населението на страната. В същото време в деветте общини с население над 100 хил. души живее 40.2% от населението на страната. Най-голяма по брой на населението е община Столична (1 316 557), следват общините Варна (344 775) и Пловдив (341 567). Най-малката община в страната е Трекляно - 625 души.

Таблица 43: Размер на общините според броя на населението им към 31.12.2014 г.

| Размер на общината | Общини | | Население | |
|--------------------|------------|------------|----------------|--------------|
| | брой | % | брой | % |
| Общо | 264 | 100 | 7202198 | 100.0 |
| До 5 999 | 66 | 25.0 | 254588 | 3.5 |
| 6 000 - 19 999 | 120 | 45.5 | 1319496 | 18.3 |
| 20 000 - 49 999 | 50 | 18.9 | 1424653 | 19.8 |
| 50 000 - 99 999 | 19 | 7.2 | 1306459 | 18.1 |
| 100 000 и повече | 9 | 3.4 | 2897002 | 40.2 |

Източник: НСИ

По данни на Евростат гъстотата на населението³⁵ в България е сред ниските в Европейския съюз – 66.7 души на кв. км.

За сравнение гъстотата на населението в Белгия е 368.8; в Германия – 230.0; в Чешката република – 135.1; в Гърция – 84.0; в Румъния – 86.9; в Естония – 30.3 и др.

³⁵ Брой лица на кв. км.

2.8. КАЧЕСТВО И СТАНДАРТ НА ЖИВОТА

2.8.1. Брутен вътрешен продукт

През 2014 г. БВП възлиза на 83 612 млн. лв. по текущи цени. БВП за 2014 г. нараства в реално изражение с 1.5%.

Таблица 44: Реален ръст на БВП – обем

Процентно изменение спрямо предходната година/Годишен темп на нарастване на обема на БВП

| Страни | 2012 | 2013 | 2014 |
|-----------------|------------|------------|------------|
| ЕС (28) | -0,5 | 0,2 | 1,4 |
| България | 0,2 | 1,3 | 1,5 |
| Гърция | -7,3 | -3,2 | 0,7 |
| Румъния | 0,6 | 3,5 | 2,8 |
| Сърбия | -1,0 | 2,6 | -1,8 |
| Турция | : | : | : |

Източник: Евростат

**Таблица 45: БВП на глава от населението
в стандарти на покупателна способност (PPS) Индекс (ЕС28 = 100)**

| Страни | 2012 | 2013 | 2014 |
|-----------------|-----------|-----------|-----------|
| ЕС (28) | 100 | 100 | 100 |
| България | 45 | 45 | 45 |
| Гърция | 74 | 73 | 72 |
| Румъния | 53 | 54 | 54 |
| Сърбия | 37 | 37 | 35 |
| Турция | 52 | 53 | 53 |

Източник: Евростат

Таблица 46: Хора, изложени на риск от бедност или социално изключване

| Държави | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
|-----------------|----------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| | Брой в хил./ Структура в % | | | | | |
| ЕС-28 | : | 118,008 | 121,314 | 124,060 | 122,897 | 121,951 |
| | : | 23.7 | 24.3 | 24.7 | 24,5 | 24,4 |
| България | 3,511 | 3,719 | 3,693 | 3,621 | 3,493 | 2,909 |
| | 46.2 | 49.2 | 49.1 | 49.3 | 48.0 | 40,1 |
| Гърция | 3,007 | 3,031 | 3,403 | 3,795 | 3,904 | 3,885 |
| | 27.6 | 27.7 | 31 | 34.6 | 35,7 | 36,0 |
| Румъния | 9,112 | 8,890 | 8,630 | 8,907 | 8,601 | 8,549 |
| | 43.1 | 41.4 | 40.3 | 41.7 | 40,4 | 40,2 |
| Сърбия | : | : | : | : | 3,005 | : |
| Турция | : | : | : | : | : | : |

Източник: Евростат

2.8.2. Домакинства - доходи, разходи, потребление³⁶

2.8.2.1. Доходи на домакинствата

През 2014 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство е 4 813 лв. и остава без промяна спрямо 2013 година.

Работната заплата формира 54.2% от общия доход на домакинствата, което е с 1.1 процентни пункта повече в сравнение с 2013 година.

В абсолютна стойност доходът от работна заплата средно на лице от домакинство се увеличава с 53 лв. (2.1%) на годишна база и през 2014 г. достига 2 610 лева.

През 2014 г. относителният дял на доходите от пенсии е 25.8% от общия доход на домакинствата и нараства с 0.3 процентни пункта спрямо 2013 година. Доходите от всички социални трансфери (пенсии, семейни добавки за деца, социални помощи, стипендии и обезщетения при безработица) формират 29.4% от общия доход на домакинствата.

Относителният дял на дохода от домашно стопанство намалява спрямо 2013 г. и е 1.4% от общия доход на домакинствата.

2.8.2.2. Разходи на домакинствата

През 2014 г. българските домакинства са изразходвали 4 509 лв. средно на лице, което е с 1.0% повече в сравнение с 2013 година.

За храна са изразходвани 1 458 лв. средно на лице от домакинството. Относителният дял на разходите за храна от общия разход намалява от 33.2% през 2013 г. на 32.3% през 2014 година.

През 2014 г. намаляват с 4.1% спрямо 2013 г. и разходите за жилище, вода, електроенергия и горива. Всички други разходи се увеличават на годишна база, като най-съществено е увеличението при разходите за облекло и обувки (с 11.0%), жилищно обзавеждане и поддръжка на дома (с 9.2%), транспорт (с 6.9%) и разнообразни стоки и услуги (с 6.5%).

2.8.2.3. Потребление на домакинствата

Данните показват, че настъпват промени в структурата на потреблението на българските домакинства. През 2014 г. домакинствата намаляват консумацията на хляб и тестени изделия с 4.6 кг (спрямо 2013 г.) и тя достига 93.2 кг средно на лице.

Повишава се слабо консумацията на безалкохолни напитки, месо и плодове.

Понижение се наблюдава при консумацията на прясно и кисело мляко, зеленчуци, картофи и месни произведения.

На годишна база се увеличава потреблението средно на лице от домакинство на алкохолни напитки (от 27.1 на 28.4 л) и цигари (от 596 на 603 бр.).

2.8.2.4. Качество на живота – нужни са нови измерители.

Устойчивото развитие и благосъстоянието са основни цели на „Договора за Европейския съюз”(член 3).

Напоследък се наблюдава нарастващо обществено и политическо внимание към търсенето на нови измерители на прогреса, благосъстоянието и устойчивото развитие,

³⁶ По данни на НСИ

които да доведат до по-изчерпателно познание за обществените отношения и подобрения на предприеманите политики. Със своето Съобщение до Съвета и до Европейския парламент „Отвъд БВП³⁷: измерване на напредъка в свят на промени” от 20 август 2009 г., Европейската комисия постави началото на една продължаваща и до момента дискусия относно необходимостта, значимостта и полезността да възприемем сложното социално развитие отвъд традиционното измерване на икономическия растеж. Инициативата на Европейската комисия е подкрепена и от Европейския парламент, от Европейския икономически и социален комитет, от Комитета на регионите, както и от статистическите служби на държавите – членки на Европейския съюз.

В своята резолюция от 8 юни 2011 г. Европейският парламент изтъкна, че БВП е показател, който сам по себе си не е достатъчен за измерването на обществения прогрес, на устойчивостта на околната среда, ефикасното използване на ресурсите, социалното приобщаване и социалния напредък.

Водещи експерти отстояват тезата, че като показател за измерване и сравнения, БВП страда от три основни слабости: (1) представлявайки монетарен агрегат, той обръща малко/или никакво внимание на разпределителните проблеми, на елементите на човешка дейност или на благосъстоянието, за което няма директна или индиректна пазарна оценка; (2) възникват проблеми по отношение измерването на непазарния продукт и неговото агрегиране с пазарната продукция; (3) той измерва производствените потоци, но в голяма степен игнорира влиянието на производствените дейности върху наличните ресурси, включително и природни.

Освен показателите за измерване на икономическото развитие и производителността, съществуват и други фактори и показатели, които оказват влияние върху жизнения стандарт и качеството на живота и които не се отчитат в пълна степен с оглед на предприемане на адекватни и ефективни политики.

Подобряването на познанията по отношение на измерването на качеството на живота и разширяване би могло да става чрез използване на разнообразни надеждни показатели и индикатори за анализ и оценка постиженията във всички основни области на живота като: стопански ресурси и лишения; здравеопазване и достъп до здравни грижи; заетост и качество на работните места; баланс между професионалния и личния живот; семейни отношения и подкрепа; социално приобщаване/изолация (живот на общността и социално участие); образование и обучение; качество на жилищния фонд и местна околна среда; социален капитал и качество на обществото; качество на обществените услуги; субективно усещане за благоденствие (включително щастие, удовлетвореност от живота, оптимизъм за бъдещето) и др.

По Евростат, за измерване и сравнителни съпоставки между страните-членки за качество на живота са възприети няколко основни групи показатели, отнасящи се до: Околна среда; Цялостен житейски опит; Материални условия на живот; Продуктивна или основна дейност; Образование; Здравеопазване; Свободно време и социални контакти/взаимоотношения; Икономическа и физическа безопасност; Управление и основни права.

³⁷ Брутен вътрешен продукт

ЧАСТ III.
УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ.
ТРАНСФОРМИРАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В НОВИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ. РАЗПОЗНАВАНЕ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА
ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА „ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЗОРЦИ”.

3.1. ДЕМОГРАФСКИ ПРОМЕНИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Трайните демографски промени, тенденции и предизвикателства са свързани с:

- Трайно намаляване на броя на населението – от 8 149 468 души през 2000 г. на 7 202 198 души през 2014 г. По данни на НСИ броят на населението между преброяванията намалява: през 1986-1992 г. – с 461 332 души; през 1993-2001 г. с 558 416 души; през 2001-2011 г. - с 564 331 души.
- Траен отрицателен естествен прираст – трайно задържане на ниски нива на раждаемост, които не могат да компенсират трайно високите нива на смъртност;
- Трайно намаляване на родилните контингенти (трайно намаляване на жените в детеродна възраст). Броят на жените във фертилна възраст към 31.12.2014 г. е 1 580 хил., като спрямо 2001 г. намалява с над 306 хил. жени.
- Незадоволително ниво на репродуктивна култура на населението в репродуктивна възраст. Високи са нивата на абортите по желание. Ежегодно абортите съставляват почти половината от живородените деца;
- Независимо от положителната тенденция в намаляването на нивото на детската смъртност в България, тя продължава да е по-висока от тази в страните от Европейския съюз;
- Майчината смъртност остава висока;
- Преждевременната смъртност, особено сред мъжете продължава да бъде висока;
- Висока е миграцията и емиграцията на младежи;
- Продължава процесът на демографско остаряване, изразяващ се в намаляване на абсолютния брой и относителния дял на населението на възраст под 15 години и увеличаване на дела на населението на 65 и повече години;
- В резултат на процеса на остаряването на населението, сериозни изменения претърпява неговото разпределение в трите възрастови групи под-, в- и над-трудоспособна възраст, което има пряко отражение върху икономическата и социална сфера;
- След 2008 г. настъпва устойчива стагнация по отношение на подмладяването и възпроизводството на трудоспособното население;
- Неравномерно е териториалното разпределение на населението. Развива се тенденцията на обезлюдяване на населени места;
- Запазва се тенденцията на увеличаване на относителния дял на градското население и намаляване на населението в селата и др.

3.2. ОТРАЖЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ И УСТОЙЧИВОСТТА НА СОЦИАЛНИТЕ СИСТЕМИ И ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ. ИКОНОМИЧЕСКИ И ФИСКАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРОМЕНИ.

Бързото намаляване и застаряването на населението в България, задълбочаването на тежките демографски дисбаланси и възпроизвеждането на социални неравенства между големи социални групи в последните десетилетия, неминуемо водят до задържане и спад в икономическото развитие на страната в дългосрочен план.

Европейската комисия отчита, че застаряването на населението се превръща във все по-значим проблем на програмирането и финансирането в социалната област. Очаква се публичните разходи, свързани със застаряването на населението, да се увеличат средно с около 4,75 процентни пункта в Европейския съюз до **2060 г.** и с повече от 5 процентни пункта в Евроразоната - по-специално чрез разходи за пенсии, здравеопазване и дългосрочни грижи.³⁸ **Очакванията за увеличаване на публичните разходи към 2060 г. в България, поради застаряването на населението, е с около 4 процентни пункта от националния брутен вътрешен продукт.**

Симулации на експерти на Световната Банка³⁹ показват, че дори и при по-оптимистични предположения, демографската трансформация на България ще оказва трайно натиск върху бюджета и ще възпрепятства икономическия растеж. Със свиването на работната сила с близо 40% до 2050 г., реалният ръст на БВП се очаква да се забави до 0.7% на година до края на прогнозния период съгласно основния сценарий. Публичните разходи като дял от БВП се очаква да нараснат в дългосрочен план в резултат на разходите за обществено здравеопазване, дългосрочни грижи и държавни трансфери към пенсионната система, в резултат на което съотношението дълг към БВП на България се очаква да нарасне от 18 на 51% до края на прогнозния период. Продължителните първични дефицити ще са най-важната движеща сила на натрупването на държавен дълг в рамките на прогнозния период, добавяйки около 0.9 процентни пункта годишно към коефициента дълг/БВП.

Анализите на различните сценарии на експертите на Световната Банка показват, че правителството може да играе значителна роля за смекчаване на тези ефекти.

Промените във възрастовата структура оказват влияние върху икономическите резултати и икономическия растеж, и по друга причина - икономическото поведение на хората се променя в зависимост от тяхната възраст. Жизненият цикъл може да бъде разделен на три етапа: период на до трудова дейност, трудова дейност и период след трудова дейност. През първия и последния от етапите хората потребяват повече, отколкото произвеждат, а на втория етап те произвеждат повече, отколкото потребяват. Продължителността на тези етапи за всеки човек са различни и зависят от множество фактори, нямащи отношение към биологията: икономическата структура на обществото, условията на живот, държавни програми в интерес на децата и възрастните хора; възможности за получаване на образование, различия в равнищата на раждаемост между бедни и богати слоеве от населението; потребности и надежди на семейството; здравето и други фактори. На първия и последния етап от своя жизнен цикъл хората преживяват „дефицит на жизнения

³⁸ Съобщение на Европейската комисия до Европейския Парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, озаглавено „Справяне с последиците от застаряването на населението в ЕС, април 2009 г.,

³⁹ Доклад на Световната Банка „Смекчаване на икономическото въздействие на застаряването на населението: възможни варианти за България”, 2013 г.

цикъл”, тъй като тяхното потребление е по-високо, отколкото техните доходи. Потреблението през тези два етапа се характеризира главно от междупоколенчески частни трансфери или държавни плащания, които играят важна роля в преразпределението на ресурсите от хората в трудоспособна възраст към децата и възрастните хора. Съвкупният дефицит зависи от броя на лицата във всеки етап. Във връзка със застаряването на населението се предполага, че на третия етап хората са повече, което и довежда до по-високо равнище на дефицита.⁴⁰

Демографските дисбаланси се превръщат в проблем на макро-фискалната стабилност и устойчивостта на всички социални системи – пазар на труда, пенсионна система, здравна система, системата за социално подпомагане и дългосрочни грижи, образователната система и др. В този смисъл демографските дисбаланси поставят на изпитание и внасят нови аспекти в цялостната система за национална сигурност на страната.

3.3. ОСОБЕНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ДЕМОГРАФСКА ПОЛИТИКА В ОТГОВОР НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРОМЕНИ.

3.3.1. Демографска политика

Демографската политика най-често се определя като система от нормативно регламентирани мерки на държавата, отразяващи възгледите и целите на публичната власт в областта на демографските явления и процеси, и тясно свързани с тях други области.

Традиционно българската демографска политика е насърчителна, има пронаталистичен характер и е насочена към насърчаване на раждаемостта, намаляване на смъртността, а при определени обстоятелства и необходимост – насърчаване на заселванията.

Българската демографска политика е открита и публична.

Демографската политика е основана на научни постижения в областта на социологията, демографията, статистиката, философията, психологията, социалната психология, урбанистиката, икономиката и др., но тя не е наука.

Демографската политика е управленски и административен подход, средство за идентифициране и изпълнение на комплексни управленски мерки за балансирано демографско развитие на населението и за дългосрочно адаптиране на всички секторни политики към демографските промени и предизвикателства с цел запазване на устойчив икономически растеж на страната.

България е първата държава-членка на Европейския съюз, която има разработени и приети от Министерския съвет дългосрочни, комплексни стратегически документи в отговор на демографските предизвикателства, а именно - **две издания на Национална стратегия за демографско развитие на населението: първото издание Национална стратегия за демографско развитие на Република България (2006-2020 г.)** и второто издание (след преброяването на населението през 2011 г.) **Актуализирана Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България” (2012-2030 г.)** През 2012 г., когато се провежда Европейската година за активния живот на възрастните хора и солидарността между поколенията, в МТСП е разработен и приет от МС **трети базов уникален документ, определящ насоките за развитие на демографската политика – Национална концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора (2012-2030 г.)**.

⁴⁰ Международно бюро по труда, МОТ, Заетост и социална защита в новия демографски контекст – Доклад на Комитета по Заетост и Социална защита в Новия Демографски Контекст - Employment and social protection in the new demographic context (general discussion) - Report of the Committee on Employment and Social Protection in the New Demographic Context;

3.3.2. Актуализирана Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България” (2012-2030 г.)

Стратегията за демографско развитие е националният отговор на демографската промяна, пред която е изправена Европа, изразяваща се във все по-ниски нива на раждаемост, остаряване на населението и интензивни миграционни процеси. Основните елементи на Националната стратегия за демографско развитие са формулирани в съответствие с разбиранията за демографска политика на ниво Европейски съюз, изразени в Зелената книга на Европейската комисия “Посрещане на демографската промяна: нова солидарност между поколенията” и Съобщенията в тази област - “Към Европа за всички възрасти” 1999г., “Демографското бъдеще на Европа – от предизвикателство към възможност” от 2006г., “Укрепване на връзките между поколенията” от 2007г., “Посрещане на социалните нужди в застаряващото общество” от 2009г., Заключенията на Съвета от 7 юни 2010г. „Активен живот на възрастните хора“ (Испанско председателство), Заключения на Съвета от 6-7 декември 2011г. относно въздействието, което застаряването на работната сила и на населението оказва върху политиките за заетост (Белгийско председателство), Заключения на Съвета от 17 юни 2011г. относно Съвместяване на професионалния и семейния живот в условията на демографските промени (Унгарско председателство), Заключения на Съвета от 3 октомври 2011г. относно Овладяване на демографските предизвикателства: Сътрудничество между институциите на държавите-членки по демографските въпроси и съвместяването на професионалния и семейния живот - за постигане на съвместимост между кариера и семейство (Полско председателство). Отделено е внимание върху необходимостта от отчитане на демографските промени при изпълнение на заложените цели в Европейската стратегия „Европа 2020”. Отчетени са и насоките за работа в областта на демографското развитие на населението в Програмата за действие, приета от Международната конференция за населението и развитието, проведена в Кайро от 5 до 13 септември 1994г., както и в **Международния план на ООН за действие по застаряването от Мадрид 2002г. и в Регионалната стратегия за Европа към него.** Чрез изпълнението на заложените стратегически цели за демографското развитие на населението в България до 2030г. могат да бъдат реализирани **Целите на хилядолетието, определени в Декларацията на ООН за хилядолетието**, приета от държавни и правителствени ръководители на 189 държави-членки на Организацията на обединените нации на 8 септември 2000г. в Ню Йорк.

България подкрепя петте политически цели, определени през октомври 2006 г. в Съобщението на Европейската комисия относно демографското бъдеще на Европа, вкл.:

1. Насърчаване на демографското обновяване в Европа чрез създаване на по-добри условия за семействата, вкл.: по-добро съчетаване на семеен с професионален живот, финансови стимули в подкрепа на семействата с деца или със зависими членове, подобряване и разнообразяване на услугите за отглеждане на деца или зависими членове на семействата и др.

2. Насърчаване на заетостта в Европа, като се осигуряват повече работни места и по-дълъг трудов стаж с по-добро качество, вкл. предприемане на специални мерки за подобряване на мобилността и участието на пазара на труда на младите, жените и възрастните; удължаване на трудовия живот в добро здраве; учене през целия живот; развиване на системи за гъвкавост и сигурност на работните места; разкриване на нови «зелени» и «бели» работни места и др.

3. По-продуктивна и по-динамична Европа, вкл.: развиване на т.нар. «сребърна икономика», социално предприемачество и др.; повишаване на производителността и конкурентоспособността в условията на все по-застаряващо население; инвестиции в образованието и научноизследователската дейност и др.

4. Приемане и интеграция на мигранти в Европа, вкл. толериране единствено на легалните форми на миграции.

5. Осигуряване на устойчиви публични финанси в Европа, като по този начин се гарантира адекватна социална сигурност и равнопоставеност на поколенията, вкл. приемане на реформи в пенсионните системи; увеличаване на ефикасността на системите за здравеопазване и на системите за дългосрочни грижи.

Непротиворечивото съчетаване на европейския подход с българските национални специфики и задачи за адекватно посрещане на демографските предизвикателства, предизвиква интерес от страна на европейските институции. По време на провеждането на Втория Европейски демографски форум България е поканена да представи стратегията като добра практика.

Стратегията за демографско развитие е един от най-комплексните, най-дългосрочните и широко консенсусни стратегически документи в България.

Стратегията е разработена на основата на комплексен анализ на ключови параметри на демографската обстановка в страната и на факторите, от които тези параметри зависят в началото на XXI век. Заложени са налични прогнози за демографското развитие до 2030 г. Стратегията е съобразена с Конституцията на Република България, основни нормативни актове и научни изследвания, съотнесими с демографското развитие на населението.

Стратегията обхваща периода 2012–2030г., в рамките на който могат да се отграничат два основни под-периода. Първият под-период е до 2015 г. като действията и приоритетите ще бъдат насочени към доизграждане на основните елементи на активната демографска политика: промяна и доразвитие на нормативната база, създаване на нови, укрепване и координиране на съществуващи управленски структури и изграждане на Национален институционален механизъм за действие, осигуряване на финансиране и реформиране на социалните системи в съответствие с демографските промени и тенденции, вкл.: образователна система, здравеопазване, системата за социална подкрепа на семействата, децата и хората в риск, системата на пазара на труда, пенсионната система и др. **В оставащия период от 15 години до 2030г.** следва да бъдат въведени всички компоненти на активната демографска политика, заложени в настоящата стратегия.

Особеност на демографската стратегия

Ключова особеност на българската демографска стратегия е това, че в условията на демографски преход, от режим на нарастване на населението към режим на неговото намаляване и остаряване, **тя е изградена върху разбирането, че усилията следва да бъдат насочени не просто и не само към механично демографско възпроизводство, но и към развитие, и постигане на високо качество на човешкия капитал.**

Основна стратегическа цел, приоритети и направления

Основната стратегическа цел през периода 2012-2030 г. е забавяне на темповете на намаляване на броя на населението с тенденция за стабилизирането му в дългосрочен план и осигуряване на високо качество на човешкия капитал, включващ хората с тяхното здравословно състояние, образование, квалификация, способности и умения. Насоките за бъдещата работа са разписани в 5 стратегически приоритета, 12 оперативни направления и 87 мерки и задачи.

Основни направления в демографската политика по приоритети

Конкретните задачи, мерки и дейности за реализиране на стратегическите приоритети се предприемат и изпълняват в **12 основни направления**:

- I. *Забавяне на негативните демографски процеси и намаляването на броя на населението*
 1. **Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца;**
 2. **Подобряване на репродуктивното здраве на населението и превенция на стерилитета;**
 3. **Подобряване на общата демографска информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението;**
 4. **Подобряване на общото здравословно състояние на населението и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност;**
 5. **Разработване на адекватна миграционна и имиграционна политика;**
 6. **Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст;**
- II. *Преодоляване на негативните последици от остаряването на населението и подобряване на качествените характеристики на човешкия капитал;*
 7. **Възприемане на комплексен междусекторен подход за активен и продуктивен живот на възрастните хора в добро здраве. Адаптиране на социалните системи към демографските промени и остаряването на населението – пазар на труда, пенсионна система, социално подпомагане и грижи, здравеопазване, образование, култура и др.;**
 8. **Развитие на солидарност между поколенията;**
 9. **Повишаване на общото образователно, духовно и културно равнище, квалификация, способности и умения на населението от всички възрастови групи;**
- III. *Постигане на социална кохезия и създаване на равни възможности за пълноценен социален и продуктивен живот за всички социални групи;*
 10. **Създаване на условия за равни възможности за пълноценен социален и продуктивен живот за всички социални групи;**
- IV. *Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата.*
 11. **Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата;**
- V. *Адаптиране и синхронизиране на нормативната база с обществените потребности за балансирано демографско развитие на населението и развитие на качеството на човешкия капитал.*
 12. **Въвеждане на задължителна оценка на въздействието върху демографското развитие на населението и качеството на човешкия капитал на всеки нов, изменян или допълван нормативен акт на държавата.**

Административна отговорност за координация, мониторинг и отчитане на изпълнението на стратегията за демографско развитие и на демографската политика

Министърът на труда и социалната политика ръководи, контролира и координира дейността по анализиране, оценяване и прогнозиране на демографските процеси, осъществява мониторинг и контрол, и отчита пред Министерския съвет изпълнението на демографската политика.

Национален институционален механизъм за реализация на демографската стратегия

Стратегията за демографско развитие осигурява визията за бъдещите изменения в нормативната уредба и в практиката на държавните органи и другите организации. **Тя е основният документ, който консолидира различните намерения и действия в секторните политики и допринася за тяхната еднопосочност и синергизъм за балансирано демографско развитие на населението.**

Успехът на Националната стратегия за демографско развитие на населението е гарантиран при прилагане на строг, последователен, интегриран междуинституционален и междусекторен подход; при едновременно изпълнение на заложените в стратегията цел, приоритети, направления и задачи; при поддържане и развиване на устойчив административен капацитет за изпълнение на демографската политика на национално и на регионално ниво; при оптимизиране на използването на националните ресурси – природни, материални, икономически, финансови, човешки.

Постигането на целите на Националната стратегия за демографско развитие на населението изисква значителни финансови, институционални и човешки ресурси, активни действия от страна на правителството и партньорство между различните държавни институции, местните органи на властта, организациите на работодателите, синдикатите, структурите на гражданското общество.

Едно от най-важните условия за успешно изпълнение на целите на Стратегията е наличието на развит капацитет на всички отговорни институции и партньори на национално, регионално и местно равнище. Ето защо, следва да се предприемат определени действия за подпомагане повишаването на капацитета и подобряване на координацията между отговорните институции и партньорите.

За изпълнението на Националната стратегия за демографско развитие на населението са ангажирани и включени 14 министерства, Националната здравно-осигурителна каса, Националният статистически институт, Националният осигурителен институт, Националното сдружение на общините в Р България, държавни агенции, Български червен кръст, неправителствени организации, научни институти и др.

Към министъра на труда и социалната политика вече осма година функционира **Междуведомствена работна група по демографските въпроси**, която включва над 87 експерти от всички участващи в реализирането на демографската политика институции, структури и организации.

Разработена е и действа **Система от показатели и индикатори за мониторинг на изпълнението на демографската стратегия на три нива – национална статистика, административна статистика и представителни социологически или интердисциплинарни проучвания.**

Ежегодните Мониторингови доклади за изпълнението на **ежегодните Оперативни планове** предлагат изчерпателен анализ на въздействието на демографските процеси върху населението и предоставят информация за предприеманите мерки от институциите по изпълнение на Стратегията, както и съдържат анализ и отправят препоръки за последващи действия по отделните направления на Стратегията. Те служат и за основа при осъществяването на

ангажиментите на Република България в рамките на Европейската комисия, ООН, Съвета на Европа.

Принос за изпълнение на целта, приоритетите, направленията и задачите на Националната стратегия за демографско развитие на населението могат да имат всички заинтересовани и действащи в съответствие с нейната философия страни.

Финансиране

Осъществяването на заложените в Стратегията цели изисква значителни финансови ресурси. Отделните министерства, агенции и ведомства при ежегодното определяне на политиката си и планиране на собствения си бюджет следва да предвиждат необходимите средства и за изпълнение на целта, приоритетите, направленията и задачите на Националната стратегия за демографско развитие на населението. По този начин средствата от държавния бюджет ще бъдат максимално ефективно използвани за постигане на целите на Стратегията и при реализиране на **свързани политики.**

Освен средства от държавния бюджет за изпълнение на Стратегията могат да бъдат акумулирани средства от: общинските бюджети и извънбюджетни фондове на общините; средства от европейските структурни фондове; финансови ресурси на неправителствени организации; други международни (външни) източници.

Информационно осигуряване, мониторинг и отчитане на изпълнението на демографската стратегия

Ключов фактор за осъществяване на стратегията е наличието на навременна, пълна и надеждна информация за демографското състояние на населението и тенденциите в неговото развитие, за последствията от негативните демографски процеси и за причините, които ги поражда. Единствено наличието на подходящо информационно осигуряване прави възможно концентрирането на общественото внимание върху проблемите на демографското развитие, предизвикването и поддържането на обществена дискусия и постигането на консенсус за политиките, които са необходими за постигане на качествен обрат в демографското развитие.

3.3.3. Реалистични възможности за ограничаване на демографския натиск от свиването и застаряването на населението върху социалните системи и публичните финанси.

Решаването на демографските проблеми в дългосрочен план изискват устойчиво мобилизиране на целия наличен ресурс и използване на всички налични инструменти на държавата.

В краткосрочен и средносрочен план е необходимо по-добре да бъдат използвани идентифицираните възможности на т.нар. „демографски времеви прозорци“, в рамките на които предприемането на едновременно прилагани и свързани мерки може да доведе до реални резултати и подобрения, до компенсиране на демографските дисбаланси и застаряването на населението, до намаляване на демографския натиск върху публичните финанси, стабилността на социалните системи и икономическия растеж.

3.3.3.1. Мерки с компенсиращ характер по отношение на Раждаемостта

Очакванията за раждаемостта в следващите десетилетия са тя да продължава да намалява, основно (за ок. 60% от случаите) поради намаляване и свиване на родилните контингенти.

Реалистичните възможности на държавата са свързани с предприемане на мерки за поддържане в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план на коефициент на плодовитост около 1.5.

Факторите, които оказват въздействие върху взимането на решение за раждане и отглеждане на дете са комплексни и се отнасят до **създаване на по-спокойна, предвидима и сигурна семейна и обществена среда.**

Трайната нагласа на младите хора за възпроизвеждане на двудетен семеен модел разкрива известни резерви за повишаване на раждаемостта. В краткосрочен план те се състоят в създаване на условия за намаляване на броя на отложените раждания, а в средносрочен и дългосрочен план - в реализиране в по-висока степен на предпочитания модел на българското семейство - семейство с две деца, чрез създаването на подходяща социално-икономическа среда за тяхното отглеждане и възпитание.

Ето защо усилията на държавата следва да бъдат насочени към създаване на подходящи условия за раждане, отглеждане, възпитание, материална обезпеченост и социална реализация на толкова деца, колкото родителската двойка би искала да има.

Освен максимално обхватните и дългосрочни мерки в подкрепа на раждаемостта, семействата и децата, заложи в Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Р България (2012-2020 г.), следва да се предприемат или да се поддържат вече предприети краткосрочни мерки, както за създаване на условия за раждането на второто дете в семейството, така и за реализиране на желания от младите хора двудетен семеен модел посредством:

1. Финансова подкрепа за семействата с деца чрез увеличаване на средствата за социално подпомагане при раждане и отглеждане на деца и въвеждане на периодична оценка на въздействие.
2. Поддържане и разширяване на обхвата на мерките, свързани с гъвкаво съчетаване на семеен с професионален живот чрез гарантиране на по-добър достъп на децата до детски ясли, детски градини и предучилищни форми на обучение; подобряване на възможностите за трудова реализация на родителите с деца, осигуряване на възможност за работа при гъвкаво работно време и работа от къщи на родителите; развиване на подходяща инфраструктура и подобряване на качеството, и разнообразяване на услугите за отглеждане на децата.
3. Въвеждане в средния курс на образователната система на обучения за повишаване на информираността на младите хора, консултиране по сексуално-репродуктивно здраве и отговорно родителство и използване на резервите за намаляване на абортите по желание, а с това и ограничаване, и намаляване на рисковете за репродуктивното здраве на девойките и жените.
4. Организиране на добра здравна грижа за бременните жени, особено в първите месеци на бременността и използване на резервите за повишаване на раждаемостта чрез намаляване на броя на абортите по медицински причини и на спонтанните аборти. Редуциране на патологиите по време на бременността, превенция на зачеването и раждането на деца с генетични увреждания, превенция на раждането на недоносени деца и др.
5. Развитие и инвестиране в асистирана репродукция за двойки с репродуктивни проблеми, но и по-широко популяризиране, и облекчаване на процедурите за осиновявания сред двойките с репродуктивни проблеми.
6. Създаване на среда и условия за подходяща организация на свободното време на младите хора и семействата с деца - занимания със спорт, култура, доброволчество, учене през целия живот, обучения, повишаване на знанията и квалификацията и др.

7. Подобряване на качеството на здравните услуги и на достъпа до тях за децата и техните родители.

3.3.3.2. Мерки с компенсиращ характер на Пазара на труда

Възможни подходи и мерки за посрещане на демографските предизвикателства, свързани със застаряване и намаляване на работната сила⁴¹

Икономическите последици от застаряването на населението върху пазара на труда и неговото функциониране са многопосочни: очаква се да намалява количеството и качеството на труда; очаква се натиск за повишение на заплатите, което, в случай че не кореспондира с растежа на производителността на труда, може да доведе до влошаване на конкурентоспособността на икономиката в дългосрочен план; очакват се неблагоприятни промени в образователното равнище на работната сила, професионалните компетенции и адаптивност към промените и др.

Демографските промени, застаряването и неравномерното териториално разпределение на населението изискват реструктуриране на икономиката и промяна в политиките за заетост и управление на човешките ресурси.

Едно от най-големите предизвикателства в следващите десетилетия ще бъде осигуряване на възможност за приемане и посрещане на последствията от застаряване на работната сила и насърчаване на заетостта на възрастните хора.

Ако относително по-многочислената работна сила на по-висока възраст би имала **продуктивни работни места**, то това ще доведе до жизнен цикъл с положително салдо (намаляване на броя на зависимите). Такава ситуация благоприятства развитието, т.к. се разширяват възможностите за съхраняване и мултиплициране на инвестициите, и в същото време би могло, да се осигурява намаляване на някои разходи за образование. Намаляването на броя на зависимите ще позволи да се намали или освободи финансов ресурс за оптимизиране както на личните, така и на държавните инвестиции за подобряване на качеството на човешките ресурси.

Осигуряването на продуктивни работни места, особено за работната сила в по-високите възрастови групи (т.к. тя ще бъде по-многочислената в следващите десетилетия) може да се определи като „демографски прозорец“ или демографски дивидент. Подобен демографски дивидент могат да имат мерки за активиране и включване на пазара на труда на големи социални групи, които са изпаднали в състояние на икономическа зависимост, поради безработица, ниско образование и квалификация, различна степен на увреждане, полагане на труд за гледането на други зависими членове в семейството и др.

Използването на възможностите, които този „демографски прозорец“ или демографски дивидент предоставя за икономически растеж и финансово стабилизиране на социалните системи, са свързани с:

- **Предприемане на мерки в подкрепа на икономика, която създава производителни работни места за все по-застаряващото население в активна трудоспособна възраст;**

⁴¹ В страни с устойчиво високо равнище на безработица, поради финансовата и икономическа криза, опасенията за недостиг/свиване на размера на работната сила, могат да се възприемат като парадоксални. Въпросът за дефицита на работна сила в условията на намаляващо и застаряващо население е дългосрочен структурен проблем, но се оказва че той е често пренебрегван и изключван от политическия дневен ред. Недостиг на квалифицирана работна сила и в момента се наблюдава в такива държави като: Германия, Швеция, Чехия, Литва, Латвия, Полша, Румъния, САЩ, Китай и др. В страни с ниски равнища на доходи, недостигът на медицински специалисти, специалисти по дългосрочни грижи, инженерни кадри и др., и в момента е изключително висок (MOT).

- **Осигуряване на пълна и производителна заетост за потенциалната работна сила.**

Проблем за използването този демографски прозорец се състои в дефицит на възможности за продуктивна заетост, вкл.: висока безработица; ниско равнище на квалификация на работната сила; висока заетост с нископроизводителен или непроизводителен труд; висок дял на неформалната заетост; ниски работни заплати, съобразно реалните потребности за нормално възпроизводство на работната сила.

Промененият и променящият се профил на работната сила на пазара на труда в резултат на демографските дисбаланси и застаряването на населението изисква спешен и неотложен преглед, и когато се налага - промяна и адаптиране на всички мерки и програми към новата ситуация, вкл.:

1. **Използване на резерви за стабилизиране на пазара на труда и на работната сила чрез включване на невключени социални групи** (увеличаване на количеството труд) – младежи; възрастни в добро здраве; жени в определени възрастови групи; хора с увреждания, позволяващи полагане в определена степен на определен вид труд; роми; обезкуражени и др.
2. **Повишаване на производителността на труда.**⁴² Такава мярка е в пряка зависимост от състоянието на икономиката и бизнеса; броя и качествата (образование, квалификация, умения, здравословно състояние и др.) на активното население в трудоспособна възраст; степента на равномерно териториално разпределение на населението и равномерно икономическо развитие на отделните региони на страната; наличие на психологически, икономически и финансови условия за повсеместно развитие на предприемачеството и иновациите; подобрения на производствения процес; обща икономическа и фискална стабилност и др.
3. **Повишаване на ролята, значението и относителния дял на доходите от труд в структурата на общите доходи.**
4. **Радикално ограничаване на дела на неформалната заетост за всички социални групи на пазара на труда, както и относителния дял на неформалната икономика в живота на страната.**
5. **Инвестиране и привличане на чуждестранни инвестиции във високо доходни и иновативни високо технологични бизнеси и сектори на икономиката с висока възвращаемост на инвестициите.** Развитие на нови, перспективни бизнес направления и икономически сектори, допринасящи за екологичното равновесие и развитие на технологиите, развитие на т.нар. „сребърна икономика”, поощряване на разкриването на „бели” и „зелени работни места” и др.
6. **Разширяване на дела на учещите през целия живот и превръщането на ученето през целия живот в елемент на националната народопсихология и култура.**

⁴² Повишаването на производителността на труда не е лека задача. Например при Япония, която е една от най-развитите икономики и същевременно най-бързо стареещата страна в света, според разчети на ООН, при всички други равни условия, Япония трябва да осигури повишаване на производителността на труда с 2.6% на година, за да съхрани ежегоден ръст на доходите на човек от населението с 2% в течение на следващите 50 години и да компенсира негативните последствия от намаляването на трудоспособното население. Т.е. за преодоляване на засилващите се последствия от застаряването на населението в Япония ще се наложи обезпечаване на увеличаване на темповете на ръст на производителността на трупа с повече от 80%. Трябва да се отчита и това, че застаряването на населението не се отразява пряко върху производителността. Тя е висока или ниска в зависимост от степента на повишаване на знанията, иновациите, въвеждането на иновативни методи за работа и нови технологии. Въпреки, че иновациите и творческия подход се считат за характеристика повече на младите хора, те напълно могат да бъдат съотносими и към по-възрастните.

7. **Адаптиране на учебните програми във всички степени на образователната система към изискванията на добрата бизнес-практика и постигането на конкретни практически социални, икономически и финансови ползи и резултати.**
8. **Разработване на дългосрочна политика за намаляване на младежката емиграция и за разумно привличане на имигранти.**
9. **Недопускане на дискриминация на работното място.**
10. **Поддържане на джендър баланс по отношение на заетостта и заплащането, равно заплащане за равен труд, равни възможности за кариерно развитие и израстване в професията и на работното място, равно третиране на жените и мъжете на пазара на труда.**
11. **По-активно въвеждане на гъвкави форми на труд, заетост и заплащане на труда за всички възрастови групи, при пълна заетост⁴³.**
12. **Създаване на обществена чувствителност и умения за управление на възрастта на работната сила, както в държавната администрация, така и в частния сектор.** Насърчаване на въвеждането в предприятията на стратегии за управление на възрастта, които ще засилят тяхната конкурентоспособност, като използват опита и конкретните качества на възрастните работници.
13. **Предприемане на дейности за приспособяване на работната среда към потребностите на по-възрастните работници.** Повишаване на нивата на заетост на възрастните работници чрез подобряване на условията на труд, приспособяване на работните места, инвестиране в ученето през целия живот и премахване на пречките пред заетостта, включително тези, които са свързани с дискриминация, въвеждане на устойчиви мерки и програми за поддържане на активен живот на възрастните хора на пазара на труда и др.
14. **Подобряване на здравната профилактика и на достъпа до здравни услуги по месторабота и местоживеене.**
15. **Усъвършенстване на трудовото законодателство и на нормативната база за гарантиране на активен живот на възрастните хора на пазара на труда в контекста на Европейската година на активния живот на възрастните хора и солидарността между поколенията– 2012.**
16. **Развиване на механизма „Корпоративна социална отговорност“.**

3.3.3.3. Мерки с компенсиращ характер в Пенсионно-осигурителната система

Демографските тенденции, свързани със застаряването на населението водят до **значително увеличение на публичните разходи за пенсии**. Реформите в пенсионната система обаче, могат да доведат до положителни резултати по отношение на устойчивостта на публичните финанси – чрез въвеждане на по-строги изисквания за получаване на пенсия от държавното обществено осигуряване, чрез разумно повишаване на пенсионната възраст и/или стажа, чрез ограничаване на достъпа до схеми за ранно пенсиониране и др.

Планирани в рамките на дълъг период, тези реформи се очаква да доведат до по-голямо участие на трудовия пазар на по-възрастните работници, като това може да бъде и в резултат на по-стабилната връзка между пенсиите и вноските за пенсии, което представлява допълнителен стимул за по-дълго оставане на пазара на труда.

⁴³ Гъвкавата система на заплащане на труда изисква включване в структурата на работната заплата на повече променливи компоненти, например – премии, бонуси и др. Препоръчва се съотношението между максимална и минимална работна заплата да продължава да намалява и да е по-ниско от 1.5., на първо място за работни места, ценността на които нараства за сметка на повишаване на производителността и квалификацията на работниците (MOT).

Успоредно с реформите на публичните пенсионни системи, са необходими мерки за подобряване на функционирането или усъвършенстване на допълнителните пенсионни схеми.

Поради трайната тенденция на застаряване на населението, неминуемо е в бъдеще да се очаква значително увеличение на разходите за пенсии. Следва да се има предвид, че предприеманите реформи и мерки за финансово стабилизиране на пенсионната система са важни за подобряване на стандарта и на качеството на живота не само за настоящите, но и за бъдещите пенсионери.

Поради трайната тенденция на спад в раждаемостта; тенденцията на нарастване на очакваната продължителност на живота при раждане; тенденцията на нарастване на продължителността на живота след навършване на 65 годишна възраст на населението; тенденцията на запазване на по-бързия темп на нарастване на населението във високите възрастови групи в сравнение с населението в младежките възрастови групи, т.е дори само по обективни демографски причини, се очаква в дългосрочен план дефицитът в Пенсионната система да продължава да се възпроизвежда и в следващите години.

Увеличаването на очакваната продължителност на живота при раждане, както и увеличаването на продължителността на активния трудов живот и трудова заетост в добро здраве, създават „демографски прозорец“ или демографски дивидент, свързан с подобряване на възможностите за нарастване на държавни и частни спестявания и натрупване на капитал за „старини“.

Пречки пред използването на този „демографски прозорец“ са: намаляване на общата численост на работната сила; ниски заплати; ниски осигурителни ставки; висок относителен дял на неформалната заетост и на неформалната икономика; деформирано разпределение и преразпределение на публичните и частните финанси чрез системата на социалните плащания и др.

Управлението на дефицита в Пенсионната система, поради намаляването и застаряването на населението, е възможно да бъде постигнато чрез широк обществен консенсус относно приемането на дългосрочни и устойчиви мерки, които да гарантират справедливост за всички социални групи и солидарност между поколенията.

В резултат на множество разработки, анализи, прогнози и обсъждания, са идентифицирани следните възможности за използване на т.нар. „демографски прозорци“ или демографски дивиденти в Пенсионната система:

1. Въвеждане на адекватни правила и изисквания за получаване на пенсия от държавното обществено осигуряване: чрез разумно повишаване на пенсионната възраст и/или стажа; чрез ограничаване на достъпа до схеми за ранно пенсиониране и др.
2. Въвеждане на периодична оценка на въздействието на състоянието, мерките и програмите на Пазара на труда върху Пенсионната система в дългосрочен план.
3. Въвеждане на периодична оценка на въздействието на политиката по доходите върху Пенсионната система и идентифициране на възможности за ограничаване на риска за изпадане в бедност на възрастните хора в дългосрочен план.
4. Въвеждане на периодична оценка на въздействието на мерките и програмите в системата на Здравеопазването върху Пенсионната система.
5. Строго обвързване на всички видове разходи на Пенсионната система с осигурителния принос на осигуряваните на основата на обстоятелствен анализ и широк обществен консенсус.

6. Оптимизиране на приходите в Пенсионната система чрез преглед и анализ на всички действащи механизми за това. Ограничаване на нерегламентирания трудов пазар и нерегламентираната трудова заетост, с оглед защита правата на заетите и осигуряване на по-високи приходи за пенсионната система.
7. Оптимизиране на разходите в осигурителната система.
8. Обсъждане на възможности за въвеждане на многофондова система във втори и трети стълб на пенсионната система, постепенно намаляване на таксите и удръжките, създаване на механизъм за гарантиране на средствата от вноски на осигурените лица във фазата на натрупване в допълнителното задължително пенсионно осигуряване и др.
9. Укрепване на Фонд „Сребърен” за стабилизиране на Пенсионната система и за посрещане на демографските предизвикателства в дългосрочен план.
10. Постигане на приемлив и устойчив баланс между продължителността на трудовия живот и времето, прекарано в пенсия чрез мотивиране на имащите право на пенсии да продължат активния си трудов живот, ако работоспособността и здравословното им състояние позволяват това, като специално внимание се отдели на хората, които се пенсионира по-рано.
11. Развитие на механизма за координация на системите за социална сигурност.
12. Подобряване информираността на гражданите за характеристиките, възможностите и значението на пенсионната система с цел повишаване на доверието на всички групи от населението към пенсионната система.
13. Осигуряване на възможности за гъвкавост при пенсиониране в съчетание с легална трудова заетост.
14. Увеличаване на поощренията за заетост за възрастните хора.

3.3.3.4. Мерки с компенсиращ характер в системата на Дългосрочните грижи

За все по-застаряващото население ще бъдат необходими и все по-високи публични разходи за **дългосрочни грижи**, тъй като възрастните и най-възрастните ще съставляват най-бързо растящата социална група в обществото в бъдеще.

Понастоящем грижите за възрастни хора с нарушено и тежко здравословно състояние се предоставят в много голяма степен неофициално от роднини, което се отразява на качеството на заетостта. Промените в структурите на семействата, все по-активното участие на жените на пазара на труда и все по-голямата географска мобилност, следва да доведат до намаляване на неофициалните грижи и до тяхната професионализация. За държавите, в които официалните системи за полагане на грижи са по-слабо развити, очакваното увеличение на публичните разходи за дългосрочни грижи може да подцени бъдещия натиск върху публичните финанси, в резултат на вероятната необходимост от повече официално предоставяне на грижи.

Поради трайните негативни демографски тенденции: спад в раждаемостта; нарастване на очакваната продължителност на живота при раждане; нарастване на продължителността на живота след навършване на 65 годишна възраст на населението; запазване на по-бързия темп на нарастване на населението във високите възрастови групи в сравнение с населението в младежките възрастови групи и др. **очакванията са по-бързо нарастване на потребностите от дългосрочни грижи от възможностите на публичните финанси да ги покрива и да ги финансира.** Поради свиването и намаляването на работната сила в следващите десетилетия, се очаква да нараства търсенето на дългосрочни грижи извън семейните, роднинските и неформалните структури и трансфери. Това означава дългосрочните грижи да „излязат” от неформалната сфера на социалните и семейни отношения за взаимопомощ и грижа и да се професионализират с всички последствия, произтичащи от това, както за потребителите на тези услуги, така и за предоставящите ги.

Очакванията са цените на дългосрочните грижи и услуги за възрастни хора рязко да нарастват, което може да се окаже непосилно за много потенциални бенефициенти и семейства, да ги ограничи в достъпа им до услуги или да ги обрече на риск от дълготрайно обедняване.

Необходимо е да бъдат предприемани иновативни подходи и да бъдат взимани иновативни управленски решения за намаляване на натиска на нарастващите потребности от дългосрочни грижи върху публичните финанси, например чрез:

1. Създаване на подходяща рамка и условия за мобилизиране на потенциала на възрастните хора.
2. Осигуряване на подходящо обучение за персонала за полагане на грижи.
3. Децентрализиране и диверсифициране на полагането на дългосрочни грижи.
4. Развитие на т.нар. „сребърна” икономика.
5. Разработване и усъвършенстване на стандарти за полагане на дългосрочни грижи.
6. Обсъждане и приемане на най-добър модел за финансиране на дългосрочните грижи. Развитие на социални услуги в общността, насочени към предоставяне на дългосрочни грижи в семейна или в среда близка до семейната.
7. Развитие на публично-частното партньорство при предоставяне на социални услуги за възрастни хора.
8. Развитие на доброволчеството при предоставяне на услуги за възрастни хора.
9. Използване на потенциала на българските читалища за повишаване на информираността и за улесняване на достъпа на възрастните хора до институциите и до обществените услуги.
10. Насърчаване на инициативи за укрепване на солидарността между поколенията като един от основните фактори за засилване на социалното сближаване и развитието на култура на участието, в която се включват жени и мъже от всички възрасти;
11. Инвестиране в развитието на подходяща инфраструктура за предоставяне на услуги за възрастни, вкл. създаване на териториални комплексни центрове за възрастни хора, прилагане на клъстърен подход и развиване и на други дейности, освен здравни и социални услуги и др.

3.3.3.5. Мерки с компенсиращ характер в системата на Образованието

По отношение на разходите, свързани с **публичното образование**, въпреки очаквания все по-малък брой на деца през следващите десетилетия, за постигането на целите на Националната концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора (2012-2030 г.), както и за постигането на съществено подобрене на качеството на образованието за всички възрасти, **в бъдеще се очаква да бъдат необходими повече разходи за образование.**

Инвестициите в човешкия капитал и в работната сила, съставена от младежи и възрастни, ще бъдат жизненоважни за бъдещия растеж на производителността при намаляващо и застаряващо население и намаляваща работна сила.

От гледна точка на демографските предизвикателства и на смекчаване на икономическите и фискални последици от застаряването на населението, ключови ще бъдат:

1. **Разработване и реализиране на цялостна концепция, стратегия и на оперативни планове за учене през целия живот за всички възрасти.**
2. **Разработване и прилагане на строги механизми за ограничаване на отпадането на децата от всички степени на образователната система.**
3. **Оптимизиране на учебните програми и на учебния материал с оглед на намаляване на времето на пребиваване в образователната система на децата и младежите, без това да се отразява на техните знания и подготовка.**
4. **Разработване на учебни програми за придобиване и усвояване на нови знания и умения на поколенията на възраст 50+ години, съобразени с потребностите на бизнеса и на пазара на труда.**
5. **Създаване на подходящи условия за подобряване на достъпа до образование и обучение (като се вземат предвид различните причини за неучастие).**
6. **Въвеждане на адекватни форми и механизми за контрол върху качеството на образованието и обучението.**
7. **Подобряване на информираността на гражданите за необходимостта и възможностите за участие в образование и обучение.**
8. **Увеличаване дела на публичните разходи за образование.**
9. **Развиване на нови области на изследователската дейност, свързани с изучаване на потребностите и начина на живот на възрастните хора, социално икономическите и културни аспекти на стареенето и др.**
10. **Развиване на нов тип наука или научна дисциплина - за остаряването на населението, с прилагане на широк интердисциплинарен подход и съвместяване на концепции не само от областта на демографията, но и на икономиката, философията, социологията, психологията, със специално внимание към биogerонтологията, гериатрията, биологията, биомедицината и др.**

3.3.3.6. Мерки с компенсиращ характер в системата на Здравеопазването

Застаряването на населението оказва много сериозни обществени и икономически последици върху здравната система. По-високите разходи са предизвикани не от самото застаряване на населението, а от нездравословното остаряване. За да се намали негативното влияние на стареенето на населението върху здравната система, възрастните хора трябва да останат по-дълго време здрави и пълноценни за техните семейства и общности.⁴⁴

Все повече на преден план се поставя потенциалът на възрастните хора и се подчертават възможностите, които предлага едно застаряващо общество и по точно едно здравословно застаряващо общество. На застаряването на населението не се гледа само като обременяване на обществото като цяло, а и на социалните и здравните системи в частност. Този негативен поглед започва постепенно да се променя. Здравословното остаряване на възрастните хора е основна предпоставка, за да се видят положителните аспекти, които носи демографската промяна, както за възрастните хора, така и за цялото общество. От значение е и пълноценното използване на опита на възрастните хора.

През ноември 2011г. Европейската комисия (ЕК) прие Третата многогодишна програма Health for Growth (2014-2020), която има за цел да отговори на икономическите и демографските предизвикателства на здравните системи в отделните страни и да създаде условия за продължителна активност в добро здраве на гражданите.

⁴⁴ Сборник „Иновативни подходи за насърчаване на здравословен, активен и достоен живот на възрастните хора, издание на МТСП, София, 2013 г. (стр.103-110).

Освен това, през 2011 г. бе стартиран пилотен проект European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing. Неговата главна цел е до 2020 г. средната продължителност на живота в добро здраве в ЕС да се удължи с две години.

ЕК работи също така активно, за развитието и прилагането на други политики и мерки, насочени към достойно остаряване в добро здраве и подпомага страните - членки при подобряване на ефективността на техните здравни системи.

Основополагащият документ Стратегия Европа 2020 насърчава по-дълг активен и достоен независим живот в добро здраве с цел допринасяне за по-висока обществена производителност на труда и по-голяма икономическа конкурентоспособност. Това следва да бъде постигнато с иновативни подходи и мерки в секторите на здравните и социалните услуги, както и постигането на условия за безопасност и работа, които да са съобразени с възможностите на възрастните хора.

Бързото нарастване на възрастното население поставя поредица от въпроси, свързани с необходимостта на нарастване на публичните разходи за здравеопазване, поради очакванията за по-интензивно и по-продължително използване на медицинските услуги.

Демографското развитие изисква системата на здравеопазването, здравните и другите съпътстващи услуги да бъдат така развити, че тяхната организация и капацитет да съответстват на нуждите на възрастните хора. Всички нуждаещи се от грижи лица трябва да получат услуги, необходими за запазване на тяхното здраве, самостоятелност и достойнство. Всички групи от населението, независимо от възраст, пол, финансов статус и местоживеене следва да имат равен достъп до висококачествени здравни услуги (включително, превенция, лечение, рехабилитация и палиативни грижи).

За да се намали негативното влияние на демографските промени върху здравната система и да се усети положителното им влияние върху други сфери, като икономическата и социокултурната сфера, е необходимо да се инвестира в качествени здравни услуги и здравни технологии за ранна диагностика и лечение на заболяванията, както и в превенцията, възпитаване на здравословен начин на живот и профилактика на болестите сред населението. Воденето на здравословен начин на живот и ранната диагностика на заболяванията позволява на хората да останат в добро здраве и да бъдат продуктивни за по-дълго време. Обновяването на технологиите и въвеждането на новоразработени и по-ефикасни методи за ранна диагностика и лечение, в краткосрочен план са основен фактор за нарастването на разходите в системата на здравеопазването, но в дългосрочен план използваният целесъобразно технически и технологичен ресурс може да доведе до икономии на разходи.

Сред препоръчителните мерки за посрещане на демографските предизвикателства в областта на здравеопазването са:

- 1. Създаване на условия за остаряване в добро здраве.**
- 2. Създаване на условия за продължителна трудова и социална активност в добро здраве на гражданите.**
- 3. Предприемане на мерки за удължаване на средната продължителност на живота в добро здраве с 2 години до 2020 г.⁴⁵**
- 4. Подобряване ефективността на здравната система.**
- 5. Подобряване на качеството на здравното обслужване.**
- 6. Въвеждане на иновативни подходи и мерки в секторите на здравните и социалните услуги.**
- 7. Подобряване на условията за безопасност и работа, съобразени с възможностите на възрастните хора.**

⁴⁵ Пилотен проект European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing.

8. Създаване на условия за равен достъп до висококачествени здравни услуги, вкл. превенция, лечение, рехабилитация и палиативни грижи.
9. Инвестиране в качествени здравни услуги и здравни технологии за ранна диагностика и лечение на заболяванията.
10. Възпитаване на здравословен начин на живот и профилактика на заболяванията сред населението.
11. Инвестиране във високи технологии в сектора на здравеопазването.

3.3.3.7. Мерки с компенсиращ характер по отношение на неравномерното териториално разпределение на населението

Ограничаването на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата изисква мобилизиране на сериозни институционални и организационни ресурси, насочени към оптимизирането на жилищната политика, градоустройствените планове, инфраструктурата и др. Осъществяването на този приоритет е неразривно свързано със засилването на ролята на регионалната политика и обвързване на плановете за регионално развитие с нормализирането на вътрешно миграционните процеси. Конкретните мерки в това отношение включват:

1. Намаляване на регионалните диспропорции чрез децентрализация и създаване на регионален капацитет за динамично икономическо развитие.
2. Възраждане на селските райони - **състоянието на българското село изисква създаването на алтернативна заетост на основата на природните ресурси, туризма, местните услуги. Решенията трябва да се търсят и в подобряване на достъпа за работа в близките градове, което да задържи населението в селските райони и да ги превърне в привлекателно място за работа и живот.**
3. Мобилизиране на регионалните и местни институционални възможности и ресурси в изпълнение на политиката за регионално развитие.
4. Рационално разпределение на местни (локални) инфраструктури и услуги за осигуряване на балансиран растеж на регионите, въвеждане на клъстерен подход за развитие на икономиката и бизнес средата.
5. Провеждане на диференцирана регионална политика в изостаналите райони.
6. Разработване на цялостна програма за икономическо и социално развитие на пограничните и полупланинските райони, в която водещо място да заемат привличането на инвестиции и развитието на трансгранично сътрудничество между населените места от двете страни на границите.
7. Развитие на устойчиви, динамични и сплотени градски центрове, свързани помежду си и допринасящи за благосъстоянието на заобикалящите ги по-слабо урбанизирани територии.
8. Оптимизиране на концентрацията на населението в големите градове и столицата.
9. Разработване на програма за решаване на проблема с “гетоизацията” чрез създаване на градоустройствени планове в кварталите с концентрация на бедност, рехабилитация на тези квартали, осигуряване на техническа инфраструктура и др.
10. Устойчиво подобряване на жилищните условия за ромите чрез гарантиране на изпълнението на планове за действие и програми за подобряване на жилищните условия на ромите.
11. Насърчаване на заетостта и инвестициите в селските райони с цел задържане на младите хора и преодоляване на тенденцията на застаряване на населението в тях.
12. Подобряване на транспортната, търговската, социалната и други обслужващи инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях.

13. Обвързване на концесионирането с устойчив принос за развитието на територията, инфраструктурата и населението.
14. Опазване и поддържане на екологична и ергономична среда за живот.
15. Разработване на областни и/или общински демографски стратегии, съобразно спецификите на демографското развитие на населението.
16. Разработване на дългосрочен план за реновиране и използване на сградния фонд в региони и райони със значително намаляване на броя на населението и с тенденции към обезлюдяване; разработване на пилотни проекти за изграждане на териториални комплекси за възрастни хора.

Намаляването и застаряването на населението се очертава като дълготраен и необратим социален процес за България, затова и отговорът на това предизвикателство следва да се насочи не просто към механична промяна на основни демографски показатели, а към прилагане на мейнстрийминг подход и развитие на интегрирана политика, насочена към мобилизиране и пълноценно използване на възможностите на наличните човешки ресурси, и целенасочено инвестиране в повишаване на качеството на човешкия капитал.

Балансираното демографско развитие на населението в страната ни е национален и социален приоритет от огромно значение, изискващ максимална концентрация на усилията и провеждане на активна, целенасочена и последователна правителствена политика, както и обединение и координиране на действията на органите на властта, институциите и структурите на гражданското общество на централно, регионално и местно ниво.

Обществото следва да бъде подготвено да приеме намаляването и застаряването на населението като неизбежна даденост през следващите десетилетия, в които институциите ще трябва да концентрират усилията си и да се изправят достойно пред целия набор от промени, които съпътстват този процес.

В духа на съвременните европейски тенденции и разбиране, институциите в България следва да възприемат позитивен подход към това явление и по този начин да намират не само най-верният път към справяне с възникващите проблеми, но и да превръщат предизвикателствата в нови възможности за устойчиво развитие.

**ЧАСТ IV. ПЛАН ЗА 2016 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА
АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА
ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В РЕПУБЛИКА
БЪЛГАРИЯ (2012 – 2030 г.)**

ПЛАН ЗА 2016 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (2012 – 2030 г.)

| Приоритети Направления Мерки | Отговорна административна структура/ институция/ организация/ звено | Индикатори и данни за ресурси през годината а) финансови инвестиции б) материални разходи в) административни разходи | Индикатори и данни за продукти а) предоставени услуги б) създадени продукти в) друго | Индикатори и данни за резултат а) подобряване на достъпа до продуктите и услугите б) повишаване/ оптимизиране на обхвата на бенефициентите | Индикатори и данни за въздействие а) национално ниво, по райони и региони на страната б) в обособени квартали в) отделни случаи |
|---|--|---|---|--|---|
| А. Приоритет I - Забавяне на негативните демографски процеси и намаляването на броя на населението | | | | | |
| Направление 1 – Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца | | | | | |
| 1.1. Финансови стимули за раждане и отглеждане на деца | | | | | |
| 1.1.1. Финансова подкрепа за семействата с деца. Годишна оценка на ефективността и ефикасността на диференцирания подход при месечните семейни помощи за деца. | | | | | |
| 1.1.1.1. Изпълнение на програма „Подпомагане на семейства с деца”. | МТСП, АСП | В рамките на Бюджетна прогноза за 2016 г. – държавен бюджет – за предоставяне на помощи по ЗСПД ⁴⁶ общо: 568 683 000 лв., в т.ч. по видове помощи: 1) Еднократна парична | Предоставяне на помощи по ЗСПД ⁴⁷ при размер на средномесечния доход по чл. 4 от ЗСПД: 350 лв. от 1 януари и 400 лв. от 1 юли, както следва: | 1) Еднократна парична | Национално ниво |

⁴⁶ Сумарният размер на помощите подлежи на уточнения във връзка с приемането от НС на Бюджет 2016 г.

⁴⁷ Размерът на помощите е уточнен в рамките на процедурата по разглеждане и приемане на Бюджет 2016 г. в НС.

| | | | | | |
|--|--|---|--|---|--|
| | | <p>помощ при бременност- 2 900 000 лв.;</p> <p>2) Еднократна парична помощ при раждане на дете – 27 000 000 лв.</p> <p>3) Еднократна парична помощ за отглеждане на близнаци до навършване на 1 г. – 3 000 000 лв.</p> <p>4) Еднократна парична помощ за отглеждане на дете до навършване на 1 г. от майка-студентка, учаща в редовна форма на обучение – 5 800 000 лв.</p> <p>5) Месечни помощи за отглеждане на дете до 1 г.- 25 800 000 лв.</p> <p>6) Месечни помощи за дете до навършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст – 411 000 000 лв.</p> | <p>1) Еднократна парична помощ при бременност по чл.5а, ал.1 от ЗСПД - 150 лв.;</p> <p>2) Еднократна парична помощ при раждане на живо дете по чл.6, ал.1 от ЗСПД в т.ч.: - за първо дете - 250 лв. - за второ дете - 600 лв. - за трето дете - 300 лв. - за четвърто и всяко следващо дете - 200 лв.;</p> <p>3) Еднократна парична помощ за отглеждане на близнаци до навършване на 1 г. по чл. 6, ал.1 от ЗСПД - 1200 лв. за всяко дете;</p> <p>4) Еднократна парична помощ за отглеждане на дете до навършване на 1 г. от майка-студентка, учаща в редовна форма на обучение по чл. 8в, ал1 от ЗСПД - 2880 лв.;</p> <p>5) Месечни помощи за отглеждане на дете до 1 г. по чл.8, ал. 1 от ЗСПД - 100 лв.;</p> <p>6) Месечни помощи за дете до навършване на средно образование, но</p> | <p>помощ при бременност 19 000 бр. случая</p> <p>2) Еднократна парична помощ при раждане на дете 71 000 бр. деца</p> <p>3) Еднократна парична помощ за отглеждане на близнаци до навършване на 1 г. 2 500 бр. деца</p> <p>4) Еднократна парична помощ за отглеждане на дете до навършване на 1 г. от майка-студентка, учаща в редовна форма на обучение 2 000 бр. случая</p> <p>5) Месечни помощи за отглеждане на дете до 1 г. 21 500 средно месечно бр. случая</p> <p>6) Месечни помощи за дете до навършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст 800 000 средно месечен бр. деца</p> | |
|--|--|---|--|---|--|

| | | | | |
|--|--|--|--|--|
| | | <p>не повече от 20-годишна възраст по чл. 7, ал.1 от ЗСПД, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за семейство с 1 дете - 37 лв. - за семейство с две деца - 85 лв. - за семейство с три деца - 130 лв.; - за семейство с четири деца, като за всяко следващо дете в семейството помощта за семейството расте с 20 лв. - 140 лв. - за отглеждане на близнаци по чл. 7, ал.6 от ЗСПД - 75 лв. - за деца с трайни увреждания по чл. 7, ал. 8 от ЗСПД – 100 лв. | | |
| | | <p>7) Месечна добавка за деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст – 80 608 000 лв.</p> <p>8) Целеви помощи за ученици – 11 500 000 лв.</p> <p>9) Целева помощ за безплатно пътуване с железопътния и автобусния транспорт в страната за многодетни майки – 900 000 лв.</p> | <p>7) Месечна добавка за деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст по чл.8д от ЗСПД - 240 лв.;</p> <p>8) Целеви помощи за ученици;</p> <p>9) Целева помощ за безплатно пътуване с железопътния и автобусния транспорт в страната за многодетни майки.</p> | <p>7) Месечна добавка за деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст 25 500 средно месечен бр. деца</p> <p>8) Целеви помощи за ученици 46 000 бр. деца</p> <p>9) Целева помощ за безплатно пътуване с железопътния и автобусния транспорт в страната за многодетни майки 13 500 бр. лица</p> |

| | | | | | |
|--|-----------------|---|---|---|-----------------|
| | | 10) Еднократна помощ при осиновяване на дете – от 2016 г. - 175 000 лв. | 10) Еднократна помощ при осиновяване на дете по чл.6б, ал.1 от ЗСПД - 250 лв. 11) Допълнителна еднократна помощ за дете с установени трайни увреждания 50 и над 50 на сто до навършване на 2-годишна възраст по чл. 6, ал. 6 от ЗСПД – 100 лв. | 10) Еднократна помощ при осиновяване на дете – от 2016 г. – 700 бр. деца | |
| 1.1.1.2. Предоставяне на финансови средства по реда на Закона за закрила на детето (ЗЗД). | МТСП, АСП | В рамките на Бюджетна прогноза за 2016 г. – държавен бюджет – 17 600 000 лв., в т.ч.: – за помощи по ЗЗД 10 100 000 лв.; - за възнаграждения на приемни родители 7 500 000 лв. | Предоставяне на средства по реда на ЗЗД – отпускане на помощи за: превенция на изоставянето; реинтеграция на деца; деца, настанени в семейство на роднини или близки, в приемни семейства; за изплащане на възнаграждения на професионални приемни родители | Планираните средства за дейностите по ЗЗД са за 7 400 средномесечен бр. случаи, в т.ч. по видове плащания: - за превенция на изоставянето са отпуснати помощи за 200 средномесечен бр. случаи; - за реинтеграция на деца - за 200 средномесечен брой случаи; - за деца, настанени в семейство на роднини или близки са отпуснати помощи за 5 500 средномесечен бр. случаи; - за деца, настанени в приемни семейства - за 1 500 средномесечен бр. случаи. | Национално ниво |
| 1.1.2. Обсъждане на възможности за въвеждане и използване на различни финансови и данъчни механизми и облекчения в подкрепа на семействата, особено на тези с малки деца. | | | | | |
| 1.1.2.1. Данъчна преференция „Обща | Министерство на | Предоставя се под | Преференцията има | : | Национално |

| | | | | | |
|--|---|--|---|--|-----------------|
| преференция за деца“ (съгласно чл. 22в от Закона за данъците върху доходите на физическите лица) | финансите | формата на сума в определен годишен размер за ненавършили пълнолетие деца: - при едно ненавършило пълнолетие дете - 200 лв. - при две ненавършили пълнолетие деца – 400 лв. при три и повече ненавършили пълнолетие деца – 600 лв.). Физическите лица ще могат да приспаднат от годишната си данъчна основа по ЗДДФЛ сумата по тази преференция. | социална цел и е насочена към подпомагането на работещи родители в разходите им за отглеждане на деца. | | ниво |
| 1.1.2.2. Данъчна преференция за деца с 50 и над 50 на сто вид и степен на увреждане (съгласно чл. 22г от ЗДДФЛ) | Министерство на финансите | Предоставя се под формата на сума в определен годишен размер за ненавършили пълнолетие деца с увреждания (2000 лв.), която физическите лица ще могат да приспаднат от годишната си данъчна основа по ЗДДФЛ. | Преференцията има социална цел и е с насоченост към подпомагането на работещи родители в разходите им за отглеждане на деца с увреждания. | : | Национално ниво |
| 1.1.3. Осигуряване на достъп до безплатни консултации и медицински грижи на бременни жени, родилки и новородени. | | | | | |
| 1.1.3.1. Предоставяне на акушерска помощ на здравнонеосигурени жени – бременни и родилки. НЗОК чрез трансфери от Министерството на здравеопазването извършва заплащане на разходи за медицинска помощ на здравнонеосигурени жени за срока на бременността: един профилактичен преглед и изследвания независимо от | НЗОК МЗ Наредба № 26/2008 г. на МЗ за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на | Информация от Д „ФСДУС“ за средства, заплащани от МЗ | Прилагане на разпоредбите на Наредба № 26/2008 г. на МЗ за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и | Осигуряване извън обхвата на задължителното здравно осигуряване раждането и по един профилактичен преглед през времето на бременността на всяка здравнонеосигурена жена, | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|---|--|--|---|------------------------|
| <p>начина на родоразрешение, съгласно чл. 82, ал.1, т.2 от Закона за здравето и в съответствие с чл.19 от Наредба №26 от 2007г. за предоставяне на акушерска помощ на здравнеосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.</p> | <p>задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени</p> <p>НЗОК заплаща медицински дейности, вкл. МДД, в извънболничната помощ на изпълнителите на ПИМП и СИМП, които изпълняват програма „Майчино здравеопазване“ съгласно Приложения № №13 и 15 на НРД 2015, в съответствие с Наредба № 39 на МЗ.</p> <p>НЗОК заплаща в болничната помощ лечението на бременни с повишен или с реализиран риск по клинични пътеки „Стационарни грижи при бременност с повишен риск“ и „Пренатална инвазивна диагностика на бременността и интензивни грижи при бременност с реализиран риск“.</p> | <p>НЗОК</p> <p>Планирани: 5 000 000 лв.</p> <p>Виж. 2.1.1</p> | <p>бременни жени</p> | <p>който включва клинично-лабораторни и апаратни изследвания.</p> <p>Подобрени грижи за здравно неосигурени бременни и родилки.</p> | |
| <p>1.1.4. Обезщетения за майчинство</p> | | | | | |
| <p>1.1.4.1.Обезщетения за майчинство по Кодекса за социално осигуряване (КСО).</p> | <p>НОИ</p> | | <p>Обезщетения за бременност и раждане</p> | <p>Планирани са 13 112,0 хиляди дни за временна неработоспособност</p> | <p>Национално ниво</p> |

| | | | | | |
|---|-------|---------------|--|---|-----------------|
| | | | Обезщетения за отглеждане на малко дете до двегодишна възраст и за осиновяване на дете от 2 до 5-годишна възраст | поради бременност и раждане при среднодневно обезщетение от 23,55 лв. – общо 308,7 млн. лв. Планирани са обезщетения за 8 897,9 хиляди дни за отглеждане на малко дете и осиновяване при среднодневно обезщетение от 16,19 лв. – общо 114,8 млн. лв. | |
| 1.2. Съвместяване на родителството с трудово-професионалната реализация. | | | | | |
| 1.2.1. операция „Активно включване“, ОП РЧР 2014-2020 г. | ЕФМПП | 6 600 000 лв. | Неактивни или безработни участници – 300; Хора с увреждания над 18 г. - 300; | Участници на възраст над 29 г., започнали работа, вкл. като самонаети, при напускане на операцията – 150; Неактивни и безработни участници, които са започнали да търсят работа или имат работа, включително като самостоятелно заети лица, след осигурена грижа за дете – 150; Участници с увреждания над 18 г., които са започнали да търсят работа или имат работа, включително като самостоятелно заети лица – 150; Участници с увреждания | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|------------------|-----------------|--|---|---|
| | | | | над 18 г., получаващи услуги – 300; | |
| 1.2.2. Операция „Добри и безопасни условия на труд“ ОП РЧР 2014-2020 г. | ЕФМПП | 26 600 000 лв. | Заети лица, вкл. самостоятелно заети – 2 600 лица; | Брой предприятия, въвели нови процеси за безопасни и здравословни условия на труд –80; Брой предприятия, въвели нови системи, практики и инструменти за развитие на човешките ресурси и организация на труда – 80. | Национално ниво |
| 1.2.3. операция „Предоставяне на услуги в дома чрез ваучери“ | ЕФМПП | 1 600 000 лв. | Безработни участници (този индикатор включва следните специфични индикатора) – 200 | Участници, които при напускане на операцията имат работа (индикаторът включва следните специфични индикатори) – 50% | Национално ниво |
| 1.2.4. Поддържане и разширяване на обхвата на мерките, свързани с гъвкаво съчетаване на семеен с професионален живот чрез гарантиране на по-добър достъп на децата до детски ясли, детски градини и предучилищни форми на обучение; подобряване на възможностите за трудова реализация на родителите с деца, осигуряване на възможност за работа при гъвкаво работно време и работа от вкъщи на родителите; развиване на подходяща инфраструктура и подобряване на качеството, и разнообразяване на услугите за отглеждане на децата. | | | | | |
| 1.2.4.1. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица - самотни родители (осиновители) и/или майки с деца до 3-годишна възраст (чл. 53 от ЗНЗ). | МТСП - ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Внесено предложение за отмяна на чл. 53 в ЗИД на ЗНЗ. |
| 1.2.4.2. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на майки с деца от 3 до 5-годишна възраст (чл. 53а от ЗНЗ). | МТСП - ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Внесено предложение за изменение – „безработни майки (осиновителки) с деца от 3-,, се заменят с „безработни лица - самотни родители |

| | | | | | |
|--|-------------|--|---|---|--|
| | | | | | (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца“. |
| 1.3. Образование, здравеопазване и социално развитие на децата. | | | | | |
| 1.3.1. Превръщане на грижата за възпитанието и развитието на децата, образованието и здравето на подрастващите, в държавна политика и инвестиция на държавата и обществото, чрез създаване и разширяване широк спектър от социални услуги, като делегирани от държавата дейности без уронване на значението на отговорното родителство. | | | | | |
| 1.3.1.1. Подобряване на достъпа до социалните услуги за деца. | МТСП АСП | Финансиране чрез компенсирани промени в рамките на утвърдения държавен бюджет за 2016 г. Социалните услуги се финансират на база капацитет на услугата и в тази връзка не могат да бъдат с точност предвидени средствата, които са насочени приоритетно за предоставяне на социални услуги за деца. | Осигуряване на устойчивост на проектите, разкрити по ОП РЧР 2007-2013 г., социални услуги за деца и семейства в общността, в т.ч. от резидентен тип, чрез финансирането им като делегирани от държавата дейности. | Подобряване на достъпа до социални услуги в общността чрез планирано откриване, в т.ч. и осигуряване на устойчивост на разкрити по проекти на ОП РЧР 2007-2013 г. социални услуги, като за периода 01.01.2015 г. – 31.12.2015 г. са разкрити 148 социални услуги за деца и семейства в общността, вкл. от резидентен тип (функциониращи към 31.12.2014 г.: специализираните институции за деца – 69 броя ; социални услуги в общността за деца – 401 броя ”); | Национално ниво (в населените места, където има потребност от съответните социални услуги). |
| 1.3.1.2. В изпълнение на дейностите по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (НППМДЗ) в 27 лечебни заведения във всички области на страната на функционален принцип са създадени Здравно-консултативни центрове. | МЗ | Бюджет на НППМДЗ | Специализирани консултации от медицински и немедицински специалисти, информационни и координационни услуги, както и | Подобряване на достъпа до здравни услуги за бременни, родилки с патологична бременност, деца с увреждания и недоносени деца | Национално ниво |

| | | | | |
|--|--|--|--|--|
| | | | <p>логистична помощ на семействата на децата с хронични заболявания, с увреждания и недоносени деца с увреждания, родилки и бременни с патология на бременността в хода на тяхното болнично лечение и/или амбулаторно проследяване и лечение.</p> <p>Допълнителни консултации при наличие на заболявания, възникнали по време на бременността, в т.ч. допълнителен преглед от специалист по АГ освен прегледа, извършен по реда чл. 7, ал. 2, т. 1 от Наредба № 26/14.06.2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното</p> | |
|--|--|--|--|--|

| | | | | | |
|---|----|------------------|--|---|-----------------|
| | | | здравно осигуряване на деца и бременни жени. | | |
| 1.3.1.3. По НППМДЗ се финансира масов неонатален слухов скрининг за новородени. | МЗ | Бюджет на НППМДЗ | В 105 държавни, общински и частни лечебни заведения на територията на цялата страна, които имат структури по АГ и неонатология, се въвежда масов неонатален слухов скрининг за новородени. | Ранно откриване и навременна интервенция при увреждане на слуха при новородени. | Национално ниво |
| 1.3.1.4. По НППМДЗ се финансира разкриването на Консултативен център за ретинопатия на недоносените към Детско очно отделение на УМБАЛ „Александровска“, в се осъществява скрининг за ретинопатия на недоносени деца от цялата страна чрез консултиране на образни изследвания. | МЗ | Бюджет на НППМДЗ | Ранно диагностициране на ретинопатия при недоносени деца и по-нататъшно проследяване. | Предотвратяване на слепота при недоносените. | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|--------------------|---|---|--|------------------------|
| <p>1.3.1.5. По НППМДЗ в университетски и специализирани лечебни заведения в София, Варна, Пловдив и Плевен са създадени Експертни комисии за комплексно медицинско наблюдение на деца с диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания, муковисцидоза, онкологични заболявания, детска церебрална парализа, спинална мускулна атрофия и недоносени деца.</p> | <p>МЗ</p> | <p>Бюджет на НППМДЗ</p> | <p>Изготвяне на медико-социални планове за децата с тези хронични заболявания и проследяване на тяхното изпълнение.</p> | <p>Осигуряване на комплексно медицинско наблюдение за деца с диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания, муковисцидоза, онкологични заболявания, детска церебрална парализа, спинална мускулна атрофия и недоносени деца.</p> | |
| <p>1.3.2. Подобряване на качеството на здравните услуги и на достъпа до тях за децата и техните родители.</p> | | | | | |
| <p>1.3.2.1. Профилактични прегледи за деца.</p> <p>Профилактичните прегледи на здравноосигурените лица, се извършват от изпълнители на първична извънболнична мед.помощ (ПИМП) съгласно Приложение №13 към Националния рамков договор (НРД) за медицински дейности (МД) за 2015 г. в съответствие с Наредба №39 от 2004 г. на МЗ за профилактичните прегледи и диспансеризацията и Наредба №40 от 24.11.2004 г. на МЗ за определяне на основния пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК. От 2 до 7 год. при децата се извършва изследване</p> | <p>МЗ НЗОК</p> | <p>Бюджет на НЗОК Планирани: 16 612 949 лв.</p> | <p>Профилактични прегледи за деца, в съответствие с Наредба № 39 за профилактичните прегледи и диспансеризацията, прил. 1.</p> <p>Разширен пакет от профилактични прегледи за деца, в рамките на ЗЗО, едно изследване на хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, MCV, MCH, MCHC, хематокрит, СУЕ</p> | <p>Брой деца 0 – 18 години, обхванати с профилактични прегледи. Подобрена здравна грижа за деца, с цел ранна диагностика и превенция на социално-значимите заболявания.</p> | <p>Национално ниво</p> |

| | | | | | |
|--|-----------------|---|--|---|------------------------|
| <p>на зрителната острота, както и изследване на урина за протеин (с тест-лента в кабинет) в обхвата на програмата.</p> <p>При прегледи на деца от 0 до 18 г., при остри състояния, общопрактикуващият лекар насочва към специалист с придобита специалност по педиатрия, без ограничения в направленията.</p> <p>Ново изискване в Националния рамков договор за 2015г., съгласно Приложение №13 от програма „Детско здравеопазване“ - За ранно откриване на вродена/ наследствена очна патология на деца с родител с вродени/наследствени страбизъм, катаракта, глаукома, хиперметропия, висока миопия, амблиопия и/или ретинобластом, еднократно между 6-месечна и едногодишна възраст, личният лекар насочва за преглед към специалист по очни заболявания децата до 1г.</p> <p>Достъпът до първична извънболнична медицинска помощ е гарантиран чрез задължението на изпълнителите на ПИМП за осигуряване на постоянен денонощен достъп на здравноосигурените лица до медицинска помощ.</p> | | | <p>– 2 пъти годишно – на 6.м. и 1-г. и на деца на 3-годишна възраст и 1 път годишно - изследване за чревни паразити - за деца от 2 до 7-годишна възраст, ехографско изследване на отделителна система на 6 мес. възраст и еднократно годишно изследване за протеинурия на деца в училищна възраст. За ранно откриване на вродена/наследствена очна патология на деца с родител с вродени/наследствени страбизъм, катаракта, глаукома, хиперметропия, висока миопия, амблиопия и/или ретинобластом, еднократно между 6-месечна и едногодишна възраст, личният лекар насочва за преглед към специалист по очни заболявания децата до 1-годишна възраст.</p> | | |
| <p>1.3.2.2. Наредба за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК</p> | <p>МЗ, НЗОК</p> | <p>Бюджет на НЗОК за съответната година</p> | <p>В извънболничната медицинска помощ (първична, специализирана и дентална) - здравно-информационни, промотивни, профилактични, диагностични и лечебни дейности, насочени към комплексно осигуряване на</p> | <p>Гарантиран достъп на всички задължително здравноосигурени лица до определени по вид и обхват медицински дейности, при спазване на изискванията за своевременност, качество и непрекъснатост на диагностично-лечебния процес.</p> | <p>Национално ниво</p> |

| | | | | | |
|--|----------|--------------------------------------|--|---------------------------------------|-----------------|
| | | | <p>необходимите медицински грижи и услуги; дейности по диспансеризация на лица с определени хронични заболявания.</p> <p>В болничната помощ - в основния пакет са включени клинични пътеки, свързани с детско и майчино здравеопазване (бременност, раждане, грижи за новородени деца), заболявания, определени като социално значими – кардиологични, онкологични, неврологични, на дихателната система, на храносмилателната система и др., заболявания и състояния, които предполагат спешен или непосредствен прием – животозастрашаващи състояния, остри заболявания, травматични, инфекциозни, изострени хронични заболявания и др., физикална терапия и рехабилитация след остри заболявания (инсулт, инфаркт и др.), травми, оперативни интервенции.</p> <p>Регламентирани са и три клинични пътеки за палиативни грижи.</p> | | |
| 1.3.2.3. Разработена Наредба за изменение и допълнение на Наредба №39 от 2004 г. | МЗ, НЗОК | Бюджет на НЗОК за съответната година | Регламентира се точно обемът от дейностите по | Гарантиран достъп до необходимия обем | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|--|--|--|--|--|
| на МЗ за профилактичните прегледи и диспансеризацията, в която са включени и редките болести | | | профилактичните прегледи за децата и бременните. | профилактични дейности, насочен към ранно откриване на рисковите фактори за развитие на заболяване, ранно диагностициране на настъпило заболяване и своевременно насочване за лечение с оглед предотвратяване на трайно увреждане или неблагоприятен изход | |
|--|--|--|--|--|--|

1.4. Утвърждаване на семейството като базов компонент на обществото и насърчаване на родителите за отглеждане на децата в семейна среда.

1.4.1. Защита на децата и жените от всички форми на насилие, включително и домашно насилие, и експлоатация.

| | | | | | |
|--|-----------|----------------------------|---|--|-----------------|
| 1.4.1.1. Закрила на децата от насилие, включително и насилие в интернет. | ДАЗД, АСП | Държавен бюджет за 2016 г. | Изготвен проект на стратегически документ Изготвен годишен мониторингов доклад по прилагане на Координационния механизъм за взаимодействие в работа по случаи на деца, жертви или в риск от насилие Изготвени аналитични материали. Дейности по отворените случаи по постъпили сигнали за деца в риск, в т.ч. сигнали за насилие над дете. Предоставяне на услуги: настаняване на деца – жертви на насилие във Кризисни центрове; | Повишаване на ефективността на превантивните мерки срещу насилието над деца Подобряване на достъпа до специализирани услуги за деца, жертви на насилие и за деца, извършили прояви на насилие Популяризиране на Националната телефонна линия за деца 116 111 Подобряване на взаимодействието между институциите Отстранени нарушения на права на деца - Обхванати случаи от общия брой сигнали за насилие, по които са открити случаи от отделите „Закрила на | Национално ниво |
|--|-----------|----------------------------|---|--|-----------------|

| | | | | | |
|---|------|---|---|--|-----------------|
| | | | | детето” към дирекции „Социално подпомагане”. | |
| 1.4.2. Намаляване на броя на децата в специализирани институции и насърчаване на отглеждането на деца в семейна среда | | | | | |
| 1.4.2.1. Мониторинг и контрол върху спазване правата на децата, настанени в специализирани институции за деца и резидентен тип услуги. | ДАЗД | Държавен бюджет Планирани: В рамките на утвърдения бюджет на ДАЗД за дейността | Брой проверки за спазване правата на детето; Брой проверки за спазване НКССУД; Брой обхванати институции и/или услуги Брой изготвени доклади; Брой изготвени анализи; Брой издадени задължителни предписания; Брой дадени препоръки | Подобряване на качеството на предоставените услуги. Отстранени нарушения на права на деца | Национално ниво |
| 1.4.2.2. Мониторинг и методическа подкрепа на новоизградените услуги в изпълнение на заложените цели в Националната стратегия «Визия за деинституционализацията на децата в Република България» | ДАЗД | В рамките на утвърдения бюджет на ДАЗД за дейността | Брой осъществени дейности по мониторинг Брой дадени методически указания Брой дадени препоръки | Подобряване качеството на предоставяната грижа за децата с оглед гарантиране на техните права Оказана подкрепа на персонала на новоизградените услуги | Национално ниво |
| Направление 2 – Подобряване на репродуктивното здраве на насе-лението и превенция на стерилитета | | | | | |
| 2.1. Подобряване на грижите за репродуктивното здраве на жените и мъжете. Поддържане на добро здравно състояние на бременните жени и майките. | | | | | |
| 2.1.1. Осигуряване на безопасна бременност и раждане чрез задължително обхващане на всички бременни жени от постоянно безплатно наблюдение по време на износване на плода (женски и детски консултации), независимо от социално-осигурителния им статус; Организиране на добра здравна грижа за бременните жени, особено в първите месеци на бременността. | | | | | |
| 2.1.1.1. Осигуряване на медицински грижи за бременни и родилки. Програма „Майчино здравеопазване” се изпълнява от лекар, сключил договор с | НЗОК | 52 535 лв. – ПИМП 903 241лв. –СИМП 3 285 737лв.СИМП 3 873 974 лв. – МДД | Грижи за бременната в извънболничната помощ по програма „Майчино здравеопазване“ | Подобряване на достъпа и здравния статус Брой бременни | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|-------------|---|---|---|------------------------|
| <p>НЗОК (общопрактикуващ или акушер-гинеколог), избран от бременната жена. При рискова бременност програма „Майчино здравеопазване” задължително се изпълнява от специалист акушер-гинеколог. Наблюдението на бременността от специалист по акушерство и гинекология се извършва съгласно Приложение №15 към НРД за МД за 2015 г., в съответствие с Наредба №39 и Наредба №40 на МЗ, след издадено „Медицинско направление” (бл. МЗ-НЗОК №3) от личния лекар.</p> <p><u>Съкращения:</u> Първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП); Специализирана извънболнична медицинска помощ (СИМП); Болнична медицинска помощ (БП).</p> | | <p>20 584 642 лв.- БП</p> <p>32 286 919лв.- БП</p> <p>4 850 000 лв.</p> | <p>- грижи за бременната в болничната помощ</p> <p>- акушерска помощ за раждания независимо от срока на бременността и предлежанието на плода.</p> <p>- акушерска помощ за здравнонеосигурени жени в БМП(раждане), както и профилактичен преглед и изследвания на здравнонеосигурени бременни в ИБП.</p> | <p>Брой бременни</p> <p>Брой бременни Брой раждания</p> <p>Брой бременни Брой родилки/раждания</p> | |
| <p>2.1.1.2. Осигуряване на безплатна следродилна здравна помощ, особено по въпросите на кърменето и здравето състояние на новородените и майките.</p> | <p>НЗОК</p> | <p>Планирани: 201 000 лв.</p> <p>215 000 лв.</p> | <p>По програма „Майчино здравеопазване“ се извършва послеродово наблюдение до 42-ия ден след раждането, което включва изследвания и преглед.</p> <p>По програма „Детско здравеопазване“ се извършва наблюдение в първите 24 часа и - между 14-я и 20-я ден след изписването на детето от лечебното заведение, където се е родило.</p> <p>НЗОК осигурява лечението на новородени във всички степени на недоносеност, с</p> | <p>Подобряване на достъпа и здравния статус</p> <p>Брой бенефициенти</p> <p>Брой майки</p> <p>Брой новородени</p> | <p>Национално ниво</p> |

| | | | | | |
|---|------------|---|---|--|-----------------|
| | | 35 813 006 лв. | или без прилагане на сърфактант и/или прилагане на механична вентилация по клинични пътеки (КП). Заплаща се и отделна КП , осигуряваща грижи за здраво новородено дете. | | |
| 2.1.2. Профилактика на онкологичните заболявания на репродуктивната система при жените и мъжете. | | | | | |
| 2.1.2.1. Имунизации за рак на маточната шийка. | МЗ | 2 712 000 лв. съгласно Закона за бюджета на НЗОК за 2016 г. | Имунизации срещу човешки онкогенни папилома вируси по Националната програма на определените целеви групи, съгл. чл. 82, ал.2, т.3 от Закона за здравето, се извършва със средства от бюджета на МЗ. Заплащането включва ваксините и поставянето им, изразходваните средства се трансферират към НЗОК. | Профилактика на значими заболявания Брой момичета от целевата група обхванати с три приема. Брой приложени дози ваксини. | Национално ниво |
| 2.1.3. Редуциране на патологиите по време на бременността, превенция на зачеването и раждането на деца с генетични увреждания, превенция на раждането на недоносени деца и др. | | | | | |
| 2.1.3.1. Осъществяване на пренатална диагностика. | НЗОК МЗ | Планирани: НЗОК заплаща медико-диагностичното изследване „серумен скрининг” по програма „Майчино здравеопазване” при рискова бременност на жени над 35-годишна възраст. - 1107 бр. дейности - 1120 бр. дейности | В програма „Майчино здравеопазване“ се включат изследвания, с които се установяват заболявания на майката, които впоследствие биха предизвикали аномалии на плода. | Подобряване на достъпа и здравния статус | Национално ниво |
| 2.1.4. Осигуряване на достъп на бременни и деца до определени по вид и обхват медицински дейности, при спазване на изискванията за своевременност, качество и | | | | | |

| непрекъснатост на диагностично-лечебния процес. | | | | | |
|--|----------|---|--|---|-----------------|
| 2.1.4.1. Наредба за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК | МЗ, НЗОК | Бюджет на НЗОК за съответната година | В основния пакет дейности в първичната здравна помощ е предвидено изпълнение на специфични профилактични дейности за пациента и неговото семейство: за превенция на безплодието; превенция на полово предавани инфекциозни заболявания и СПИН; превенция на нежелана бременност; превенция на зависимости; превенция на психичните разстройства и други. | | Национално ниво |
| 2.1.5. Превенция и лечение на инфекции на репродуктивните органи и ограничаване на риска от разпространение на ХИВ/СПИН в страната. | | | | | |
| 2.1.5.1. Изготвяне, предлагане на МС за приемане и изпълнение на Национална програма за превенция и контрол на ХИВ и СПИН 2016 – 2020 г. | МЗ | МЗ, бюджет на програмата, външно финансиране от Глобалния фонд за борба срещу СПИН, туберкулоза и малария | <p>1. Предоставяне на услуги сред рисковите групи за ХИВ.</p> <p>2. Функциониране на кабинети за анонимно и безплатно консултиране и изследване за СПИН.</p> <p>3. Функциониране на и сектори за леченина пациенти с ХИВ/СПИН.</p> <p>4. Функциониране на нископрагови центрове в общността.</p> | <p>1. Задържане на разпространението на ХИВ сред общото население – под 1 %.</p> <p>2. Задържане на разпространението на ХИВ сред младите хора на възраст 15-24 г. – под 1 %.</p> <p>3. Брой функциониращи Кабинети за анонимно и безплатно консултиране и изследване за СПИН.</p> <p>4. Брой лица от уязвимите групи достигнати с нископрагови здравни услуги.</p> | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|--|--|--|--|--|
| | | | | <p>5. Брой лица, получили консултиране и изследване за ХИВ и узнали резултата си.</p> <p>6. Брой ХИВ-позитивни лица регистрирани за проследяване и обхванати с медицинско обслужване в секторите за лечение на пациенти с ХИВ/СПИН.</p> <p>7. Брой пациенти с ХИВ/СПИН, които получават АРВ терапия.</p> | |
|--|--|--|--|--|--|

Направление 3 – Подобряване на общата демографска информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението.

Направление 4 – Подобряване на общото здравословно състояние на населението и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност.

4.1. Подобряване на стандарта и качеството на живот.

| | | | | | |
|--|------|-----------------------------|---|--|-----------------|
| <p>4.1.1. Подобряване на стандарта и качеството на живот на физически здрави лица.</p> <p>В Наредба №40 от 24.11.2004 г. на МЗ за определяне на основния пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК, в Приложение №1 „Основен пакет първична извънболнична медицинска помощ“ е регламентирано общопрактикуващият лекар да извършва профилактични прегледи на здравноосигурените лица. Те се извършват в съответствие с Наредба №39 от 16.11.2004 г. на МЗ за профилактичните прегледи и диспансеризацията. В</p> | НЗОК | 2 803 - СИМП 8 502 – МДД | Профилактични прегледи на ЗОЛ (здравноосигурени лица) над 18-годишна възраст от рискови групи, дейности, извършвани от изпълнители на СИМП. | Подобряване на достъпа и здравния статус | Национално ниво |
|--|------|-----------------------------|---|--|-----------------|

| | | | | | |
|--|------|---|---|--|-----------------|
| съответствие с горесцитираните наредби, един път годишно на здравноосигурените лица над 18г. се провежда профилактичен преглед от общопрактикуващия лекар. Профилактичният преглед е насочен към ранно откриване на заболявания и се извършва с необходимия обем дейности и изследвания. При формиране в определена рисковата група (определя се рискът да се развият сърдечно-съдови заболявания, злокачествени заболявания или захарен диабет), съгласно приложение №13 от НРД за медицинските дейности за 2015 г., на здравноосигурените лица се провеждат необходимите изследвания и/или консултации със специалист по профила на риска за уточняване на диагнозата и определяне на лечението. | | | | | |
| 4.1.2. На лица след претърпяно заболяване или хирургическа интервенция, както и палиативни грижи и грижа за лица във вегетативно състояние. | НЗОК | 10 538 750 лв. СИМП 56 807 139 лв. + 924 295лв. БМП | Физиотерапия в извънболничната и в болничната помощ - палиативни грижи за онкологично болни, в състояние на будна кома и др. | Подобряване на достъпа и здравния статус | Национално ниво |
| 4.1.3. Осигуряване на качествен и достоен живот на пациентите | НЗОК | 21 600 000 лв. | Медицински изделия, предназначени за заболявания, включени в списъка по наредбата, съгл. чл.45, ал.3 от ЗЗО – тест-ленти, глюкомери, стоми, превръзки за т.нар. „леперудени деца“, консумативи за инсулиновите помпи при лица с тип 1 захарен диабет. | Подобряване на достъпа и здравния статус Количествена информация Количества Брой/видове изделия: 606 бр.,разпределени в 3 основни групи Брой бенефициенти: прогнозен брой ЗОЛ – 85 000 | Национално ниво |
| 4.1.4. Изпълнение на Национална програма за профилактика на оралните | МЗ | Държавен бюджет - | 1.Силанизиране на първите постоянни молари на деца | 1.Подобрено дентално здраве на децата. | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|----|---|---|---|------------------------------|
| заболявания при деца от 0 до 18 г. в Р България 2015-2020 г. | | планувани средства в размер на 2 150 000 лв. | от 6 до 8 г. 2.Проведени здравни беседи и кръгли маси за повишаване нивото на информираност за оралните заболявания. | 2.Подобрена информираност на различни целеви групи от населението за профилактика на оралните заболявания. | |
| 4.1.5. Ограничаване възникването и разпространението на заразни болести чрез ваксинапрофилактика и надзор на заразните болести. | МЗ | Държавен бюджет – планувани средства в размер на 49 000 000 лв | 1.Осигурени и разпределени ваксини за извършване на планови имунизации и реимунизации по Имунизационния календар на България. 2.Недопускане възникването и разпространението на епидемии от ваксина-предотвратими заразни болести. | Постигане и поддържане на имунизационен обхват при 95% от подлежащите на основни планови имунизации деца и 75% обхват при подлежащите на реимунизации лица над 18 годишна възраст. | Национално и регионално ниво |
| 4.1.6. Изпълнение на програма „Намаляване търсенето на наркотици“. | МЗ | Средства по Националната стратегия за борба с наркотиците (2014-2018г.) | 1.Провеждане на X-та Национална конференция по превенция на употребата на наркотици 2. Разширяване на мрежата от програми за лечение и психо-социална рехабилитация на зависими от наркотични вещества. | 1.Повишаване на здравната информираност на обществото – брой проведени медийни кампании 2.Обучения и тренинги на лица, работещи в областта на превенцията на употребата на наркотични вещества. 3.Реализирани превантивни програми - 27. 4. Обхванати лица в лечебни и психосоциални програми. 5.Функциониращи програми за лечение -30 и психосоциална рехабилитация. | Национално и регионално ниво |

| | | | | | |
|---|------|---|--|--|------------------------------|
| 4.1.7. Изготвяне, предлагане на МС за приемане и изпълнение на Национална програма за превенция и контрол на туберкулозата 2016 – 2020 г. | МЗ | МЗ, бюджет на програмата, външно финансиране от Глобалния фонд за борба срещу СПИН, туберкулоза и малария | <p>1. Провеждане на кампании „Дни на отворените врати” в лечебните заведения по туберкулоза.</p> <p>2. Функциониращи сектори за лечение на пациентите с мултирезистентна туберкулоза.</p> <p>3. Функциониращи регионални лечебни заведения, които отговарят за превенция, диагностика, лечение и контрол на туберкулозата.</p> <p>4. Функциониращи лаборатории в страната, за които се осигуряват диагностикуми и консумативи по националната програма.</p> <p>5. Обучение на специалисти.</p> | <p>1. Намаляване на заболеваемостта от туберкулоза през 2016 г. на 24,9 на 100 000 население.</p> <p>2. Задържане на относителния дял на успешно лекуваните новооткрити случаи с белодробна туберкулоза с микроскопско и/или културелно изследване над 85 %.</p> <p>3. Брой обхванати контактни лица с химиопрофилактика.</p> <p>4. Брой на случаите на туберкулоза от групите във висок риск.</p> | Национално и регионално ниво |
| 4.2. Ускоряване на повишаването на средната продължителност на живота и на продължителността на живота в добро здраве. | | | | | |
| 4.2.1. Диспансерно наблюдение в извънболничната и в болничната помощ. | НЗОК | <p>38 923 468 лв. ПИМП</p> <p>1 254 247 лв.</p> <p>9 244 707 лв.</p> <p>20 935 608 лв. МДЦ</p> | <p>Прегледи по диспансерно наблюдение на здравноосигурени лица с едно или повече заболявания по Наредба 40 и № 39</p> <ul style="list-style-type: none"> - от изпълнители на ПИМП; - от изпълнители на СИМП; - изследвания по повод диспансерно наблюдение; - Комплексно-диспансерно (амбулаторно) наблюдение | <p>Подобряване на достъпа и здравния статус</p> <p>Количествена информация</p> <p>Брой бенефициенти (за всяка сума по видовете наблюдения)</p> | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|----------|--------------------------------------|---|--|-----------------|
| | | 346 654 лв. 12 874 389 лв. | на лица с психични и кожно-венерически заболявания; - диспансерно наблюдение на пациенти със злокачествени заболявания, осъществявано от изпълнители на БМП и диспансерно наблюдение при муковисцидоза | | |
| 4.2.2. Имплантиране на медицински изделия в условията на болнична помощ. | НЗОК | 80 000 000 лв. | Медицински изделия (импланти), които се имплантират в пациента по време на болничния престой. | Подобряване на достъпа и здравния статус Количествена информация: 1 597 бр. медицински изделия, разпределени в 15 основни групи Количества Брой бенефициенти: прогнозен брой 55 000 ЗОЛ | Национално ниво |
| 4.2.3. Наредба за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК | МЗ, НЗОК | Бюджет на НЗОК за съответната година | В извънболничната медицинска помощ (първична, специализирана и дентална) - здравно-информационни, промотивни, профилактични, диагностични и лечебни дейности, насочени към комплексно осигуряване на необходимите медицински грижи и услуги; дейности по диспансеризация на лица с определени хронични заболявания. В болничната помощ - в основния пакет са | Гарантиран достъп на всички задължително здравноосигурени лица до определени по вид и обхват медицински дейности, при спазване на изискванията за своевременност, качество и непрекъснатост на диагностично-лечебния процес. | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|-----------------|---|--|--|------------------------|
| | | | <p>включени клинични пътеки, свързани с детско и майчино здравеопазване (бременност, раждане, грижи за новородени деца), заболявания, определени като социално значими – кардиологични, онкологични, неврологични, на дихателната система, на храносмилателната система и др., заболявания и състояния, които предполагат спешен или непосредствен прием – животозастрашаващи състояния, остри заболявания, травматични, инфекциозни, изострени хронични заболявания и др., физикална терапия и рехабилитация след остри заболявания (инсулт, инфаркт и др.), травми, оперативни интервенции. Регламентирани са и три клинични пътеки за палиативни грижи.</p> | | |
| <p>4.2.4. Разработена Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 39 от 2004 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията.</p> | <p>МЗ, НЗОК</p> | <p>Бюджет на НЗОК за съответната година</p> | <p>Регламентира се точно обемът от дейностите по профилактичните прегледи за децата и бременните, включени са и редките болести.</p> | <p>Гарантиран достъп до необходимия обем профилактични дейности, насочен към ранно откриване на рисковите фактори за развитие на заболяване, ранно диагностициране на настъпило заболяване и</p> | <p>Национално ниво</p> |

| | | | | | |
|---|------------|--|---|---|------------------------------|
| | | | | своевременно насочване за лечение с оглед предотвратяване на трайно увреждане или неблагоприятен изход. | |
| 4.3. Намаляване на общата смъртност | | | | | |
| 4.3.1. Подобряване на лечебно-диагностичното и разширяване на профилактично-превантивното здравно медицинско обслужване на населението. Акцентиране върху дейностите по промоцията и профилактиката. | | | | | |
| 4.3.1.1. Профилактични прегледи и изследвания на здравноосигурени лица над 18-годишна възраст. | НЗОК МЗ | Наредба № 39 за профилактичните прегледи и диспансеризацията – финансов ресурс от НЗОК 23 810 640 лв. ПИМП 10 262 331 лв. МДД 1 065 132 лв. ПИМП | НЗОК заплаща за профилактични прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст, извършвани от изпълнители на ПИМП; - изследвания по повод профилактични прегледи; - за поставяне на имунизации на ЗОЛ над 18-годишна възраст, от изпълнители на ПИМП. | Подобряване на достъпа и здравния статус | Национално ниво |
| 4.3.1.2. Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите 2014 – 2020 г. | МЗ | Държавен бюджет – планирани средства в размер на 1 046 000 лв. | 1.Профилактични прегледи и имунизации на здравно неосигурени лица от ромски произход и на лица със затруднен достъп до лечебни заведения с мобилни кабинети. 2. Обучителни мероприятия и разяснителни кампании. 3. Повишаване броя на квалифицираните роми, работещи в здравната система. | 1.Повишен обхват с профилактични прегледи и имунизации. 2.Повишена здравната култура. 3.Минимум нови 20 здравни медиатори, завършили успешно подготовката си. | Национално и регионално ниво |
| 4.3.2. Подобряване на лекарствената политика и достъпа до лекарства, медицински изделия, медицински услуги. | | | | | |
| 4.3.2.1. Заплащане на лекарства. | НЗОК | 519 326 000 лв. | - НЗОК заплаща изцяло или частично за лекарствени продукти за домашно лечение и | Подобряване на достъпа и здравния статус Количествена информация не може да | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|--|-----------------|--|---|--|
| | | 210 000 000 лв. | <p>диетични храни за специални медицински цели;</p> <p>- НЗОК заплаща лекарствена терапия при злокачествени заболявания.</p> | <p>се планира от НЗОК, поради нормативно определени ежемесечни промени в лекарствените списъци, съставяни от Националния съвет по цени и реимбурсиране</p> <p>Количества Брой бенефициенти (и за двете суми) - очакван брой 1 500 000 ЗОЛ</p> | |
|--|--|-----------------|--|---|--|

4.4. Намаляване на майчината и детската смъртност.

4.4.1. Откриване на женски и детски консултации, нормативно и финансово обезпечаване на разширяването на функциите и обхвата и въвеждането на задължително безплатно наблюдение на бременни жени, кърмачки и новородени.

| | | | | | |
|---|------------|---|--|--|-----------------|
| 4.4.1.1. Профилактични прегледи на лица от 0 до 18-годишна възраст, изследвания и имунизации. | НЗОК МЗ | <p>Бюджет на НЗОК</p> <p>16 612 949 лв. ПИМП</p> <p>385 662 лв. СИМП</p> <p>2 267 954 лв. МДД</p> | <p>Виж и 2.1.1.2. – плащания от НЗОК по програма „Майчино здравеопазване“.</p> <p>НЗОК заплаща:</p> <ul style="list-style-type: none"> - профилактични прегледи на лица от 0 до 18-годишна възраст по програма „Детско здравеопазване“; - изпълнявана от ПИМП; - изпълнявана от СИМП; - изследвания, назначавани по повод дейностите по програма „Детско здравеопазване“ - Поставяне на имунизации на деца от 0-18г.(в т.ч. Манту), извършвани от изпълнители на ПИМП. | Подобряване на достъпа и здравния статус | Национално ниво |
|---|------------|---|--|--|-----------------|

| | | | | | |
|---|----|--------------------|---|---|-----------------|
| | | 4 444 178 лв. ПИМП | <p>С дейностите, заложи в програмите „ДЗ“ и „МЗ“, чрез изпълнителите на ПИМП и СИМП, е осигурена медицинска помощ, гарантирана от бюджета на НЗОК.</p> <p>Посредством заплащане с трансферни средства от Министерството на здравеопазването за акушерска помощ за здравнонеосигурени жени (раждане) и извършването на профилактичен преглед и изследвания на здравнонеосигурени бременни, се гарантира минимум от здравни грижи за здравнонеосигурените жени.</p> <p>Профилактични прегледи в изпълнение на Наредба № 39 за профилактичните прегледи и диспансеризацията за лица до 18 г.</p> | | |
| 4.4.1.2. В изпълнение на дейностите по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (НППМДЗ) в 27 лечебни заведения във всички области на страната (София и Област София се обслужват от едно лечебно заведение за целта) на функционален принцип са създадени здравно-консултативни центрове. | МЗ | Бюджет на НППМДЗ | <p>Специализирани консултации от медицински и немедицински специалисти, информационни и координационни услуги, както и логистична помощ на семействата на децата с хронични заболявания, с увреждания и недоносени деца с увреждания,</p> | Подобряване на достъпа до здравни услуги за бременни, родилки с патологична бременност, деца с увреждания и недоносени деца | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|------|--|---|--|-----------------|
| | | | родилки и бременни с патология на бременността в хода на тяхното болнично лечение и/или амбулаторно проследяване и лечение. | | |
| 4.4.1.3. По НППМДЗ в университетски болници в София, Варна, Пловдив, Плевен и Стара Загора се финансира биохимичен скрининг за бременни за определи заболявания. | МЗ | Бюджет на НППМДЗ | Лабораторните изследвания и консултации в рамките на биохимичния скрининг за бременни за оценка на риска от раждане на дете с болест на Даун, други анеуплоидии, спина бифида, аненцефалия и тежък дефект на коремната стена. Необходимите реактиви и консумативи за изследванията са осигурени от МЗ по реда на Наредба № 26/2007 г. | Осигуряване на достъп за бременните до здравни грижи с цел превенция на раждане на деца с увреждания | Национално ниво |
| 4.4.2. Въвеждане на мерки за осигуряване на достъп до качествени медицински услуги на живеещите в селата бременни жени, млади майки и деца. | | | | | |
| 4.4.2.1. Подкрепа за изпълнителите на медицинска помощ, работещи в населени места с неблагоприятни условия. | МЗ | Субсидия за ЛЗБП в труднодостъпни и отдалечени райони Планирани: 6 000 000 лв | Определяне на населени места с неблагоприятни условия и осигуряване на допълнително възнаграждение на изпълнители на медицинска помощ, работещи в тях. | 1. Брой населени места с неблагоприятни условия с определено допълнително заплащане. 2. Брой населени места с неблагоприятни условия, с изпълнител на медицинска помощ. Подобрен достъп до здравна помощ за бременни, родилки и деца от малките населени места до здравна помощ. | В селата |
| 4.4.2.2. Регламентирана възможност дейностите по програма „Детско здравеопазване“ (ДЗ) и „Майчино | НЗОК | Планирани: 16 612 949 лв. - ДЗ 52 535 лв. - МЗ | Регламентирана възможност дейностите по програма ДЗ и МЗ да се | Подобряване на достъпа до медицински услуги и здравния статус | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|----------|---|--|--|-----------------|
| здравеопазване“ (МЗ) да се изпълняват не само от специалист, но и от изпълнител на ПИМП. | | | изпълняват не само от специалист, но и от изпълнител на ПИМП. | | |
| 4.5. Инвестиране във високи технологии в сферата на здравеопазването за гарантиране на по-висока ефективност и ефикасност на здравните грижи | | | | | |
| 4.5.1. В извънболничната медицинска помощ | НЗОК | Бюджет на НЗОК 15 162 573 лв. 6 166 091 лв. ЯМР | Все по-широко става използването в диагностиката на високоспециализираните изследвания в извънболничната медицинска помощ. - Високоспециализирани дейности в извънболничната помощ. - Най-скъпоструващото изследване в извънболничната помощ е ядрено-магнитният резонанс. | Подобряване на достъпа и здравния статус | Национално ниво |
| 4.5.2. В болничната медицинска помощ | НЗОК | 9 000 000 лв. | Високо специализирана диагностика PET/CT и за роботизирана лапароскопска хирургия. | Подобряване на достъпа и здравния статус | Национално ниво |
| 4.6. Подобряване на контрола по отношение на трудовото законодателството, условията на труд и в областта на заетостта. | | | | | |
| 4.6.1. Извършване на проверки за спазване на трудовото законодателство по отношение на здравословни и безопасни условия на труд. | ИА „ГИТ“ | В рамките на утвърдения бюджет Политика и Бюджетна програма в областта на трудовите отношения и осигуряването на подходящи условия на труд Прогнозни: 8 000 000 лева приходна част 6 810 000 лева разходна част | Брой извършени проверки Планирани: 25 697 проверки Брой предприятия, | Повишаване на ефективността на контрола за спазване на трудовото законодателство и в областта на заетостта | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|--------------|---|--|--|-----------------|
| Операция „Оптимизация и иновации в ИА „ГИТ“ | МТСП - ЕФМПП | 2 360 000 лв. | получили подкрепа – 60; Заети лица – 150 лица | Брой служители, придобили квалификация при напускане на операцията – 130 | |
| 4.7. Подобряване на чистота на околната среда (вода, въздух, почви). | | | | | |
| 4.7.1. Обезопасяване на опасни за здравето източници на замърсяване – сметища, производства, отпадни води и др. | | | | | |
| 4.7.1.1. Изграждане на регионални съоръжения за екологосъобразно третиране и обезвреждане на отпадъците. | МОСВ, Общини | Източник на финансиране: Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“ ЕФРР (85%); Национално съфинансиране (15%). | Брой сключени договори за изграждане на екологична инфраструктура (регионални депа и/или инсталации за третиране на отпадъци) и/или бр. новоизградени регионални депа за отпадъци / инсталации за екологосъобразно третиране и обезвреждане на отпадъците и/или бр. разширения/ реконструкции на съществуващи регионални депа за отпадъци. | Население (брой жители), обхванато от мярката (Регионални системи за управление на отпадъците) - Към момента обхванатото население е 3 661 390 р.ж. Изпълнение: Количествена информация, (вкл. по позициите от колона 4) Новоизградени/ реконструирани регионални депа за отпадъци / инсталации за третиране и обезвреждане на отпадъците – 16 броя Регионални системи за управление на отпадъците (PCYO) са завършени към момента от заложили 20 броя PCYO по ОПОС 2007-2013 г. Брой бенефициенти – 20 региона (бел.ред. предвид това, че са PCYO) с обхванати 103 общини. | Национално ниво |
| 4.7.1.2. Изграждане на инсталация и съоръжения за третиране на битови | МОСВ, Общини | Източник на финансиране: | Брой сключени договори за изграждане на | Съгласно Индикативната годишна работна | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|----------------------|--|---|---|-----------------|
| отпадъци с цел намаляване на количеството на депонирани битови отпадъци. | | Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“ ЕФРР (85%); Национално съфинансиране (15%). | компостиращи инсталации за биоразградими и/или зелени отпадъци; инсталации за предварително третиране на битови отпадъци | програма по ОПОС са предвидени 2 процедури за подбор на проекти. На този етап не е възможно да се даде прогноза за брой сключени договори, брой изградени инсталации и брой бенефициенти. | |
| 4.7.1.3. Закриване и рекултивация на съществуващи депа/ съоръжения за битови отпадъци, които не отговарят на изискванията на действащите нормативни актове. | МОСВ, Общини, ПУДООС | Източник на финансиране: Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“ ЕФРР (85%); Национално съфинансиране (15%). Бенефициент - ПУДООС Изпълнение: Проектът „Изпълнение на дейности по закриване и рекултивиране на общински депа за битови отпадъци, които не отговарят на нормативните изисквания“ е на стойност 97 627 253,99 лв. | Брой закрити /рекултивирани депа/ съоръжения за битови отпадъци, които не отговарят на изискванията на действащите нормативни актове. | Брой закрити /рекултивирани депа/ съоръжения за битови отпадъци. Изпълнение: Количествена информация, (вкл. по позициите от колона 4) Брой бенефициенти – 1 - ПУДООС. Предвижда се рекултивиране и закриване на минимум 37 броя общински депа в срок до 2015 г. Изпълнена е техническа и биологична рекултивация на 2 депа и техническа рекултивация на 35 депа. Предстои изграждане на биологична рекултивация на 34 депа за период до 2017 г. | Национално ниво |
| 4.7.1.4. Изграждане на необходимата инфраструктура за подобряване на ВиК мрежи. | МОСВ, Общини | 1) Източник на финансиране: Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“ КФ (85%); | Брой сключени договори за изграждане на екологична инфраструктура (ВиК мрежи) и/или брой новоизградени/ | 1) Население (бр. жители), обхванато от мярката - към момента обхванатото население е 1 576 106 р.ж. Изпълнение: | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|------------------|---|---|---|------------------------|
| | | <p>Национално съфинансиране (15%).</p> <p>2) Източник на финансиране: ПУДООС/ДБ</p> | <p>реконструирани пречиствателни станции за отпадъчни води и/или дължина на изградена линейна ВиК инфраструктура (км).</p> | <p>Количествена информация, (вкл. по позициите от колона 4) Изградена и реконструирана ВиК мрежа - Със средства от ОПОС 2007-2013 г. към момента е изградена и реконструирана ВиК мрежа с дължина над 2 549 км. Новоизградени /реконструирани ПСОВ - 43 броя новоизградени /реконструирани ПСОВ Брой Бенефициенти – 88 общини</p> | |
| <p>4.7.1.5. Извършване на текуща оценка на качеството на атмосферния въздух (КАВ) и контрол на емисиите на вредни вещества от неподвижни източници на емисии.</p> | МОСВ/ИАОС/ РИОСВ | <p>Източник на финансиране: ДБ</p> | <p>1) Осъществяване на ежедневен контрол върху качеството на атмосферния въздух, посредством Националната Автоматизирана Система за Контрол Качеството на Атмосферния Въздух (НАСККАВ).</p> <p>2) Извършване на контролни проверки за измервания на емисиите от неподвижни източници, съгласно утвърден от министъра на ОСВ график.</p> | <p>1) Осигуряване на достъп до информация на обществеността посредством публикуваните на интернет страницата на ИАОС ежедневни бюлетини за КАВ.</p> <p>2) Брой планирани контролни проверки на неподвижни източници на емисии. Изпълнение: Бр. планирани проверки по ЗЧАВ за съответната година на предприятия/обекти на територията на 16-те</p> | <p>Национално ниво</p> |

| | | | | РиОСВ. | |
|---|--------------|---|--|--|------------------------------|
| 4.7.1.6. Проект на Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите | МОСВ | Източник на финансиране: ДБ | Разработване на 10 годишна програма и 5 годишен план за действие | Приета национална програма и план за действие | Национално ниво |
| 4.7.1.7. Разработване на методика за предварителните и подробни проучвания на почви и създаване на публичен регистър на замърсени места | МОСВ | Източник на финансиране: ДБ | Прилагане разпоредбата на чл.13 от Наредба за инвентаризацията и проучванията на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни мероприятия. | Приета методика | Национално ниво |
| 4.7.1.8. Оптимизиране на мониторинговата мрежа за почвен мониторинг – II ниво (вкисляване и засоляване) | МОСВ | Източник на финансиране: ДБ | Оптимизиране на националните мрежи за наблюдение и контрол състоянието на почвите | Утвърдени мониторингови мрежи I ниво – вкисляване и засоляване | Национално ниво |
| 4.7.1.9. Предприемане на мерки за екологосъобразно обезвреждане на излезли от употреба пестициди и други препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност | МОСВ, ПУДООС | Сключено е споразумение на 21.04.2015 г. по Българо-швейцарската програма за сътрудничество (БШПС). Проектът е с общ бюджет 23 445 998 швейцарски франка, от които 85% са финансирани от швейцарската конфедерация и 15% национално съфинансирани. | Проектът предвижда осигуряване на екологосъобразно обезвреждане на 4 388 тона негодни пестициди и други препарати за растителна защита в 216 склада за съхранение. | Дейностите по проект „Екологосъобразно обезвреждане на негодни за употреба пестициди и други препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност“ предвиждат преупаковане, временно съхранение, износ с цел обезвреждане и саниране на складове и терени, където се съхраняват пестициди. | Национално и регионално ниво |
| 4.7.1.10. Проучване и разработване на пилотни модели за екологосъобразно | МОСВ, ПУДООС | Сключено е споразумение на | „Пилотни модели за екологосъобразно | Дейностите по проект ще осигурят събиране и | Национално и регионално ниво |

| | | | | | |
|---|------------|---|---|--|------------------------------|
| събиране и временно съхранение на опасни отпадъци от домакинствата | | 21.04.2015 г. по БШПС. Проектът е с общ бюджет 8 823 267 швейцарски франка, от които 85% са финансирани от швейцарската конфедерация и 15% национално съфинансирани. | събиране и временно съхранение на опасни битови отпадъци от домакинствата“ цели създаване на 5 пилотни центъра за събиране и временно съхранение на опасни отпадъци в общините Шумен, Левски, Разград, Созопол и Съединение, както и мобилни пунктове за 17 съседни общини. | временно съхранение на опасни отпадъци от домакинствата в 5 общини и прилежащи на тях общини . | |
| 4.7.1.11. Разработване на научно-приложен проект: „Екологично-депресивни територии в България и социално-икономически ефекти от трансформациите им” | ИИИ на БАН | Бюджетна субсидия на БАН (разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно) | Локализиране и проследяване на разнообразните ефекти в хода на трансформацията на екологично-депресивните територии в устойчиви /в резултат на прекратяване на негативното въздействие на потоците опасни отпадъци/ | Изясняване ролята, значението и взаимодействието на главните фактори, формиращи територии с влошени екологични характеристики по линия на опасните отпадъци. Идентифициране на причините, довели до продължителния застой и ниската ефективност на досегашните политики и практики по интегрираното управление на опасните отпадъци. Проследяване тенденциите в процеса на генериране на опасни отпадъци в България за периода 2005-2015 година и начините за третирането им. Създаване на методически | Национално и регионално ниво |

| | | | | | |
|--|------------|---|--|--|------------------------------|
| | | | | инструменти за обхващане на степента на промяна на екологично-депресивните територии в посока устойчивост. | |
| 4.7.1.12. Разработване на научно-приложен проект: „Финансиране на зелена икономика в България” | ИИИ на БАН | Бюджетна субсидия на БАН (разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно) | Оценка на финансирането на дейности и отрасли от зелената икономика в България в периода 2000 – 2015 г. и на тази основа да се изследва взаимовръзката му с постигнатите резултати (състояние на околната среда, основни макроикономически показатели и др.) | Анализ на финансирането (инвестиции и оперативни разходи) в дейности и отрасли на зелената икономика в България в периода 2000 – 2015 г. и оценка на постигнатите резултати по отношение на състояние на околната среда, основни макроикономически показатели, ресурсоемкост на икономиката в сравнение с други страни в ЕС. Изготвяне на предложения за подобряване на съществуващите механизми за финансиране на екологосъобразни дейности и евентуално за нови финансови инструменти. | Национално и регионално ниво |
| 4.8. Намаляване на преждевременната смъртност, особено на тази сред мъжете | | | | | |
| 4.8.1. Национална програма за превенция на хроничните незаразни болести 2014-2020 г. (НППХНБ), приета с Решение № 538 от МС на 12.09.2013 г. | МЗ | Държавен бюджет | Проведени кампании и обучителни мероприятия за превенция на рисковите фактори; ранна диагностика на социално | Подобрена информираност за основните рискови за здравето фактори; скринингови прегледи и | Национално и регионално ниво |

| | | | | | |
|--|-----|-------------------------|--|---|-----------------|
| | | | значими онкологични заболявания. | изследвания за колоректален карцином. | |
| 4.10. Подобряване на качеството и чистотата на храните. | | | | | |
| 4.10.1. Завишаване на контрола и санкциите върху производството на некачествени и вредни за здравето храни и суровини. | | | | | |
| 4.10.1.1. Поддържане на система за официален контрол при производството и търговия с храни и материали и предмети, предназначени за контакт с храни; Поддържане на официални регистри на обектите за производство и търговия с храни и материали и предмети, предназначени за контакт с храни и на обектите за обществено хранене. | МЗХ | Административни разходи | <p>1. Поддържане на система за контрол, основана на определени принципи – степен на риска, гъвкавост, пропорционалност и др.;</p> <p>2. Поддържане на регистър на обектите за добив, производство, съхранение и търговия на едро и дребно с храни, материали и предмети за контакт с храни и обекти за обществено хранене;</p> <p>3. Провеждане на ефективен контрол с цел проверка за спазване на изискванията на действащото законодателство за осигуряване на безопасност на храните по цялата хранителна верига;</p> <p>4. Предпазване на потребителите от измами, заблуди и незаконни практики с храни и фуражи;</p> <p>5. Контрол върху храни съдържащи генетично модифицирани организми (ГМО) или произведени от ГМО.</p> | <p>Поддържат се:</p> <ul style="list-style-type: none"> - национален регистър храни от животински произход; - национален регистър храни от неживотински произход; - Списък на предприятията за странични животински продукти, одобрени, съгл. Регламент (ЕО) 1069/2009; - национален регистър на обектите за обществено хранене и търговия на дребно с храни; <p>Списъци:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Списък на риболовните кораби, които извършват улов на риба; - Списък на обектите за първично производство на култивирани гъби; - Списък на обектите за изкупуване на диворастящи гъби и/или горски плодове; - Списък на производителите на първични продукти, регистрирани в | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|-----|-------------------------|--|--|-----------------|
| | | | | съответствие с чл.1, т.1 от Наредба 26 от 14.10.2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход. | |
| 4.10.1.2. Поддържане на високи стандарти за качеството на храни и напитки. | МЗХ | Административни разходи | <p>1. Актуализиране, усъвършенстване и разработване на нормативни актове в областта на качеството и безопасността на храните;</p> <p>2. Изготвяне на годишна програма за извършване на проверки и вземане на проби за установяване на съответствието с качествените характеристики на произвежданите продукти, съгласно изискванията на национални стандарти и/или стандарти, разработени от браншови организации и стандарти, одобрени от компетентния орган;</p> <p>3. Контрол върху генетично модифицирани храни, контрол на пускането на пазара, проследяването и етикетирането на храни които съдържат или са произведени от ГМО.</p> | Поддържане на високи стандарти за качеството на храни и напитки. | Национално ниво |
| 4.10.1.3. Функциониране на компетентна контактна точка по системата за бързо съобщаване за храни и фуражи RASFF. | МЗХ | Административни разходи | Изготвяне на входящи и изходящи нотификации по RASFF. | Системата осигурява бърз обмен на информация за рисковете, произтичащи от храни или фуражи, и предприетите мерки за овладяване на тези рискове. Експерти от | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|--|---|---|--|-----------------|
| | | | | дирекция „Контрол на храните“ към Българска агенция по безопасност на храните изпълняват функциите на компетентно звено за контакт в областта на храните. | |
| Направление 5. Разработване на адекватна миграционна (външна и вътрешна) и имиграционна политика | | | | | |
| 5.1. Усъвършенстване на отчитането на вътрешната и външната миграция | | | | | |
| 5.1.1. Разработване на научно-приложен проект „Детерминанти на българската емиграция“. | Институт за икономически изследвания при БАН | Бюджетна субсидия на БАН (разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно) | Изследване на детерминантите на българската миграция – съдържащи и подтикващи. | Характеристика на детерминантите на миграцията (съдържащи и подтикващи), свързани с икономически статус, трудова реализация, семейство, вид на решението за емиграция, категориите емигранти, миграционната политика и др. с цел подобряване на възможностите за анализ на миграционните профили и прецизиране на препоръките по отношение на практикуваните политики. | Национално ниво |
| 5.1.2. Усъвършенстване на отчитането на вътрешната и външната миграция | МВНР | | Съгласно § 1 от Заключителните разпоредби на Наредбата за условията и реда за издаване на визи и определяне на визовия режим, министърът на външните работи и министърът на вътрешните работи внасят в Министерския съвет в | Докладът следва да бъде изготвян от всички министерства и ведомства, имащи отношение към имиграцията, емиграцията и нетния баланс, като се основава на статистически матрици, отчитащи вътрешната и външната | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|------|--|--|---|-----------------|
| | | | началото на всяка календарна година доклад за миграционната обстановка и за необходимостта от изменения във визовата и миграционната политика на Република България. | миграция по области и градове, т.е. реално да се знае колко чужденци пребивават дългосрочно в съответно населено място. | |
| 5.2. Развитие на имиграционна политика за привличане на българи, живеещи в чужбина | | | | | |
| 5.2.1. Развитие на електронния регистър в ДП/КП | МВнР | | Развитие на електронния регистър в ДП/КП, отчитащ възраст, образование, практикувана професия, семейно положение на българските граждани, поискали извършване на консулски услуги, | Възможност за изпращане на статистическа информация до съответни министерства – например до МОН, МЗ или МТИТС че в съответен консулски окръг има определен брой български учители, лекари или шофьори. | |
| 5.2.2. Удостоверяване на български произход. | ДАБЧ | Бюджет ДАБЧ | Удостоверяване на български произход | 9 000-10 000 обработени заявления | Национално ниво |
| 5.3. Въвеждане на специални мерки и дейности, насочени към етническите българи, живеещи извън територията на страната. | | | | | |
| 5.3.1. Облекчаване на процедурите за българско гражданство. Създаване на консултативен и информационен център | | | | | |
| 5.3.1.1. Въвеждане на специални мерки и дейности, насочени към етническите българи, живеещи извън територията на страната | МВнР | Определени са, съобразно Заповед на министъра на образованието и науката за размера на средствата на училищата, включени в Списъка на българските неделни училища в чужбина за съответната учебна година | Създаване на електронен регистър в ДП/КП, отчитащ възраст, образование, практикувана професия, семейно положение на лицата от български произход, попълван на доброволна основа, след тяхно изрично писмено съгласие. Създаване и или оказване на подкрепа на българските училища към ДП/КП на Република България, действащи | Изготвените годишни доклади за дейността българските неделни училища в чужбина да бъдат анализирани в годишните отчети на ръководителите на ДП/КП, а провежданите през годината мероприятия – отразявани на официалната страница на представителството. | |

| | | | | | |
|---|--------------------------------------|---|--|---|--|
| | | | съгласно разпоредбите на ПМС № 334 за българските неделни училища в чужбина | | |
| 5.3.1.2. Координационен център за връзка с българите в Украйна | ДАБЧ, БЧК, МВнР, МВР, МП, МТСП и др. | Бюджет ДАБЧ | Междуведомствен консултативен център за получаване, оценка и анализ на информация за българите в Украйна | Информация Координация Заседания Гореща телефонна линия | Национално ниво |
| 5.3.2. Активизиране и разширяване сферите на сътрудничеството с диаспорите от български емигранти в чужбина. | | | | | |
| 5.3.2.1. Конкурс за народно пеене „Прехвъркна птичка”. | ДАБЧ | Бюджет ДАБЧ | Провеждане на конкурс | 200-240 участници от 10-12 държави | Национално ниво |
| 5.3.2.2. Конкурс за литература „Ст. Гечев”. | ДАБЧ | Бюджет ДАБЧ | Провеждане на конкурс | 200-250 участници от 15-16 държави | Национално ниво |
| 5.3.3. Разработване на политика за завръщане на етнически българи и насърчаване на икономическата им активност в България. | | | | | |
| 5.3.3.1. Спартакиада за ученици от българските общности зад граница. | ДАБЧ | Бюджет ДАБЧ | Провеждане на форум | 120-150 участници от Украйна, Молдова, Румъния и Сърбия | Национално ниво |
| 5.3.3.2. Издателска дейност на ДАБЧ. | ДАБЧ | Бюджет ДАБЧ | Подготвени издания | издания: книги, каталог, детски календар | Национално ниво |
| 5.3.3.3. Организиране и участие във форуми, фестивали и кръгли маси. | ДАБЧ | Бюджет ДАБЧ | Провеждане на форуми, подкрепа за фестивали, награден фонд, реализиране на изложби | 7-10 форума | Национално ниво и международно ниво |
| 5.4. Развитие на административен капацитет и провеждане на обществени дебати относно оценка на въздействието и ролята на миграциите за социално-икономическото развитие на страната | | | | | |
| 5.4.1. Провеждане на публични събития (обществени дебати, семинари, кръгли маси) в партньорство с държавни и неправителствени организации за оценка въздействието на миграционните процеси при изпълнението на младежките политики. | ММС | Средствата се осигуряват от бюджета на Министерство на младежта и спорта. | Брой проведени събития по темата; | Подобрено разбиране за въздействието на миграционния процес сред младите хора в страната върху социално-икономическото развитие Индикатори: - брой институции и организации, участвали в събитията | Дейностите ще се реализират на територията на цялата страна. |

| | | | | | |
|---|----------------------|----------------|--|--|-------------------|
| | | | | - брой млади хора, участвали в събитията | |
| 5.4.2. Форум „Кариера в България. Защо не?“ – реализация на млади висококвалифицирани специалисти в България. Организатори: фондация «Идентичност за България» сдружения „Тук-там“ и „Back2BG“. | ДАБЧ – съорганизатор | Бюджет на ДАБЧ | Информирани и мотивирани на висококвалифицирани млади специалисти за трудова и социална реализация в България. | Над 800 млади българи от чужбина от над 30 държави ДАБЧ – съорганизатор | Национално ниво |
| 5.4.3. Летен стаж. | ДАБЧ | Бюджет на ДАБЧ | Организиране на летни стажове | 3-5 участници 3-4 държави | Национално ниво |
| 5.5. Периодичен преглед на съществуващото законодателство, създаване и поддържане на единна нормативна база, регулираща миграционните проблеми. | | | | | |
| 5.5.1. Периодичен преглед на съществуващото законодателство, създаване и поддържане на единна нормативна база, регулираща миграционните проблеми | МВнР | | Провеждане на редовни срещи с експерти от компетентните ведомства – МТСП, МВР, ДАНС и др. | Изготвени информации, паметни бележки, опорни точки | |
| 5.6. Подобряване на информационното осигуряване и създаване на административен регистър за мигранти и имигранти. | | | | | |
| 5.6.1. Подобряване на информационното осигуряване и създаване на административен регистър за мигранти и имигранти | МВнР | | Създаване на целева работна група между експерти на МВнР и МВР | Създаване на уеб базирано приложение с осигурен достъп на служителите на ДКО „Визов център“, МВнР и Дирекция „Миграция“, МВР | |
| 5.6.2. Поддържане регистъра на ДАБЧ. Актуализиране на информацията. | ДАБЧ | Бюджет на ДАБЧ | Регистър | 850-900 организации училища църковни общини медии | Национално ниво |
| 5.6.3. Електронен Портал за информация и общуване „Родина“. | ДАБЧ | Бюджет на ДАБЧ | Електронен Портал за информация и общуване „Родина“ | 300-330 информации за събития в българските общности в чужбина, публикувани най-вече в ел.бюлетин „калейдоскоп“ | Национално ниво |
| 5.6.4. Електронен Портал за информация и консултация „Родина Консулт“. | ДАБЧ | Бюджет на ДАБЧ | Електронен Портал за информация и консултация „Родина Консулт“ | Над 250 текста в 6-7 рубрики | Национално ниво |
| 5.7. Създаване на условия за културна и социална интеграция на имигранти и членове на техните семейства в българското общество. | | | | | |
| 5.7.1. Кандидат-студентски изпити за обучение по ПМС 103/1993 и ПМС | ДАБЧ | Бюджет на ДАБЧ | Вкл. в комисия по провеждане на кандидат- | млади българи от Молдова, Украйна, | Международно ниво |

| | | | | | |
|--|--------------|---|---|---|---|
| 228/1997. | | | студентски изпит за млади българи, учещи по ПМС 103/1993 | Сърбия, Албания, Косово и Румъния. | |
| 5.7.2. Информационни дни на българското висше образование /кандидат-студентска борса в Молдова и Украйна. | ДАБЧ | Бюджет на ДАБЧ | Провеждане на информационни дни в Молдова и Сърбия | Информирани в Молдова и Сърбия | Международно ниво |
| 5.8. Провеждане на информационни кампании сред населението за запознаване с нравите, обичаите и културата, а също и с проблемите на имигрантските общности, пребиваващи на територията на страната. | | | | | |
| 5.7.1. Провеждане на информационни кампании сред населението за запознаване с нравите, обичаите и културата, а също и с проблемите на имигрантските общности, пребиваващи на територията на страната | МВнР | | Информационните кампании следва да бъдат отразявани в специален раздел на официалните уебстраници на ДП/КП, например форум на българите, пребиваващи в Турция, Украйна и т.н. | Обхватът може да бъде изчисляван чрез броя на създадените теми, профили и отговори в съответните форуми. | |
| Направление 6. Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст. | | | | | |
| 6.1. Осигуряване на заетост и намаляване на безработицата сред младите хора | | | | | |
| 6.1.1. Осигуряване на условия за преход от училище към работното място без период на безработица | | | | | |
| 6.1.1.1 Операция "Младежка заетост", проект | МТСП -ЕФМПП | 32 000 000 лв. | Безработни лица до 29 г. – най-малко 6 500 | Безработни участници, които завършват интервенция, финансирана от ИМЗ– най-малко 6 000 | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 6.1.1.2. операция „Обучения и заетост за младите хора“ | МТСП - ЕФМПП | 38 300 000 лв. | Безработни участници от 15 до 29 г. – 7 600 | Безработни участници от 15 до 29 г., които при напускане на операцията са ангажирани с образование/ обучение, или които получават квалификация или имат работа, включително като самостоятелно заети лица – 5 700 | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 6.1.1.3. Студентски практики в реална работна среда по време на обучението за придобиване на висше образование | МОН | В рамките на средствата от ЕСФ за 2016 г. по проект „Студентски | За целия период на реализиране на проекта: Брой студенти, включени в | За целия период на реализиране на проекта: Дял на студентите, | Национално ниво: |

| | | | | | |
|--|--|--|-------------------------------------|---|---|
| | | <p>практики“ – Фаза 1 за 2016 г. /ОП НОИР/</p> | <p>студентски практики - 46 000</p> | <p>преминали успешна практическо обучение 87% от включените</p> | <p>Повишаване качеството на висшето образование, чрез осигуряване на практическа подготовка на студенти в реална работна среда; подобряване на практическите умения на студентите още по време на тяхното обучение, спрямо потребностите на пазара на труда.</p> <p>Укрепване на връзките между висшите училища и работодателите, изграждане и развитие на партньорства между тях.</p> <p>Осигуряване на допълнителни възможности на завършващите висше образование за по-успешна</p> |
|--|--|--|-------------------------------------|---|---|

| | | | | | |
|--|----------------|-----------------|---------|---|---|
| | | | | | реализация на пазара на труда. |
| 6.1.1.4. Програма „Старт на кариерата”. | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 6.1.1.5. Насърчаване на работодателите да наемат безработни младежи до 29-годишна възраст (чл.36, ал.1 от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Внесено предложение за изменение - „(1) За всяко разкрито работно място, на което е наето безработно лице до 29-годишна възраст включително за първа работа по специалността, насочено от поделението на Агенцията по заетостта, на работодателя се предоставят суми съгласно чл. 30а, ал. 2 за времето, през което лицето е било на работа, но за не повече от 18 месеца.“ |
| 6.1.1.6. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица до 29-годишна възраст с трайни увреждания, вкл. военноинвалиди, както и младежи от социални заведения, завършили образованието си (чл.36, ал.2 от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Внесено предложение за промяна - думите „12 месеца“ се заменят с „18 месеца“. |

| | | | | | |
|--|----------------|---|--|--|--|
| | | | | | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 6.1.1.7. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица до 29 год. възраст на непълно работно време (чл.36а от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 6.1.1.8. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица до 29-годишна възраст, завършили средно или висше образование и без трудов стаж (чл.36б от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | | | : | Внесено предложение за отмяна на чл. 36б в ЗИД на ЗНЗ. |
| 6.1.1.9. Насърчаване на работодателите да наемат за стажуване безработни лица до 29-годишна възраст (чл.41 от ЗНЗ). <i>Повтаря се с мярка 8.2.1., но с ефекти за възрастни</i> | МТСП-ППТТМ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 6.1.1.10. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за чиракуване за безработни лица до 29 - год. възраст (чл 41а от ЗНЗ) <i>Повтаря се с мярка 8.2.2., но с ефекти за възрастни</i> | МТСП-ППТТМ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 6.1.1.11. Осигуряване на допълнително трудово възнаграждение на наставник за разкрити работни места за чиракуване за безработни лица до 29- годишна възраст (чл. 41а от ЗНЗ). <i>Повтаря се с мярка 8.2.3, но с ефекти за възрастни</i> | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 6.1.1.12 Разработване на научно-приложен проект: „Пазарът на труда и социалната защита на хоризонт 2020”. | ИИИ на БАН | Бюджетна субсидия на БАН (разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно) | Изследване на пазара на труда и социалната защита и оценка на развитието спрямо специфичните за съответната система проблеми и в хоризонт до 2020 г. | Оценка на развитието на пазара на труда, трудовите доходи, системите на социално осигуряване и подпомагане след 2008 г. в контекста на кризисните и следкризисните | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|-------------|---|--|---|-----------------|
| | | | | социално-икономически условия. Идентифициране на възможни ограничения пред реализацията на стратегическата рамка за развитието на всяка от посочените сфери през програмния период до 2020 г. | |
| 6.1.1.13. Разработване на научно-приложен проект: „Инвестициите на Европейския социален фонд в иновативни политики за заетост в България – оценки и перспективи” | ИИИ на БАН | Бюджетна субсидия на БАН (разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно) | Оценка на основните параметри на иновативни политики за заетост в България, финансирани от ЕСФ и характеризирани на потенциала за трансформация и развитието на политиките за заетост в посока иновативност. | Анализ на основни параметри на ЕСФ, на капацитета на трудовата администрация, на организационни, законови и други предпоставки за иновативни промени, както и на конкретни процедури, финансирани чрез ЕСФ с иновативно значение (2007 – 2014). Предварителни оценки на планирани процедури за периода 2014- 2020 с критериите за иновативност. Обосновка на предложения за бъдещото развитие на иновационния потенциал на политиките за заетост и подходящите за България насоки на реализацията му. | Национално ниво |
| 6.2. Осигуряване на равен достъп до качествено образование и възможности за учене през целия живот. | | | | | |
| 6.2.1. операция „Обучения и заетост за младите хора“ | МТСП -ЕФМПП | 38 300 000 лв. | Безработни участници от 15 до 29 г. – 7 600 | Безработни участници от 15 до 29 г., които при напускане на операцията | |

| | | | | | |
|---|-----|--|---|---|---|
| | | | | са ангажирани с образование/ обучение, или които получават квалификация или имат работа, включително като самостоятелно заети лица – 5 700. | |
| 6.2.2. Подобряване достъпа до висше образование чрез разширяване действието на съществуващите политики за студентско подпомагане, осъществявани със средства от държавния бюджет. | МОН | В рамките на средствата от ЕСФ за 2016 г. по проект BG05M2OP001-2.003 – „Студентски стипендии“ – Фаза 1 /ОП НОИР/ Държавен бюджет | За целия период на реализиране на проекта: Брой студенти по приоритетни специалности, получили стипендии и специални стипендии- 20 000 Брой изплатени стипендии; Дял на стипендиите по успех и доход и дял на стипендиите по социални критерии | За целия период на реализиране на проекта: Дял на 30-34-годишните завършили висше образование, от включени-те в дейности по ОП НОИР – 30 % Дял на студентите, получаващи стипендии за достъп до образование (социални стипендии) като % от всички студенти (по региони) | Национално ниво; 51 висши училища в Република България Стимулиране на обучението в области определени като приоритетни за страната, както и да направи следването по-достъпно и насочени към приоритетните области на икономиката. Национално ниво; 51 висши училища в Република България |
| 6.2.3. Подкрепа за участие на учениците в национални и международни конкурси и изяви. | МОН | Бюджет на МОН | Провеждане на ежегодния национален конкурс „Млади таланти“ | Стимулиране и подпомагане на младите научни таланти с интерес към наука и към | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|-----|--------------------|---|---|--------------------------------|
| | | | | провеждането на научни изследвания и иновации | |
| 6.2.4.Осигуряване на допълнителни гъвкави възможности за финансово подпомагане на обучаваните студенти, специализанти и докторанти чрез развитие на модела за кредитиране, както и осигуряване на стипендии за стимулиране на обучение в приоритетни за икономиката области и специални постижения в науката, иновациите, изкуството, културата и спорта. | МОН | Бюджет на МОН | Наредба № 3 от 27.11.2015 г. на МОН за условията и реда за планиране, разпределение и разходване на средствата, отпускани целево от държавния бюджет за присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност. | Стимулиране и създаване на условия за рационално използване на научния и художественотворческия потенциал | Национално ниво |
| | | Бюджет на МОН и ЕС | Конкурси за млади учени в дейностите Мария Склодовска-Кюри на програмата Хоризонт 2020 и конкурс за млади учени на Европейския научен съвет по Хоризонт 2020 | Стимулиране участието на млади учени в конкурсите на рамковата програма за научни изследвания и иновации Хоризонт 2020, чрез информационни събития, подпомагане в процеса на подготовка на проекти. | Национално и международно ниво |
| 6.2.5.Стимулиране за кариерно развитие в областта на науката. | МОН | Бюджет на МОН | Провеждане годишни награди „Питагор“ за съществен принос в развитието на науката на утвърдени учени и научни организации от всички научни области, както и за специфични научни | Стимулиране на млади учени за кариерно развитие | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|--|--|--|---|-----------------|
| | | Целево финансиране от държавния бюджет | дейности. Реализиране на Национална програма за българската научна диаспора | Работа с българската диаспора (българските учени във водещи Европейски и Световни университети, които да бъдат поддържани като мрежа) и прилагане на модела за кариерно развитие на млади учени, разработен в рамките на проект „Наука и бизнес”, в посока на професионалната им реализация в практиката и науката Разработване и предлагане на концепция за задържане на младите българи в кариерната пътека на науката (за извършване на изследвания, преподавателска работа, практически дейности) с възможност за професионално развитие както в хоризонтален, така и във вертикален план; оказване съдействие на млади учени за краткосрочни специализации за работа с високотехнологични комплекси чрез национални и двустранни | Национално ниво |
|--|--|--|--|---|-----------------|

| | | | | |
|--|--|--|--|------------------------|
| | | | <p>схема за обмен; осъществяване връзки с преминалите обучение учени и поддържане на актуална база данни за тяхната професионалната реализация и научни резултати в чужбина; изграждане на мрежа от т.нар „научни посланици“ в университети и научни-изследователски организации в чужбина и активна работа с тях както в чужбина (изготвяне на профили, организиране на годишна среща с тях и представянето им пред българските посолства, както включването им при посещения и делегации на български представители и по специално в такива организирани от МОН в съответната страна)</p> <p>Навременното развитие на научна кариера играе централна роля в тази основана на знания икономика. Развитие и задържането на младите учени в България ще осигури в тяхно лице бъдещите ключови иноватори и творци,</p> | <p>Национално ниво</p> |
|--|--|--|--|------------------------|

| | | | | | |
|---|--------------|--|---|---|---|
| | | Целево финансиране от държавния бюджет | Въвеждане на национална програма за привличане, насърчаване и развитие на млади учени | които ще предоставят интелектуален капитал необходим за развитието на силна национална изследователска и иновационна система. | Национално ниво |
| 6.3. Създаване на условия за преодоляване на бедността и социалната изолация сред младежите в неравностойно положение. | | | | | |
| 6.3.1. Изпълнение на Програма за развитие на спорта за хора с увреждания. | ММС | Средствата се осигуряват от бюджета на Министерство на младежта и спорта | През 2016 г. ще стартира програмния период на ново поколение „Програма за развитие на спорта за хора с увреждания”, утвърдена със заповед № РД-09-545/23.11.2015 г. на министъра на младежта и спорта. Документът обединява програмите на ММС, насочени към двигателна активност и практикуване на спорт от хора с увреждания, като включва две отделни направления „Спорт за високи постижения за хора с увреждания” и „Спорт за свободното време на хора с увреждания”. | Създаване на условия и възможности за подпомагане на спортните организации и дейността им за хора с увреждания с оглед преодоляване на социалната изолация, интегрирането и по-бързото им адаптиране в обществото, с акцент към децата и младежите. Индикатори: - брой финансирани спортни организации; - брой обхванати хора с увреждания. | Дейностите по програма включват населени места на територията на цялата страна с действащи спортни организации, имащи условия за провеждане на спортни занимания по различни видове спорт за хора с увреждания. |
| Операция „Активни“ | МТСП - ЕФМПП | 13 000 000 лв. | Неактивни участници от 15 до 29 г. извън обучение или образование – 4 300 | Неактивни участници от 15 до 29 г. вкл., неангажирани с образование или обучение, които при напускане на операцията са ангажирани с | |

| | | | | | |
|--|-----|---|---|---|---|
| | | | | образование/обучение, получават квалификация или имат работа, включително като самостоятелно заети лица – 3 200 | |
| 6.4. Създаване на условия за пълноценно социално развитие на младите хора (вкл. създаване на семейство, отглеждане и възпитание на деца и активно участие в гражданското общество) | | | | | |
| 6.4.1. Предоставяне на безплатни специализирани услуги, насочени към личностното и професионално развитие на младите хора, съобразно потребностите на младежите и спецификите на конкретното населено място чрез подпрограма 1 „Развитие на мрежата от младежки информационно-консултантски центрове (МИКЦ)” на Национална програма за младежта (2016-2020). | ММС | Средствата се осигуряват от бюджета на Министерство на младежта и спорта | През 2016 г. ще стартира програмния период на ново поколение Национална програма за младежта (2016-2020). Ключова цел на подпрограма 1 е изграждане на мрежа от МИКЦ, предоставящи стандартизирани качествени услуги за младите хора на територията на страната. Индикатори: Брой предоставени услуги: - консултации - обучения - информационни услуги | Подобвени възможности за професионална и социална реализация на младите хора в големите градове, малките населени места и селските райони. Индикатори: - брой млади хора, ползвали услугите на МИКЦ. | Програмата ще се реализира на територията на цялата страна. |
| 6.4.2. Повишаване гражданската активност на младите хора и участие в процеса на взимане на решение на общинско, областно, регионално и национално ниво чрез подпрограма 2 „Национални младежки инициативи и кампании” на Национална програма за младежта (2016-2020). | ММС | Средствата се осигуряват от бюджета на Министерство на младежта и спорта. | През 2016 г. ще стартира програмния период на ново поколение Национална програма за младежта (2016-2020). Подпрограма 2 ще подкрепя дейности, инициирани от младите хора, реализирани чрез иновативни и креативни методи, водещи до дълготрае | Повишена гражданска активност на младите хора от градовете, малките населени места и селските райони. Индикатори: - брой млади хора, участвали в младежки инициативи и кампании. | Програмата ще се реализира на територията на цялата страна. |

| | | | | | |
|---|--------------|----------------|--|---|---|
| | | | <p>ефект.</p> <p>Индикатори:</p> <ul style="list-style-type: none"> - брой реализирани младежки инициативи и кампании; - брой утвърдени неформални подходи и методи в младежката работа за насърчаване на гражданското участие; - брой младежки послания, разпространени чрез реализирани инициативи и кампании. | | |
| Б. Приоритет II. Преодоляване на негативните последици от остаряването на населението и подобряване на качествените характеристики на човешкия капитал | | | | | |
| Направление 7 – Възприемане на комплексен междусекторен подход за активен и продуктивен живот на възрастните хора в добро здраве. Адаптиране на социалните системи към демографските промени и остаряването на населението – пазар на труда, пенсионна система, социално подпомагане и грижи, здравеопазване, образование, култура и др. | | | | | |
| 7.1. Изпълнение и отразяване на Национална концепция за активен живот на възрастните хора (2012-2030 г.) в секторните политики. | | | | | |
| 7.1.1. Адаптиране на пазара на труда към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора. | | | | | |
| 7.1.1.1. Операция „Обучения и заетост“ | МТСП - ЕФМПП | 40 000 000 лв. | Неактивни и безработни лица над 29 г. – 3 500 | <p>Безработни и неактивни участници, които при напускане на операцията придобиват квалификация – 2 200;</p> <p>Безработни и неактивни участници, които при напускане на операцията имат работа – 2 700;</p> | Програмата ще се реализира на територията на цялата страна. |
| 7.1.1.2. Операция „Ново работно място“ | МТСП - ЕФМПП | 50 000 000 лв. | Безработни и неактивни участници – най-малко 1 500 лица | Безработни и неактивни участници, които при напускане на операцията придобиват квалификация – 1 200; | Програмата ще се реализира на територията на цялата страна. |

| | | | | | |
|---|----------------|-----------------|---------|--|---|
| | | | | Безработни и неактивни участници, които при напускане на операцията имат работа – 1 200; | |
| 7.1.1.3. Преодоляване на негативните нагласи на работодателите към по-възрастните лица и насърчаване по-дългото използване на техния трудов опит и умения. | | | | | |
| 7.1.1.3.1. Национална програма „Помощ за пенсиониране”. | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 7.1.1.3.2. Насърчаване на работодателите да наемат безработни над 50-годишна възраст (чл. 55а от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Внесено предложение за изменение – думите „над 50 годишна възраст“ се заменят с „над 55 годишна възраст“. |
| 7.1.1.3.3. Насърчаване на работодателите да наемат на работа продължително безработни лица (чл.55в от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 7.1.1.3.4. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за чиракуване (чл. 55г от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 7.1.1.3.5. Осигуряване на допълнително трудово възнаграждение на наставник за разкрити работни места за чиракуване (чл.55г от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 7.1.1.3.6. Насърчаване на работодателите да наемат безработни на "зелени работни места" (чл. 55д от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 7.1.1.3.7. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за стажуване (чл.46 от ЗНЗ). | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |

| | | | | | |
|---|----------------|----------------------|---|---|---|
| <p>7.1.1.3.8. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за дуално обучение.</p> <p>Създава се чл.46а, съгласно ЗИД на ЗНЗ: „Чл. 46а. За всяко разкрито работно място за обучение чрез работа (дуално обучение), организирано по реда на Закона за професионалното образование и обучение, на което е наето безработно лице, насочено от поделенията на Агенцията по заетостта, на работодателя се предоставят суми съгласно чл. 30а, ал. 2 за времето на обучението, но за не повече от 36 месеца.“</p> <p>(2) За всяко наето лице по ал. 1 на обучаващата институция, с която в партньорство се провежда обучението чрез работа (дуално обучение), се предоставят средства съгласно чл. 30а, ал. 2 за времето на обучението.“</p> | МТСП-ППТТМ, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Създава се нов чл. 46а, съгласно ЗИД на ЗНЗ |
| <p>7.1.1.3.9. ОПРЧР 2014-2020 г. Схема/Проект Обучения и заетост”</p> | МТСП, АЗ | ЕСФ 81 000 000 | Интеграция на безработни лица на възраст над 29 г., регистрирани в ДБТ, в заетост чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място и субсидия за заетост | Неактивни и безработни лица над 29 г. – 7400 | Прилага се на територията на цялата страна |
| <p>7.1.1.3.10. ОПРЧР 2014-2020 г. Схема Обучение на възрастни, преминали курсове за ограмотяване</p> | МТСП, АЗ | ЕСФ 10 000 000 лева | Интеграция на уязвимите групи на пазара на труда, които са с основно и по-ниско образование (под ISCED 3) или са без образование. | Безработни участници с ниска степен на образование – 6000 | Прилага се на територията на цялата страна |
| <p>7.1.1.3.11. ОПРЧР2014-2020 г. Схема/Проект Подобряване качеството и ефективността на публичните услуги за уязвимите групи на пазара на труда и работодателите</p> | МТСП, АЗ | ЕСФ – 28 000 000 лв. | Модернизиране на дейността на АЗ и предоставяне на по-качествени услуги за търсещите и предлагачите | Заети лица в институциите на пазара на труда, обхванати в мерки по програмата – най – малко 2 000 заети | Прилага се на територията на цялата страна. |

| | | | | | |
|--|---------------|---------------------|--|--|--|
| | | | работа; Повишаване капацитета и ефективността на АЗ | лица | |
| 7.1.1.3.12. ОПРЧР2014-2020 г. Схема Центрове за заетост и социално подпомагане | МТСП, АЗ, АСП | ЕСФ 15 000 000 лева | Подобряване на координацията и взаимодействието между АСП и АЗ чрез прилагане на пилотен модел за съвместно комплексно обслужване на гражданите от уязвими групи и индивидуализиране на услугите. По-ефикасни услуги за търсещите работа лица и лицата, получаващи социални помощи | Брой въведени нови или актуализирани процеси и модели на планиране и изпълнение на политики и услуги на пазара на труда – 1; Брой въведени нови и/или актуализирани процеси и модели за планиране и изпълнение на политики и услуги -1; | Прилага се на територията на цялата страна |
| 7.1.1.3.13. Насърчаване на предприемачеството сред безработни лица (чл. 47, ал. 1 от ЗНЗ, чл. 47, ал. 4 от ЗНЗ, чл. 49 от ЗНЗ, чл. 49, ал. 4 от ЗНЗ, чл. 49б от ЗНЗ). - в т.ч. обучение | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост обучение | : : | Внесено предложение за изменение – чл.47, ал. 4 думите „друг безработен член от семейството“ се заменят с „друго безработно лице“. |
| 7.1.1.3.14. Насърчаване на работодатели - микропредприятия да разкриват работни места, като се субсидират първите 5 разкрити работни места (чл. 50 от ЗНЗ). | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Внесено предложение за изменение - думите „12 месеца“ се заменят с „24 месеца“. |
| 7.1.1.3.15. Насърчаване на работодателите | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Внесено |

| | | | | | |
|---|-----------------|------------------------|----------------|----------|--|
| <p>да наемат безработни лица на непълно работно време (чл. 51 от ЗНЗ).</p> <p>Внесено предложение за изменение на чл. 51 в ЗИД на ЗНЗ:</p> <p>Чл. 51 се изменя така: „(1) За всяко разкрито работно място, на което е наето безработно лице с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 6 месеца или безработно лице до 24-годишна възраст, или безработно лице с основно и по-ниско образование, или безработно лице на възраст над 50 години, насочено от поделенията на Агенцията по заетостта, на работодателя се предоставят суми по чл. 30а, ал.1, т.1,2,4 и 5 за времето, през което лицето е било на работа, но за не по-малко от 3 месеца и не повече от 12 месеца. Сумите се предоставят в размер до 50 на сто за периода на субсидиране.</p> <p>(2) За всяко разкрито работно място, на което е наето безработно лице с трайни увреждания, насочено от поделението на Агенцията по заетостта на работодателя се предоставят суми по чл. 30а, ал.1, т.1, 2, 4 и 5 за времето, през което лицето е било на работа, но за не по-малко от 3 месеца и не повече от 12 месеца. Сумите се предоставят в размер до 75 на сто за периода на субсидиране.</p> <p>(3) В случаите, когато периодът на заетост е по-кратък от 12 месеца, сумите по ал. 1 и 2 се намаляват пропорционално.”</p> | | | | | <p>предложение за изменение на чл. 51 в ЗИД на ЗНЗ</p> |
| <p>7.1.1.3.16. Програма "Мелпомена".</p> | <p>МТСП, АЗ</p> | <p>Държавен бюджет</p> | <p>заетост</p> | <p>:</p> | <p>Прилага се на територията на цялата страна.</p> |
| <p>7.1.1.3.17. Регионални програми за</p> | <p>МТСП, АЗ</p> | <p>Държавен бюджет</p> | <p>заетост</p> | <p>:</p> | <p>Прилага се на</p> |

| | | | | | |
|---|----------|---|---|--|---|
| обучение и заетост. - в обучение | | | обучение | | територията на отделни региони и общини |
| 7.1.1.3.18. Организиране от АЗ на обучение на възрастни по чл. 63 от ЗНЗ (по реда на чл. 63 от ППЗНЗ). Внесено предложение за изменение и допълнение - Досегашният текст става ал.1 и в него се правят следните изменения: а) в т. 3 думите „в микро- и малки предприятия“ се заличават. б) отменя се точка 4 и точка 5. 2. Създава се ал. 2: „(2) Безработните лица се включват в обучения, предвидени в плана за действие по чл. 19, ал. 1.“ | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | обучение | : | Внесено предложение за изменение и допълнение |
| 7.1.1.3.19. Организиране от АЗ на обучение на възрастни чрез насочване в ЦРЧРРИ. | | Държавен бюджет | обучение | : | Прилага се на територията на цялата страна |
| 7.1.1.3.20. Двугодишен план за обучение, провеждано от БГЦПО. | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | обучение | : | Прилага се на територията на цялата страна |
| 7.1.2. Адаптиране на социално-осигурителната/пенсионно-осигурителната система към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора. | | | | | |
| 7.1.2.1. Адаптиране на социално-осигурителната система към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора | НОИ | Пенсии за осигурителен стаж и възраст по КСО. | 1. Възрастта за пенсиониране и необходимият осигурителен стаж за придобиване право на пенсия и за двата пола се увеличават с 2 месеца (чл. 68, ал. 1 и 2 на КСО). 2. Възрастта за пенсиониране при непълен | Вследствие на по-плавно нарастване на възрастта и осигурителния стаж (с 2 месеца вместо с 4) и въвеждането на възможност за ранно пенсиониране до 12 месеца преди навършване на възрастта по чл. 68, | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|--|--|---|--|--|
| | | | <p>стаж се увеличава с 2 месеца (чл. 68, ал. 3 на КСО).</p> <p>3. За лицата по чл. 69, ал. 1, 2, 3 и 6 на КСО се въвежда минимална възраст за пенсиониране - 52 години и 10 месеца.</p> <p>4. За лицата по чл. 69б на КСО пенсионната възраст се увеличава с 4 месеца за жените и с 2 месеца за мъжете.</p> <p>5. Въвежда се възможност за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер на лицата, на които не им достигат до 12 месеца възраст, но имат необходимия осигурителен стаж, като пенсията им се намалява пожизнено с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец.</p> <p>6. Осъвременяване на пенсиите с 2,5 на сто от 1 юли 2016 г.</p> <p>7. Въвежда се възможност за преизчисляване на отпуснатите до 31 декември 2015 г. пенсии с намален индивидуален коефициент на лицата, които до 31 декември 2016 г. изберат да прехвърлят средствата от индивидуалните си</p> | <p>ал. 1 от КСО, както и продължаващото след 31.12.2015 г. отпускане на пенсии от ДОО за лицата, работили първа и втора кат. труд се очаква средният брой на пенсионерите да нарасне до около 2 186,2 хиляди. Очакваният ефект върху разходите за пенсии за ОСВ ще е увеличение с 64,5 млн.лв.</p> | |
|--|--|--|---|--|--|

| | | | | | |
|--|-----|--|--|---|-----------------|
| | | | партиди в Универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО. | | |
| 7.1.3. Адаптиране на системата от социални услуги към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора. | | | | | |
| 7.1.3.1. Приоритетно развитие на социални услуги по домовете и в общността за сметка на услугите в специализирани институции, разработване, усъвършенстване и въвеждане на стандарти за полагане на дългосрочни грижи. Развитие на социалните услуги и дългосрочните грижи в семейна или в среда близка до семейната. | | | | | |
| 7.1.3.1.1. Изпълнение на операция тип 2 2014BG05FMOP001-02.01 „Предоставяне на индивидуални пакети хранителни продукти“ по ОП за храни по Фонд за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица (ОПХ ФЕПНЛ) - <u>мярка от 2015 г.</u> | АСП | Бюджет 1 200 000 лв. Стойност на договора за БФП -5% от стойността на раздадените хранителни продукти | Предоставяне на индивидуални пакети с хранителни продукти за най-бедни лица и семейства и предоставяне на съпътстващи мерки за консултиране и насочване към различни видове социални | Брой обхванати лица – най-малко 200 000 лица и семейства | Национално ниво |
| 7.1.3.1.2. Изпълнение на операция тип 3 2014BG05FMOP001-03.01 „Осигуряване на топъл обяд“ - <u>мярка от 2015 г.</u> | АСП | Бюджет 5 995 571,00 лв. | -Допълване, надграждане и разширяване на обхвата на действащата Национална програма за подпомагане на обществените трапезарии през летния период от годината, за който не е осигурено национално финансиране. -Подкрепа за създаване на нови трапезарии за целогодишно обслужване на нуждаещите се лица в общините, които не са финансирани от фонд „Социална закрила“. За 2015 г. са сключени договори с 86 общини за общо 111 обществени | Брой обхванати лица 8420 лица от целевите групи: 1. Лица и семейства на месечно подпомагане, с доход по-нисък от диференцирания минимален доход; 2. Неосигурени, самотно живеещи лица с децата си, подпомагани по ЗСПД 3. Самотно живеещи лица, получаващи минимални пенсии 4. Скитащи и бездомни деца и лица 5. Лица и семейства, инцидентно пострадали от бедствия и аварии при | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|-----|---|---|--|---|
| | | | трапезарии | форсмажорни обстоятелства | |
| 7.1.4. Адаптиране на системата на образованието към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора. | | | | | |
| 7.1.4.1. Разработване и изпълнение на дългосрочна стратегия, с цел увеличаване на участието в дейности за учене през целия живот за всички възрастови групи от населението. | | | | | |
| 7.1.4.1.1. Разработване на цялостна и дългосрочна рамка на политиката за УЦЖ. | МОН | Бюджет на МОН; Програма „Еразъм +” на ЕС | Реализиране на План за действие за изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот /2014-2020/ за 2016 г. Разработен и съгласуван със заинтересованите страни План за действие за 2017 г. в изпълнение на НСУЦЖ. Създадена национална платформа „Обединени за учене на възрастни”. | Текущ мониторинг и годишно отчитане на изпълнението на НСУЦЖ при използване на новия електронен инструмент – Националната платформа за УЦЖ 2020. Осигурени условия за ефективна координация и консултации между всички заинтересовани страни на национално, областно и местно равнище | Национално ниво: 1) Повишаване на дела на обхванатите в предучилищното възпитание и подготовка деца на възраст от 4 г. до постъпване в първи клас от 87.8% през 2012 г. на 90 % през 2020 г. 2) Намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система на възраст от 18 до 24 г. от 12.5% през 2012 г. под 11% през 2020 г.; 3) Намаляване на дела на 15 годишните със слаби постижения по: ■ четене от |

| | | | | | |
|--|--|--|--|--|--|
| | | | | | <p>39.4% през 2012 г. на 30% през 2020 г.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ математика от 43.8% през 2012 г. на 35% през 2020 г.; ▪ природни науки от 36.9% през 2012 г. на 30.0% през 2020 г.; <p>4) Повишаване на дела на придобилите степен на професионална квалификация в широките области „Информатика”, „Техника”, „Производство и преработка” и „Архитектура и строителство” най-малко на 60% през 2020 г.;</p> <p>5) Повишаване на дела на завършилите висше образование на възраст от 30 до 34 г. от 26.9% през 2012 г. на 36% през 2020 г.;</p> |
|--|--|--|--|--|--|

| | | | | | |
|---|-----|--|---|--|--|
| | | | | | <p>6) Повишаване на участието на населението на 25-64 навършени години в образование и обучение от 1.5% през 2012 г. на повече от 5% през 2020 г. (4 седмичен референтен период);</p> <p>7) Намаляване на дела на неграмотните:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ сред лицата на възраст 15-19 г. от 2.0% през 2011 г. на 1.5% през 2020 г.; сред 20-29 годишните – от 2.3% през 2011 г. на 1.5% през 2020 г. |
| 7.1.5.1.1. Изпълнение на Европейската програма за учене на възрастни (ЕПУВ) | МОН | Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм +“ | Изградена и обогатена с нова база с данни на областно ниво Национална информационна система в сектора за учене на възрастни (НИССУВ). | Осигурени възможности за визуализация на база от данни за подготовка на анализи и програми на областно ниво. | <p>1) Повишаване на дела на обхванатите в предучилищното възпитание и подготовка деца на възраст от 4 г. до постъпване в първи клас от 87.8% през 2012 г. на 90 % през 2020 г.</p> |

| | | | | | |
|--|--|----------------------|---|--|--|
| | | <p>Бюджет на МОН</p> | <p>Разработване на модел за координиране на заинтересованите страни на областно равнище и пакет примерни логически матрици за разработване на анализи и програми за развитие на сектора за учене на възрастни</p> <p>Създаване на Областни координационни групи за учене през целия живот в 6 пилотни области.</p> <p>Обучение на членовете на Областните координационни групи и разработване на анализи за състоянието на сектора за УВ в пилотните области.</p> <p>Провеждане на Дни на ученето през целия живот през 2016 г.</p> | <p>Изграден капацитет за планиране, координиране, мониторинг и оценка на политиките за учене на възрастни на областно ниво.</p> <p>Популяризиране на ползите от ученето през целия живот</p> | <p>2) Намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система на възраст от 18 до 24 г. от 12.5% през 2012 г. под 11% през 2020 г.</p> <p>3) Намаляване на дела на 15 годишните със слаби постижения по:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ четене от 39.4% през 2012 г. на 30% през 2020 г.; ▪ математика от 43.8% през 2012 г. на 35% през 2020 г.; ▪ природни науки от 36.9% през 2012 г. на 30.0% през 2020 г. <p>4) Повишаване на дела на придобилите степен на професионална квалификация в широките области</p> |
|--|--|----------------------|---|--|--|

| | | | | | |
|--|--|--|--|--|--|
| | | | | | <p>„Информатика”, „Техника”, „Производство и преработка” и „Архитектура и строителство” най-малко на 60% през 2020 г.;</p> <p>5) Повишаване на дела на завършилите висше образование на възраст от 30 до 34 г. от 26.9% през 2012 г. на 36% през 2020 г.;</p> <p>6) Повишаване на участието на населението на 25-64 навършени години в образование и обучение от 1.5% през 2012 г. на повече от 5% през 2020 г. (4 седмичен референтен период).</p> <p>7) Намаляване на дела на неграмотните: <ul style="list-style-type: none"> ▪ сред лицата на възраст 15-19 г. от 2.0% през </p> |
|--|--|--|--|--|--|

| | | | | | |
|---|-----|--|--|--|--|
| | | | | | <p>2011 г. на 1.5% през 2020 г.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ сред 20-29 годишните – от 2.3% през 2011 г. на 1.5% през 2020 г. |
| 7.1.5.1.2. Национална подкрепа за създаване и развитие на Електронна платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE) | МОН | Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм +“ | <p>1 бр. Национално звено за подкрепа на EPALE.</p> <p>1 бр. Национална комуникационна стратегия за 2016 г.</p> <p>Провеждане на 2 бр. семинари в за популяризиране на платформата EPALE и Национален форум.</p> <p>Изготвяне на промоционален филм за EPALE</p> | Приближаване на EPALE до общността за образование и обучение на възрастни в България и мотивирането на тази общност за активно ангажиране с платформата. | <p>1) Повишаване на дела на обхванатите в предучилищното възпитание и подготовка деца на възраст от 4 г. до постъпване в първи клас от 87.8% през 2012 г. на 90 % през 2020 г.</p> <p>2) Намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система на възраст от 18 до 24 г. от 12.5% през 2012 г. под 11% през 2020 г.</p> <p>3) Намаляване на дела на 15 годишните със слаби постижения по:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ четене от 39.4% през 2012 г. на 30% |

| | | | | | |
|--|--|--|--|--|--|
| | | | | | <p>през 2020 г.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ математика от 43.8% през 2012 г. на 35% през 2020 г.; ▪ природни науки от 36.9% през 2012 г. на 30.0% през 2020 г. <p>4) Повишаване на дела на придобилите степен на професионална квалификация в широките области „Информатика”, „Техника”, „Производство и преработка” и „Архитектура и строителство” най-малко на 60% през 2020 г.</p> <p>5) Повишаване на дела на завършилите висше образование на възраст от 30 до 34 г. от 26.9% през 2012 г. на 36% през 2020 г.</p> <p>6) Повишаване</p> |
|--|--|--|--|--|--|

| | | | | | |
|---|-----|---|--|---|---|
| | | | | | <p>на участието на населението на 25-64 навършени години в образование и обучение от 1.5% през 2012 г. на повече от 5% през 2020 г. (4 седмичен референтен период).</p> <p>7) Намаляване на дела на неграмотните: -сред лицата на възраст 15-19 г. от 2.0% през 2011 г. на 1.5% през 2020 г.; -сред 20-29 годишните – от 2.3% през 2011 г. на 1.5% през 2020 г.</p> |
| 7.1.6. Развитие на доброволчеството, солидарността между поколенията, позитивния публичен образ и разбиране за социална ценност на по-възрастните хора | | | | | |
| 7.1.6.1. Насърчаване на доброволческата дейност на младежи. | ММС | Средствата се осигуряват от бюджета на Министерство на младежта и спорта. | През 2016 г. ще стартира програмния период на ново поколение Национална програма за младежта (2016-2020). Планирано е в подпрограма 2 „Национални младежки инициативи и кампании” да бъде включена тематична област „Младежко доброволчество и участие | Повишена доброволческа активност сред младите хора в страната. Индикатори: - брой осъществени младежки инициативи и кампании, свързани с доброволчески дейности; - брой доброволци, участници в младежки инициативи и кампании. | Дейностите ще се реализират на територията на цялата страна. |

| | | | | | |
|---|----------------|---|---|---|---|
| | | | в доброволчески инициативи”. | | |
| | | | Индикатори: - брой семинари и конференции - брой изготвени наръчници и ръководства за работа с млади доброволци. | | |
| 7.1.7. Разработване на стратегически документи свързани с насърчаване на активния живот на възрастните хора | | | | | |
| 7.1.7.1. Разработване на двугодишен мониторингов доклад за отразяване на Националната концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора (2012-2030 г.) | МТСП | В рамките на бюджета на МТСП | Разработен доклад | Приет от МС доклад | Национално ниво |
| 7.1.7.2. Разработване на Национална цялостна стратегия за активен живот на възрастните хора | МТСП | Съвместен проект с Европейската комисия и осигурено финансиране | Разработена стратегия | Приета от МС стратегия | Национално ниво |
| Направление 8 – Развитие на солидарност между поколенията | | | | | |
| 8.1. Разпределение и диверсифициране на отговорностите, свързани с дългосрочната грижа за старите хора | | | | | |
| 8.1.1. Национална програма „Асистенти за хора с увреждания” (АХУ). | МТСП, АХУ, АСП | Държавен бюджет за 2016 г. | Националната програма „Асистенти за хора с увреждания” (АХУ) | Ангажиране на 3 500 лични асистенти. Потребители на услугата – 3 500 | Национално ниво |
| 8.2. Разработване на схеми за предаване на опита от по-възрастните към по-младите. | | | | | |
| 8.2.1. Насърчаване на работодателите да наемат за стажуване безработни лица до 29 - годишна възраст (чл. 41 от ЗНЗ). <i>Повтаря се с мярка 6.1.1.11., но с ефекти за младежи</i> | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 8.2.2. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за чиракуване на безработни лица до 29 - годишна възраст | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | | Прилага се на територията на цялата страна. |

| | | | | | |
|---|-----------------|--|--|---|---|
| <p>(чл. 41а от ЗНЗ Повтаря се с мярка 6.1.1.12., но с ефекти за младежи</p> | | | | | |
| <p>8.2.3 Осигуряване на допълнително трудово възнаграждение на наставник за разкрити работни места за чиракуване за безработни лица до 29- годишна възраст (чл. 41а от ЗНЗ Повтаря се с мярка 6.1.1.13., но с ефекти за младежи</p> | <p>МТСП, АЗ</p> | <p>Държавен бюджет</p> | <p>заетост</p> | | <p>Прилага се на територията на цялата страна.</p> |
| <p>8.3. Формиране на отговорност и отчитане на въздействието на политически и административни решения върху бъдещето на младите поколения</p> | | | | | |
| <p>8.3.1. Анализ на въздействието на националните младежки политики върху състоянието на младите хора в страната.</p> | <p>ММС</p> | <p>Средствата се осигуряват от бюджета на Министерство на младежта и спорта.</p> | <p>Основна цел на Годишния доклад за младежта е да представи информация за състоянието на младежта в страната и предприетите мерки от страна на отговорните институции в изпълнение на целите на държавната политика за младежта. За изготвяне на документа се събира, анализира и обобщава информация, предоставена от всички ресорни ведомства и общинска и областна администрация, както и проведени национални проучвания. Индикатори: - проведено проучване на тема "Установяване на ефекта от политиките за младежта върху младите хора"; - изготвен Годишен</p> | <p>Приет от Министерски съвет и одобрен от Народното събрание доклад. Индикатори: - изготвени препоръки за преодоляване на проблемите в младежкия сектор.</p> | <p>Информацията се предоставя от държавните, областните и общински структури на територията на цялата страна.</p> |

| | | | | | |
|--|--|--|--|--|--|
| | | | доклад за младежта, с актуализирана информация за състоянието на младите хора в населените места на територията на цялата страна. | | |
|--|--|--|--|--|--|

Направление 9 – Повишаване на общото образователно, духовно и културно равнище, квалификация, способности и умения на населението от всички възрастови групи

9.1. Създаване условия за пълно обхващане на децата в детски градини и предучилищни форми на обучение.

| | | | | | |
|---|-----|--|---|---|-----------------|
| 9.1.1 Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение | МОН | 3000 000 лв. за 2016 г. в рамките на средствата от ЕСФ по проект BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“ за 2016 г. /ОП НОИР/ | За целия период на реализиране на проекта: Брой деца от етнически малцинства (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция – 7 500 | За целия период на реализиране на проекта: Нетен коефициент на записване в детските градини – 84% Брой деца от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система – 6 000 | Национално ниво |
| 9.1.2. Регламентиране на условия и ред за функционирането на защитени и средищни детски градини | МОН | Бюджет на МОН | Гарантиране обхвата на децата в предучилищното образование. Осигуряване получаването на адекватна и качествена подготовка преди постъпването им в училище | Изготвен 1 бр. нормативен акт | Национално ниво |

9.2. Осигуряване на равен достъп на всички деца до образование във всички образователни степени без разлика на етническа принадлежност, пол, произход, вероизповедание, социално положение и др.

| | | | | | |
|--|-----|--|--|--|-----------------|
| 9.2.1. Осигуряване за безвъзмездно ползване на учебници и учебни комплекти за учениците от I до IV клас, комплекти учебници за учениците от V до VII клас в държавните, общинските и частните училища. | МОН | Средства от централния бюджет по бюджетите на първостепенните разпоредители с бюджети, финансиращи съответните училища | Брой ученици от I до IV клас, за които са осигурени учебници и учебни комплекти Брой ученици от V до VII клас, за които са осигурени комплекти учебници | Подобрен достъп до образование на учениците от I до VII клас | Национално ниво |
|--|-----|--|--|--|-----------------|

| | | | | | |
|--|------------|---|---|--|---|
| <p>9.2.2. Разширяване обхвата на целодневна организация на учебния ден /ЦОУД/ и за учениците от седми клас</p> | <p>МОН</p> | <p>Бюджет на МОН и общините</p> | <p>Осигурени подходящи условия за ЦОУД;</p> <p>Осигурени педагогически кадри;</p> <p>Осигурено столово хранене в съответствие с изискванията;</p> <p>Осигурен безплатен транспорт за учениците от други населени места;</p> | <p>Брой ученици, обхванати в ЦОУД</p> | <p>Национално ниво</p> |
| <p>9.2.3. Подобряване на достъпа до образование на деца и ученици от етническите малцинства.</p> | <p>МОН</p> | <p>Бюджет на МОН, общини, национални програми за развитие на средното образование за 2016 г. и др.</p> <p>В рамките на утвърдения за 2016 г. бюджет на Център за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства</p> | <p>Изпълнение на Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства /2015-2020/:</p> <p>Финансирани 21 проекта по КП 33.14-2015 за извършване на:</p> <ul style="list-style-type: none"> -неформални дейности с интеграционен характер в училищата/детски градини; -дейности за адаптиране на деца в детските градини и ученици в началните училища, за които българския език не е майчин; -дейности за допълнителна подкрепа на ромските деца и ученици за изравняване на стартовите им позиции при постъпване в | <p>Реализиране на политики и мерки за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства</p> <ul style="list-style-type: none"> -Брой ромски деца и ученици интегрирани в смесени училища -Брой приемни детски градини и училища -Брой неформални дейности с интеграционен характер в училищата/детски градини, разположени в общини с малки и разпръснати населени места и приемни училища/ детски градини, -Брой адаптирани деца в детските градини и ученици в началните училища, за които българския език не е | <p>Национално ниво: Подобрен достъп до образование на деца и ученици от етническите малцинства</p> <p>Национално ниво</p> |

| | | | | | |
|--|-----|--|---|---|-----------------|
| | | | образователната система; | майчин - брой задържани и реинтегрирани ученици в образователната система от етническите малцинства | |
| 9.2.4. Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и търсещи или получили международна закрила | МОН | 7 000 000 лв за 2016 г. в рамките на средствата от ЕСФ по проект BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и търсещи или получили международна закрила“ /ОП НОИР/ | За целия период на реализиране на проекта: Брой ученици и младежи от етнически малцинства (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция – 18 750 | За целия период на реализиране на проекта: Брой ученици и младежи от етнически малцинства (включително роми), интегрирани в образователната система – 15 000 | Национално ниво |
| 9.2.5. Подкрепа на уязвими групи за достъп до висше образование | МОН | 3 000 000 лв. за 2016 г. в рамките на средствата от ЕСФ по проект „Подкрепа на уязвими групи за достъп до висше образование“ /ОП НОИР/ | Брой подпомогнати младежи, студенти, специализанти и докторанти с увреждания – 1000; Брой подпомогнати ученици и младежи (от етническите малцинства, търсещи и получили международна закрила и други уязвими групи) – 1200 | Дял на подпомогнатите младежи, студенти, специализанти и докторанти с увреждания, които са завършили успешно поне една учебна година от обучението си във висше училище - 80%; Дял на подпомогнатите ученици и младежи (от етническите малцинства, търсещи и получили международна закрила и други уязвими групи), които са завършили поне една учебна година от обучението си във висше училище - 50% | Национално ниво |

| 9.3. По-пълно обхващане на учениците в задължителните образователни степени и превенция на отпадането им от образователната система | | | | | |
|--|-----|---|--|--|--|
| 9.3.1. Превенция на отпадането в задължителна училищна възраст, компенсаторни мерки за застрашените от отпадане и реинтеграция на преждевременно напусналите. | МОН | Бюджет на МОН, общини, национални програми за развитие на средното образование за 2016 г. и др. | Изпълнение на План за изпълнение на Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система /2013-2020/ за периода 2016-2017 г. | Осъществяване на политики и ключови мерки за предотвратяване на отпадането от училище и реинтеграция на преждевременно напуснали образователната система | Национално ниво: Намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система до 2020 под 11% |
| 9.3.2. Определяне и функциониране на защитени и средищни училища | МОН | Средства от държавния бюджет | Осигуряване на равен достъп до качествено образование | Брой защитени и средищни училища | Национално ниво |
| 9.3.3. Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности (Твоят час) – фаза 1 | МОН | 40 000 000 лв. за 2016 г. в рамките на средствата от ЕСФ по проект BG05M20P001-2.004 «Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности (Твоят час) – фаза 1 /ОП НОИР/ | За целия период на реализиране на проекта: Брой ученици, включени в дейности за повишаване мотивацията за учене, чрез развитие на специфични знания, умения и компетентности – 320 000 | За целия период на реализиране на проекта: Дял на училищата (в %), предлагащи дейности за повишаване мотивацията за учене, чрез развитие на специфични знания, умения и компетентности – 70 % Понижаване на дела на преждевременно напусналите училище (ПНУ) от лицата на възраст между 18 и 24 г., включени в дейности по операцията | Национално ниво |
| 9.3.4. Създаване на инструмент за ранно кариерно ориентиране на застрашени от отпадане ученици и учениците със СОП | МОН | 3000 000 лв. в рамките на средствата от ЕСФ по проект BG05M20P001-2.001 "Система за кариерно ориентиране в училищното образование" за 2016 г. /ОП НОИР/ | За целия период на реализиране на проекта: Разработване и стандартизиране за български условия тест за ранно кариерно ориентиране на застрашените от отпадане | За целия период на реализиране на проекта: Дял на учениците (в %), включени в дейности по кариерно ориентиране, които са получили индивидуална консултация за кариерно | национално ниво |

| | | | | | |
|---|-----|---|---|---|---|
| | | | | ориентиране | |
| 9.3.5. Определяне и функциониране на защитени професии от държавата професии чрез приемане на критерии за определянето им | МОН | Средства от държавния бюджет | Брой защитени от държавата професии | Създаване на условия за организиране и провеждане на качествена професионална подготовка в училищното образование и да осигури на пазара на труда необходимите квалифицирани кадри | национално ниво |
| 9.4. Преодоляване неграмотността в средите на бедното население и в групите в неравностойно положение. | | | | | |
| 9.4.1. Ограмотяване на възрастни – фаза 1 | МОН | 10 000 000 лв. в рамките на средствата за 2016 г. от ЕСФ по проект „Ограмотяване на възрастни – фаза 1“ /ОП НОИР/ | За целия период на реализиране на проекта: Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП – 10 000 | За целия период на реализиране на проекта: Дял на получилите (включително роми) удостоверения за успешно завършени курсове по ограмотяване или за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по ОП – 80 % | Национално ниво |
| 9.5. Осигуряване на високо качество на образованието чрез подобряване на съдържанието на учебния процес и материалната база, повишаване квалификацията на преподавателите и осигуряване на училищата с информационни технологии. | | | | | |
| 9.5.1. Осигуряване на високо качество на образованието чрез подобряване на съдържанието на учебния процес и материалната база, повишаване квалификацията на преподавателите и осигуряване на училищата с информационни технологии | МОН | 100 000 лв. административни разходи В рамките на средствата за реализиране на Национален план за изпълнение на дейностите към Националната стратегия | Каталог на програми за обучение на директори и учителски колективи за 2016г. 1.Брой педагогически специалисти, участвали в дейности за повишаване на квалификацията. 2.Брой проведени обучения. | Подобряване квалификацията преподавателите. Осигуряване на условия за създаване на мотивация за саморазвитие и самоусъвършенстване на педагогическите кадри | 28 региона в страната Повишена ефективност на образованието и обучението чрез създаване и надграждане на |

| | | | | | |
|--|-----|--|---|---|--|
| | | за развитие на педагогическите кадри (2014-2020) за 2016г. - и Национална програма „Развитие на педагогическите кадри“ - 2016г. | | чрез организиране на квалификационни курсове за формиране на компетентности по приоритетни направления | компетентности у педагогическите специалисти |
| 9.5.2. Квалификация на педагогическите специалисти – фаза 1 | МОН | 9 000 000 лв. в рамките на средствата от ЕСФ за 2016 г. по проект „Квалификация на педагогическите специалисти „ – фаза 1 /ОП НОИР/ | За целия период на реализиране на проекта: Педагогически специалисти до 34 г. възраст, включени в програми за повишаване на квалификацията по ОП – 2 000 Педагогически специалисти между 35 и 54 г. възраст, включени в програми за повишаване на квалификацията – 15 000 | За целия период на реализиране на проекта: Дял на педагогическите специалисти на възраст до 34 г. (включително), които са преминали успешно курсове за повишаване на квалификацията по ОП и са останали в образователната система – 95 % Дял на педагогическите специалисти м/у 35 и 54 г. възраст, които са преминали успешно курсове за повишаване на квалификацията по ОП и са останали в образователната система – 80 % | Национално ниво |
| 9.5.3. Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда | МОН | 2 000 000 лв. в рамките на средствата от ЕСФ за 2016 г. по проект „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна сред“ /ОП НОИР/ | За целия период на реализиране на проекта: Педагогически специалисти, включени в обучения за работа в мултикултурна среда – 2 000 | За целия период на реализиране на проекта: Дял на педагогическите специалисти, от включените в дейности по ОП, квалифицирани за работа в мултикултурна среда – 90 % | Национално ниво |

| 9.6. Формиране на умения за работа с високи технологии. | | | | | |
|---|-----|--|---|---|---|
| 9.6.1. Закупуване на крайни устройства за учители и ученици, оборудване за "смарт" класни стаи, обучение на учители, разходи по достъп до електронни ресурси и други, лицензиране и внедряване на електронно съдържание | МОН | Бюджет на МОН, в рамките на Национална програма за ИКТ - за 2016 г. - 11 250 000 лв. | Оборудвани „смарт” класни стаи | Повишаване на достъпа до съвременни информационни технологии и електронизация на учебния процес | Национално ниво |
| 9.7. Изграждане на трайни навици за учене през целия живот, осигуряване на максимално добри условия за непрекъснато професионално обучение и развитие и развиване на системата за квалификация, преквалификация и продължаващо обучение. | | | | | |
| 9.7.1. Изграждане на трайни навици за учене през целия живот, осигуряване на максимално добри условия за непрекъснато професионално обучение и развитие и развиване на системата за квалификация, преквалификация и продължаващо обучение | МОН | В рамките на средствата за реализиране на Национален план за изпълнение на дейностите към Националната стратегия за развитие на педагогическите кадри (2014-2020) за 2016г. - и Национална програма „Развитие на педагогическите кадри“ – 2016 г. Разходите за лицензиране на Центрове за професионално обучение /ЦПО/ се заплащат от кандидатите за получаване на лиценз | 1.Брой педагогически специалисти, директори и заместник-директори на образователни институции и служители в РИО и МОН, участвали в дейности за повишаване на квалификацията. 2.Брой проведени обучения. Разширяване на мрежата от лицензирани от ЦПО на територията на страната – 85 центъра <i>Забележка: Броят на ЦПО е посочен на базата на данните за 2015 г., като е възможно през 2016г. да настъпят корекции, предвид на това, че изпълнението на мярката</i> | Създаване на условия за мотивиране, насърчаване и подкрепа на професионалното усъвършенстване на директори, заместник-директори на образователни институции, на специалисти с помощни и консултативни функции, на служители в администрацията на РИО и МОН. Повишаване на достъпа на лица, навършили 16 години до професионално обучение и възможност за придобиване и/или разширяване и надграждане на придобита квалификация по професии | Формирани нови умения и компетентности у обучените педагогически специалисти и служители в администрацията на РИО и МОН, свързани с повишаването на квалификацията на педагогическите специалисти. Национално ниво |

| | | | <i>е в зависимост от интереса към лицензирането.</i> | | |
|---|-----|--|---|---|-----------------|
| 9.7.2. Предоставяне на услуги по кариерно ориентиране на учениците от I до XII клас | МОН | 3 000 000 лв. в рамките на средствата от ЕСФ за 2016 г. по проект BG05M20P001-2.001 «Система за кариерно ориентиране в училищното образование» /ОП НОИР/ | Ученици, обхванати от системата за кариерно ориентиране – 100 000 ученици от I до XII клас Брой подкрепени центрове за кариерно ориентиране – 28 | Дял на учениците, включени в дейности по кариерно ориентиране, които са получили индивидуална консултация за кариерно ориентиране – 20% | Национално ниво |
| 9.7.3. Въвеждане на кредити в системата на професионалното образование и обучение | МОН | 1 000 000 лв. в рамките на средствата от ЕСФ за 2016 г. по проект „Въвеждане на кредити в системата на професионалното образование и обучение“ /ОП НОИР/ | За целия период на реализиране на проекта: Разработени ДООИ за придобиване на квалификация по 20 пилотни професии от СППОО, основани на подхода „единици резултати от ученето” – 20 броя. Разработени модулни учебни пакети (учебни планове, програми и Национални изпитни програми) за 20 професии от СППОО за постигане на резултатите от учене, определени в ДООИ – 20 бр. учебни пакет. 1 000 обучени в следствие на проведени обучения за разработване на модулни учебни планове и модулни учебни програми и НИП. | За целия период на реализиране на проекта 120 професионални гимназии и ЦПО, обучаващи по пилотните професии. 1 500 ученици започнали обучението си по новите модулни учебни планове и програми, в съответствие с новите ДООИ. 500 обучаеми в ЦПО, успешно преминали най-малко един обучителен модул по новите ДООИ | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|--------------|---|---|--|------------------|
| | | | 20 обучени екипи за разработване на ДОО за придобиване на квалификация по професии от СППОО | | |
| 9.7.4. Ученически практики – фаза 1 | МОН | 5 000 000 лв. в рамките на средствата от ЕСФ за 2016 г. по проект Ученически практики – /ОП НОИР/ | За целия период на реализация на проекта: Ученици, участващи в дейности по ОП, в подкрепа на професионалното образование в направления от приоритетно значение за икономиката – 2000. Брой ученици, участващи в дейности по практическо обучение в реална работна среда – 8 000. Брой създадени учебно-тренировъчни фирми – 350 | За целия период на реализация на проекта: Дял на учениците в гимназиален етап, обучаващи се в професионални гимназии от включените в дейности по ОП – 50 % | Национално ниво |
| 9.7.5. операция „Обучения за заети лица“ | МТСП - ЕФМПП | 16 600 000 лв. | Заети лица – 8 300 лица | Участници, придобили квалификация при напускане на операцията – 7 400 лица | |
| 9.8. Предприемане на мерки, насочени към социализиране и осигуряване на условия за интеграция на ученици със специални образователни потребности и специфични увреждания в общообразователното училище | | | | | |
| 9.8.1. Осигуряване на ресурсно подпомагане от специалисти на ресурсните центрове. | МОН | Бюджет на МОН | 1. Брой специалисти (ресурсни учители, психолози, логопеди, сурдопедагози, тифлопедагози и др) от ресурсните центрове, които подпомагат децата и учениците със специални образователни потребности в детските | Осигурена подкрепяща среда на децата и учениците, включени в общообразователна среда | Национално ниво; |

| | | | | | |
|---|-----|--|---|--|--|
| | | | градини и общообразователните училища; 2. брой деца и ученици, за които е осигурена подкрепяща среда | | |
| 9.8.2.Национална програма „Създаване на достъпна архитектурна среда“. | МОН | Средства по очаквана Национална програма „Създаване на достъпна архитектурна среда“ за 2015 г. | Осигурена достъпна архитектурна среда | Подобряване на условията за интеграция на ученици със специални образователни потребности и специфични увреждания в общообразователното училище | Национално ниво: държавни училища |
| 9.8.3. Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на включващо обучение – фаза 1 | МОН | 8 000 000 лв. в рамките на средствата от ЕСФ за 2016 г. по проект BG05M2OP001-3.003 «Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на включващо обучение“ – фаза 1 /ОП НОИР/ | За целия период на реализиране на проекта: 33 целодневни детски градини/ обединени детски заведени подкрепени за осигуряване на подкрепяща среда за ранна превенция на обучителни затруднения; До 1800 деца и ученици със специални образователни потребности, включени в процеса на включващо обучение | За целия период на реализиране на проекта: До 250 деца от 3 до 6 години, които са получили услуги за ранна превенция на обучителни затруднения; До 33 целодневни детски градини/ обединени детски заведения, осигурили подкрепяща среда за ранна превенция на обучителни затруднения. | Национално ниво |
| 9.9. Повишаване ефективността на работа в специализираните училища за деца с умствена изостаналост. | | | | | |
| 9.10.1.Прилагане на нови учебни планове в обучението за деца с умствена изостаналост и множество увреждания | МОН | Бюджет на МОН, училища | 1. Брой специалисти, от специалните училищата, които обучават ученици с умствена изостаналост и множество увреждания; 2. Брой ученици с | Подобряване на качеството на обучение на учениците в специалните училища | Национално ниво; |

| | | | | | |
|---|--------------|--|---|---|-----------------|
| | | | множество увреждания в специалните училища | | |
| 9.10. Реструктуриране и реформиране на възпитателните училища-интернати (ВУИ) и социално-педагогическите интернати (СПИ): пренасочване на съществуващия капацитет и ресурси към алтернативни социални услуги. Забележка: Очаква се законова промяна по тази дейност. | | | | | |
| 9.10.1. Проект на УНИЦЕФ, МОН, МП, АСП. АСП - От страна на АСП към момента практическят ангажимент по проекта на УНИЦЕФ е по отношение прилагането на мерки за закрила за децата в СПИ - с. Драгоданово, общ. Сливен (отговорностите на конкретни социални работници от териториалното ОЗД/ДСП). | МОН, МП, АСП | Проект на УНИЦЕФ | Брой обучения на директори и специалисти от ВУИ и СПИ | Направени предложения за законодателни промени в областта на правосъдието на детето | Национално ниво |
| 9.11. Предприемане на специални мерки за развитие на чувство на национална идентичност и принадлежност към българската нация | | | | | |
| 9.11.1. Целева подкрепа на дейности в областта на музейното дело и изобразителните изкуства чрез бюджета на МК. | МК | Осигуряване на целева подкрепа на дейности в областта на музейното дело и изобразителните изкуства чрез бюджета на МК; Планирани: Програма 2 на МК целогодишно Провеждане на сесии за частично финансиране на проекти в областта на музейното дело и изобразителните изкуства, финансирани чрез бюджета на МК – една сесия; Участие в инициативата „Европейска нощ на музеите“; | Финансирани проекти Финансирани проекти Национална програма | Публично обявяване чрез страницата на МК и обявя в един ежедневник за участие. Популяризиране чрез електронната страница на МК за широк достъп до културните събития, организирани от музеите и художествените галерии Популяризиране чрез електронната страница на МК за широк достъп до културните събития, организирани от музеите и художествените галерии Популяризиране чрез | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|----|--|---|---|---|
| | | <p>Организиране на национални срещи на тема „Съхраняването на националната идентичност и музеите в България, като част от устойчивото развитие” ;</p> <p>По Програма № 1 “Опазване на недвижимото културно наследство” финансиране чрез бюджета на Министерството на културата на теренни археологически проучвания и теренна консервация (укрепване, защитни покрития, вертикална планировка); - финансиране на консервационно-реставрационни работи на недвижими културни ценности</p> | <p>Опазване на недвижими културни ценности, свързани с българската история и култура в страната и чужбина; - интегрирането на недвижимото културно наследство в съвременната среда и реализиране на неговите функции като фактор за устойчиво развитие;</p> <p>Работено по брой обекти.</p> | <p>електронната страница на МК и на страницата на музея – домакин</p> <p>Осигуряване на възможност за ефективна социализация на недвижимото културно наследство и включването му в системата на културния туризъм. Реализирането на тези дейности ще има многопосочен и траен ефект в различни области на общественото развитие.</p> <p>Брой бенефициенти и др.</p> | <p>По области и Райони на планиране</p> |
| 9.11.2. Финансова подкрепа за развитие на сценичните изкуства чрез бюджета на Министерството на културата. | МК | <p>Провеждане на сесии за подкрепа на сценичните изкуства по програма на Министерството на културата.</p> <p>Планирани: 4 конкурсни сесии</p> | <p>Създадени спектакли и концерти; брой подкрепени проекти.</p> | <p>Разширяване на достъпа на населението до високо-художествени произведения на театралното, музикално и танцово изкуство</p> | <p>Национално ниво</p> |
| 9.11.3. Поддържане на националната система „Живи човешки съкровища – България” чрез бюджета на МК. | МК | <p>Планирана процедура</p> | <p>Попълване на системата с нови елементи на нематериалното културно наследство;</p> | <p>Популяризиране на системата чрез сайт „Читалища”; брой проведени работни</p> | <p>Регионално и национално равнище</p> |

| | | | | | |
|--|--------------|---|--|---|----------------------------------|
| | | | кандидатстване за световните листи на ЮНЕСКО | срещи; брой кандидатури по системата | |
| 9.11.4. Финансова подкрепа за развитие на българския книжен сектор и мрежата от библиотеки | МК | Планирани: Програма „Помощ за книгата” Програма „Българските библиотеки: място за достъп до информация и комуникация за всеки” | Брой подкрепени творчески проекти в областта на книгоиздаването; Брой подкрепени библиотеки | Осигуряване на достъп до програмите чрез сайта на МК | Национално и регионално равнище |
| 9.12. Приоритетно прилагане на мерки за развитие на читалищата като средища на духовно израстване и развитие на културната идентичност. | | | | | |
| 9.12.1. Финансова подкрепа на дейността на народните читалища чрез бюджета на МК и чрез държавния бюджет | МК | Планирани: Изпълнение на програмата за подкрепа на любителското изкуство; Предприети действия за осигуряване на допълваща субсидия за народните читалища; Методическа помощ за народните читалища Планирани: Регионални работни срещи за обмяна на опит. | Брой подкрепени творчески проекти; Брой подкрепени читалища по допълваща субсидия; Брой проведени регионални работни срещи | Популяризиране на програмите за финансиране на читалища чрез сайт „Читалища”, Участие на експерти на МК в регионални работни срещи и други форуми за предоставяне на актуална информация за възможностите за развитие на читалищата. | Регионално и национално равнище. |
| В. Приоритет III. Постигане на социална кохезия и създаване на равни възможности за пълноценен социален и продуктивен живот за всички социални групи | | | | | |
| Направление 10 – Създаване на условия за равни възможности за пълноценен социален, продуктивен живот за всички социални групи. | | | | | |
| 10.1. Разработване и внедряване на система от показатели за проследяване на състоянието и тенденциите по отношение на равнопоставеността и равното третиране. | | | | | |
| 10.1.1. Предотвратяване на дискриминацията и създаване на равни възможности | МТСП - ЕФМПП | 500 000 лв. | Заети лица – 160; | Брой служители, придобили квалификация при напускане на операцията – 140; Брой въведени нови и/или актуализирани процеси и | |

| | | | | | |
|---|----------------|--|--|---|---|
| | | | | модели за планиране и изпълнение на политики и услуги – 1. | |
| 10.2. Провеждане на целенасочена активна политика на пазара на труда за социална и икономическа интеграция на групи в неравностойно положение в България и отстраняване на неравенства в третирането им на работното място | | | | | |
| 10.2.1. Заетост на хора с увреждания | АХУ | В рамките на бюджета на отговорната институция | Стимулиране на работодатели от обичайна и специализирана работна среда за наемане на хора с увреждания . | Открити нови работни места за хора с трайни увреждания по чл. 25 и чл. 28 от ЗИХУ. Планирани: 50 бр. | Национално ниво |
| 10.2.2. Националната програма „Асистенти за хора с увреждания” (АХУ) - дейност „Личен асистент” | МТСП-ПШТТМ, АЗ | Държавен бюджет | Заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна. |
| 10.2.3. Операция „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи“ | МТСП- ЕФМПП | 20 000 000 лв. | Роми - 2 900; Мигранти, участници с произход от други държави – 100; Други хора в неравностойно положение – 150; | Роми, които при напускане на операцията са започнали да търсят работа, или имат работа, или са ангажирани с образование/обучение или са получили квалификация или са включени в социални и здравни услуги – 2 800; Участници в неравностойно положение, които при напускане на операцията са започнали да търсят работа, или имат работа, или са ангажирани с образование/обучение или са получили квалификация или са включени в социални и | Прилага се на територията на цялата страна. |

| | | | | | |
|---|-----|--|--|--|-----------------|
| | | | | здравни услуги – 210. | |
| 10.2.4. Работни места с осигурени и/или подобрени здравословни и безопасни условия на труд и технологично обновяване на производствения процес. | АХУ | В рамките на бюджета на отговорната институция – АХУ | Стимулиране на работодатели от специализирана работна среда за подобряване условията на труд Технологично обновените специализирани предприятия и кооперации, спрямо общия им брой. | Работни места с осигурени и/или подобрени здравословни и безопасни условия на труд. Планирани: 750 бр. Процент на технологично обновени специализирани предприятия и кооперации, спрямо общия брой. Планирани 10% | Национално ниво |
| 10.2.5. Развитие на самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания | АХУ | В рамките на бюджета на отговорната институция | Предприемачи - хора с увреждания, стартирали самостоятелно-стопанска дейност. | Брой на предприемачи-хора с увреждания, стартирали самостоятелна стопанска дейност. Планирани: 25 бр. | Национално ниво |
| 10.2.6. Осигуряване на достъп за хора с увреждания до културни, исторически и спортни обекти | АХУ | В рамките на бюджета на отговорната институция | Културни, исторически и спортни обекти, адаптирани за хора с увреждания | Брой културни, исторически и спортни обекти, адаптирани за хора с увреждания Планирани: 10 бр. | Национално ниво |
| 10.2.7. Възстановяване на работодатели от обичайна и специализирана работна среда на осигурителни вноски за работещите, влизаци в списъчния брой на персонала | АХУ | В рамките на бюджета на отговорната институция | Възстановяване на работодатели от обичайна и специализирана работна среда на осигурителни вноски за работещите, влизаци в списъчния брой на персонала | Брой работодатели на хора с увреждания, ползващи преференцията за възстановяване на внесените от тях осигурителни вноски Планирани: 80 бр. | Национално ниво |

| | | | | | |
|--|-----------|--|---|--|-----------------|
| 10.2.8. Мониторинг на усвояването на отпуснати средства за хора с увреждания | АХУ | В рамките на бюджета на отговорната институция | Осъществяване на мониторинг, относно ефективното усвояване на отпуснатите средства и изпълнение на договорните задължения. Проверени търговци на медицински изделия и помощни средства, приспособления и съоръжения за хора с увреждания | Организации, на които е извършен мониторинг, спрямо общия брой, подлежащи на такъв. Планирани: 100% Брой търговци на медицински изделия и помощни средства, приспособления и съоръжения за хора с увреждания Планирани: 250 бр. | Национално ниво |
| 10.2.9. Интеграция на хора с увреждания в обществото, посредством осигуряването им на преводачи и придружители за посещения в обществени, здравни и културни заведения | АХУ | В рамките на бюджета на отговорната институция | Изплащане на целеви помощи за лица с трайни увреждания при посещения в общински, здравни, културни и други институции – чл.51, чл.52, чл.53, чл.53а и чл.53б от ППЗИХУ. | Брой хора с трайни увреждания, получаващи целеви помощи Планирани: 37 300 бр. | Национално ниво |
| 10.2.10. Хора с увреждания включени в мероприятия за рехабилитация и социална интеграция | АХУ | В рамките на бюджета на отговорната институция | | Брой на хората с увреждания, включени в мероприятия за рехабилитация и социална интеграция Планирани: 4000 бр. | Национално ниво |
| 10.2.11. Изплащане на месечна добавка за социална интеграция на хора с увреждания. | МТСП, АСП | В рамките на Бюджетна прогноза за 2016 г. – държавен бюджет – 139 000 000 лв. | Изплащане на месечна добавка за социална интеграция на хора с увреждания по реда на ЗИХУ и | Средномесечен брой 523 000 правоимащи лица (в т.ч. деца), на които се изплащат месечни добавки за социална | Национално ниво |

| | | | | | |
|---|-----------|---|--|---|---|
| | | | ППЗИХУ. | интеграция | |
| 10.2.12. Изплащане на целеви помощи за изработване, покупка и ремонт на МИПСПС. | МТСП, АСП | В рамките на Бюджетна прогноза за 2016 г. – държавен бюджет – 41 000 000 лв. | Изплащане целеви помощи за изработване, покупка и ремонт на МИПСПС по реда на ЗИХУ и ППЗИХУ. | Средномесечен брой лица - 9 300 , на които се изплащат целеви помощи за МИПСПС | Национално ниво |
| 10.2.13. Национална програма "Асистенти на хора с увреждания". | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | Заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна |
| 10.2.14. Програма "Кредит без лихва за хора с увреждания". | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Прилага се на територията на цялата страна |
| 10.2.15. Насърчаване на работодателите за наемане на безработни лица с трайно намалена работоспособност (чл. 52, ал.1 от ЗНЗ). | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Внесено е предложение за изменение - след думите „Агенцията по заетостта“ се добавя „на пълно или непълно работно време“. |
| 10.2.16. Насърчаване на работодателя да наема безработни лица с трайно намалена работоспособност на временна, сезонна или почасова работа (чл. 52, ал.2 от ЗНЗ). | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Внесено предложение за отмяна на чл. 52 ал. 2 в ЗИД на ЗНЗ. |
| 10.2.17. Насърчаване на работодателя да наема безработни лица с увреждания или от други групи в неравностойно положение на пазара на труда (чл. 43а от ЗНЗ). Създава се чл. 43а: | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | : | Създава се нов чл. 43а от ЗНЗ, съгласно ЗИД на ЗНЗ. |

| | | | | | |
|--|------------------|--|---|--|------------------------|
| <p>„Чл. 43а. (1) Лице, регистрирано по чл.27, ал.2, т.2 може да кандидатства за предоставяне на суми за подкрепена заетост по чл. 30а, ал. 1, т. 23, за всяко безработно лице с увреждания или от други групи в неравностойно положение на пазара на труда, насочено от поделението на Агенцията по заетостта, което е устроило на работа на несубсидирано работно място за срок не по-малък от 12 месеца.</p> <p>(2) Условията и редът за кандидатстване и предоставяне на сумите по чл. 30а, ал. 1, т.23 се определят в правилника за прилагане на закона.</p> | | | | | |
| <p>10.3. Създаване на условия за повишаване благосъстоянието на децата и деинституционализация на деца, лица с увреждания и възрастни хора, настанени в специализирани институции, посредством предоставяне на услуги в общността</p> | | | | | |
| <p>10.3.1. Предоставяне на социални услуги в общността, чрез лицензиране на доставчици на социални услуги за деца.</p> | <p>ДАЗД</p> | <p>Административни разходи</p> | <p>Изготвен годишен анализ за дейността на лицензираните от ДАЗД доставчици на социални услуги за деца; Брой лицензирани доставчици; Брой издадени лицензи Брой социални услуги за деца по видове, за които са издадени лицензи</p> | <p>Подобряване достъпа на децата и семействата до социални услуги за деца в общността;</p> | <p>Национално ниво</p> |
| <p>10.3.2. „Приеми ме 2015“ BG05M9OP001-2.003-0001-C01 по ОП РЧР 2014-2020 г. - <u>мярка от 2015 г.</u> Проектът стартира от 01.12.2015 г., предоставянето на услугата в общинните-партньори на АСП е от 01.01.2016 г.</p> | <p>МТСП, АСП</p> | <p>Общ бюджет 51 600 000 лв. Конкретен бенефициент - АСП, в партньорство с 82 общини</p> | <p>Да се подкрепи процеса на деинституционализация на деца, като се създаде и реализира устойчив модел за развитие на заместваща семейна грижа за деца, настанени в специализирани институции и на деца, в риск от изоставяне.</p> | <p>Брой доставчици на услуги за социално включване. Брой деца от специализирани институции и деца в риск, настанени в приемни семейства и семейства на роднини или близки; Брой приемни семейства,</p> | <p>Национално ниво</p> |

| | | | | | |
|--|-----------|---|--|---|-----------------|
| | | | | утвърдени от Комисиите по приемна грижа | |
| 10.3.3. „Шанс за щастливо бъдеще”. | МТСП, АСП | ЕСФ и НФ – Общ бюджет 6 800 000 лв. , в т.ч.: <i>Компонент 1</i> - за 2 000 000 лв. Сключен е договор с МЗ за 1 972 503,62 лв. - проект „ПОСОКА: семейство живот”. Част от дейностите са извършени със собствен ресурс на конкретния бенефициент и стойността на проекта е редуцирана до 1 071 503,62 лв. <i>Компонент 2</i> – за 4 800 000 лв. | Разкрити: 1. Семейно-консултативен център- 4 2. Център за ранна интервенция - 3 3. Дневен център за деца с увреждания - 5 ; 4. Център за майчино и детско здраве - 1 ; 5. Център за психично здраве - 2 ; 6. Център за приемна грижа – 1 . | Реинтегрирани в семейна среда 181 деца. В пилотните ДМСГД са били настанени общо 342 деца. Към момента от 8-те пилотни ДМСГД всички деца са изведени и същите са закрити от 01.10.2015 г От консултативни здравно-социални услуги са се възползвали общо 1 582 потребители. Разкрити са 8 центъра за настаняване от семеен тип за деца/ младежи с увреждания, с потребност от постоянна медицинска грижа, като в тях са настанени 50 деца/младежи с увреждания и потребност от постоянни медицински грижи. | Национално ниво |
| 10.4. Създаване на условия за подобряване качеството на живот на хората с ментални проблеми, настанени в специализирани институции. | | | | | |
| 10.4.1. Разкриване на социални услуги в общността - резидентен тип за хора с увреждания и намаляване капацитетите на специализираните институции за тази целева група. | МТСП, АСП | Финансиране чрез компенсирани промени в рамките на утвърдения бюджет. | При възможност разкриване на нови социални услуги - резидентен тип в рамките на приетия бюджет за 2016 г. чрез извършване на компенсирани промени между отделните социални услуги. | Брой нови социални услуги Брой обхванати лица | Национално ниво |

| 10.5. Обеспечаване постигането на по-високи критерии и стандарти в социалните услуги за уязвимите групи от населението с оглед подобряване качеството на живот и успешното им социално включване и реализация | | | | | |
|--|--------------|---|--|--|---|
| 10.5.1. Мониторинг и контрол върху дейността на лицензираните доставчици на социални услуги за деца във връзка със спазване на критериите и стандартите за предоставяне на социални услуги за деца. | ДАЗД | В рамките на утвърдения бюджет на ДАЗД за дейността | Брой изготвени доклади; Брой издадени задължителни предписания; Брой дадени препоръки | Подобряване качеството на предоставените социални услуги за деца от уязвимите групи, с цел успешното им социално включване и реализация; Брой изготвени анализи; Брой издадени задължителни предписания. Количествена информация, вкл. по колона 4 Брой бенефициенти и др. | Национално ниво |
| 10.5.2 операция „Нови стандарти за социални услуги“ | МТСП - ЕФМПП | 1 000 000 лв. | Брой проекти, насочени към публичните администрации и публичните услуги на национално, регионално или местно равнище - 1 | Брой въведени нови и/или актуализирани процеси и модели за планиране и изпълнение на политики и услуги – 1; | |
| 10.6. Усъвършенстване на механизма на социално подпомагане и осъществяване на преход от социални помощи към социални инвестиции в обучение, квалификация и създаване на нови работни места. | | | | | |
| 10.6.1. Национална програма “От социални помощи към осигуряване на заетост”. | МТСП, АЗ | | | | Не се предвижда реализацията на програмата през 2016 г. |
| 10.6.2. Национална програма „Активиране на неактивни лица”. - в обучение | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | | Прилага се на територията на цялата страна |
| 10.6.3. Проекти на външни организации през 2016 г. (КНСБ, КТ Подкрепа, АИКБ, | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост | | Прилага се на територията на |

| | | | | | |
|---|--------------|---|--|---|---|
| БТПП и БСК) - в обучение | | | обучение | | цялата страна |
| 10.6.4. Национална програма за обучение и заетост на бежанци. - в обучение | МТСП, АЗ | Държавен бюджет. | заетост обучение | | Прилага се на територията на цялата страна |
| 10.6.5. Национална програма "Клио" - в обучение | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | заетост обучение | | Прилага се на територията на цялата страна |
| 10.6.6. Програма за обучение и заетост на продължително безработни лица - в обучение | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | Заетост обучение | | Прилага се на територията на цялата страна |
| 10.6.7. Национална програма „Сигурност“ | МТСП, АЗ | | | | Не се предвижда реализацията на програмата през 2016 г. |
| 10.6.8. Проект "Информационна политика и обучение" | МТСП, АЗ | Държавен бюджет | | | |
| 10.7. Децентрализация на предоставянето на социални услуги | | | | | |
| 10.7.1. Операция „Независим живот“ | МТСП - ЕФМПП | 70 000 000 лв. | Лица с увреждания и лица над 65 г. в невъзможност за самообслужване – 8 000; | Участници с увреждания и участници над 65г., в невъзможност за самообслужване, с подобрен достъп до услуги – 7 000; | Национално ниво |
| 10.7.2. Изпълнение на Схема по ОП РЧР 2014-2020 г. - „Нови алтернативи”, бюджетна линия BG05M9OP001-2.2015.01 | МТСП, АСП | ЕСФ Бюджет: 64 966 534 лв. | Проект „Нови възможности за грижа” – предоставяне на социални услуги за деца и | Потребители: -Лица с увреждания, в т.ч. деца с увреждания | Национално и регионално ниво |

| | | | | | |
|---|------------|---|--|--|--|
| <p>– <u>мярка от 2015 г.</u></p> | | | <p>възрастни хора с увреждания, тежко болни лица в невъзможност за самообслужване</p> <p>Срок на проекта до 18.04.2016 г.</p> | <p>и лица над 65 г. в невъзможност за самообслужване – 12 000; - Хора с увреждания и хора над 65 г., в невъзможност за самообслужване, с подобрен достъп до услуги – 10 000.</p> | <p>(пряк бенефициент – АСП, партньори 264 общини и 23 района на Столична община)</p> |
| <p>10.7.3. Изпълнение на операция тип 3 2014BG05FMOP001-03.01 „Осигуряване на топъл обяд“ – <u>мярка от 2015 г.</u></p> | <p>АСП</p> | <p>Бюджет 5 995 571,00 лв.</p> | <p>- Допълване, надграждане и разширяване на обхвата на действащата Национална програма за подпомагане на обществените трапезарии през летния период от годината, за който не е осигурено национално финансиране. - Подкрепа за създаване на нови трапезарии за целогодишно обслужване на нуждаещите се лица в общините, които не са финансирани от Фонд „Социална закрила“.</p> | <p>Брой обхванати лица – най-малко 5 000 лица от целевите групи: 1. Лица и семейства на месечно подпомагане, с доход по-нисък от диференцирания минимален доход; 2. Неосигурени, самотно живеещи лица с децата си, подпомагани по ЗСПД 3. Самотно живеещи лица, получаващи минимални пенсии 4. Скитащи и бездомни деца и лица 5. Лица и семейства, инцидентно пострадали от бедствия и аварии при форсмажорни обстоятелства</p> | <p>Национално ниво</p> |

Г. Приоритет IV. Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата**Направление 11 – Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата****11.1. Намалвяване на регионалните диспропорции чрез децентрализация и създаване на регионален капацитет за динамично икономическо развитие.**

| | | | | | |
|---|------|------------------|--|--|------------------------------|
| 11.1.1. Подобряване на общинска образователна инфраструктура от месно значение в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града. | МРРБ | 84 694 386 евро | Капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование | | Национално и регионално ниво |
| 11.1.2. Подобряване на общинска социална инфраструктура в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града | МРРБ | 28 549 656 евро | Рехабилитирани жилища в градските райони | Население ползващо подобрени социални услуги | Национално и регионално ниво |
| 11.1.3. Подобряване на културна и спортна инфраструктура и индустриални зони в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града | МРРБ | 194 544 542 евро | Обществени или търговски сгради, построени или обновени в градските райони | | Национално и регионално ниво |
| 11.1.4. Подобряване на градска среда в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града | МРРБ | 155 697 651 евро | Незастроени площи, Създадени или рехабилитирани в градските райони | | Национално и регионално ниво |
| 11.1.5. Подобряване на енергийната ефективност в административни сгради на държавната и общинската администрация в рамките на интегрираните за градско възстановяване и развитие на 39 града | МРРБ | 77 643 422 евро | Понижаване на годишното потребление на първична енергия от обществените сгради | | Национално и регионално ниво |
| 11.1.6. Подобряване на енергийната ефективност в административни сгради на държавната и общинската администрация и общински публични сгради на образователната, културната и социалната инфраструктура в 28 града | МРРБ | 52 852 342 евро | Понижаване на годишното потребление на първична енергия от обществените сгради | | Национално и регионално ниво |

11.2. Възраждане на селските райони.

| | | | | | |
|---------------------------------------|-----|--|--|--|---|
| 11.2.1. Възраждане на селските райони | МЗХ | ПРСР, Подмярка 7.2. „Инвестиции в създаването, | 1. Брой операции, получаващи подкрепа за инвестиции в малка по | Брой жители, които се ползват от подобрени услуги/инфраструктура – | Прилага се на територията на 232 общини |
|---------------------------------------|-----|--|--|--|---|

| | | | | | |
|---|-----|---|--|--|---|
| | | <p>подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от Мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“;</p> <p>Подмярка 7.6 „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане и възстановяване на културното и природно наследство на селата“ от Мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“, операции „Възстановяване, реставрация, ремонт и/или реконструкция на сгради с религиозно значение, в това число и дейности по вертикалната планировка и подобряване на прилежащите пространства“</p> <p>По двете подмерки през 2016 г. ще бъдат обявени приеми на заявления за подпомагане – през месец април по подмярка 7.6 и през месец юни по подмярка 7.2.</p> <p>Общ бюджет на Мярка 7 – 625,7 млн. евро.</p> | <p>мащаби инфраструктура, включително инвестиции в енергия от възобновяеми източници и спестяване на енергия – заложен индикатор за постигане: 570 бр.</p> <p>2. Брой операции, получаващи подкрепа за проучвания/инвестиции, свързани с природното и културно наследство на селата, в т.ч обекти с висока природна стойност – заложен индикатор за постигане: 100 бр.</p> | <p>заложен индикатор за постигане: 1 995 000,00 жители</p> | <p>(селски райони) в Република България</p> |
| 11.3. Подобряване на транспортната, търговската и други обслужващи инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях. | | | | | |
| 11.3.1. Подобряване на транспортната, търговската и други обслужващи | МЗХ | ПРСР, Подмярка 7.2. „Инвестиции в | 1. Брой операции, получаващи подкрепа за | Брой жители, които се ползват от подобрени | Прилага се на територията на |

| | | | | | |
|--|--|---|---|---|--|
| инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях | | създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от Мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“; По подмярката през 2016 г. ще бъде обявен прием на заявления за подпомагане – през месец юни по подмярка 7.2. Общ бюджет на М7 – 625,7 млн. евро. | инвестиции в малка по мащаби инфраструктура, включително инвестиции в енергия от възобновяеми източници и спестяване на енергия – заложен индикатор за постигане: 570 бр. | услуги/инфраструктура – заложен индикатор за постигане: 1 995 000,00 жители | 232 общини (селски райони) в Република България. |
|--|--|---|---|---|--|

Д. Приоритет V. Адаптиране и синхронизиране на нормативната база с обществените потребности за балансирано демографско развитие на населението и развитие на качеството на човешкия капитал

Направление 12 – Въвеждане на задължителна оценка на въздействието върху демографското развитие на населението и качеството на човешкия капитал на всеки нов, изменян или допълван нормативен акт на държавата.

| | | | | | |
|--|------|------------------------------|---------------------------------|---|------------------------------|
| 12.1. Обучение на администрацията за въвеждане задължителна оценка на въздействието върху демографското развитие на населението и качеството на човешкия капитал на всеки нов, изменян или допълван нормативен акт на държавата. | МТСП | В рамките на бюджета на МТСП | Разработен въпросник и указания | Брой обучени експерти, брой обучения | Национално и регионално ниво |
| 12.2. Подготовка на годишни отчети и планове за мониторинг на изпълнението на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.) | МТСП | В рамките на бюджета на МТСП | Изготвени отчети и планове | Приети от МС отчети и планове | Национално и регионално ниво |
| 12.3. Координиране и поддържане на национален механизъм за изпълнение на демографската политика – междуведомствена работна група по демографските въпроси, Национален съвет | МТСП | В рамките на бюджета на МТСП | Брой проведени заседания | Брой включени институции и брой включени експерти | Национално и регионално ниво |

| | | | | | |
|--|--|--|--|--|--|
| по демографска политика и система от индикатори за проследяване на изпълнението на демографските стратегически документи | | | | | |
|--|--|--|--|--|--|

ПОЯСНИТЕЛНИ ТЕКСТОВЕ:

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА:

I. Съгласно преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на Националната здравноосигурителна каса за 2016 г.: „Националният рамков договор за медицинските дейности за 2015 г. (ДВ, бр. 6 от 2015 г.) и Националният рамков договор за денталните дейности за 2015 г. (ДВ, бр. 6 от 2015 г.) продължават действието си до 31 март 2016 г., освен в случаите по чл. 54, ал. 8 от Закона за здравното осигуряване, при които продължават действието си до приемане на нови национални рамкови договори“.

Проектът на Наредбата за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК, публикуван на интернет страницата на Министерството на здравеопазването на 29.10.2015г. и Проектът на Наредбата за изменение и допълнение на Наредба №39 от 2004г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, публикувана за обществено обсъждане на 20.11.2015г. на интернет страницата на Министерството на здравеопазването, към настоящия момент не са публикувани в Държавен вестник и не са влезли в сила.

Горепосочените дейности, които осъществява НЗОК чрез изпълнителите на извънболнична медицинска помощ, касаят НРД за 2015 за медицинските дейности, които съгласно преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на НЗОК за 2016 г. ще бъдат в сила до 31 март 2016г., тъй като от 1 април 2016г. ще влезе в сила новият Национален рамков договор за медицинските дейности (НРД) за 2016г., договорен между НЗОК и БЛС, съобразен с промените в Закона за здравното осигуряване.

II. В Плана за 2015 г. за мониторинг на изпълнението на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.), който е разработен съгласно посочената Форма към Приложение 2 е нанесена в цифри актуализацията на планираните разходи за 2016 г. и са допълнени някои от изпълняваните мерки през 2015 година.

Планът с предвидените разходи и мерки за 2016 година е приложен в отделен файл .

III. Приложение 2 - Към Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.), приета на заседание на МС на 1 февруари 2012г. Форма за административно планиране и отчитане на изпълнението на Националната стратегия за демографско развитие на населението и на Националните годишни планове към нея:

Приоритет I - Забавяне на негативните демографски процеси и намаляването на броя на населението

НЗОК чрез трансфери от Министерството на здравеопазването извършва заплащане на разходи за медицинска помощ на здравнонеосигурени жени за срока на бременността: един профилактичен преглед и изследвания, независимо от начина на родоразрешение, съгласно чл.82, ал.1, т.2 от Закона за здравето и в съответствие с чл.19 от Наредба №26 от 2007г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

Съгласно Приложение №13 „Дейности на общопрактикуващия лекар(ОПЛ) по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на здравноосигурени лица (ЗОЛ) над 18-годишна възраст, формиране на рискови групи при ЗОЛ над 18-годишна възраст и програма „Майчино здравеопазване“ и №15 „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“, на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ от рискови групи“ към НРД за медицинските дейности за 2015г., общопрактикуващите лекари и лекарите специалисти по педиатрия и акушерство и

гинекология провеждат дейности за профилактика на ЗОЛ по съответните програми – „Детско здравеопазване“ и „Майчино здравеопазване“, насочени към ранно откриване на заболявания.

Направление 1 - Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца

Съгласно Националния рамков договор (НРД) 2015г. за медицинските дейности и приложения №№13 и 15 към него, изпълнителите на първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП) и на специализирана извънболнична медицинска помощ (СИМП) изпълняват програми „Майчино здравеопазване“ и „Детско здравеопазване“, в съответствие с Наредба №39 от 2004г. на Министерството на здравеопазването (МЗ).

На основание чл.45, ал.1, т.7 от Закона за здравното осигуряване (ЗЗО), НЗОК заплаща медицински грижи, съгласно чл.82, ал.1, т.2 от Закона за здравето (ЗЗ) : един профилактичен преглед и изследвания за всички здравнонеосигурени жени, независимо от начина на родоразрешение, в съответствие с чл.19 от Наредба №26 от 2007г. за предоставяне на акушерска помощ на здравнонеосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

Достъпът до първична извънболнична медицинска помощ е гарантиран чрез задължението на изпълнителите на ПИМП за осигуряване на постоянен денонощен достъп на здравноосигурените лица до медицинска помощ.

Направление 2. Подобряване на репродуктивното здраве на населението

2.1. Подобряване на грижите за репродуктивното здраве на жените и мъжете. Поддържане на добро здравно състояние на бременните жени и майките.

Програма „Майчино здравеопазване“ се изпълнява от лекар, сключил договор с НЗОК (общопрактикуващ или акушер-гинеколог), избран от бременната жена. При всяко заболяване, възникнало в хода на бременността или до 42-я ден след раждането се извършва консултация със съответния лекар специалист.

При рисковата бременност програмата „Майчино здравеопазване“ задължително се изпълнява от специалист акушер-гинеколог. Наблюдението на бременността от специалист по акушерство и гинекология се извършва съгласно Приложение №15 към НРД за МД за 2015 г, в съответствие на Наредба №39 и Наредба №40, след издадено „Медицинско направление“ (бл. МЗ-НЗОК №3) от личния лекар.

Включените в програмата прегледи и изследвания за проследяване на бременността, се заплащат от НЗОК. Основна цел е ранното откриване на заболявания и усложнения у бъдещата майка и плода, като профилактичните прегледи обхващат периода от диагностициране на бременността до 42-я ден след раждането, при спазване на изискванията на Наредба №39 от 2004 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и в обхвата на Наредба №40.

В случаите, в които профилактичните прегледи и изследвания на бременни с нормална бременност и бременност с риск се осъществяват от лекар специалист по акушерство и гинекология, родилката следва да уведоми общопрактикуващия лекар за датата и изхода от раждането. Резултатите от прегледите и изследванията се вписват в Картата за профилактика на бременността по приложение № 3 към чл. 5, ал. 5 от Наредба №39 от 2004г.

Наблюдението на бременността от специалист по акушерство и гинекология се извършва след издадено „Медицинско направление“ (бл. МЗ-НЗОК №3) от личния лекар, съгласно Приложение №15 към НРД за МД за 2015 г. – нормална и рисковата бременност.

Наблюдението на рисковата бременност се извършва само от лекар със специалност „Акушерство и гинекология“. При бременни в риск (това са жените под 20-годишна и над 35-годишна възраст; жените с риск от развитие на диабет; тези, които имат кръвно-групова несъвместимост с биологичния баща /по АБО или Резус/; или при бременност с друг вид риск, произтичащ от външни фактори), по програма „Майчино

здравеопазване” се включват изследвания, с които се установяват заболявания на майката, които впоследствие биха предизвикали аномалии на плода. В зависимост от вида на риска, на бременната жена се правят допълнителни консултации и изследвания: напр. при бременни под 20-годишна възраст (допълнителна ехография на плода, изследване за хламидия); наличие на кръвно-групова несъвместимост с биологичния баща (допълнителни лабораторни изследвания и допълнителна ехография на плода).

При всяка рискова бременност се провеждат специализирани изследвания и консултация със съответни специалисти според вида на риска.

След раждането се осигурява рутинно послеродово наблюдение до 42-я ден след раждането - общ преглед, в т.ч. оценка на психичен статус, измерване на артериално налягане, и др.; Промоция на кърменето; Изследване на: хемоглобин, хематокрит, диференциално броене на левкоцити, СУЕ, албумин и седимент в урината.

Профилактичните прегледи на бременните жени се извършват при спазване на изискванията на Наредба №39 от 2004 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията – Приложение №2 към чл. 5, ал. 1: „Профилактични прегледи при нормална бременност и бременност с риск и родилки“, съответно на приложение №13 и №15 към НРД 2015 за медицинските дейности.

Програмата „Майчино здравеопазване” спомага за ранно откриване на заболявания и усложнения у бъдещата майка и плода. Тя обхваща профилактичните прегледи за периода от диагностициране на бременността до 42-я ден след раждането. В програмата са включени прегледи и изследвания за проследяване на бременността, заплатени от НЗОК.

НЗОК заплаща медико-диагностичното изследване „серумен скрининг” за алфа-фетопротеин и свободен бета-хорионгонадотропин за оценка на риск от синдром на Даун и дефекти на невралната тръба. Изследването се прави при рискова бременност на жени над 35-годишна възраст.

2.2. Насърчаване и развитие на семейното планиране

В случаите, когато профилактичните прегледи и изследвания на бременни с нормална бременност и бременност с риск се осъществяват от лекар специалист по акушерство и гинекология, родилката следва да уведоми ОПЛ за датата и изхода от раждането. Резултатите от прегледи и изследвания се вписват в Картата за профилактика на бременността по приложение № 3 към чл. 5, ал. 5 от Наредба №39 от 2004г.

Наблюдението на бременността от специалист по акушерство и гинекология се извършва след издадено „Медицинско направление” (бл. МЗ-НЗОК №3) от личния лекар, съгласно Приложение №15 към НРД за МД за 2015 г. – нормална и рискова бременност.

НЗОК чрез трансфери от Министерството на здравеопазването извършва заплащане на разходи за медицинска помощ на здравнонеосигурени жени за срока на бременността: един профилактичен преглед и изследвания независимо от начина на родоразрешение, съгласно чл.82, ал.1, т.2 от Закона за здравето и в съответствие с чл.19 от Наредба №26 от 2007г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

Направление 4. Подобряване на общото здравословно състояние на населението и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност.

4.1. Подобряване на стандарта и качеството на живот, 4.2. Ускоряване на повишаването на средната продължителност на живота и на продължителността на живота в добро здраве и 4.3. Намаляване на общата смъртност

Профилактичните прегледи на здравноосигурените лица се извършват от изпълнители на ПИМП съгласно Приложение №13 към НРД за МД за 2015 г. в съответствие с Наредба №39 от 2004 г. на МЗ за профилактичните прегледи и диспансеризацията и Наредба №40 от 24.11.2004 г. на МЗ за определяне на основния пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК.

Един път годишно на здравноосигурените лица се провежда профилактичен преглед от общопрактикуващия лекар. Профилактичният преглед е насочен към ранно откриване на заболявания и се извършва с необходимия обем дейности и изследвания съгласно Приложение №13 от НРД за медицинските дейности за 2015г. При формиране в определена рискова група, на здравноосигурените лица се провеждат необходимите изследвания и/или консултации със специалист по профила на заболяването за уточняване на диагнозата и определяне на лечението. Формираните рискови групи при извършване на профилактични прегледи на лицата над 18-годишна възраст са свързани със следните групи заболявания: Сърдечно-съдови заболявания, Захарен диабет, Злокачествени новообразувания.

Наблюдението на здравноосигурените лица над 18-годишна възраст от рискови групи се извършва от лекари със специалност „Вътрешни болести“, „Гастроентерология“, „Урология“, „Ендокринология и болести на обмяната“, „Кардиология“, „Хирургия“ и „Акушерство и гинекология“.

От 2 до 7-годишна възраст при децата се извършва изследване на зрителната острота, както и изследване на урина за протеин (с тест-лента в кабинет) в обхвата на програмата.

НЗОК също заплаща поставянето от ОПЛ на задължителни планови имунизации и реимунизации на деца от 0 до 18-годишна възраст и на ЗОЛ над 18-годишна възраст съгласно Наредба №15 от 2005 г. за имунизациите в Република България.

При прегледи на деца от 0 до 18 г., при остри състояния, общопрактикуващият лекар насочва към специалист с придобита специалност по педиатрия, без ограничения в направленията.

Ново изискване в Националния рамков договор за 2015г., съгласно Приложение №13 от програма „Детско здравеопазване“ - За ранно откриване на вродена/ наследствена очна патология на деца с родител с вродени/наследствени страбизъм, катаракта, глаукома, хиперметропия, висока миопия, амблиопия и/или ретинобластом, еднократно между 6-месечна и едногодишна възраст, личният лекар насочва за преглед към специалист по очни заболявания децата до 1-годишна възраст.

В Наредба №40 от 24.11.2004 г. на МЗ за определяне на основния пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК, в Приложение №1 „Основен пакет първична извънболнична медицинска помощ“, е регламентирано общопрактикуващият лекар да извършва профилактични прегледи на здравноосигурени лица. Те се извършват в съответствие с Наредба №39 от 16.11.2004 г. на МЗ за профилактичните прегледи и диспансеризацията.

В съответствие с горесцитираните наредби, един път годишно на здравноосигурените лица над 18-годишна възраст се провежда профилактичен преглед от общопрактикуващия лекар.

Личният лекар при необходимост от специализирана извънболнична помощ при заболявания и проблеми, изискващи специализирани диагностични дейности, при оценка на здравословното състояние на записаните в регистъра му здравноосигурени лица, издава медицинско направление (бл. МЗ-НЗОК №3) за консултация или за провеждане на съвместно лечение с лекар специалист, направление за медико-диагностични изследвания (бл. МЗ-НЗОК №4) и направление за високоспециализирани дейности“ (бл. МЗ-НЗОК №3А) за дейностите, включени в диспансерното наблюдение на ЗОЛ съгласно приложение №14 към НРД 2015 г „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ по МКБ, диспансеризирани от ОПЛ“.

Здравноосигурените лица, избрали ОПЛ, не заплащат за оказаната медицинска помощ извън потребителската такса по чл. 37, ал. 1 от ЗЗО. Таксата не се заплаща от категориите лица по чл. 37, ал. 3 от ЗЗО, както и от лицата със заболявания, посочени в приложение №12 към НРД за медицинските дейности за 2015 г.: „Списък на заболяванията, при които ЗОЛ са освободени от потребителска такса по чл. 37, ал. 1 от ЗЗО“.

Общопрактикуващият лекар насочва за хоспитализация ЗОЛ с бланка (МЗ-НЗОК №7), когато лечебната цел не може да се постигне в условията на извънболничната помощ.

В случаите, когато при преглед на здравноосигурено лице на база издадено „Направление за консултация или провеждане на съвместно лечение“ (бл. МЗ-НЗОК №3) от лекар в специализираната извънболничната медицинска помощ, се установи, че става дума за заболяване, включено в Наредба №39 на МЗ за профилактичните прегледи и диспансеризацията, и в Приложение №14 към НРД за медицинските дейности за 2015 г. „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ, диспансеризирани от лекар специалист“, здравноосигуреното лице подлежи на диспансерно наблюдение.

Общопрактикуващият лекар от лечебно заведение за ПИМП провежда диспансеризация на здравноосигурените лица, които се диспансеризират само с тяхно изрично съгласие.

Във връзка с подобряване на лечебно-диагностичното здравно обслужване на населението и с разширяването на профилактично-превантивното оказване на медицински грижи, НЗОК акцентира върху дейностите по промоцията и профилактиката на здравноосигурените лица, като заплаща за извършването на профилактични прегледи и изследвания по повод на тези прегледи, на здравноосигурени граждани над 18-годишна възраст, вкл. за поставянето на имунизации.

Наблюдението на здравноосигурените лица над 18-годишна възраст от рискови групи се извършва от лекарите със специалност „Вътрешни болести“, „Гастроентерология“, „Урология“, „Ендокринология и болести на обмяната“, „Кардиология“, „Хирургия“ и „Акушерство и гинекология“.

4.4. Намаление на майчината и детската смъртност

Съгласно Наредба №39/2004г. на МЗ за профилактичните прегледи и диспансеризацията, децата подлежат на профилактични прегледи и изследвания, определени по вид и честота в приложение №1.

Програмата „Детско здравеопазване“, включена в приложение №13 към НРД за медицинските дейности за 2015 г., е разработена с цел активно наблюдение върху растежа и развитието на детето, предпазване от заболявания и тяхното ранно откриване. Програмата обхваща профилактичните прегледи на здрави деца, на децата с повишен медико-социален риск, и на децата с хронични заболявания за периода от раждането на детето до навършване на 18-годишната му възраст.

Наблюдението се извършва от личния лекар на детето или от специалист педиатър и всички дейности по програмата са съобразени с проблемите в съответните възрастови периоди.

Съгласно Приложение №15 към НРД 2015 за медицинските дейности, програма „Детско здравеопазване“ се изпълнява и от специалист по детски болести от СИМП.

Общопрактикуващият (личният) лекар на детето провежда имунизациите и реимунизациите, съобразно Имунизационния календар на Република България. Той уведомява родителите на децата, подлежащи на задължителни имунизации и реимунизации, за вида и за датата на поредната имунизация. НЗОК заплаща задължителните имунизации и реимунизации, съгласно Имунизационния календар.

С дейностите, заложи в програмите „Детско здравеопазване“ и „Майчино здравеопазване“ и обхвата на наблюдение на бременни жени, кърмачки и новородени, чрез изпълнителите на ПИМП и СИМП е осигурена медицинска помощ, гарантирана от бюджета на НЗОК.

4.5. Намаление на преждевременната смъртност, особено на тази сред мъжете

Във връзка с подобряване на лечебно-диагностичното здравно обслужване на населението и с разширяването на профилактично-превантивното оказване на медицински грижи, НЗОК акцентира върху дейностите по промоцията и профилактиката на здравноосигурените лица, като заплаща за извършването на профилактични прегледи и изследвания по повод на тези прегледи, на здравноосигурени граждани над 18-годишна възраст, вкл. за поставянето на имунизации.

4.6. Намаляване на общата заболяемост и превенция на социално значими болести, вкл. болести на сърцето и кръвоносната система, онкологични заболявания, заболявания, водещи до трайна инвалидизация и др.

С оглед профилактиката на социално значими и приоритетни за страната заболявания ОПЛ формира следните рискови групи за наблюдение и насочване за лечение: сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, злокачествени новообразувания (злокачествено новообразование на шийката на матката, злокачествено новообразование на млечната жлеза, злокачествено новообразование на ректосигмоидалната област, злокачествено новообразование на простатата).

Наблюдението на здравноосигурените лица над 18-годишна възраст от рискови групи се извършва от лекари със специалност „Вътрешни болести“, „Гастроентерология“, „Урология“, „Ендокринология и болести на обмяната“, „Кардиология“, „Хирургия“ и „Акушерство и гинекология“.

За подобряване информираността на гражданите по отношение на профилактичната дейност, всеки ОПЛ поставя на общодостъпно място в лечебното заведение за ПИМП информация относно вида и честотата на профилактичните прегледи и изследвания, на които подлежат лицата над 18-годишна възраст. При необходимост, по преценка на ОПЛ, те подлежат на профилактичен преглед един път в годината и при съответния лекар специалист.

Въвеждането на мерки за осигуряване на достъп до качествени медицински услуги на живеещите в селата бременни жени, млади майки и деца се гарантира с регламентираната възможност дейностите по двете програми „Майчино- и Детско здравеопазване“, да се изпълняват и от изпълнители на ПИМП.

4.7. Инвестиране във високи технологии в сферата на здравеопазването за гарантиране на по-висока ефективност и ефикасност на здравните грижи

В изпълнение на Приложение №11 към НРД 2015 за медицинските дейности, по пакетите в СИМП се извършват и високоспециализирани медицински дейности по видове, определени по реда на чл. 55д от ЗЗО – съгласно наредба №40 на МЗ.

Лечебно заведение за СИМП може да кандидатства и за извършване на високоспециализирани медицински дейности по специалности, посочени в Наредба №40 от 2004г., само в случай, че кандидатства и за специализираните медицински дейности, включени в основния пакет по съответната специалност.

ДИРЕКЦИЯ „ЕВРОПЕЙСКИ ФОНДОВЕ МЕЖДУНАРОДНИ ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ” МИНИСТЕРСТВОТО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА:

Разширяване на възможностите за подобряване качеството на живот на хората с увреждания и техните семейства е основна цел и на планираната операция „Активно включване“. Мерките по нея ще допринесат и за подобряване на достъпа до услуги за кариерно развитие и насърчаване участието на пазара на труда и възстановяване на трудовата активност на семейства с деца /включително с увреждания/. Предвиждат се следните дейности: предоставяне на посреднически услуги на пазара на труда и др. подкрепящи услуги за заетост; професионално информиране и консултиране, вкл. по въпроси относно упражняването на трудови и осигурителни права на лицата, полагащи грижи за зависими членове или на хората с увреждания; подобряване на достъпа до услуги за кариерно развитие, насърчаване участието на пазара на труда и възстановяване на трудовата активност на членовете на семейства с деца /включително с увреждания/; предоставяне на обучение за повишаване

на професионалната квалификация или придобиване на нова; предоставяне на обучение за придобиване на ключови компетентности 2, 3 и 4 „Общуване на чужди езици“, „Математическа компетентност и основни знания в областта на природните науки и технологиите“ и „Дигитална компетентност“; осигуряване на заетост на лицата, полагащи грижи за зависими членове или на хората с увреждания след предоставяне на посреднически услуги и/или обучение за период до 6 месеца; реализация на интегрирани подходи за мотивиране и насърчаване участието на пазара на труда на лица, полагащи грижи за зависими членове на семейства /деца, вкл. и с увреждания, възрастни хора, зависими от грижи, пълнолетни лица с увреждания/ и други, които ще допринесат за предоставяне на възможности за връщането на пазара на труда на лицата, които полагат грижи за близките си с увреждания. Операцията ще се реализира чрез подбор на проекти с продължителност до 2018 г. и ще бъде с прогнозен бюджет 20 млн. лв. Допустими бенефициенти ще са неправителствени организации, организации, предоставящи посреднически услуги на пазара на труда, образователни и обучителни институции и организации, доставчици на социални услуги. Очаква се по мерките по тази операция до края на нейното изпълнение да бъдат обхванати най-малко 1000 неактивни или безработни участници, както и най-малко 1000 лица с увреждания над 18 г.

Осигуряването на безопасни условия на труд в предприятията, както и подобряване на работната среда, организацията на труд и управлението на човешките ресурси, насочено към подобряване на качеството на работните места и производителността на труда в предприятията е във фокуса на операция „Добри и безопасни условия на труд“. Ще бъде осигурена също и възможност за въвеждане на гъвкави форми на заетост за по-добро съчетаване на професионалния и личния живот, а така също и за по-дълъг престой на пазара на труда на по-възрастните хора. По операцията с бюджет 80 млн. лева ще бъдат финансирани проекти на работодатели в размер от 50 000 до 391 166 лева. Предвидени дейности по операцията са: разработване, адаптиране и въвеждане на системи за развитие на човешките ресурси в предприятията, вкл. възможности за гъвкави форми на заетост с цел оптимизация на работните процеси, с акцент върху практиките за по-лесното съвместяване на професионалния, семейния и личния живот, както и удължаване трудовия живот на по-възрастните работници и служители; въвеждане на иновативни модели за организация на труда в предприятията, насочени към повишаване на производителността и опазване на околната среда и други.

Операция „**Предоставяне на услуги в дома чрез ваучери**“ цели улесняване на достъпа до заетост на безработни лица чрез предоставяне на услуги в дома на потребителя, както и предоставяне на възможности за по-добро съвместяване на професионалния и личния живот на лицата, използвали услуги в дома си чрез ваучери. предоставя възможност за създаване и прилагане на иновативна практика за предоставяне на услуги в дома на потребителя, включително почасово отглеждане на деца на възраст от 1 до 5 години. Въвеждането на ваучерна система за предоставяне на услуги в дома ще доведе до редица положителни резултати. Чрез използването на ваучери за почасово предоставяне на услуги в дома ще се ограничи недеklarираната заетост в сферата на домашните услуги. Ще се подобри достъпа на нуждаещите се до този тип услуги, като по този начин ще се създадат предпоставки за задоволяване на потребностите на нуждаещите се от услуги в дома, вкл. от почасово отглеждане на деца. Предвид неблагоприятните демографски процеси и застаряването на населението развитието на подобен тип услуги ще има значим социален ефект. С изпълнението на операцията ще се насърчи създаването на заетост. Ще се създадат нови работни места, на които ще бъдат наети безработни лица, вкл. в неравностойно положение на пазара на труда, които са регистрирани в бюрата по труда. Също така ще се предоставят възможности за по-добро съвместяване на професионалния с личния живот и включване в заетост на лица, възползвали се от ваучери.

Изпълнението на операцията ще позволи да се тества предоставянето на услуги в дома с ваучери, което може да послужи като основа за бъдещо разширяване на обхвата на предоставяните в домашна среда услуги.

Операция „**Оптимизация и иновации в ИА ГИТ**“ цели да оптимизира работните процеси в ИА ГИТ като акцентира върху подобряване на процеса на планиране на инспекционната дейност и въвеждането на иновации в обучението на служителите. Операцията предвижда усъвършенстване на методите за планиране на дейността на инспекторите чрез нова база данни за обектите за контрол и система за планиране на

инспекционната дейност, отчитаща техния рисков потенциал. С цел оптимизация на процеса ще бъдат разработени и нови гъвкави форми на инспектиране чрез елементи на самоконтрол и активизиране на дейността на КУТ и ГУТ в предприятията. В същото време, операцията ще приложи дейности, насочени към повишаване капацитета на човешките ресурси в ИА ГИТ чрез внедряване на иновативни методи на обучение - електронна система за обучение и контрол на знанията и обучения в нововъзникнали сфери. Чрез тези два подхода се цели цялостно оптимизиране на дейността на Агенцията, която да използва оптимално наличния и добре обучен човешки ресурс за осигуряване на качествена инспекция по труда.

Процедурата „**Младежка заетост**” стартира още преди официалното одобрение на оперативната програма. Договорът с Агенция по заетостта, която е конкретен бенефициент по тази процедура, беше сключен на 12 януари 2015 г. Очаква се най-малко 8 000 младежи да се включат в чиракуване и стажуване. По този начин ще се улесни преходът на младите хора от образование към заетост и ще им осигури ценен професионален опит, необходим за заемане на свободни работни места при работодатели. Продължава набирането на заявления за включване в схемата, като младежи и работодатели, които желаят да се възползват от предоставените възможности, могат да подават заявления в Бюрата по труда.

„**Обучения и заетост за младите хора**” е операция, която ще бъде изпълнявана от Агенция по заетостта, като работодателите ще имат възможност да подават в Дирекциите „Бюро по труда” заявления за наемане на безработни лица. В рамките на проекта се предвижда безработните младежи да бъдат предварително обучени по професии и ключови компетентности, посочени от работодателя преди да започнат работа. В случай че младежите разполагат с необходимата квалификация и не се нуждаят от включване в обучение, същите ще бъдат насочвани директно към заявени от работодатели работни места, които ще получават субсидии за наетите по програмата. Очакванията са в дейности по операцията с бюджет 115 млн. лв. да бъдат включени 23 000 безработни младежи до 29 г., като поне 17 250 от тях при напускане на операцията следва да бъдат ангажирани с образование/ обучение, да получават квалификация или да имат работа. Към момента проектното предложение на АЗ е в процес на оценка.

Операция „**Активни**” бе обявена на 16 юни 2015 г. и кандидатстването по нея приключи. В рамките на схемата с бюджет 26 млн.лв. ще се реализират комплексно мерки за идентифициране на икономически неактивни младежи до 29 г. вкл., които не са в образование или обучение и дейности за улесняване включването им в пазара на труда. Очаква се по операцията да бъдат обхванати 8 700 неактивни лица на възраст от 15 до 29 г. вкл. Младежите ще бъдат активирани с цел включване в пазара на труда чрез реализиране на информационни кампании и събития; трудови борси; индивидуална работа с лицата и определяне на потребностите; професионално ориентиране; психологическо подпомагане и др. Ще се финансират мотивационни обучения за активно търсене на работа, както и такива за придобиване на професионална квалификация или ключови компетентности в областите чуждоезиково обучение и дигитална компетентност, но съобразени с потребностите на работодателя. По схемата беше дадена възможност да кандидатстват работодатели в партньорство с неправителствени организации; организации, предоставящи посреднически услуги на пазара на труда; центрове за информация и професионално ориентиране; центрове за професионално обучение; социални партньори; общини и райони на общини и общински предприятия. Размерът на предоставяното финансиране е между 200 000 и 391 166 лева. Проектните предложения са в процес на оценка.

Идентична на „**Обучения и заетост за младите хора**” ще бъде и процедурата за финансиране по схема „**Обучения и заетост**”, с бюджет 81 млн.лв., насочена към неактивни и безработни лица над 29 г. Очаква се в мерки по операцията да бъдат включени 7400 неактивни и безработни лица над 29 г., като 4 440 от тях при напускане на операцията ще придобият квалификация, а 5 550 ще имат работа.

Операция **„Ново работно място 2015“** беше обявена на 26 юни 2015 г. и се радва на огромен интерес от страна на потенциалните бенефициенти – работодателите. Работодателите ще бъдат стимулирани да наемат безработни и неактивни лица не само чрез осигуряване на финансиране на професионално обучение или обучение по ключови компетентности и последващо предоставяне на субсидирана заетост за период до 12 месеца, но и чрез закупуване на оборудване, обзавеждане, дълготрайни нематериални активи и стопански инвентар за новоразкритите работни места. Размерът на безвъзмездната помощ за индивидуален проект е между 50 000 и 391 166 лева. Комитетът за наблюдение на програмата преразгледа първоначалният бюджет от 40 млн. лв., предвид на неочаквано високия интерес и получените около 1700 проектни предложения само на първата дата за прием и одобри увеличаването му до 100 млн.лв.

Предстои да стартира и процедури за инвестиции за развитие на човешкия капитал в предприятията. До края на 2015 г. ще бъде обявена операция **„Обучения за заети лица“**. По схемата с общ бюджет от 50 млн. лева ще могат да кандидатстват работодатели за обучения за заетите лица, работещи в съответните предприятия. Минималният размер на безвъзмездната финансова помощ е 15 000 лева, а максималният възлиза на 391 166 лева за бенефициентите, които изберат да получат гранта под формата на минимални помощи и до 3 911 660 лева за тези бенефициенти, които изберат да получат държавни помощи в режим на групово освобождаване.

Операция **„Предотвратяване на дискриминацията и създаване на равни възможности“** цели да повиши капацитета на Комисията за защита от дискриминация и нейните регионални представители и да повиши ефекта от дейността ѝ по превенция, установяване и предотвратяване на дискриминацията за рискови групи и общности. Чрез операцията ще се разработят и приложат нова методология и инструменти в работата на КЗД, съобразени с изследвани характеристики на такива групи и общности и конкретно идентифицираните за всяка група рискове.

Към настоящия момент е одобрена схема **„Социално-икономическа интеграция на уязвими групи“** с бюджет от 80 000 000 лв., като целта на операцията е да допринесе за повишаването качеството на живот, социалното включване и намаляване на бедността, както и до трайната интеграция на най-маргинализираните общности, вкл. ромите чрез реализацията на комплексни мерки и прилагането на интегриран подход.

Допустими бенефициенти са общини в партньорство с неправителствени организации, работодатели, доставчици на услуги.

Дейностите по настоящата операция ще се изпълняват в следните направления 1) подобряване достъпа до заетост; 2) подобряване достъпа до образование; 3) подобряване достъпа до социални и здравни услуги; 4) развитие на местните общности и преодоляване на негативните стереотипи.

Представителите на маргинализираните общности ще могат да получават подкрепа и в рамките на операции по другите приоритетни оси и инвестиционни приоритети на ОП РЧР (mainstreaming approach).

Операция **„Приеми ме 2015“** има за цел да подкрепи процеса на деинституционализация на деца чрез продължаване и надграждане на устойчивия модел за развитие на заместваща семейна грижа за деца, настанени в специализирани институции, деца в риск и деца с увреждания. Разширяване на възможностите за развитие на приемната грижа чрез подкрепа за предоставяне на „специализирана приемна грижа“. По проекта по ОПРЧР 2007-2013 „Приеми ме“, общият брой подадени заявления от кандидати за приемни семейства към 31.03.2015г. е 1834 заявления. Общият брой утвърдени от Комисиите по приемна грижа приемни семейства към 31.03.2015 – 1173 семейства. Към момента, общият брой на децата, преминали през приемна грижа по ОП РЧР 2007-2013 г. е 1989. Очакваме включване на допълнителни приемни семейства при реализирането на новата операция през новия програмен период, както и специализирана приемна грижа за деца с увреждания и деца, непридружени бежанци. Бюджетът на операцията е 51 600 000 лв. Процедура на директно предоставяне с конкретен бенефициент Агенция за социално подпомагане в партньорство с общини и райони на общини на територията на цялата страна с продължителност: 2015-2018 г.

Схема „Нови стандарти за социални услуги“ цели подобряване достъпността, ефективността и процеса на деинституционализация на социалните услуги за децата, възрастните хора и пълнолетните лица с увреждания и подобряване качеството на предоставяните социални услуги чрез анализ и разработване на актуални стандарти за качество и финансиране, съобразно нуждите на потребителите. Предвиждат се следните дейности: разработване/актуализиране на финансови модели за остойностяване на предоставянето на социални услуги с оглед на: - преминаването им като държавно-делегираны дейности; - въвеждане на елементи на гъвкавост на финансирането, вкл. от различни източници, съобразно индивидуалните потребности на потребителите; заетост и други; - въвеждане на модела „парите следват клиента“; разработване/актуализиране на стандарти за качество на социалните услуги; разработване на предложения за промени в съответната нормативна уредба; подкрепа за процесите на планиране, управление и актуализиране на политиките в сферата на социалното включване, вкл. и чрез изготвяне на план за действие за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа /за деинституционализация на грижата за възрастни хора и пълнолетни лица с увреждания/; Изготвяне на оценка и анализ в сферата на социалното включване относно ефективността на предоставяните социални услуги за уязвими групи;

Схема „Независим живот“ има за цел подобряване качеството на живот и достъпа до услуги за социално включване. Процедурата е иновативна по своята същност и предлага отговор на комплексните потребности, включително и здравни, на хора с увреждания и лица над 65 г. в невъзможност за самообслужване. Нейна цел е преодоляването на последиците от социалното изключване и бедността, както и предоставяне на възможности за връщането на реалния пазар на труда на лицата, които полагат грижи за близките си с увреждания.

„Независим живот“ допълва и надгражда схемите „Помощ в дома“ и „Алтернативи“, както и други мерки, финансирани по ОПРЧР 2007-2013 г. чрез прилагането на нов широкоспектърен подход за децентрализирано предоставяне на общинско ниво на почасови интегрирани услуги за социално включване в общността или в домашна среда на хора с увреждания и възрастни хора, които имат затруднения в обслужването си. Проектите ще се изпълняват на територията на всички общини и райони на общини на територията на Република България. Минималната стойност на помощта по операцията е 80 000 лв., а максималната – 500 000 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

В Министерство на отбраната са анализирани Програмата за развитие на отбранителните способности на Въоръжените сили на Република България 2020 г. (приета с Решение на НС от 25.11.2015 г.) и средносрочните отбранителни програми за периода 2016-2021г.

Задачите в тези документи са строго специфични и обхващат планиране и управление на ресурсите за отбрана и дейностите на структурите и военните формирования за изграждане и поддържане на отбранителни способности на Въоръжените сили. В този контекст част от планираните дейности за „хората в отбраната“, като част от българското общество могат да бъдат разглеждани като принос към мерките и дейностите за преодоляване на демографската криза в страната, посочени в приоритетите и направленията в приложената в писмото Ви „Форма за административно планиране и отчитане на изпълнението на Националната стратегия за демографско развитие на населението и на Националните годишни планове към нея“.

Планираните и финансово осигурени дейности в програмния бюджет на Министерство на отбраната за 2016 г. са насочени в следните направления:

- подобряване качеството на живот на военнослужещите и цивилните служители в Министерство на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия;

- осигуряване на военно образование за курсанти, слушатели и студенти във висшите военни училища, Военна академия „Г.С.Раковски” и Военномедицинска академия;
- осигуряване на обучение и курсове за квалификация и преквалификация на военнослужещите и цивилните служители;
- качествено медицинско осигуряване, лечение и рехабилитация на личния състав;
- провеждане на конкурси за заемане на вакантни длъжности за военнослужещи, основно за млади български граждани в диапазона 18-32 годишна възраст в състава на Въоръжените сили на Република България. Те подлежат на квалификация и професионална преквалификация;
- кариерно развитие на военнослужещите; адаптиране на личния състав, преминал в резерва и запаса, чрез осигуряване на финансови средства за участие в курсове за адаптация и преквалификация;
- водене на отчет на личен състав от резерва и запаса на Въоръжените сили, включително мигрирал (напуснал) страната;
- полагане на грижи за част от личния състав, напуснал Въоръжените сили, които е в неравностойно положение (социални кухни и обществени домове);
- подобряване на връзките с неправителствените организации в областта на отбраната и повишаване на патриотичното възпитание на младите хора.

НАЦИОНАЛНО СДРУЖЕНИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

В Приоритет IV, Направление 11:

Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и села:

- подходящо е да се включи като мярка **Целенасочена инвестиционна програма в подкрепа на развитието на Северозападна България, Родопите, Странджа-Сакар, пограничните, планинските и полупланинските слабо развити райони**, подготвена от МРРБ и е предвидена за приемане от МС до края на годината.

- предлагаме да се помисли за нова мярка свързана с развитие на капацитета на администрацията за прилагане на ефективни политики за въздействие върху демографското развитие. (ИПА, НСОРБ).

За общините има неяснота по мярка 4.4.2.1 ”Подкрепа за изпълнителите на медицинска помощ, работещи в населени места с неблагоприятни условия” .

В Направление 4. Приоритет 1:

Там са планирани от бюджета на Министерство на здравеопазването 6 млн.лв. за определяне на населени места с неблагоприятни условия и осигуряване на допълнително възнаграждение на изпълнители на медицинска помощ, работещи в тях. Въпросът е, дали при тази мярка се има предвид съществуващата и до сега подкрепа по чл. 106, ал. 3 от ЗЛЗ или това е надграждаща мярка за обхващане от системата за здравна помощ на бременни, родилки и деца от малките населени места.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1
Прогнози на Комитет за икономическа политика и Работна Група по застаряването, ЕКОФИН, 2015 г.
Основни демографски и макроикономически прогнози

| Демографски прогнози – EUROPOP 2013 (EUROSTAT) | Изм. 13-60 г. | 2013 | 2015 | 2020 | 2025 | 2030 | 2035 | 2040 | 2045 | 2050 | 2055 | 2060 |
|---|--------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Коефициент на плодовитост | 0,3 | 1,51 | 1,54 | 1,59 | 1,64 | 1,67 | 1,70 | 1,72 | 1,74 | 1,75 | 1,77 | 1,77 |
| Очаквана продължителност на живота при раждане | | | | | | | | | | | | |
| мъже | 10,4 | 71,1 | 71,6 | 72,9 | 74,1 | 75,3 | 76,5 | 77,6 | 78,6 | 79,6 | 80,6 | 81,6 |
| жени | 8,4 | 78,0 | 78,4 | 79,4 | 80,4 | 81,3 | 82,2 | 83,1 | 84,0 | 84,8 | 85,6 | 86,4 |
| Очаквана продължителност на живота на 65 г. | | | | | | | | | | | | |
| мъже | 6,3 | 14,0 | 14,3 | 15,0 | 15,7 | 16,4 | 17,1 | 17,7 | 18,4 | 19,1 | 19,7 | 20,3 |
| жени | 6,1 | 17,3 | 17,5 | 18,2 | 18,9 | 19,6 | 20,2 | 20,9 | 21,5 | 22,2 | 22,8 | 23,4 |
| Нетна миграция (хиляди) | 3,5 | -2,9 | -3,5 | -5,8 | -8,8 | -5,8 | 4,6 | 5,3 | 4,2 | 3,7 | 3,1 | 0,6 |
| Нетна миграция- % от населението | 0,1 | 0,0 | 0,0 | -0,1 | -0,1 | -0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,0 |
| Население (милиони) | -1,8 | 7,3 | 7,2 | 7,0 | 6,7 | 6,5 | 6,2 | 6,1 | 5,9 | 5,8 | 5,6 | 5,5 |
| Детско население (0-14 г.) - % от общото нас. | 0,4 | 13,7 | 13,9 | 14,3 | 13,9 | 13,4 | 13,1 | 13,3 | 13,7 | 14,1 | 14,1 | 14,1 |
| Младо население (25-54 г.) - % от общото нас. | -8,4 | 42,1 | 42,2 | 41,6 | 39,8 | 37,5 | 35,7 | 34,5 | 33,1 | 32,7 | 33,3 | 33,7 |
| Население в трудоспособна възраст (15-64 г.) - % от общото нас. | -12,7 | 67,0 | 66,0 | 64,1 | 63,0 | 62,3 | 61,4 | 59,5 | 57,3 | 55,7 | 54,2 | 54,2 |
| Възрастно население (65 и пов. г.) - % от общото нас. | 12,3 | 19,4 | 20,2 | 21,7 | 23,1 | 24,3 | 25,6 | 27,2 | 29,0 | 30,2 | 31,6 | 31,7 |
| Много възрастно население (80 и пов. г.) - % от общото нас. | 7,8 | 4,4 | 4,6 | 4,9 | 5,4 | 6,7 | 7,7 | 8,3 | 8,8 | 9,6 | 10,8 | 12,2 |
| Много възрастно население (80+ г.) - % от възрастното население | 15,9 | 22,5 | 22,9 | 22,4 | 23,2 | 27,6 | 30,0 | 30,6 | 30,4 | 31,6 | 34,3 | 38,4 |
| Много възрастно население (80) като % от нас. в трудосп. възраст | 15,9 | 6,5 | 7,0 | 7,6 | 8,5 | 10,8 | 12,5 | 14,0 | 15,4 | 17,2 | 20,0 | 22,5 |
| Макроикономически предвиждания * | AVG 13-60 г. | 2013 | 2015 | 2020 | 2025 | 2030 | 2035 | 2040 | 2045 | 2050 | 2055 | 2060 |
| Потенциален БВП (темпа на растеж) | 1,5 | 1,4 | 2,3 | 2,7 | 1,6 | 1,3 | 1,4 | 1,1 | 1,1 | 0,9 | 1,0 | 1,1 |
| Заетост(темпа на растеж) | -0,8 | -0,8 | 0,1 | 0,0 | -0,9 | -0,9 | -0,9 | -1,1 | -1,2 | -1,1 | -0,7 | -0,5 |
| Количество на вложен труд : работни часове(темпа на растеж) | -0,8 | -0,8 | 0,2 | 0,0 | -1,0 | -0,8 | -0,9 | -1,1 | -1,2 | -1,1 | -0,8 | -0,5 |
| Производителност на труда на час (темпа на растеж) | 2,2 | 2,2 | 2,1 | 2,6 | 2,5 | 2,2 | 2,3 | 2,3 | 2,3 | 2,0 | 1,8 | 1,5 |
| Обща факторна производителност - ОФП (темпа на растеж) | 1,3 | 0,7 | 0,9 | 1,2 | 1,3 | 1,4 | 1,5 | 1,5 | 1,5 | 1,3 | 1,2 | 1,0 |
| Задълбочаване на капитала (Capital deepening) (принос към темпа на растеж на производителността на труда) | 0,9 | 1,5 | 1,2 | 1,4 | 1,2 | 0,8 | 0,8 | 0,8 | 0,8 | 0,7 | 0,6 | 0,5 |
| БВП на глава от нас. (темпа на растеж) | 2,1 | 2,0 | 2,9 | 3,4 | 2,4 | 2,0 | 2,0 | 1,7 | 1,6 | 1,4 | 1,6 | 1,7 |
| БВП на един работещ (темпа на растеж) | 2,2 | 2,2 | 2,2 | 2,7 | 2,5 | 2,2 | 2,3 | 2,3 | 2,3 | 2,1 | 1,8 | 1,5 |
| БВП в цени за 2013 г.(милиона €) | ... | 39,9 | 41,6 | 47,6 | 52,7 | 56,5 | 50,2 | 64,3 | 67,9 | 71,2 | 74,7 | 78,8 |
| Прогнози за работната сила | Изм. 13-60 г. | 2013 | 2015 | 2020 | 2025 | 2030 | 2035 | 2040 | 2045 | 2050 | 2055 | 2060 |
| Население в трудоспособна възраст (15-64 г.) (хиляди) | -1904 | 4866 | 4735 | 4453 | 4225 | 4021 | 3860 | 3613 | 3389 | 3212 | 3046 | 2962 |
| Нарастване на население в трудоспособна възраст (15-64 г.) | 1,1 | -1,4 | -1,4 | -1,2 | -1,0 | -0,9 | -1,1 | -1,3 | -1,2 | -1,0 | -1,0 | -0,3 |
| Население в трудоспособна възраст (20-64 г.) (хиляди) | -1853 | 4538 | 4421 | 4137 | 3883 | 3692 | 3517 | 3326 | 3119 | 2941 | 2769 | 2685 |
| Нарастване на население в трудоспособна възраст (20-64 г.) | 0,8 | -1,0 | -1,4 | -1,2 | -1,2 | -0,8 | -1,1 | -1,3 | -1,2 | -1,2 | -1,1 | -0,3 |
| Работна сила 15-64 г. (хиляди) | -1285 | 3336 | 3298 | 3142 | 2967 | 2805 | 2641 | 2481 | 2330 | 2198 | 2095 | 2051 |
| Работна сила 20-64 г. (хиляди) | -1280 | 3313 | 3277 | 3121 | 2946 | 2783 | 2620 | 2462 | 2313 | 2180 | 2077 | 2033 |

| Коефициент на трудово участие (20-64 г.) | 2.7 | 73.0 | 74.1 | 75.4 | 75.9 | 75.4 | 74.5 | 74.0 | 74.2 | 74.1 | 75.0 | 75.7 |
|---|--------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Прогнози за работната сила | Изм. 13-60 г. | 2013 | 2015 | 2020 | 2025 | 2030 | 2035 | 2040 | 2045 | 2050 | 2055 | 2060 |
| Коефициент на трудово участие (15-74 г.) | -1.3 | 59.7 | 60.2 | 60.8 | 60.9 | 60.5 | 59.7 | 58.7 | 57.9 | 57.4 | 57.6 | 58.4 |
| Коефициент на трудово участие (15-64 г.) | 0.7 | 68.6 | 69.6 | 70.6 | 70.2 | 69.8 | 69.0 | 68.7 | 68.7 | 68.4 | 68.8 | 69.2 |
| млади (15-24 г.) | -1.2 | 30.2 | 31.3 | 28.8 | 27.7 | 29.1 | 29.7 | 30.3 | 29.9 | 29.2 | 28.8 | 29.0 |
| в тр. възраст (25-54 г.) | 0.9 | 83.1 | 83.1 | 83.9 | 84.3 | 84.3 | 83.8 | 83.6 | 83.6 | 83.8 | 84.0 | 83.9 |
| възрастни (55-64 г.) | 6.6 | 54.4 | 56.1 | 57.4 | 59.6 | 61.3 | 60.9 | 60.0 | 60.5 | 58.8 | 58.8 | 61.0 |
| Коефициент на трудово участие (20-64 г.) - ЖЕНИ | 1.5 | 68.9 | 69.9 | 70.8 | 71.2 | 70.5 | 69.2 | 68.5 | 68.5 | 68.4 | 69.5 | 70.4 |
| Коефициент на трудово участие (15-74 г.) - ЖЕНИ | -1.4 | 55.0 | 55.4 | 55.7 | 56.0 | 55.6 | 54.6 | 53.5 | 52.7 | 52.2 | 52.7 | 53.6 |
| Коефициент на трудово участие (15-64 г.) - ЖЕНИ | -0.3 | 64.7 | 65.6 | 66.2 | 65.9 | 65.2 | 64.0 | 63.5 | 63.5 | 63.1 | 63.7 | 64.3 |
| млади (15-24) | -1.5 | 25.5 | 26.4 | 23.7 | 22.8 | 24.0 | 24.5 | 25.0 | 24.7 | 24.1 | 23.7 | 24.0 |
| в тр. възраст (25-54) | 0.0 | 80.2 | 80.1 | 80.8 | 81.2 | 81.1 | 80.4 | 79.9 | 79.7 | 79.9 | 80.2 | 80.2 |
| възрастни (55-64) | 3.3 | 49.2 | 50.8 | 50.8 | 52.3 | 53.5 | 52.8 | 51.5 | 52.2 | 50.0 | 50.0 | 52.5 |
| Коефициент на трудово участие (20-64) - МЪЖЕ | 3.7 | 77.1 | 78.3 | 79.9 | 80.4 | 80.2 | 79.6 | 79.4 | 79.6 | 79.7 | 80.3 | 80.8 |
| Коефициент на трудово участие (15-74) - МЪЖЕ | -1.4 | 64.6 | 65.2 | 65.9 | 65.8 | 65.5 | 64.8 | 63.9 | 63.0 | 62.5 | 62.5 | 63.2 |
| Коефициент на трудово участие (15-64) - МЪЖЕ | 1.6 | 72.4 | 73.5 | 74.7 | 74.5 | 74.2 | 73.7 | 73.7 | 73.8 | 73.6 | 73.7 | 74.0 |
| млади(15-24 г.) | -0.8 | 34.7 | 36.0 | 33.5 | 32.4 | 34.0 | 34.6 | 35.2 | 34.9 | 34.0 | 33.6 | 33.9 |
| в тр. възраст (25-54 г.) | 1.7 | 85.8 | 85.9 | 86.9 | 87.2 | 87.3 | 87.1 | 87.1 | 87.3 | 87.5 | 87.6 | 87.5 |
| възрастни (55-64 г.) | 9.3 | 60.2 | 61.9 | 64.5 | 67.2 | 69.2 | 69.2 | 68.5 | 68.8 | 67.6 | 67.6 | 69.5 |
| Средна ефективна възраст за излизане от пазара на труда(ОБЩО)* | 1.5 | 61.7(2010) | 61.9 | 62.1 | 63.0 | 63.1 | 63.1 | 63.2 | 63.2 | 63.2 | 63.2 | 63.2 |
| Мъже | 1.5 | 62.7(2010) | 62.8 | 63.0 | 64.0 | 64.2 | 64.2 | 64.2 | 64.2 | 64.2 | 64.2 | 64.2 |
| Жени | 1.1 | 61.0(2010) | 61.1 | 61.2 | 61.9 | 62.1 | 62.1 | 62.1 | 62.1 | 62.1 | 62.1 | 62.1 |
| Коефициент на заетост (15-64 г.) | 4.4 | 59.6 | 60.9 | 62.2 | 63.3 | 63.4 | 63.3 | 63.5 | 63.6 | 63.3 | 63.6 | 64.1 |
| Коефициент на заетост (20-64 г.) | 6.5 | 63.7 | 65.1 | 66.7 | 68.5 | 68.7 | 68.6 | 68.6 | 68.8 | 68.7 | 69.6 | 70.2 |
| Коефициент на заетост (15-74 г.) | 2.2 | 52.0 | 52.8 | 53.7 | 55.0 | 55.2 | 55.0 | 54.5 | 53.7 | 53.2 | 53.4 | 54.2 |
| Коефициент на безработица (15-64 г.) | -5.6 | 13.0 | 12.5 | 11.9 | 9.9 | 9.1 | 8.2 | 7.5 | 7.5 | 7.5 | 7.5 | 7.5 |
| Коефициент на безработица (20-64 г.) | -5.5 | 12.7 | 12.2 | 11.6 | 9.7 | 8.8 | 8.0 | 7.3 | 7.3 | 7.3 | 7.3 | 7.3 |
| Коефициент на безработица (15-74 г.) | -5.7 | 12.9 | 12.4 | 11.7 | 9.7 | 8.9 | 8.0 | 7.3 | 7.2 | 7.3 | 7.2 | 7.3 |
| Заетост (20-64 г.) (милиони) | -1.0 | 2.9 | 2.9 | 2.8 | 2.7 | 2.5 | 2.4 | 2.3 | 2.1 | 2.0 | 1.9 | 1.9 |
| Заетост (15-64 г.) (милиони) | -1.0 | 2.9 | 2.9 | 2.8 | 2.7 | 2.6 | 2.4 | 2.3 | 2.2 | 2.0 | 1.9 | 1.9 |
| дял на млади (15-24) | 1% | 6% | 6% | 5% | 5% | 6% | 6% | 7% | 7% | 7% | 7% | 7% |
| дял на тези в тр. възраст (25-54) | -1% | 77% | 77% | 78% | 77% | 73% | 71% | 71% | 71% | 72% | 76% | 76% |
| дял на възрастни (55-64) | 0% | 17% | 17% | 17% | 18% | 20% | 22% | 22% | 23% | 21% | 18% | 17% |
| Коефициенти на зависимост | Изм. 13-60 г. | 2013 | 2015 | 2020 | 2025 | 2030 | 2035 | 2040 | 2045 | 2050 | 2055 | 2060 |
| Дял на възрастното население (55-64 г.) (1) | - 2.2 | 21.3 | 21.1 | 21.0 | 21.4 | 23.2 | 25.1 | 25.3 | 25.6 | 24.3 | 20.5 | 19.1 |
| Коефициент на възрастова зависимост (15-64 г.) (2) | 30 | 29 | 31 | 34 | 37 | 39 | 42 | 46 | 51 | 54 | 58 | 58 |
| Общ коефициент на зависимост (15-64 г.) (3) | 35 | 49 | 52 | 56 | 59 | 61 | 63 | 68 | 75 | 80 | 84 | 102 |
| Общ коефициент на икономическа зависимост (4) | 27 | 147 | 144 | 143 | 141 | 143 | 146 | 151 | 160 | 168 | 174 | 174 |
| Икономически коефициент на възрастова зависимост (15-64 г.) (5) | 39 | 47 | 48 | 51 | 54 | 57 | 61 | 67 | 74 | 80 | 86 | 8 |
| Икономически коефициент на възрастова зависимост (15-74 г.) (6) | 36 | 46 | 47 | 49 | 52 | 55 | 58 | 63 | 70 | 76 | 81 | 82 |

Легенда:

Потенциалният БВП и неговите компоненти се използват за определяне на размера на потенциалния ръст на производството, без отчитане на нормалните циклични колебания.

(1) Дял на възрастното население = населението на възраст 55-64 години като % от населението на възраст 15-64 години

(2) Коефициент на възрастова зависимост = населението на възраст 65 и повече години като процентно съотношение от населението на възраст 15-64 години

(3) Общ коефициент на зависимост = населението на възраст под 15 и над 64 години като процент от населението на възраст 15-64 години

(4) Общ коефициент на икономическа зависимост = общото население, намалено с броя на зетите като % от зетото население на възраст 15-74 години

(5) Икономически коефициент на възрастова зависимост (15-64 г.) = икономически неактивните лица на възраст над 65 години, като % от зетото население на възраст 15-64 години

(5)) Икономически коефициент на възрастова зависимост (15-74 г.) = икономически неактивните лица на възраст над 65 години, като % от зетото население на възраст 15-74 години

NB: : = няма налични данни

*Данните са от доклада за 2013 г. В таблиците към настоящия доклад този раздел липсва.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

Прогноза за броя на населението в периода 2015-2060 г., Евростат

| Държави/ Години | 2015 | 2020 | 2025 | 2030 | 2035 | 2040 | 2045 | 2050 | 2055 | 2060 |
|--------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| ЕС-27 | 508234690 | 514365687 | 519109103 | 522342413 | 524536969 | 525702440 | 525624613 | 524052690 | 521034357 | 516939258 |
| България | 7362311 | 7121205 | 6856247 | 6611320 | 64062149 | 6235049 | 6070437 | 5895876 | 5720244 | 5531318 |
| Мъже | 3553762 | 3432935 | 3303239 | 3186006 | 3091137 | 3015316 | 2943431 | 2867517 | 2786845 | 2700421 |
| Жени | 3808549 | 3688270 | 3553008 | 3425314 | 3315012 | 3219733 | 3127006 | 3031352 | 2933399 | 2830897 |

Източник на данните: Евростат, Таблица МТСП

Прогноза за броя на населението в периода 2013-2060 г., Евростат (актуализирани данни, 2014 г.)

| Държави/ Години | 2013 | 2020 | 2030 | 2040 | 2050 | 2060 | 2070 | 2080 |
|--------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| ЕС 28 | 507 162 571 | 512 474 771 | 518 499 055 | 523 545 921 | 525 527 890 | 522 945 539 | 520 123 107 | 520 035 469 |
| България | 7 284 552 | 6 975 188 | 6 478 705 | 6 087 310 | 5 781 498 | 5 477 666 | 5 166 354 | 4 925 270 |

Източник на данните: Евростат, Таблица МТСП

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

Прогноза за броя на населението в България в периода 2015-2070 г., НСИ

| Пол/ Възраст | I вариант (при хипотеза за конвергентност) ¹ | | | | | | | | | | | |
|---------------------|---|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| | Година | | | | | | | | | | | |
| | 2015 | 2020 | 2025 | 2030 | 2035 | 2040 | 2045 | 2050 | 2055 | 2060 | 2065 | 2070 |
| Общо | 7168009 | 6966607 | 6760045 | 6554784 | 6355938 | 6167774 | 5988110 | 5813550 | 5640899 | 5467629 | 5295820 | 5132023 |
| Мъже | 3485718 | 3388290 | 3291815 | 3198425 | 3110152 | 3028203 | 2949796 | 2871830 | 2792523 | 2711753 | 2632046 | 2557294 |
| Жени | 3682291 | 3578317 | 3468230 | 3356359 | 3245786 | 3139571 | 3038314 | 2941720 | 2848376 | 2755876 | 2663774 | 2574729 |
| Жени 15-49 г. | 1568093 | 1467943 | 1376785 | 1289251 | 1216016 | 1127729 | 1081802 | 1060376 | 1037076 | 994716 | 954453 | 919138 |
| Население 0-14 г. | 991723 | 978361 | 905342 | 831230 | 778044 | 756589 | 752651 | 743715 | 719692 | 687360 | 659909 | 644799 |
| Население 15-64 г. | 4706937 | 4453020 | 4273956 | 4121834 | 3944891 | 3719609 | 3488283 | 3295894 | 3110887 | 3026912 | 2983632 | 2917725 |
| Население 65+ г. | 1469349 | 1535226 | 1580747 | 1601720 | 1633003 | 1691576 | 1747176 | 1773941 | 1810320 | 1753357 | 1652279 | 1569499 |
| Население 15-19 г. | 316574 | 321253 | 355664 | 340615 | 315804 | 285305 | 264564 | 260467 | 264360 | 263579 | 254040 | 240303 |
| Население 0-19 г. | 1308297 | 1299614 | 1261006 | 1171845 | 1093848 | 1041894 | 1017215 | 1004182 | 984052 | 950939 | 913949 | 885102 |
| Население 80-100 г. | 339510 | 350784 | 378751 | 456480 | 498571 | 522314 | 533048 | 563632 | 621256 | 671013 | 689385 | 711617 |
| Пол/ Възраст | II вариант (относително ускоряване) ² | | | | | | | | | | | |
| | Година | | | | | | | | | | | |
| | 2015 | 2020 | 2025 | 2030 | 2035 | 2040 | 2045 | 2050 | 2055 | 2060 | 2065 | 2070 |
| Общо | 7178343 | 7006278 | 6839175 | 6677652 | 6523529 | 6377962 | 6237181 | 6097764 | 5956914 | 5810092 | 5656397 | 5500114 |
| Мъже | 3 491 148 | 3 409 130 | 3 333 511 | 3 263 246 | 3 198 730 | 3 139 876 | 3 083 368 | 3 025 707 | 2 964 270 | 2 897 308 | 2 825 890 | 2 753 681 |
| Жени | 3687195 | 3597148 | 3505664 | 3414406 | 3324799 | 3238086 | 3153813 | 3072057 | 2992644 | 2912784 | 2830507 | 2746433 |
| Жени 15-49 г. | 1568303 | 1468540 | 1377525 | 1290007 | 1217375 | 1129911 | 1084799 | 1064380 | 1042537 | 1002283 | 964301 | 930463 |
| Население 0-14 г. | 992848 | 983189 | 915459 | 845938 | 795553 | 776919 | 777595 | 774392 | 755417 | 726329 | 700957 | 688301 |
| Население 15-64 г. | 4709108 | 4460081 | 4285869 | 4138372 | 3966454 | 3744904 | 3515412 | 3323913 | 3138055 | 3054950 | 3014486 | 2951646 |
| Население 65+ г. | 1476387 | 1563008 | 1637847 | 1693342 | 1761522 | 1856139 | 1944174 | 1999459 | 2063442 | 2028813 | 1940954 | 1860167 |
| Население 15-19 г. | 316562 | 321088 | 355181 | 340729 | 318143 | 289071 | 268651 | 264766 | 269505 | 270125 | 261837 | 248806 |
| Население 0-19 г. | 1309410 | 1304277 | 1270640 | 1186667 | 1113696 | 1065990 | 1046246 | 1039158 | 1024922 | 996454 | 962794 | 937107 |
| Население 80-100 г. | 342807 | 364144 | 407007 | 507136 | 574607 | 623393 | 655454 | 706781 | 789430 | 865172 | 903195 | 938521 |
| Пол/ Възраст | III вариант (относително забавяне) ³ | | | | | | | | | | | |
| | Година | | | | | | | | | | | |
| | 2015 | 2020 | 2025 | 2030 | 2035 | 2040 | 2045 | 2050 | 2055 | 2060 | 2065 | 2070 |
| Общо | 7163065 | 6947381 | 6721240 | 6493971 | 6272452 | 6062456 | 5862328 | 5668504 | 5478108 | 5289923 | 5107751 | 4938709 |
| Мъже | 3483135 | 3378162 | 3271309 | 3166164 | 3065730 | 2971837 | 2881769 | 2792737 | 2703615 | 2615166 | 2530617 | 2453585 |

| | | | | | | | | | | | | |
|---------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| Жени | 3679930 | 3569219 | 3449931 | 3327807 | 3206722 | 3090619 | 2980559 | 2875767 | 2774493 | 2674757 | 2577134 | 2485124 |
| Жени 15-49 г. | 1567989 | 1467648 | 1376418 | 1288899 | 1215336 | 1126679 | 1080400 | 1058450 | 1034506 | 991211 | 950008 | 914142 |
| Население 0-14 г. | 991183 | 976065 | 900521 | 824139 | 769583 | 746643 | 740384 | 728676 | 702277 | 668430 | 639900 | 623527 |
| Население 15-64 г. | 4705927 | 4449544 | 4267900 | 4113174 | 3933280 | 3705752 | 3473183 | 3280006 | 3095421 | 3010888 | 2966027 | 2898588 |
| Население 65+ г. | 1465955 | 1521772 | 1552819 | 1556658 | 1569589 | 1610061 | 1648761 | 1659822 | 1680410 | 1610605 | 1501824 | 1416594 |
| Население 15-19 г. | 316575 | 321347 | 355899 | 340554 | 314672 | 283478 | 262567 | 258320 | 261772 | 260349 | 250248 | 236199 |
| Население 0-19 г. | 1307758 | 1297412 | 1256420 | 1164693 | 1084255 | 1030121 | 1002951 | 986996 | 964049 | 928779 | 890148 | 859726 |
| Население 80-100 г. | 337918 | 344427 | 365320 | 432412 | 462647 | 474911 | 475816 | 496245 | 540992 | 577181 | 585361 | 599624 |

¹ I вариант (при хипотеза за конвергентност): Този вариант се определя като реалистичен и е съобразен с нормативните изисквания на Европейския съюз за демографското и социално-икономическото развитие на страните членки.

² II вариант (относително ускоряване): При този вариант се предполага, че демографското развитие ще протича при благоприятни социално-икономически процеси в страната.

³ III вариант (относително забавяне): При този вариант развитието на населението е прогнозирано при хипотези за неблагоприятни социално-икономически процеси в страната.

Източник на основните данни: НСИ

Преизчислени по възрастови групи данни: МТСП